

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ SOSYO-
EKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYATIN YANSIMALARI
(1935,1936,1937)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nergis YÜZSÜREN

BURSA 2010

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ SOSYO-
EKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYATIN YANSIMALARI
(1935,1936,1937)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nergis YÜZSÜREN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. İsmail SELİMOĞLU

BURSA 2010

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, 700742003 numaralı Nergis Yüzsüren'in hazırladığı "Bursa Sesleri Gazetesi'nde Bursa'daki Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yansımalar (1935,1936,1937)" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 2010 günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının .....(başarılı/başarısız) olduğuna .....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar : Nergis Yüzsüren
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Tarih
Bilim Dalı : -
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X + 197
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 2010
Tez Danışman(lar)ı : Yrd. Doç. Dr. İsmail Selimoğlu

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ SOSYO- EKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYATIN YANSIMALARI (1935,1936,1937)

Bu çalışmada 1935-1937 yılları arasında çıkan Bursa Sesleri Gazetesi'nde, Bursa'nın sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri ele alınmıştır. Bu tarihlerde Türkiye'de Atatürk devrimleriyle birlikte her alanda toplumsal bir değişim yaşanmaktadır. Osmanlı Devleti kurumlarının yerine Batı örnek alınarak yeni kurumlar alınmıştır ve bunun topluma uygulanması süreci yaşanmaktadır. Bursa'da da bu dönüşümün izlerini takip etmek mümkündür. Bursa'da ekonomik açıdan, devletçilik ilkesi ve uygulamaları, bunun yanında özel teşebbüs yatırımları görülmektedir. Kültürel hayatta ise özellikle Bursa Halkevi'nin yeni rejimin tanıtılması ve benimsetilmesi faaliyetleri gerçekleşmektedir. Bursa Sesleri Gazetesi'nde yayınlanan köşe yazıları ve yazı dizileri vb. yayınlar da, dönemin gelişmelerini destekler niteliktedir.

Anahtar Sözcükler

Bursa
Gazete

Ekonomi
Atatürk

Kültür
Devrimler

Basın

ABSTRACT

Yazar : Nergis Yüzsüren
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Tarih
Bilim Dalı : -
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X+197
Mezuniyet Tarihi : .... /.... / 2010
Tez Danışman(lar)ı : Yrd. Doç. Dr. İsmail Selimoğlu

SOCIO-CULTURAL AND ECONOMICAL LIFE OF BURSA, REFLECTED BY THE BURSA SESLERİ NEWSPAPER (SOUNDS OF BURSA) (1935,1936,1937)

In this study, social, economical and cultural developments in Bursa that were mentioned in Bursa Sesleri (Sounds of Bursa) Newspaper between 1935 and 1937 are elaborated. By that time, Turkey was going through a major change as a society after the reforms of Mustafa Kemal Atatürk. The main purpose of the republican establishment was to create an independent national state in every respect. During that era, the constitutions of the collapsed Ottoman State were being replaced by new constitutions, which were inspired by the western cultures. Hence, the society was experiencing this shift explicitly. It is also possible to observe these implications in the City of Bursa. In terms of economy, statist politics and its applications can be observed. In socio-cultural life, especially in casual life, entertainment, and women's public life, new developments were apparent. We can also see the intense activities of Bursa Halkevi (Bursa Society House) in order to introduce the new regime and make it be adopted by the public. Columns, periodicals and other writings published in Bursa Sesleri were all in accordance with this process and developments, conforming with the ideals and politics of the government.

Key Words

Bursa
Newspaper

Economy
Atatürk

Culture
Reforms

Press

ÖNSÖZ

Gazeteler, bir dönemin özelliklerini anlamamızda birinci el kaynak olarak önemlidir. Bir gazete, iç ve dış haberleri, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri gibi bölümlerle dönemin ayrıntılarını öğrenmemizi sağlamaktadır.

Bursa Sesleri Gazetesi de, Cumhuriyet döneminde Bursa'da çıkan yerel gazetelerden biridir. 1935-1939 yılları arasında yayınlandığı kayıtlarda belirtilen bu gazeteden, elimizde 1935, 1936 ve 1937 yıllarında çıkan sayılar mevcuttur.

Bursa Sesleri Gazetesi, şimdiye kadar araştırma konusu yapılmamıştır. Bursa'da Atatürk Dönemi'nde yayınlanan bu gazetenin incelenmesi, kentin tarihi açısından fayda sağlayacaktır.

Bu çalışma, giriş ve beş bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında, Bursa Sesleri Gazetesi'nin araştırılmasındaki amaçlar ve araştırma yöntemleri, araştırma için temel oluşturabilecek bilgilere yer verilmiştir. Birinci Bölüm'de ise, Osmanlı Devleti'nden başlayarak Cumhuriyet dönemindeki basın ve Bursa basın hayatı üzerinde durulmuş ve Bursa Sesleri Gazetesi'nin özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde; Atatürk dönemi sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmelere değinilmiştir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde ise; çalışmanın asıl amacını oluşturan, Bursa Sesleri Gazetesi'nde Bursa'daki sosyo-ekonomik ve kültürel hayattaki gelişmeler aktarılmıştır.

Bu çalışmada beni destekleyen, çalışmanın şekli, içeriği ve düzeltilmesi noktasında yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. İsmail Selimoğlu'na teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

I. OSMANLI DÖNEMİ BASIN HAYATI.....	3
A. Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dilde Basın.....	3
B. Osmanlı Devleti'nde Türkçe Basın	4
C. Osmanlı Devleti'nde Basına Getirilen Kısıtlamalar	7
D. Osmanlı Devleti'nde Yerel Basın.....	9
E. Osmanlı Dönemi'nde Bursa Basını	11
II. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATI.....	13
A. Millî Mücadele Dönemi'nde Basın	13
B. Cumhuriyet Dönemi Basının Önemli Gelişmeleri.....	16
C. Cumhuriyet Dönemi'nde Yerel Basın	22
D. Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa Basını.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYATA GENEL BİR BAKIŞ

I. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SOSYO-EKONOMİK HAYAT	27
A. Ülke Genelinde Sosyo-Ekonomik Hayat.....	27
B. Bursa'daki Sosyo-Ekonomik Hayat	32
II. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE KÜLTÜREL HAYAT	34
A. Ülke Genelinde Kültürel Hayat.....	34
B. Bursa'daki Kültürel Hayat	40
1. Eğitim	40
2. Halkevi.....	40
3. Sinema	42
4. Tiyatro	42
5. Müzik.....	43
6. Konferans, kurs, sergi ve balolar.....	44
7. Spor.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ SOSYO-EKONOMİK YANSIMALAR

I. BANKACILIK	46
II. BÜTÇE VE YATIRIMLAR	47
III. TARIM	48
A. Tütün.....	48
B. Şeftali	49
C. Zeytin	49
IV. HAYVANCILIK	50
A. Merinos Koyuncululuğu	50
B. Koza Yetiştiriciliği ve İpekçilik	52
V. TURİZM	54
VI. REKLÂMLAR	54
A. Makine ve Elektrikli Aletler	55
B. Kırtasiye Malzemeleri.....	57
C. Tuhafiye Malzemeleri.....	57
D. Sağlık	58
1. Doktor	58
2. İlaç	59
3. Diş Sağlığı.....	60
E. Giyim-Kuşam	61
1. Terzi	61
2. Mağaza.....	62
3. Biçki-Dikiş Kursları.....	63
F. Banka, Sigorta.....	64
1. Banka	64
2. Sigorta.....	65
G. Kozmetik.....	66
H. Kafe, Lokanta	66
1. Kafe.....	66
2. Lokanta.....	67
I. İçecek	68
İ. Fotoğrafçı	69
J. Otel.....	70
K. Piyango Gişesi.....	72
L. Basimevi.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ KÜLTÜREL YANSIMALAR

I. HALKEVİ FAALİYETLERİ	74
A. Konferanslar	76
B. Tiyatro Oyunları	78
C. Sergiler	79

D. Kurslar	80
II. BASIN	80
III. EĞİTİM	82
IV. KİTAP, DERGİ, GAZETE VE BROŞÜRLER	83
A. Kitaplar	83
B. Dergi, Gazete ve Broşürler	85
V. EĞLENCE HAYATI	90
A. Sinema	90
B. Balo	93
C. Müzik	94
D. Festival	96
E. Kahvehane ve Gazinolar	98
VI. BAYRAMLAR.....	99
A. Ulusal Bayramlar	99
1. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	100
2. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	100
3. 30 Ağustos Zafer Bayramı	101
4. Cumhuriyet Bayramı	102
B. Güncel Bayramlar	103
1. Mektepliler Bayramı	104
2. Toprak Bayramı	104
3. 1 Mayıs Bahar Bayramı	105
4. Dağ Bayramı	106
5. Avcılar Bayramı	106
6. Dil Bayramı	106
C. Dinî Bayramlar	107
VII. ÖNEMLİ GÜN VE HAFTALAR	108
A. Mudanya Günü	108
B. Tasarruf Haftası	108
C. Kızılay Haftası	108
D. 11 Eylül Bursa'nın Kurtuluşu Günü	109
VIII. YARIŞMALAR	110
IX. SPOR.....	112
A. Kış Sporları	112
B. Güreş	114
C. Futbol	116
D. Bisiklet Yarışları	116
E. At Yarışları	117
F. Koşuculuk	118
G. Atletizm	119

BEŞİNCİ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDEKİ YAZILAR

I. KÜLTÜREL İÇERİKLİ YAZILAR	120
A. Yazı Dizileri	120
1. Pirî başkan	121

2. <i>Yalnız adam</i>	124
B. Bayanlar Sayfasındaki Yazılar	129
C. Köşe Yazıları.....	131
1. <i>Tarihsel yazılar</i>	131
2. <i>Gündem Yazıları</i>	133
II. ŞİİRLER	136
A. Genel Konulu Şiirler.....	136
B. Ulusal Şiirler.....	142
C. Bursa'yla İlgili Şiirler	148
III. BULMACALAR	151
IV. FIKRALAR	153
V. ÖĞÜTLER	155
SONUÇ	157
KAYNAKÇA	161
EKLER	166
ÖZGEÇMİŞ	197

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
CDTA	: Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi
çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
gös.yer.	: Gösterilen Yer
haz.	: Hazırlayan
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
TCTA	: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

Bu çalışmada, 1935, 1936 ve 1937 yıllarında yayınlanan Bursa Sesleri Gazetesi incelenmiştir. Atatürk döneminde yayınlanan bu gazetede araştırılması hedeflenen en temel soru, bu dönemde gerçekleştirilen ekonomik ve kültürel devrimlerin Bursa'daki yansımaları ve toplumun bu süreçteki uyum sağlama potansiyelinin tespit edilmesidir.

Ekonomik alanda 1930'lu yıllardaki devletçilik ilkesinin uygulamaları olan Merinos Fabrikası ve Gemlik Suni İplik Fabrikası'nın kuruluş aşamaları ve bu yatırımların nasıl değerlendirildiği bilgisine ulaşılmak istenmiştir. Ekonomik hayatın bir boyutunu incelememizi sağlayan gazete reklamlarında, bu yıllarda hangi iş sahalarının bulunduğu ve hangi ürünlerin satışa sunulduğu araştırılan konular arasındadır.

Araştırmanın ana sorularından biri de; Atatürk döneminde gerçekleştirilen kültürel devrimlerin, Bursa'daki gündelik hayat, eğlence hayatı, eğitimin durumu, basın durumu ve kadının konumunda ne gibi değişiklikler ve faydalar sağlamış olduğudur. Bu dönemde Bursa'da gösterime giren sinema ve tiyatrolar, icra edilen konserler, konferans, sergi ve kurs gibi etkinlikler tespit edilmeğe çalışılmıştır. Bursa Sesleri Gazetesi'nde hangi yazı ve tefrikaların halka sunulduğu, bunlarda hangi düşünce ve konuların işlendiği de araştırmada sorulan sorular arasındadır.

Bu doğrultuda; çalışmanın birinci bölümünde, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki basın hayatı hakkında temel monografik kaynaklar kullanılarak genel bir değerlendirme yapılmış; yerel gazetelerin kaynağı olan vilâyet gazeteleri hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra, basının siyasî şartlardan bağımsız olmadığı çeşitli örneklerle gösterilmiştir. Ele alınan tarihî süreç içerisinde, iktidar aleyhine yayın yapan gazete ve dergilerin kapatıldığı, çeşitli kısıtlamalara maruz kaldığı gerçeği ortaya konarak, basın-siyaset ilişkisi ana hatlarıyla sunulmuştur.

Bu tespitten yola çıkarak ikinci bölümde Bursa Sesleri Gazetesi'nin yayınlandığı dönem olan Atatürk döneminde ülke çapında gerçekleşen ekonomik ve kültürel devrimler anlatılmıştır. Bu dönemde Türkiye'de, yıkılan Osmanlı Devleti'nin mirası

üzerine yeni ve modern bir devlet kurmak için büyük adımlar atılmaktadır. Dönemin en önemli özelliği, eski Osmanlı düşünce ve kurumlarının yerine, Batılı olanlarının getirilmesidir. Bunun yanısıra her alanda bağımsız bir “ulus devlet” inşası gerçekleştirme yoluna gidildiği görülmektedir. Ülke çapındaki bu gelişmelerin yanında Bursa’daki ekonomik ve kültürel yansımalarına da değinilmiştir.

Bundan sonraki bölümlerde ise bütün sayıları ayrıntılı olarak incelenen Bursa Sesleri Gazetesi’ndeki materyaller, dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel hayatını en detaylı yansıtabilecek nitelikteki bilgiler bölümlere ayrılarak incelenmiştir.

Ekonomik hayat incelenirken 1930’lu yıllardaki devletçilik politikasının uygulamalarının yanında bu dönemde Bursa’daki tarım, hayvancılık ve sanayideki atılımlara değinilmiştir. Bursa Sesleri Gazetesi’nde önemli bir yer oluşturulan reklâmlar ise belli başlı kategorilerde sınıflandırılarak ekonomik hayat içerisinde ele alınmıştır.

Bursa Sesleri Gazetesi’nde, Bursa’daki kültürel yansımalar aktarılırken, özellikle Halkevi faaliyetlerine dikkat çekilmiş; Bursa merkezinde ve ilçelerdeki uygulamaların incelenmesine özen gösterilmiştir. Bu dönemde Bursa’daki gündelik hayat, eğlence hayatı, eğitimin durumu, yayın hayatı gibi konular işlenmiştir. Bu dönemde Bursa’nın kültürel bir parçası haline gelen ulusal bayramlar, önemli gün ve haftalar gibi konularda detaya girilmiştir. Bursa Sesleri Gazetesi’nde yayınlanmış olan köşe yazısı ve yazı dizisi, bulmaca, fıkra, şiir, öğütler gibi dönem Bursası ve gazetenin yayın politikası hakkında geniş kapsamlı bilgi içeren materyallere özellikle alıntı yapılmak suretiyle yer verilmeğe çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

I. OSMANLI DÖNEMİ BASIN HAYATI

Osmanlı Devleti'nde ilk Türkçe gazetenin çıkması; ilk Türk basımevi "Dar'üt-Tıba'at-Ül Amire" nin İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında kurulması ve ilk olarak "Kitab-ı Lügat-ı Vankulu"nun (Vankulu Sözlüğü) 1729 yılında basılmış olmasından yaklaşık yüz yıl sonra gerçekleşmiştir¹.

A. Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dilde Basın

Osmanlı Devleti'nde ilk Türkçe gazete çıkana kadarki süre içerisinde bir basın hayatı bulunmaktaydı. Yabancı dilde, özellikle Fransızca yayınlanan gazeteler ülkede oldukça fazlaydı. Örneğin; *Bulletins Des Nouvelles* (Haberler Bülteni), Osmanlı sınırları içinde çıkan ilk gazete olmuştur. Bu gazete, İstanbul'da Fransız Elçiliği basımevinde 1795 yılında basılmış ve 1796'ya kadar yayınlanmıştır. 1796'da yeni atanan elçi de, *Gazete Française De Constantinople* (Konstantinopol'un Fransız Gazetesi) adlı aylık bir gazete yayınlamağa başlamıştır. Bu gazete de kısa ömürlü olmuş ve Fransızlar'ın işgal amacıyla Mısır'a girmeleri üzerine elçiliğin kapatılmasıyla 1798'de yayın hayatı sona ermiştir². Bir diğer Fransız gazetesi ise, *Le Spectateur Oriental* (Doğulu Seyirci) 1821'de Alexandre Blacque tarafından İzmir'de yayınlamağa başlamıştır. Bu gazetenin yayın politikası Fransız çıkarlarına uymadığı

¹ Kabacalı, Alpay, *Türk Yayın Tarihi, Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987, s. 33.

² İnuğur, Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitabevi*, İstanbul, 1982, s. 167.

için, Fransız Konsolosluğu'nun girişimleriyle 1824 yılında kapatılmıştır. Bir süre sonra yeniden açılan gazetenin yine aynı nedenle 1827'de tekrar kapatıldığı görülmektedir. İzmir'de çıkan bir başka Fransız gazetesi Le Smyrnéen (İzmirli) 1824 yılında yayınlanmağa başlamıştır. 11 sayı sonra Osmanlı Hükümeti yararına uymayan yayınlar yaptığı gerekçesiyle kapatılmıştır. Alexandre Blacque, Le Courier de Symrne (İzmir'in Habercisi) isimli bir gazete çıkararak Osmanlı haklarını yabancı devletlere karşı korumayı sürdürmüştür. Bu durum, Ruslar'ı ve Fransızlar'ı tedirgin ettiğinden, baskı uygulamışlardır. Blacque de, II. Mahmud'un yeni bir gazete çıkarma önerisi üzerine, 1831'de gazetesini satarak İstanbul'a gitmiştir³. “Osmanlı Öğretici” anlamına gelen Le Moniteur Otoman ise, II. Mahmud'un isteği üzerine, 1831'de devlet tarafından İstanbul'da yayınlanmağa başlayan resmî bir gazetedir. II. Mahmud'un düşüncesi; bir yandan Takvim-i Vakayi adıyla Türkçe yayınlanacak olan gazetenin hazırlıklarını sürdürmek, bir yandan da Babıali'nin politikasını yansıtacak bir gazete çıkarmaktı. Bunun için İzmir'den çağrılan Alexandre Blacque, Le Moniteur Ottoman'ı, “Moniteur Officiel De La France” adlı Fransız resmî gazetesinden esinlenerek yayınlamağa başlamıştır. Le Moniteur Ottoman, Takvim-i Vakayi'nin Fransızca çevirisi olarak kabul edilmektedir⁴. Bunların dışında daha birçok Fransız gazetesi bu tarihlerde yayın yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Fransızca dışındaki dillerde de gazeteler yayınlanmıştır. Bunları; Rumca, Ermenice, Arapça, Bulgarca, Farsça, İngilizce, Almanca, Arnavutça, Ulahça, Ladino dili (Yahudi dillerinden), Kürtçe olarak sıralamak mümkündür⁵.

B. Osmanlı Devleti'nde Türkçe Basın

Osmanlı Devleti'nde Türkçe yayınlanan gazeteler incelendiğinde ise; daha Takvim-i Vakayi (1 Kasım 1831) çıkmadan önce, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali

---

³ İnuğur, a.g.e., s.169.

⁴ Koloğlu,Orhan, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1994, s. 19.

⁵ Koloğlu, “Türkçe Dışı Basın”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c. 1, Ed. Tayfur Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 94-98.

Paşa'nın 20 Kasım 1828 tarihinde, önceleri Türkçe-Arapça, daha sonraları ise yalnız Arapça yazılan Vakayi-i Mısriyye Gazetesi'ni Kahire'de yayınladığı görülür. Bu gazete, resmî bildirimleri, yasal uygulamaları ve Mehmet Ali Paşa'nın yaptığı icraatları anlatma amacını gütmüştür⁶.

Osmanlı Devleti'nin ilk Türkçe gazetesi ise, İstanbul'da 1831 yılında çıkan Takvim-i Vakayi olarak kabul edilmektedir. Gazetenin yayınlanma amacı; iç ve dış olayları halka zamanında duyurabilmek olarak belirtilmiştir. Özellikle bu dönemde girilen ıslahat ve yenileştirme işlerinin iyi sonuçlarını tanıtmak, bu sûretle halkı padişahın icraatına ısındırmak amacını taşıdığı için bu gazete, her şeyden önce devletin bir propaganda aracı olmuştur⁷. II. Mahmud bu gazeteye çok önem vermiş ve büyük bir teşkilât kurmuştur. Takvim-i Vakayi'nin birinci sayısı beş bin adet basılarak devlet büyüklerine, ulemaya, yüksek rütbeli memurlara, taşradaki eşrafa ve elçiliklere gönderilmiştir. Bu sayıda ele alınan konular arasında; umur-u dahiliye (iç haberler), umur-u hariciye (dış haberler), mevadd-ı askeriye (askerî işler), fûnûn (bilimler), tevcihat-ı ilmiye (din adamlarının tayinleri), ticaret ve es'ar (ticaret ve fiyatlar) kısımları bulunmaktadır. Takvim-i Vakayi, geleneksel yapıya göre daha liberal bir düzeni savunmaktadır⁸. 1860'tan sonra resmî gazete içeriğini kazanan ve kendinden sonraki yönetici ve düşünürlerin yetişmesinde de önemli bir rol oynayan gazete, 1922 yılında yayın hayatına son vermiştir⁹.

Özel bir gazete olan Ceride-i Havadis ise 1840 yılında İngiliz gazeteci William Churchill tarafından yayınlanmağa başlanmıştır. Daha çok politik ve ekonomik haberlere ağırlık veren gazete ayrıca özel ilânlara da yer veren ilk gazete olması bakımından önemlidir. Fazla satışa ulaşamayan Ceride-i Havadis'in yayını da düzenli olmamıştır¹⁰.

---

⁶ Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *TCTA*, c. 1, s. 68-93.

⁷ Özdem, Ragıp, "Tanzimattan Beri Yazı Dilimiz", *Tanzimat*, (Yüzüncü Yıl Münasebetiyle), Maarif Matbaası, İstanbul, 1940, s. 6.

⁸ Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları I, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1978, s. 255.

⁹ İnuğur, a.g.e., s. 176.

¹⁰ Kabacalı, Alpay, *Türk Basını'nda Demokrasi*, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1994, s. 17.

1860'ta yayın hayatına başlayan Tercüman-ı Ahval, özel teşebbüsle açılan ilk Türkçe gazetedir. Ağâh Efendi tarafından çıkarılan bu gazete, içerik ve genel düzen açısından kendinden öncekilere göre oldukça gelişmiştir. İncelediği konular arasında; iç ve dış haberler, resmî haberler, tüzük ve anlaşmalar, borsa ve piyasa gelişmeleri, sanayi, bankacılık, fiyat listeleri ve inceleme yazıları gibi bölümler yer almaktadır. Bunun yanı sıra gazetede resmî ve özel ilanlar da bulunmaktadır. Tercüman-ı Ahval Gazetesi'nde, dönemin ünlü edebiyatçı ve yazarı olan Şinasi'nin altı ay çalışması, gazetenin edebî açıdan gelişmesine katkıda bulunmuştur¹¹.

Şinasi, 1862 yılında Tasvir-i Efkâr isminde bir gazete yayınlamağa başlamıştır. Bu gazete, Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin sözcüsü ve Türk unsurunun haklarının savunucusu misyonunu üstlenmiştir. Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nin mali reformlar, yoksulların durumu, İstanbul'un kentsel sorunları, eğitimin durumu, Rusya'nın Kafkas ve Polonya politikası gibi önemli konulara değinmesi ise ses getirmiştir. Şinasi'nin hükümete muhalif tutumu nedeniyle gazetenin yayınına son verilmiştir. Paris'e kaçan Şinasi'nin ardından gazetenin yönetimine bir süre Namık Kemal geldiyse de, o da hükümet muhalifi yazılara devam edince Tasvir-i Efkâr Gazetesi 1867 yılında tekrar kapatılmıştır¹².

1866 yılında yayınlanmağa başlayan Muhbir Gazetesi'nin ele aldığı konular arasında ise; eğitim, iç işleri ve politika bulunmaktadır. Muhbir'de 32. sayıya kadarki yazılar Ali Suavi'ye aittir¹³. Yazarın, ülke sorunlarına çözüm isteyip, vatandaşlık haklarına dayalı bir yasalar düzeni ve halkın seçtiği bir parlamento önerisinde bulunması, gazetenin sık sık kapatılmasına neden olmuş, 1867'den sonra ise gazete yayından kalkmıştır¹⁴.

Bir diğer gazete olan Hürriyet ise, yine Londra'da Yeni Osmanlılar'ın sözcüsü konumundadır. Yönetiminde bir süre Namık Kemal, daha sonra Ziya Bey bulunmuşlardır. Adı geçen iki gazete de, meşrutiyetin kurulmasını, danışma sisteminin

---

¹¹ gös.yer.

¹² Gevgili, Ali, "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c. 1, Gen.Yay.Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 202-228, s. 215.

¹³ Özdem, a.g.m., s. 28.

¹⁴ gös.yer.

ve basın özgürlüğünün uygulanması sayesinde yönetim üzerinde oluşacak bir denetimi istemektedir¹⁵.

C. Osmanlı Devleti'nde Basına Getirilen Kısıtlamalar

Görüldüğü gibi, Osmanlı Devleti'nde basın hayatına hükümet tarafından sık sık müdahale edilmiştir. Bunun yasal düzenlemelerine baktığımızda ise şu bilgilere ulaşmaktayız: 1858 tarihli Ceza Kanunu'nda; Saltanat ve hükümet, Saltanat tebaasından olan bir millet aleyhine yayın yapan, genel âdâba uymayan veya edepsizce resim ve tasviri yayınlayan, başkalarına asılsız isnatta bulunan basımevi sahipleri ve iftira edenlere karşı para ve hapis, matbaalara ise kapatma cezaları getirilmektedir¹⁶. 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi ise, 1852 Fransız Basın Yasası'ndan esinlenerek hazırlanmıştır. Siyasî gazete çıkarmak isteyenlerin ruhsat almalarını, bunun için Osmanlı uyruğundakilerin Maarif Nezareti'ne, yabancıların ise Hariciye Nezareti'ne başvurmaları şartı getirilmiştir. Bu nizamnameye göre; siyasî ruhsat alabilmek için Osmanlı uyruğundan kişilerin 30 yaşını bitirmiş, Ceza Kanunu'nun herhangi bir maddesine göre cezalandırılmamış ve kişilik haklarını kullanabilir durumda olmaları gerekmektedir. Nizamnamede basın suçları ve bunlara verilecek cezalar da belirlenmiştir. Bu nizamname 1909'a kadar yürürlükte kalmıştır¹⁷.

Osmanlı Hükümeti, basını denetim altında tutmak için uygulanan yasaların yetersiz kaldığı durumlarda ise, ekonomik baskı kurma yolunu denemiştir. 1864 tarihli Pul Resmî uygulamasına göre; her gazete 2 paralık pul yapıştırmak durumunda bırakılmıştır¹⁸. Yukarıda bahsedilen Muhbir Gazetesi ve ondan etkilenen diğer gazeteler, hükümetin Girit politikasını eleştirmeye devam edince, Sadrazam Ali Paşa 1867'de hükümet aleyhindeki yayınları önlemek amacıyla Matbuat Nizamnamesi dışında kalan durumlar için de gazete kapatma yetkisi tanıyan Kararname-i Âli'yi

---

¹⁵ Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, s. 36.

¹⁶ İnuğur, s. 201.

¹⁷ Koloğlu, a.g.e., s.42.

¹⁸ Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *TCTA*, c. 1, ss. 68-93, s. 69.

çıkartmıştır. Bu kararnameye II. Abdülhamid döneminde de sık sık başvurulmuştur. Bu dönemdeki bir diğere kararname ise 1876 yılında Mahmud Nedim Paşa tarafından çıkarılan “Sansür Hakkındaki Âli Kararname” dir. Bu kararname ile bütün gazetelere ilk sansür konulmuştur. Buna göre; önce resim ve karikatürlere sansür konulmuş, yurt dışından getirilen yayınlar daha sıkı bir denetimden geçmiş, ülkedeki bütün gazetelerin Matbuat Dairesi ve Valiliklerce denetlendikten sonra yayınlanabileceği belirtilmiştir. Buna karşı basının gösterdiği tepkiler sert olmuş ve Nedim Paşa görevinden ayrılınca yerine Rüştü Paşa bu kararnameyi yürürlükten kaldırmıştır¹⁹. 1876 yılında I. Meşrutiyet’in ilanıyla kabul edilen Kanuni Esasi’de ise; basının kanun çerçevesinde serbest olduğu hükmü yer almıştır. Ancak bununla birlikte kısıtlayıcı diğere kararnameler yürürlükten kaldırılmamıştır²⁰.

Mithat Paşa’nın sadrazamlığı sırasında, ağırlıklı olarak basın suçları ve bunlara verilecek cezalara ilişkin hükümlerden oluşan Matbuat Kanunu tasarısı gündeme gelmiş ve 1877 yılında kabul edilmiştir. Fakat Padişah II. Abdülhamid tasarıda yapılan değişiklikleri onaylamamış ve bir süre sonra da Ruslarla yapılan savaşı öne sürerek, meclisi kapatmış ve sıkıyönetim ilan etmiştir²¹.

Padişah Abdülhamid 1877’de de bir sıkıyönetim kararnamesiyle birlikte basın sansürünü genişleterek; 1857 tarihli Matbuat Nizamnamesi’nde kitaplar için geçerli olan sansür hükümlerini bu sefer gazetelere de uygulatmağa başlamıştır. Ayrıca, bu nizamnameye göre; hükümet gerekli gördüğü takdirde gazeteleri kapatma hakkına da sahip olmuştur.

Bunların dışında; 1878 yılında, Hariciye Vekâleti bünyesinde Matbuat-ı Hariciye Müdürlüğü kurulmuş, 1880 yılına gelindiğinde sansür daha da artarken, 1881’de Encümen-i Teftiş ve Muayene kurulmuş, Maarif Nezareti’nde Tetkik-i Müellefat Komisyonu görevlendirilerek tüm gazete ve dergiler sansür kapsamına alınmıştır. Bundan sonra 1895 tarihli nizamnameyle, 1857 tarihli Matbuat Nizamnamesi yürürlükten kaldırılarak, yine ağır hükümler getirilmiştir. Ayrıca; 1898, 1900 ve 1901

---

¹⁹ gös.yer.

²⁰ Tunaya, Tarık Zafer, “Osmanlı Basını ve Kanuni Esasi”, *TCTA.*, c. 1, ss. 72-76, s. 74.

²¹ Koloğlu, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, s. 45.

tarihlerinde çıkarılan iradelerdeki hükümlerle, gazetelerin kapatılması, yazarların cezalandırılmaları, gazete imtiyazlarının kaldırılması gibi uygulamalarla basın özgürlüğü iyice kısıtlanmıştır. Böylece, II. Meşrutiyet'e kadar basında bir durgunluk yaşanmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın ardından, 1914 yılında çıkarılan geçici bir yasayla, askerî sansürün izni olmadan ordu hareketleriyle ilgili haberlerin yazılması yasaklanmıştır. Bunun sonucunda, Mütareke dönemine kadar yine suskun bir basın oluşturulmuştur²².

D. Osmanlı Devleti'nde Yerel Basın

Osmanlı Devleti'nde yerel basının meydana gelmesinde Osmanlı mahallî idarelerinde yapılan düzenlemelerin etkisi vardır. İlk düzenleme, eyalet sisteminin kaldırılarak vilâyet sistemine geçişle ilgili, 8 Ekim 1864'te yayımlanan "Tuna Vilayeti Nizamnamesi" dir. Bunu, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne gibi vilayetlerin kurulması izlemiştir. Vilayetler oluşturulurken, her merkezde birer matbaa da kurulmuştur. Bu matbaalarda başlangıçta kırtasiye işlerine önem verilmiş, bunun yanı sıra yıllıklar, takvimler, dinî, edebî ve bilimsel eserler de basılmıştır. Birçok ilde bu matbaalarda resmî vilayet gazeteleri de çıkarılmıştır. Bunlara ilk örnek, Niş, Silistre ve Vidin'in birleştirilmesiyle oluşan Tuna vilayetinde Tuna Gazetesi'dir. Tuna Vilâyeti'nde göreve başlayan Mithat Paşa, vilâyet merkezi olan Rusçuk'ta modern bir matbaanın kurulmasını sağlamıştır. 8 Mart 1865 tarihinde ise ilk vilâyet gazetesi kabul edilen Tuna Gazetesi bu vilâyet matbaasında basılmıştır²³. Tuna Gazetesi yarısı Türkçe, yarısı Bulgarca olarak yayınlanmıştır. Gazete, Tuna vilâyeti ve çevresindeki memurları ilgilendiren talimat ve kararlara yer vermiştir. Bunun yanısıra tahrirle ilgili bilgiler devamlı olarak halka sunulmuş, aydınlatıcı yazılar yazılmıştır. Ayrıca, vilâyette gerçekleşen önemli olaylar da haber konusu yapılmıştır. Tuna Gazetesi'nin ele aldığı konular genel olarak dört ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar: Mevâdd-ı Husûsiyye,

²² gös.yer.

²³ Selimoğlu, İsmail, "Rusçuk Matbaası ve Tuna Gazetesi", *VIII. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi*, Ed. Nurcan Abacı, Bursa, 2006, s. 51.

Mevâdd-ı Umûmiyye, Havâdis-i Hâriciyye ve İlânât'tır. Tuna Vilâyet Matbaası aynı zamanda bir okul görevi görmüş ve geleceğin birçok aydın ve matbaa ustasının yetişmesine imkân tanımıştır²⁴. Kurulan bu vilâyet matbaaları yerel basının gelişmesine ön ayak olmuş, bu uygulama giderek genişlemiş ve 1876 itibariyle Osmanlı Devleti'nde İstanbul dışındaki yerlerde 22 vilayet gazetesi bulunmaktadır. Örneğin, 1869 yılında Bursa'da Türkçe-Ermenice bir gazete olan Hüdavendigâr'ın yayınlandığını görüyoruz²⁵.

Vilayet gazetelerinde, Padişahla ilgili haberlere ağırlık verilmesinin yanısıra, kamu görevlilerinin tayin, yükselme ve ödüllendirilmeleri, yeni kabul edilen yasa, yönetmelikler, hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları, ulaşım, sağlık, yerel okul sınavları, et, ekmek fiyatları, şiddetli yağmur ve kar yağışları, doğal afetler, kolluk kuvvetlerinin başarıları, valilerin konuşmaları ve yazıları, savaşlar, yeni silahlar, yabancı konsolosların gezileri gibi konular yer almaktaydı²⁶.

Vilâyet gazetelerinin özelliklerine baktığımızda ise; Anadolu basınına, yerel basına öncülük etmişlerdir. Bu gazeteler yoluyla birçok yörede ilk kez süreli yayın çıkarılmıştır. Gazetelerin basıldıkları matbaalar, kamu işlerinin yanısıra, özel kesimin işlerine de açık tutulmuş, böylece yerel basının saygınlık kazanması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Birçok vilâyette, yayımlanan gazete o yerin ilk süreli yayını olduğu için gazeteciliğin alfabesinden başlanılarak, halkın basın aracılığıyla eğitilmesinde yardımcı olmuştur. Birçok yerde, yetenekli yazarlardan oluşan bir yayın kurulu oluşturulmuştur. Bazen de bölgenin aydınları, vilâyette resmen görev alarak gazetelere yazı yazmışlardır. Gazetelerde yer alan yazılar genellikle imzasızdır. Yazıların konuları, tarihsel süreç içinde büyük farklılıklar göstermektedir. Vilâyet gazetelerinin yayınlarında, bilinçli bir gazetecilik yaklaşımı görülmemektedir. Gazetelerde zaman zaman şiirlere, inceleme ve araştırmalara, tarih çalışmalarına da yer verilmiş, böylece taşra kültürüne olumlu bir hareketlilik getirilmiştir. Bu gazetelerdeki yazıların bir bölümü de İstanbul gazetelerinden özetlenerek alınmıştır.

---

²⁴ Selimoğlu, a.g.m., s. 52.

²⁵ Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *TCTA*, c. 1, s. 68-93.

²⁶ Varlık, Bülent, "Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri", *TCTA*, c. 1, ss. 99-102, s. 99.

Halkın gerçek sorunlarına yönelinmemesi vs. yüzünden vilâyet gazetelerine ilgi azalınca 1903 yılında vilâyet gazeteleriyle ilgili bir kararname çıkarılmıştır. Bu kararnamede, vilâyetlerde çıkan gazetelerin büyük çoğunluğunun, o bölgenin tarımı ve doğal kaynaklarıyla ilgili sorunları aydınlatamadığı, ayrıca halkın kültürel ve meslekî gelişimine de katkıda bulunamadığı belirtilmiştir. Yine aynı kararnamede, bu durumun önlenmesi için, bilgili kişilerin gazetelerde yazı yazmalarının sağlanması, yazıların herkesin anlayabileceği bir Türkçe ile yazılması istenmiş, ayrıca muhtarların gazeteye abone olmaları gerektiği belirtilmiştir. İki dilde yazılan vilâyet gazetelerinde her iki dildeki metinler birbirlerinin aynısıdır. Özellikle Anadolu’da yayımlanan bazı gazetelerde, Türkçe metinler, Ermeni ve Rum harfleriyle ama yine Türkçe olarak yer almıştır. Genellikle haftalık olan bu yayınlar, çoğu kez düzensiz çıkmıştır. Gazetelerin sayfa sayısı 2 ile 4 sayfa arasında değişmiştir. Resim ve karikatürün yok denecek kadar az olduğu vilâyet gazetelerinin önemli bir bölümünün baskı adedi 500 dolayındadır. Bazı gazetelerin ömrü birkaç yıl sürebilmiş, bazıları ise uzun yıllar yayınlanmıştır. Bunların bir bölümü de, Cumhuriyet’ten sonra, özel gazeteciliğin özendirilmesi ve desteklenmesi için kapatılmıştır²⁷.

E. Osmanlı Dönemi’nde Bursa Basını

Bursa’da da Tuna Vilayeti örnek alınarak bir vilâyet matbaası oluşturulmuştur. 29 Şubat 1869 tarihinde Hüdavendigâr Gazetesi yayınlanmıştır. Gazete, 82. sayıdan itibaren yarısı Türkçe yarısı Ermenice olarak çıkmıştır. Hüdavendigâr, vilâyet organı bir gazete olduğu için, vilâyet makamının halka duyurmak istediği tebliğler, kararlar, resmî ilanlar, memurların terfi ve tayinleri, vilâyet ve belediye meclislerinin kararları ve icraat haberleri içeriği oluşturmuştur²⁸.

---

²⁷ gös.yer.

²⁸ Tayla, Mustafa, *Bursa Basını (1868-1983)*, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Eskişehir, 1997, s. 21.

1890'da haftalık olarak yayınlanmağa başlayan Bursa Gazetesi'nde ise hemen her konuda makalenin yanısıra, Bursa ve havalisinden haberler, memurların tayin ve terfi işleri gibi konulara da değinilmiştir²⁹.

1908 yılında çıkmağa başlayan bir diğer gazete ise Barika-i İrşad'dır. Siyasî, edebî, fennî ve her çeşit yazının ele alınması hedeflense de, haberlere değil, daha çok şiir ve edebî yazılara önem verilmiştir³⁰.

Bursa'da yayınlanan ilk edebiyat ve sanat dergisi ise, Feraizcizâde Mehmet Şakir'in çıkarmakta olduğu Nilüfer'dir. Nilüfer Mecmuası 1886-1891 yılları arasında yayınlanmıştır. Yalnızca Bursa'da değil, memleketin çeşitli şehirlerinden okurları olan bu derginin diğer yazarları ise; Recep Vahyî, Ağlarcazâde Mustafa Hakkı, Hersekli Arif gibi isimlerdir³¹. Nilüfer ilk sene on beş günde bir çıkan dergi, sonraki yıllarda ayda bir çıkmağa başlamıştır³². Dergi, II. Abdülhamid döneminde yayınlandığı için Padişah'ı öven yazılar bulunmaktadır³³. Nilüfer Dergisi'nin ele aldığı konular arasında ise; pozitif bilimler, dinî mevzular ilk sırayı almaktadır³⁴. Dergi, sadece kişinin bilgi seviyesini yükseltmek için değil, aynı zamanda halkı eğitime katkı yoluyla sosyal hayatın içine de katmağı hedeflemiştir. Bunların yanısıra, dergi yazarlarından başka, edebiyat meraklısı kimselerin gönderdiği şiir ve düzyazılar da yayınlanmaktadır. Bunlar arasında Nigâr Hanım ve Şâire Hanım gibi bayanlar da bulunmaktadır³⁵. Dergide özellikle dikkat çeken bir konu ise, Osmanlı Devleti'nde meydana gelen Batıcılık düşüncesinden ve yenileştirme hareketlerinden etkilenmiş ve yeni insan tipini oluşturmağa çalışmış olmasıdır. Bu süreçte dergide Batılı eserlerden tercüme yapılmış, bilimin ve

---

²⁹ Tayla, a.g.e., s. 28.

³⁰ a.g.e., s. 36.

³¹ Çılgın Sınar, Alev, "Bursa'nın İlk Edebiyat ve Sanat Dergisi: Nilüfer", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 7, S:10, 2006/1, ss.47-64, s.47.

³² a.g.m., s.49.

³³ a.g.m., s.50.

³⁴ a.g.m., s.51.

³⁵ a.g.m., s.55.

çalışmanın önemine vurgu yapılmış ve hürriyet temalı yazılar yayınlanmıştır³⁶. 1919 ve sonraki birkaç yılda ise Bursa’da birçok gazete ve dergi çıkmaktadır. Bunlardan bazıları; Hüdavendigâr, Ertuğrul, Kafkas, Lokman Hekim, Çocuk, Yeni Hayat, Yoldaş, Genç Kalemler, Âlem-i Musiki olarak gösterilmektedir³⁷.

Bursa basınında da ülke genelinde olduğu gibi Millî Mücadele’yi destekleyen ve desteklemeyenler olarak iki kamplı bir ortam oluşmuştur. 1910 yılında çıkmağa başlayan Ertuğrul Gazetesi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin bir yayın organıdır. Milliyetçi ve cesur haber ve yazılar yayımlayarak Yunan işgali sırasında Bursalı milliyetçilerle birlikte faydalı hizmetlerde bulunmuştur³⁸. Hüdavendigâr, Kardeş ve Arkadaş³⁹, Millet Yolu, Hakikat gibi gazeteler de yayımlandıkları süre içerisinde Millî Mücadele’yi desteklemişlerdir⁴⁰. Bunların dışında Mücadele Gazetesi bu dönemde çıkan muhafazakâr bir gazetedir. Yoldaş Gazetesi ise, Bursa’nın işgali sırasında Yunanlılarla iyi geçinen bir gazeteydi⁴¹.

II. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BASIN HAYATI

A. Millî Mücadele Dönemi’nde Basın

Ahmet Bedevî Kuran’ın tespitlerine göre Mütareke yıllarındaki İstanbul matbuatı şöyledir: O sırada matbuat da birçok değişikliklere uğramıştır. İttihat ve Terakki organları yavaş yavaş sahneden çekilmiş, yerlerini yeni fikirli gazeteler işgal etmiştir. Mahmud Yesari Bey’in yardımıyla çıkan Nizam Gazetesi, daha sonraları Refi Cevad ve Pehlivan Kadri Beylerin sahip oldukları Alemdar ve Ali Kemal Bey’in

---

³⁶ Bunun için bkz. Alev Sınar Çılgın, Bursa’nın İlk Edebiyat ve Sanat Dergisi: Nilüfer”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 7, S:10, 2006/1, ss.47-64.

³⁷ Oral, Fuat Süreyya, *Türk Basın Tarihi, 1919-1965, Cumhuriyet Dönemi*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968, s. 34.

³⁸ Tayla, a.g.e., s. 51.

³⁹ İnüç, a.g.e., s. 362.

⁴⁰ Tayla, a.g.e., s. 62.

⁴¹ a.g.e., s. 58.

başyazarlık yaptığı Sabah gazeteleri İstanbul Hükümeti'ne taraftar bir yayın politikası izlerken, Necmeddin Sadık ve Falih Rıfkı Beylerin yönettikleri Akşam Gazetesi ile Ahmed Cevdet Bey'e ait İkdam Gazetesi'nde Yakup Kadri Bey Anadolu hareketine meyilli bir tavır almıştı. Bu dönemde ayrıca Serbesti Gazetesi de çıkmaktadır⁴².

Ülke genelinde basının durumu şöyledir; Osmanlı basını iki farklı görüşe ayrılmıştır. Bir tarafta bağımsızlığı isteyip Millî Mücadele'ye destek verenler, diğer tarafta da padişah ve saray yanlısı olup, Millî Mücadele'yi destekleyenleri hainlikle suçlayanlar. Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmeden önce, yabancı işgaline karşı çıkan Türk gazeteleri bulunmaktadır. Bunun yanında bazı Anadolu gazeteleri ise işgallere direnmekten çok işgalcilerle uzlaşmayı tercih etmişlerdir⁴³. Mustafa Kemal Anadolu'ya geçtikten sonra 14 Eylül 1919'da Sivas'ta İrade-i Milliye ve 10 Ocak 1920'de çıkarttığı Hakimiyet-i Milliye gibi gazetelerde işgale karşı mücadele edilmiştir⁴⁴. İstanbul'daki gazetelerin bir kısmı, Mustafa Kemal'in başlattığı mücadele hareketini desteklemişlerdir. Ancak, Osmanlı Hükümeti'nin 5 Şubat 1919 tarihindeki kararnamesiyle başlatılan ve işgal kuvvetlerinin de sansür uygulamaları nedeniyle yeterince etkinlik gösterememişlerdir. Buna rağmen; İleri, Yeni Gün, Akşam ve Vakit, Mustafa Kemal'e destek veren İstanbul gazeteleri arasındadır. Destek vermeyenler arasında ise; İstanbul, Alemdar, Peyam-ı Sabah, Tanin, Sebilürreşat gibi gazeteler bulunmaktadır⁴⁵. Anadolu'da ise; İzmir'de Hukuk-u Beşer, İzmir'e Doğru, Sada-i Hak; Eskişehir'de Yeni Dünya, Ahrar; Balıkesir'de Ses, Doğru Söz; Adana'da Adana, Yeni Adana; Kastamonu'da Açıksöz; Konya'da Babalık, Nasihat; Erzurum'da Albayrak, Varlık; Amasya'da Emel, Hakikat ve Hadise; Edirne'de Ahali, Trakya ve Yeni Edirne; Trabzon'da İstikbal; Giresun'da Işık, Gedikkaya ve Yeni Giresun; Samsun'da Ahali; Antalya'da Anadolu; Artvin'de Yeşil Yuva; Elazığ'da Satvet-i Milliye; Maraş'ta Amal-i Milliye; Bolu'da Dertli ve Türkoğlu gibi gazeteler Millî Mücadele'yi destekleyen gazeteler arasındadır. Millî Mücadeleye karşı tutum alanlar arasında ise; Trabzon'da

---

⁴² Kuran, Ahmet Bedevî, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele*, Baha Matbaası, İstanbul, 1956, s. 620.

⁴³ Koloğlu, a.g.e., s. 61.

⁴⁴ İnuğur, a.g.e., s. 353.

⁴⁵ Topuz, Hıfzı, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 124.

Selamet; Balıkesir’de İrşad; Adana’da Ferda; Kastamonu’da Zafer; İzmir’de Köylü, Şark, Müsavat ve İslahat; Edirne’de Teemmin gibi gazeteler bulunmaktadır⁴⁶.

Cumhuriyet’in ilanına giden süreçte ise, Saltanatın kaldırıldığı günden beri, devlet başkanlığı konusunda her türlü tartışmanın yapıldığı bir ortamda Yunus Nadi Bey, Yeni Gün Gazetesi’nde “saltanat-ı milliye” karşıtlarına ağır saldırılarda bulunmuştur. Yeni Gün’ün 26 Kasım 1922 tarihli nüshasında, “*Yeni Bir Cidal Devri*” başlığıyla yazdığı makalede onları beş-on “*kılıç artığı/ bakıyyetüs-suyûf*” olarak nitelendirilen Yunus Nadi Bey, devletin başında bir halife-sultan görmeğe tahammül edemeyeceğini bildiriyordu. Fransız Devrimi’ni örnek göstererek bir an önce cumhuriyet idaresinin gelmesini istiyordu⁴⁷.

6 Aralık 1922’de Halk Fırkası’nı kuracağını açıklayan Mustafa Kemal Paşa, 8 Nisan 1923’te kurulacak fırkanın seçim beyannamesi olarak Dokuz Umde’yi yayınlamıştır⁴⁸.

Cumhuriyet’in ilan edilmesi, başta İstanbul olmak üzere çeşitli kesimlerde önce şaşkınlığa yol açmış, sonra bunu yoğun bir eleştiri dalgası izlemiştir. Dönemin en ünlü muhalefet odaklarından biri olan Tevhid-i Efkâr Gazetesi, 31 Ekim günü, başyazısında “*Efendiler, devletin adını taktınız, işleri de düzeltecek misiniz?* “ diye sormuş ve “*Cumhuriyet Tesisinde Sülûsan Ekseriyet Meselesi*” başlıklı yazısında Velid Ebuuzziya Bey, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nda açık bir hüküm olmamasına rağmen böyle bir konuda üçte ikilik çoğunluk aranması gerektiğini ileri sürmüştür⁴⁹.

Cumhuriyet’in ilanına asıl sarsıcı tepki ise Rauf Bey’den gelmiştir. 31 Ekim günü Tevhid-i Efkâr Gazetesi Başyazarı Velid Ebuuzziya Bey ile Vatan Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Beyler Rauf Bey’i ziyaret ederek Cumhuriyet’in ilanında acele edilip edilmediği ve son gelişmeler sorulmuştur. Rauf Bey, bunda hükümetin bir

---

⁴⁶ İnüç, a.g.e., s. 362.

⁴⁷ Akbulut, Dursun Ali, *Saltanattan Ulusal Egemenliğe, Saltanat, Hilafet ve Millî Hakimiyet*, Temel Yayınları, İstanbul, 2006, s. 34.

⁴⁸ Alpkaya, Faruk, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşu (1923-1924)*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 38.

⁴⁹ Alpkaya, a.g.e., s. 104.

bildiğinin olduğu, ancak bunun halka açıklamasının yapılması gerektiğini açıklayan bir konuşma yapmıştır⁵⁰.

Rauf Bey'in bu açıklamasından sonra Ankara gazeteleri hemen devreye girmiştir. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 2 Kasım günü yayınladığı başyazıda, Cumhuriyet'in ilanında acele edildiği eleştirisini, "*milletlerin en büyük merhaleleri böyle ani olarak tecelli etmiş görünürler, Sakarya'ya da, Afyonkarahisar'ı taarruzuna da, hakimiyet-i milliyenin ilanına da böyle bir günde karar verilmişti değil mi?*" diye yanıtlamıştır. Anadolu'da ise Yeni Gün Gazetesi Başyazarı Yunus Nadi Bey ise yazısına "*Türkiye için Cumhuriyet, Tarihi Bir Zarurettir*" başlığını koymuştur. Ankara gazeteleri 4 Kasım'da da eleştirilerine üsluplarını sertleştirerek devam etmişlerdir. Hakimiyet-i Milliye, başyazısında Derviş Vahdetilerin ve 31 Martçuların hortladığını söyleyerek muhalifleri uyarmıştır. Bu şekilde tartışmalar devam etmiştir⁵¹.

B. Cumhuriyet Dönemi Basının Önemli Gelişmeleri

Millî Mücadele'nin kazanılması sonrasında Mustafa Kemal ve kuvvetlerine karşı çıkanlar, 150'likler listesine alınarak yurt dışına çıkarılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonraki süreçte tek partiye dayalı, otoriter bir rejim tarafından yönlendirilen bir basından söz etmek mümkündür. 1923-1938 yılları arasında basın, iktidarın politikalarını destekleyecek bir kurum olarak görülmüştür. Bunun sonucunda basın bu dönemde Cumhuriyet Halk Partisi'nin denetimi altında tutulmuş, dinî yazılara izin verilmemiş, sol eğilimlere de, Kemalist çizgi aşılmamak şartıyla karışılmamıştır.

Mustafa Kemal, 1923 yılında İzmit'te bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıya, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Emin Yalman, Falih Rıfkı Atay, Celal Nuri İleri, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Adnan Adıvar, Hakkı Tarık Us gibi önemli kişiler katılmıştır. Toplantıda, ülke sorunları üzerinde durulmuş, yapılması

---

⁵⁰ Alpkaya, a.g.e., s. 106.

⁵¹ Alpkaya, a.g.e., s. 108.

gereken devrimler, ulusal egemenlik, Hilafet ve Saltanat'ın durumu gibi konulara değinilmiştir⁵².

Ünlü gazeteci ve yazarlar Mustafa Kemal tarafından 1923 yılında bu defa İzmir'e davet edilmişler; toplantıda yeni rejimin siyasal oluşum sürecinin devam ettiği vurgulanarak, Ankara ile uyumlu bir tutum sergilenmesi istenmiştir⁵³.

4 Şubat 1924 günü basın çalışanlarının ve İstiklâl Mahkemelerinde yargılanıp aklanmış gazetecilerin İzmir'e gelerek katıldığı basın toplantısı, bir bakıma yargılanmış gazetecilerle Cumhurbaşkanı arasında barış toplantısı olmuştur. Çağrılı olanlar, İkdâm Gazetesi'nden Ahmet Cevat, Vatan'dan Ahmet Emin, Tevhid-i Efkâr'dan Velid, Vakıf'ten Ahmet Adım, İleri'den Celal Nuri, Akşam'dan Necmettin Sadık, Tercüman'dan Hüseyin Şükrü, Tanin'den Hüseyin Cahit beyler, ayrıca, Matbuat Cemiyeti Heyeti İdare Müdürü Ahmet Şerafettin, İkdâm yazarlarından Mecdi Sadrettin, Vatan ve Tevhid-i Efkâr fotoğrafcılarıydı⁵⁴.

Görüşme boyunca gazeteciler, düşüncelerini özgürce dile getirme ve istedikleri soruları sorma imkânı buldular. Mustafa Kemal, ülkenin sorunlarının ancak yurt çapında bilinçlenme, ortak hedefte birleşme ve elbirliğiyle çözümleneceğine dikkat çekiyordu. Dünyanın her yerinde basının kamuoyunu etkileyen bir araç olduğundan hareketle bu yeni dönemde Türkiye'nin tek yürek olduğunun duyurulmasını istiyor, aydın kesimi birleştiren bir kurum olarak basının cumhuriyete destek vermesini bekliyordu. Eğer basın kamuoyunu aydınlatırsa, bu kritik dönemden sarsıntısız bir şekilde geçilir ve toplum, alınan kararları daha kolay benimserdi⁵⁵.

1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda basınla ilgili maddeler bulunmaktadır. Buna göre; yayın, Türkler'in tabii hukukundan sayılmakta; basın, kanun çerçevesinde serbest kabul edilmektedir⁵⁶.

---

⁵² Evsal, Vedii, *Gazeteciler Cemiyeti ve 40 Yıl*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, s. 46.

⁵³ gös.yer.

⁵⁴ Akgün, Seçil Karal, *Halifeliğin Kaldırılması ve Lâiklik (1924-1928)*, Temel Yayınları, İstanbul, 2006, s. 174.

⁵⁵ Akgün, a.g.e., s.175.

⁵⁶ Gevgili, a.g.m., s. 202-228.

1925 yılına gelindiğinde ise, Doğu'da yaşanan Şeyh Said İsyanı'nın ardından Takrir-i Sükûn Kanunu kabul edilmiştir. Tanin, Son Telgraf, İstiklal, Sebilürreşat, Resimli Ay, Vatan'ın da bulunduğu İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli eğilimlerdeki muhalif gazete ve dergileri kapatılmıştır. Yazarları da, İstiklâl Mahkemeleri'nde yargılanarak, çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Takrir-i Sükûn döneminde yaşanan bu basın suskunluk ortamı 4 Mart 1928 tarihinde Meclis'in bu kararı iptal etmesiyle sona ermiştir.

Bu dönemde basın hayatını etkileyen bir başka gelişme 9 Ağustos 1928'de gerçekleşen Harf Devrimi'dir. Arap alfabesinin yerine Latin Alfabesi'ne geçişte çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Örneğin, İkdam Gazetesi okuyucusuzluktan kapanmıştır. Ancak hükümet, üç yıl süreyle gazete ve dergilere maddî yardım sağlamıştır⁵⁷.

Cumhuriyet'in ilanı ve Hilafet'in kaldırılışı sürecinde, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası deneylerinde hükümet bazı basın organları tarafından eleştirilmiş, bazı gazeteciler İstiklâl Mahkemeleri'nde yargılanmıştır. Bu gelişmelerden sonraki ortamda 25 Temmuz 1931 tarihinde Matbuat Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunun önemli maddelerinden bazıları şunlardır:

-Vatan, Millî Mücadele, Cumhuriyet ve devrim düşmanlığı yüzünden hüküm giymiş olanlar veya Millî Mücadele'de işgal altında düşman emellerine hizmet edici yayın yapmış olan kişiler gazete çıkartamazlar.

-Kanun, gazete yöneticileri için yüksek öğretim zorunluluğu koymuştur. Gazete veya dergilerin başyazarları, genel yayın müdürleri ve yazı işleri müdürlerinin yüksek okul bitirmiş olmaları gerekmektedir. Ama kanun yayınlandığı zaman diploması olmayıp da bu görevlerde bulunan kişiler bu hükmün dışında bırakılmıştır.

-Kanun'a telif hakları ile ilgili maddeler de konmuştur. Bir gazete veya derginin özel olarak kendi araçlarıyla elde edip yayınladığı bir haber, aradan 24 saat geçmeden başka bir yayın organınca kullanılamaz.

---

⁵⁷ gös.yer.

-Kanun'a suç işlemeye kışkırtıcı yazıları, açık saçık yazı ve resimleri, basın yoluyla şantajı, yalan yayınları önleyecek maddeler konmuştur⁵⁸.

-İntihar olaylarının yayınlanması yasak edilmiştir.

-Padişahlık ve Hilafetçilik yolunda ve komünistlik ve anarşistliği kışkırtıcı yayınlar yasaktır. Yurt dışına çıkartılmış eski hanedandan olan kişilerin gönderecekleri yazıların basılması da yasaktır.

-Ülkenin genel politikasına dokunacak yayınlardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan gazetenin sorumluları başka bir adla gazete çıkartamazlar⁵⁹.

25 Mayıs 1935 tarihinde Ankara'da Birinci Basın Kongresi toplanmış ve kongrenin amaçları şöyle belirlenmiştir:

-Basın ile Basın Genel Direktörlüğü arasında işbirliği için ortaklaşa çalışma.

-Türk basınının kültür yayma görevini daha iyi gerçekleştirebilmesi için izlenmesi gereken yöntemleri belirlemek.

-Gazetecilik mesleğinin ve gazetecilerin ilerleme ve yükselme yollarını araştırmak.

-Basın Birliği'ni kurmak⁶⁰.

Kongre başkanı İç İşler Bakanı Şükrü Kaya, kongreyi açan sözleri şöyledir:

*"... Bir memleketin son sosyallik evresine, girme tarihi olarak, Rönesans gösteriliyor. Bu evreye en son girenlerden biri de biziz. Bunun sebepleri arasında, bu memlekette basının çok geç ve çok güç girmesi de sayılmalıdır. Türkiye'de; basına değer ve önem verilmesi, Kemâlist rejimin bir eseridir"*⁶¹.

Şükrü Kaya'dan sonra, Basın Genel Direktörü Vedat Tör gelerek bir söylev okumuştur. Bu söylevden bazı cümleler şöyledir:

---

⁵⁸ Topuz, a.g.e., s.150.

⁵⁹ Topuz, a.g.e., s.152.

⁶⁰ "Birinci Basın Kongresi", CDTA, c.1, s. 215.

⁶¹ Birinci Basın Kongresi, 25 Mayıs 1935, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975, s. 17.

“...kısaca siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda binbir çeşitli ve canlı davası olan Atatürk Türkiyesinde gazete:

Devrim prensip ve ideallerinin geniş halk yığınları içinde yayılması için en kuvvetli bir propaganda organı;

Devrim fütühatının irticaa karşı en uyanık bir müdafaa aracı;

Devrimci hükümetin yaptığı işlerde en samimî bir yardımcı ve uyarıcı;

Halkın siyasal, ekonomik ve kültürel eğitiminde en etkin bir okul, olmak gibi ünlü bir misyonun mümessilidir⁶².

Fakat itiraf edeyim ki basınımız bugün bir kriz içindedir. Bu krizin belirtilerini şöyle özetleyebiliriz:

- Tiraajın ve sürümün azlığı,

- Sayfa rekabeti,

- Yayım işlerinin bozukluğu,

- Gazeteciliğin bir meslek olarak organize olmaması⁶³.

Birinci Basın Kongresi ertesi yıl toplanma kararı alınmasına rağmen toplanmamış ve sorunların tartışılması dışında herhangi bir işlevi olmamıştır.

Cumhuriyet’in ilanından sonra hemen bütün yurttan yeniden birçok günlük ve daha uzun ömürlü gazete ve dergiler yayınlanmıştır⁶⁴. Bunların en önemlilerini şöyle sıralamak mümkündür:

Cumhuriyet’in ilan olunduğu ilk yıllarda eski devrim gazetelerinden Ahmet Cevdet Bey’in çıkarmakta olduğu İkdâm Gazetesi yayın hayatına devam etmektedir. Bu gazete tanınmış, sevilmiş ve tutunmuş bir gazeteydi. Ahmet Cevdet Bey’in başmakaleleri herkes tarafından okunuyordu. İkdâm’ın başlıca yazarları; Ahmet Rasim, Ahmet Refik, Hüseyin Cahit, Hüseyin Rahmi’ydi⁶⁵.

Cumhuriyet devrinin en büyük gazetesi ise Cumhuriyet olmuştur. Bu devrimci gazeteyi kuran Yunus Nadi Abaloğlu’dur. 7 Mayıs 1924 tarihinde Cumhuriyet yayınlanmıştır. Gazetenin çıkmasını isteyen ve isim babalığını yapan da Mustafa Kemal’dir. Atatürk, bu emaneti Millî Mücadele arkadaşı Nadi Bey’e bırakmıştı. Çünkü O, İstanbul’da çıkarmakta olduğu Yeni Gün Gazetesi’ni düşman elinden Ankara’ya kaçırmış, Ankara’da bu gazeteyi çıkarmıştı. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi’nden sonra Kuvayi Milliye ruhunu taşıyan gazete Yeni Gün’dü. Yunus Nadi bu sefer İstanbul’da

⁶² *Birinci Basın Kongresi*, a.g.e., s. 21.

⁶³ a.g.e., s.22.

⁶⁴ Oral, a.g.e., s.120.

⁶⁵ Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın*, Güven Matbaası, Ankara, 1969, s. 222.

Cumhuriyet gazetesini kurmuştu⁶⁶. Cumhuriyet Gazetesi ayrıca, sosyal adaletin sağlanması için de görüşlerini bildirmiş, ekonomik makalelerle halka dönük bir yol izlemiştir.

Dönemin önemli gazeteleri arasında, 1935 yılında İş Bankası'nın kurduğu Tan Gazetesi de bulunmaktadır. Önceleri Ali Naci Karacan'ın yönettiği bu gazetede Burhan Felek, Eşref Şefik ve Fikret Adil çalışıyordu. Ancak, Tan Gazetesi zarar ettiği için İş Bankası bu gazeteden kurtulmak istiyordu. Ahmet Emin Yalman bunun üzerine Zekeriya Sertel ve Halil Lütfi Dördüncü ile anlaşarak Tan gazetesini satın almıştır. 1 Ağustos 1936'da Tan yeni şekliyle yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin kadrosunda, adı geçen yazarlardan başka, Mümtaz Faik Yenik, Ömer Rıza Doğrul, Raif Meto ve Suat Derviş vardır. Bir süre sonra, Yalman'ın isteğiyle, Refik Halit Karay ve Refi Cevat Ulunay'ın da yazar kadrosuna dâhil edilmesiyle, gazeteye farklı görüşten kişiler toplanmış oluyordu⁶⁷.

Vakit Gazetesi'ni ise 1917'de Ahmet Emin Yalman'la Asım Us kurmuştu. 1934'te bu gazete adını değiştirerek Kurun olmuştur. Ancak Kurun bir süre sonra yine Vakit adını almıştır. Vakit Gazetesi'nin tarihinde en önemli olaylardan biri, Atatürk'ün 22-26 Ocak 1937 tarihlerinde beş gün gazeteye başyazı yazmasıdır. Bu yazılar Asım Us adıyla yayınlanmıştır. Hatay davasının en heyecanlı günlerinde yayınlanmış olan bu yazıların konusu Türk-Fransız ilişkileri ve Hatay sorunudur⁶⁸.

Mustafa Kemal'in 1920 yılının ilk günlerinde Ankara'da kurduğu Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1934'te Ulus adını almıştır. Falih Rıfkı Atay'ın yönetiminde çıkan gazete Hükümetin ve CHP'nin görüşlerini yansıtıyordu. Ulus'un o dönemde çok zengin bir kadrosu vardı. Necip Ali Küçüka, Zeki Mesud, Nasuhi Baydar, Ahmet Şükrü Esmer, Neşet Halil Atay, Burhan Belge, Nurettin Artam, Nurullah Ataç, Yaşar Nabi, Mecdi Saydam ve Cemal Kutay gibi yazarların yazıları çıkmaktaydı⁶⁹.

---

⁶⁶ Şapolyo, s.g.e., s. 230.

⁶⁷ a.g.e., s. 157.

⁶⁸ a.g.e., s. 159.

⁶⁹ a.g.e., s. 160.

Cumhuriyet devrinin diğer bir gazetesi ise 1925'te Nazım Hikmet'in çıkardığı sol eğilimli Orak ve eki Gazetesi'dir. Fakat bu gazete uzun sürmeden kapanmıştır⁷⁰.

Bu dönemde yayınlanan dergilere baktığımızda ise; bir düşünce dergisi olan Kadro en önemlileri arasındadır. Yazar kadrosunda Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vedat Nedim Tör, Şevket Süreyya Aydemir, Burhan Belge ve İsmail Hüsrev Tökin gibi önemli isimler yer almıştır. Bu sıralarda Kadro Dergisi etrafında toplanan yeni bir sosyo-politik akım baş göstermiştir. Bu dergi bir bakıma yeni hükümetin yeni Laik-Ekonomik gidişini yansıtıyordu⁷¹. Kadroculara göre Türk devrimi, kapitalizme ve emperyalizme karşı bir mücadeleydi⁷². Yine bir fikir dergisi olan çığır'ın da yazarları, Hıfzı Oğuz Bekata ve Samet Ağaoğlu gibi isimlerdir. Fikir Hareketleri Dergisi'nde; Hüseyin Cahit Yalçın; Yeni Adam isimli edebiyat ve düşünce dergisinde, İsmail Hakkı Baltacıoğlu; bir edebiyat dergisi olan Varlık'ta, Yaşar Nabi ve Nahid Sırrı Örik; edebiyat ve magazin dergisi Yedi Gün'de, Sedat Simavi; bir mizah dergisi olan Akbaba'da, Yusuf Ziya Orta, Orhan Seyfi Orhon; yine bir mizah dergisi olan Köroğlu'nda Burhan Cahit Morkaya gibi yazarlar bulunmuştur⁷³.

C. Cumhuriyet Dönemi'nde Yerel Basın

Cumhuriyet döneminde yerel basını incelediğimizde; 1919 ile 1938 yılları arasında Türkiye topraklarında 582 gazetenin yayınlandığı, bunlardan 176'sının İstanbul'da, 406'sının ise taşrada çıktığı tespit edilmiştir. Taşrada çıkan gazetelerin illere göre dağılımı ise şöyledir: İzmir'de 54, Trabzon'da 28, Adana'da 27, Ankara'da 25, Bursa'da 24, Samsun'da 16, Eskişehir'de 13, Kastamonu'da 12, Gaziantep'te 11. 11 şehirde birer gazete çıkmış, 10 şehirde ise hiç gazete yayınlanmamıştır⁷⁴.

---

⁷⁰ Şapolyo, a.g.e., s. 231.

⁷¹ Karpat, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 76.

⁷² Karpat, a.g.e., s. 77.

⁷³ Oral, a.g.e., s. 120.

⁷⁴ Gevgili, a.g.m., s. 202-228.

D. Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa Basını

Bursa'da 1924 yılında yayınlanmağa başlayan Yeşilyurd⁷⁵, 1925 yılında çıkmağa başlayan Yeni Fikir⁷⁶, 1927 yılında yayınlanmağa başlayan Yeni Bursa⁷⁷, 1932'de yayım hayatına başlayan Hakkın Sesi⁷⁸, 1936'da yayınlanmağa başlayan Açık Ses⁷⁹ gibi gazeteler bulunmaktaydı. Örneğin Millî Mücadele'den sonra gerçekleştirilen devrimler ve ülkenin yeniden imarı ile ilgili çalışmaları destekleyen Yeni Fikir Gazetesi'nin tirajının 1.200 olduğu kaynaklarda belirtilmektedir⁸⁰.

İnceleyeceğimiz Bursa Sesleri Gazetesi Yeni Basımevi'nde 57x82 1/2 ebadında basılıyor ve altı sütun üzerine tertip ediliyordu. Başlık altında, “*Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Cumhuriyetçi Halk gazetesi*” ifadesi yer almaktadır. Gazetenin fiyatı 100 para, resmî ilanların satırı 7.5 kuruş olarak belirtilmiştir ama, özel ilan fiyatları hakkında bir bilgi verilmemiştir⁸¹.

Bursa Sesleri o günlerde Bursa'da yayımlanan gazeteler arasında en hareketli olan gazete idi denilebilir. Fakat buna rağmen yayım hayatı pek uzun sürmemiş ve 1939 yılında yayımı sona ermiştir. Ancak elimizde yalnızca üç senenin 1935, 1936 ve 1937 yılının sayılar Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'nde mevcuttur.

Bursa Sesleri Gazetesi'nin 1935 yılına ait ilk sayısında:

*“14 Mart 1935 Perşembe No:6 Yıl:1
Isı ve çevirgeni Sedat Ataman
İdare yeri: Atatürk caddesi
Postahane karşısında 138-3
U. Neşriyatı idare eden İ. Hakkı Demirözü
Abone: Bursa'da seneliği 100 kuruş, 6 aylığı 50 kuruştur. Dışarıya 10 kuruş fazladır. İlânların satırı 5 kuruştur. Tanesi 100 paradır. (Eski sayıları 5 kuruştur)”*

---

⁷⁵ Tayla, a.g.e., s. 88.

⁷⁶ Tayla, a.g.e., s. 91.

⁷⁷ Tayla, a.g.e., s. 97.

⁷⁸ Tayla, a.g.e., s. 99.

⁷⁹ Tayla, a.g.e., s. 108.

⁸⁰ Gevgili, a.g.m., s. 202-228.

⁸¹ Tayla, a.g.e., s. 102.

ifadesi bulunmaktadır⁸².

1936 yılında ise, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Bursa Sesleri özel bir sayı yayımlamıştır. O gün 28x41 ebadında 24 sayfa olarak basılan gazete, ayrıca 12 sayfalık bir de ilave vermiştir. Özel sayıda, Bursa'nın özellikle cumhuriyet devrinde kazandığı yeni eserler ve ekonomik çehresindeki değişiklikler ve gelişmeler tanıtılmaktadır. Ayrıca Fransız ekibi Klod Farrer ile Sedat Ataman'ın Mudanya iskelesi üzerinde yaptığı bir mülakat da yer almaktadır. Klod Farrer'in de dahil olduğu turist kafilesi vapurla iskeleden ayrılırken, güvertede toplanan bir grubun Klod Farrer'in şapkasını sallayarak "Yaşasın Atatürk ve Atatürk Türkiyesi!.." diye üç kez bağırınca, güvertedeki bütün turistlerin de aynı sözleri üç kez tekrarlayarak, Türkiye lehinde tezahürat yaptıkları anlatılmaktadır. 11 Eylül 1936'da yayımlanan fevkalade sayı 16 sayfa olarak basılmıştır.⁸³.

1937 yılındaki ilk sayıda ise;

*"27-1-937 Çarşamba Sayı 1 (34) 100 Para Yıl 3
Çarşamba-Cumartesi çıkar. Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Gazetesidir"*

ifadesi yer almaktadır⁸⁴.

Gazete, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'ndeki koleksiyona göre; "14 Birinci teşrin 1937 Perşembe Sayı 87 (121)" üst başlığıyla son bulmaktadır. Ancak, 1938 ve 1939'da da yayınlandığı kaynaklarda geçen Bursa Sesleri Gazetesi'nin sayı adedi tam olarak bilinmemektedir.

Bursa Sesleri Gazetesi'nin dizaynına baktığımızda ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Gazetenin ilk sayfası, dünya ve ülke haberlerine ayrılmıştır. Siyasî haberler ve haber başlıkları bulunmaktadır.

1935 yılı boyunca Bayanlar Sayfası beşinci sayfada ve Gençler Sayfası altıncı sayfada yer almaktadır. Bayanlar Sayfası'nda hanımlara uygun yazı dizileri ve günün moda eşya ve kıyafetleri verilmektedir. Bunun yanı sıra bayanların gönderdiği şiirler de

---

⁸² *Bursa Sesleri*, 14 Mart 1935, Bursa Sesleri Neşriyat Yurdu Yayınları, Bursa, s. 1.

⁸³ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı.

⁸⁴ *Bursa Sesleri*, 27 Ocak 1937, s. 1.

bulunmaktadır. Gençler Sayfası'nda ise bulmaca, öğütler, şiirler bulunmaktadır. Ancak 1936'dan itibaren gazetede bu bölümler kaldırılmıştır.

1935 yılında haftalık olarak çıkan gazete, 1936 yılında 11 Eylül Özel Sayısı ve eklerle birlikte 6 sayı çıkarmıştır. 1937'de gazete 45. sayıya kadar haftada iki, daha sonraki sayılarda ise üç defa yayınlanmıştır. Bununla beraber 1937 yılında sayfa sayısı 4'e düşürülmüştür.

Bursa'daki dergileri incelediğimizde; 1925-26 yılları arasında yayınlanan Aylık Sinema Mecmuası, Bursa'da bu alanda çıkan ilk sanat dergisidir⁸⁵.

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası'nın aylık olarak çıkarmış olduğu Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası ise 1926 yılında yayına başlamış, 1928'e kadar devam etmiştir. Mecmua, Oda'nın faaliyetlerinden iş adamlarını haberdar etmek, iş çevrelerini ilgilendiren tebliğ ve kararları duyurmak amacıyla kurulmuştur⁸⁶.

19 Şubat 1932'de Halkevlerinin açılması dolayısıyla Türk basını yeni dergiler kazanmıştır. Bunlardan biri de Bursa'da 1935 yılında yayın hayatına başlayan Uludağ Dergisi'dir⁸⁷. Bursa Halkevi'nde çeşitli kültür ve sanat faaliyetleriyle ilgili olarak birçok "kollar" kurulmuştu ve her kol kendi konuları ile ilgili yararlı çalışmalar yapıyordu. Bu arada Dil-Edebiyat kolu da sayfalarını kültür faaliyetlerine açmak üzere bir fikir ve edebiyat mecmuası çıkarma kararı almıştı. İlk sayı 1935'te yayınlanmıştı. İlk sayısında "*Uludağ bir kültür dergisidir. Atatürk Devrimlerine inananların dergisi*" ifadesi yer almaktadır⁸⁸. Mecmua 18x26 ebadında basılarak üç ayda bir çıkıyordu ve 25 kuruşa satılıyordu. O tarihlerde Güneş Dil Teorisi ortaya atılmış, ilk zamanlarda Atatürk'ün gösterdiği ilgi nedeniyle Cumhuriyet Halk Partisi gibi kuruluşlar bu teoriyi çok benimsemişlerdir. Halkevleri de Cumhuriyet Halk Partisi tarafından kurulmuş olduğu için, özellikle yayın faaliyetlerinde aşırı bir öz Türkçecilik dikkat çekmektedir.⁸⁹

---

⁸⁵ Tayla, a.g.e., s. 90.

⁸⁶ Tayla, a.g.e., s. 95.

⁸⁷ Oral, a.g.e., s. 121.

⁸⁸ Aslan, Necla, *Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.43.

⁸⁹ Tayla, a.g.e.,s. 104.

Bursa Uludağ Halkevi Dergisi, 1936 Nisan ayında yayımlanan 6. sayıda adını değiştirmiş ve Türkün adı ile çıkmıştır. Mecmua yalnız Bursa’da değil, Bursa dışında da ilgi ile karşılanmıştır. Fakat bu mecmuaya verilen Türkün ismi tutmamış ve 1937 Nisan ayında yayımlanan 10. sayıdan itibaren eski isme dönmüş ve bu defa üç ayda bir yerine iki ayda bir yayınlanmıştır. Uludağ, zengin içerikli ciddi bir fikir ve edebiyat mecmuası olarak bütün yurttan ilgi ile izlenmiştir. Mümtaz Ergin, Enver Behnan Şapolyo, Kamil Kepecioğlu, Hulusi Köymen gibi zamanın tanınmış yazarları mecmuanın devamlı yazarları arasındaydı. Diğer yandan, Bursalı genç yetenekler de ilk sanat denemelerini bu mecmuada değerlendirme fırsatını bulmuşlardır.⁹⁰.

Bu bölümde; Osmanlı Devleti’nde ve Cumhuriyet döneminde basın hayatı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda basın ve siyasetin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Bu gerçekten hareketle, Bursa Sesleri Gazetesi’ni incelemeye önce, gazetenin yayınlandığı Atatürk döneminin sosyo-ekonomik ve kültürel şartlarına değinmek gerekmektedir.

---

⁹⁰ a.g.e., s.105. Bunun için ayrıca bkz. Akkuş, Mine, “Bursa Halkevi”, *Bursa Araştırmaları Kent Tarihi ve Kültürü Dergisi*, Bursav Yay., s. 4, Şubat 2004.

İKİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYATA GENEL BİR BAKIŞ

I. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SOSYO-EKONOMİK HAYAT

A. Ülke Geneline Sosyo-Ekonomik Hayat

Devletin ekonomik faaliyetlerin düzenleyicisi olarak bulunmasının nedeni yalnız yönetici kadronun siyasî ve ekonomik tercihleri değildir. Bu, yönetici kadronun siyasî görüşünün yanısıra ülkenin sahip olduğu sosyo-ekonomik şartlar ve üretim kaynaklarının durumuyla da yakından ilgilidir.

Cumhuriyet'in ilânının hemen ardından, yüzyıllarca süren Osmanlı Devleti'nin yerini artık yeni bir yönetim tarzı ile yeni bir devlet almıştır. Başta Mustafa Kemal olmak üzere dönemin devlet büyüklerinin önündeki en büyük engel ekonomik politikanın ana hatlarını çizmek olmuştur.

1923-1938 döneminde Türkiye'de uygulanan iktisat politikaları kendine özgü bir nitelik sergilemektedir. Bu dönemin temel özelliği, şartların bir gereği olarak, değişen ağırlıklarla da olsa özel girişime öncelik sağlayan, aynı zamanda ekonomik kalkınmayı planlar doğrultusunda gerçekleştirmek isteyen bir karma ekonomik yapı olmasıdır¹.

1920'lerin başında Türkiye tipik bir geri kalmış ülke durumundadır. Kişi başına gelir düzeyinin düşüklüğü, tarım kesiminin yaygınlığı, sanayinin son derece zayıf ve girişimciliğin yetersizliğinin yanısıra, okuma-yazma oranının %10 dolayında

---

¹ Savaş, Vural, *Politik İktisat*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994, s. 38.

olması, ulaşım olanaklarının çok sınırlı kalması, ekonominin çeşitli kesimlerinde ilkel tekniklerin kullanılması gibi özellikler gelişme çabalarının önüne engel oluşturuyordu.

Cumhuriyet döneminde yaşanan ekonomik gelişme, Osmanlı'dan devralınan bu yapı üzerine oluşturulmuştur. Bu durum, yalnız üretim yapısı için değil, ekonomik gelişmenin diğer öğeleri için de geçerlidir².

Osmanlı döneminden Cumhuriyet Türkiye'si'ne devredilen iktisadî ortamı şu şekilde özetleyebilmek mümkündür; dünya pazarlarına ve yabancı sermayeye açılmış tarıma dayalı bir yapı, merkezî devletin belirleyici konumu, küçük üreticiliğin önemi ve yaygınlığı, artan dış borçlar, sınırlı bir büyüme.

Atatürk'ün benimsediği ekonomik anlayış doğrultusunda ortaya koyduğu ekonomi politikası, istikrara dayalı, dış yardımsız, hızlı, bütün ülkeye ve halka yayılmış, sosyal adalete dönük bir politikadır³.

Bu çerçevede, ekonomi politikasının temel sınırlarının çizilmesi 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde gerçekleşmiştir. Böylece devlet desteğinde kapitalist bir toplum yaratma çabaları başlamıştır. Bu politikanın benimsenmesinin temel nedeni, Atatürk'ün böyle bir düzen hakkındaki kişisel inancından çok, devralınan Osmanlı toplum yapısının taşıdığı özellikler olmuştur. Bu özelliklerin başlıcaları şunlardır:

-Kurtuluş Savaşı, o günkü toplumsal ve ekonomik güç odaklarının desteği ile kazanıldığından, bunlara karşı bir tavır izlenmesi imkânsız olmuştur.

-Osmanlı toplum yapısındaki ekonomik bilinçlenme birikimi, mevcut yapının değişimi için bir baskı yaratmamıştır.

-Bu dönemde, sosyo-ekonomik yapının değişmesinden çok, siyasal yapıyı kurma ve güçlendirme çabaları daha büyük önem taşımıştır⁴.

---

² Boratav, Korkut, "Türkiye İktisat Tarihi", 1908-1985, Ed. Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4*, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1990, s. 13.

³ Kurdaş, Kemal, "Atatürk'ün Ekonomi Anlayışı ve Kurduğu Ekonomik Model", *Ekonomik Politika Üzerine İncelemeler, Yorumlar*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994, s. 75.

⁴ Kongar, Emre, *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Cem Yayınları, İstanbul, 1976, s. 234.

Bahsedilen bu sosyo-ekonomik yapı doğrultusunda, ekonomik kalkınma stratejisinin belirlenmesinde başlıca iki tez ortaya atılmıştır⁵.

1. İnönü tarafından savunulan ve daha çok bürokratların desteklediği “devletçilik yoluyla sanayileşme” tezi.
2. Tüccar ve sanayicilerin desteklediği, önceleri Fethi Okyar ve Serbest Fırka’nın ve daha sonra da Celal Bayar’ın öncülüğünü yaptığı “liberal iktisat politikası” tezidir.

1923’te ekonomik kalkınma stratejisini belirlemek için toplanan İzmir İktisat Kongresi’nde ise liberal görüş ağır basmıştır.

Bu dönemin önde gelen özelliği, girişimci sınıfın yaratılması için devletin öncülük etmesi olmuştur. Bunun yanında bankaların kurulması ve gümrük politikası gibi devlet müdahaleleri, bir plan denemesinden çok, özel girişimi korumak ve özendirmek amacıyla yapılmıştır. Özellikle 1927’de kabul edilen Sanayi Teşvik Kanunu ile de özel girişimin korunması hedeflenmiştir.

İzmir İktisat Kongresi sonunda kabul edilenler, ekonomik ilkelerden ibaret olsa da, bu dönemin başlangıcında hâkim olan iktisadî felsefeyi ve görüşleri yansıtmaları bakımından önemlidir. Genel olarak kalkınmacı, yerli ve yabancı sermaye ile birlikte piyasaya dönük çiftçiyi özendirici, ekonomik hayatın denetiminin millî unsurlara geçmesini kolaylaştırıcı ve ılımlı bir korumacılığı öngören tezler ön planda olmuştur⁶.

Kongrede alınan kararlar 1930’lara kadar dönemin ekonomi politikasını belirlemiştir. Bu yönlendirmede liberal unsurlar etkili olmuş, uygulanacak ekonomi politikasının hem devlet hem de özel girişime yer veren karma bir sistem olacağı kongrede belirtilmiştir.

Atatürk, 1930’lara gelindiğinde ise, o yıllarda etkili olan Sovyet Rusya ya da Mussolini’nin uyguladığı ekonomi rejimlerin hiçbirini benimsememiş; Türk halkının karakter ve inançlarına uygun, dış dünya ile ilişkilere açık, özel mülkiyet esasını ve

---

⁵ Hiç, Süreyya, *Türkiye Ekonomisi II*, Menteş Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 66.

⁶ Boratav, a.g.m, s. 34.

paraya güveni sarsmayacak, serbest sistem ile uyum halinde olacak bir iktisadî çözüm bulmayı amaçlamıştır.

1930'larda hükümetin ekonomi politikasının ana özelliği, sermaye birikiminde devletin birincil araç olarak kullanılmasıdır. Ancak, bu devletçi politika, 1929'da kabul edilmiş olan kapitalist gelişmeye karşı oluşturulmamıştır. Devletçiliğe yönelmenin nedeni, bu dönemdeki iç ve dış şartlardır. Bu devletçilik, 1920'lerdeki karma ekonomi özelliği taşıyan kapitalist gelişme stratejisi içinden çıkmış bir politikaydı⁷.

Devlet, 1930'lu yıllarda imalat ve madencilik sanayiinde yeni girişimcilik rolleri üstlenme yoluna gitmiş; fakat üretimin toplumsal örgütlenmesinde özel mülkiyetin yerine devlet mülkiyetinin getirilmesi amacıyla olmamıştır⁸. Uygulanan bu devletçilik, özel mülkiyet ve girişimi sınırlamak veya küçültmek için değil, tam tersine korumak için geliştirilmiş bir politika olarak değerlendirilebilir.

Devlet, 1930 yılından itibaren ekonominin birçok alanında yer almağa başlamıştır. Devletin ekonomik hayata bu şekilde yoğun olarak katılmasının amacı, kalkınma için gerekli altyapıyı tüm alanlarda gerçekleştirmektir. Kalkınma için gerekli sermaye birikiminin özel sektör eliyle oluşmayacağını anlaşılmasıyla birlikte, devlet hazırlanan planlar doğrultusunda sanayide devlet girişimciliği yoluyla sermaye birikimini gerçekleştirme yöntemini uygulamıştır.

Ülkenin 1920'lerdeki sanayi yapısı, temel tüketim malları gereksinimi dahi karşılayamayacak düzeydedir. Bu nedenle, sanayi politikasının önemli hedeflerinden birisi de devleti devreye sokarak bu olumsuz yapıyı değiştirmektir. Bu olumsuzluğun kaldırılabilmesi için, şeker, un, yağ gibi temel tüketim malları ihtiyacının yerli üretimle karşılanabilmesi amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç da, ülkenin hammadde kaynaklarını harekete geçirerek üretime dayalı bir yapı oluşturmaktır. Bu sayede, sanayileşmiş bir toplumun temelleri atılacaktır⁹.

---

⁷ Tezel, S.Yahya, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Yurt Yayınları, Ankara, 1982, s. 221.

⁸ gös.yer.

⁹ Kuruç, Bilsay, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s.109.

Dünya ekonomik bunalımı sırasında Türkiye ekonomisinin değişik yönlerini inceleyen çalışmalar yapılmış, sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Ancak bu çözüm önerilerinin bir kalkınma programı çerçevesinde somutlaştırılması gerekiyordu. Bunun için, Ekonomi Bakanlığı'nca gerekli hazırlıklar yapılmış ve 1933-1937 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı hazırlanmıştır. Bunun başlıca amaçları şunlardır:

- a. Yerel ya da bölgesel tarımsal üretim ve doğal kaynaklara dayalı sınıai üretim birimleri kurulması.
- b. Özellikle ithal edilen temel tüketim mallarının yerli üretimine öncelik verilmesi.
- c. Sanayi işletmelerinin kuruluş yerlerinin hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın olması¹⁰.

Bu amaçlar doğrultusunda Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı bir sanayi planıdır. Planın temel hedefi, daha önceleri büyük ölçüde yurt dışından ithal edilen tüketim mallarının ülke içinde ulusal olanaklarla üretilmesidir. Daha geniş istihdam olanağı yaratmak, demiryolu ve denizcilikte atıl kapasitelerden yararlanmak ve sanayi için gerekli yatırım malları üretmek planda ikinci derecede önem taşımıştır. Plan, 1934 yılından itibaren başarıyla uygulanmıştır¹¹.

1923-1938 dönemi ekonomi politikaları için şunları söyleyebiliriz: Genel olarak millî iktisat anlayışına dayanmaktadır. Osmanlı yönetiminin son yıllarında İttihatçılarla gündeme gelen bu politika, devlet desteği ile ulusal bir sermaye sınıfı oluşturup, ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlıyordu. Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte uygulanmağa devam edilen bu politikada, sanayileşme ve tam bağımsızlık hedefleri ön plandadır. Bu çerçevede, 1923-1929 yılları ekonomik inşa, 1930-1938 yılları ise bir atılım süreci olarak göze çarpmaktadır. Bu süreçlerin içinde devlet yer almıştır. İlk dönemde fazla etkin olmayan devletin varlığı, 1930'larla birlikte yoğunlaşmıştır. Devlet genel olarak, karma ekonomik sisteme uygun olarak aşırılığa

---

¹⁰ Kepenek, Yakup-Yentürk, Nurhan, *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 60.

¹¹ Küçük, Yalçın, *Planlama, Kalkınma ve Türkiye*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 249.

kaçmadan ekonomik süreçte önemli görevler yüklenmiştir. Bunları yaparken, “halkçılık” ilkesiyle, sosyal denge ve sosyal adaletin sağlanması sağlanmağa çalışılmıştır.

B. Bursa'daki Sosyo-Ekonomik Hayat

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Bursa'daki ekonomik gelişmelere baktığımızda ise şu tespitlerle karşılaşmaktayız.

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar çerçevesinde 1925 yılında Tütün Birliği satın alınarak devletleşmesi sağlanmıştır. Bu sayede Bursa'da tütün üretimi artmıştır. Bursa'da zeytin, kestane, üzüm, şeftali, soğan, peynir, sirke, pekmez, gülyağı ve suyu, susam yağı, zeytinyağı vs. üretimi yapılmaktadır. 1924'te Bursa'ya gelen göçmenlerle birlikte tahıl ve tütün üretimi artmıştır. Kısa sürede zeytinciliği de öğrenen göçmenler zeytin üretimini de arttırmıştır¹².

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Bursa madenlerinin çoğu yabancılar tarafından işletilmekteydi. Ancak daha sonra yabancılarla yapılan anlaşmalar feshedilmiş ve bunların işletmesini devlet üstlenmiştir¹³.

1927 Salnâmesi'ne göre Bursa Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı şirket, ticaret ve sanayi işletmeleri şöyledir: 9 fevkalade sınıf, 43 birinci sınıf, 67 ikinci sınıf, 306 üçüncü sınıf, 1158 dördüncü sınıf şirket, tüccar ve sanayici, 11 birinci sınıf, 13 ikinci sınıf, 13 ikinci sınıf, 23 üçüncü sınıf komisyoncu¹⁴. Yine 1927 Salnâmesi'ne göre Bursa'da 21 esnaf derneği ve Bursa Dokumacılık Türk Anonim Şirketi (İpekiş), Yeşil Bursa Köylü Tütün Ortaklığı, Halk Tütünleri Ortaklığı, Çiftçi İstihsal Ortaklığı, Cer, Kenvir ve Kuvve-i Muharrike Elektrikiye Türk Anonim Şirketi¹⁵.

Bursa'da bankacılık sektörüne baktığımızda ise; 1920'lere kadar yerel bir bankanın bulunmadığını görmekteyiz. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Bursa'yı yakından

¹² *Bursa 1934 İl Yıllığı*, Haz.: Sedat Ataman, Bursa Vilâyet Matbaası, (tarihsiz), s. 11.

¹³ *Bursa 1927 Vilâyeti Salnâmesi*, Bursa Vilâyet Matbaası, Bursa, 1927, s. 167-168.

¹⁴ *a.g.e.*, s. 385.

¹⁵ *a.g.e.*, s. 390.

ilgilendiren bir gelişme de, Türkiye İş Bankası'nın kurulmasıdır. 1924'te Ankara'da kurulan Türkiye İş Bankası'nın 14 kurucusundan 8'i Bursalıydı. Bursa'da uzun bir süre ana sanayi faaliyet olan ipek ipliği üretimi ve ipekli dokumacılık, önemli bir sermaye birikimi sağlayacak seviyede değildi. Sanayinin bu durumu, Bursalı sanayici ve tüccarların Türkiye İş Bankası'nın sağladığı imkanlardan yararlanmasıyla, bu dönemde yerel bir bankanın doğmasına zemin hazırlamıştır¹⁶. Bursa'da hizmete giren bir başka banka, Adapazarı Emniyet Bankası, Emlak ve Eytam Bankası'dır¹⁷.

1 Ekim 1925 tarihinde Bursa Dokumacılık ve Trikotaj Anonim Şirketi ve Türkiye İş Bankası'nın ortaklaşa gerçekleştirdikleri bir yatırım olan Bursa Dokuma Fabrikası'nın temeli Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından atılmıştı¹⁸. Bursa İpekiş Dokumacılık ve Trikotaj Anonim Şirketi 1930'da 15'i yün, 50'si doğal ipek işleyen toplam 65 tezgah ile Bursa'nın en büyük dokuma fabrikasıydı. 1930'larda İpek-İş'in en büyük hissedarı İş Bankası'dır¹⁹.

1930'lu yıllara gelindiğinde devletçilik ilkesinin Bursa'da da uygulandığını görüyoruz. Bu ekonomik ilke doğrultusunda Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde Bursa'da iki sanayi işletmesinin kurulduğu görülmektedir. Bunlar; Merinos Fabrikası ve Gemlik Suni İpek Fabrikası'dır²⁰. Sümerbank Merinos Fabrikası'nın temeli 28.11.1935'te atılmıştır. Önce iplik ünitesi faaliyete geçen ve Türkiye'de ilk defa kamgarn iplik ünitesi olarak kurulan tesis, yerli tiftiklerin kamgarn iplik harmanlarına karıştırılması suretiyle değerlendirilmesini sağlamıştır²¹.

Cumhuriyet'in ilk on yılında gıda sanayinde de önemli işletmeler kurulmuştur. Bunlar: Bursa Konserve Fabrikası (1925), Emek Yağ Fabrikası (1929), Erbak Uludağ

---

¹⁶ Altun, Metin-Ünlü, Hasan- Kesiriklioğlu, Fatma, *Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Bursa ve Merinos*, Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:3, Bursa, 2001, s.40.

¹⁷ a.g.e., s.41.

¹⁸ Altun, *Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Bursa ve Merinos*, s.62.

¹⁹ a.g.e., s.63.

²⁰ Altun, Metin, "Cumhuriyet Döneminde Bursa'da İktisadi Gelişmeler", *Cumhuriyet Sürecinde Bursa*, Olay Basın Yayıncılık, Bursa, 1998, s. 63.

²¹ Altun, *Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Bursa ve Merinos*, s.91.

A.Ş. (1929), Kafkas Pasta ve Şekerleme Kollektif Şirketi (1930), İbrahim Baydan Fabrikası (1933), Süttozu ve Buz Fabrikası (1934), Sayas (1934), Çekirge Un Fabrikası (1937) ‘dır. Bunların dışında dokuma, tekstil, deri ve kürk ürünü işletmeleri de mevcuttur.

II. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE KÜLTÜREL HAYAT

A. Ülke Genelinde Kültürel Hayat

1923-1938 dönemi kültürel hayatı etkileyen en önemli güç, Atatürk Devrimleri olmuştur. Bunlarda iki temel hedef gözetilmektedir: Ulusçuluk ve Çağdaşlaşma²².

Mustafa Kemal, siyasal yapılanma dışında yurttaşın günlük yaşamını, toplumsal yapıyı da değiştirmek gereğine inanmıştı. Kısa bir sürede çağdaş bir toplum olma yolunda büyük aşamalara ulaşıldığında bu başarıyı 1935 Martında şöyle dile getirmişti:

“Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar (sanat), bilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla, kadını erkeği her hakta eşit modern Türk sosyetesini bu son yılların eseridir”²³.

Yeni kültür öğelerinin batıdan alınması yoluyla kültürel değişim başlatılmıştır. Değiştirilmesi gereken kültür öğeleri; yönetim şekli, ikili eğitim, Osmanlı yazısı, geleneksel kılık-kıyafet, geleneksel kadın anlayışı, geleneksel kadın-erkek ilişkileri, kadının erkekle eşit haklara sahip olamaması, çok eşli evlilik olarak belirlenmiştir. Atatürk devrimleri, köklü bir kültür değişmesini getirerek, eski kurumların yerine halkın desteğiyle modern kurumların getirilmesidir²⁴.

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kültür devrimi olabilmesi için Cumhuriyet'ten önce kalan bazı şartların değiştirilmesi ve kültür devrimine zemin

---

²² Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, (1923-1938)*, 3. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005, s. 162.

²³ Turan, a.g.e., s. 176.

²⁴ gös.yer.

hazırlanması gerekiyordu. Bu zemini oluşturmak için Mustafa Kemal Atatürk bir dizi devrim projesi gerçekleştirmiştir. Bu devrimler, kronolojik sıra ile şöyledir²⁵:

-Halifeliğin kaldırılması, Evkaf ve Şer'îye Bakanlığı'nın kaldırılması ve Tevhid-i Tedrisat Yasası'nın kabul edilmesi. 3 Mart 1924.

-Dinsel mahkemelerin kaldırılması. 8 Nisan 1924.

-Tekke ve türbelerin kapatılması. 2 Eylül 1925.

-Fes kullanılmasının yasaklanması. 25 Kasım 1925.

-Uluslararası saat sisteminin ve takvimin kabul edilmesi. 26 Aralık 1925.

-Medenî Kanun'un kabulü. 17 Şubat 1926.

-Laikliğin kabulü: "Türk Devleti'nin dini İslam'dır" maddesinin Anayasa'dan çıkarılması. 10 Nisan 1928.

-Latin harflerinin kabulü. 1 Kasım 1928.

-Millet Mektepleri adıyla geniş bir okuma yazma seferberliğinin başlatılması. 1 Ocak 1929.

-Devlet okullarında Arapça ve Farsça derslerinin kaldırılması. 1 Eylül 1929.

-Kadınlara belediye seçimlerinde oy verme ve seçilebilme hakkı tanınması. 3 Nisan 1930.

-Türk Tarih Kurumu'nun kurulması. 12 Nisan 1931.

-Halkevlerinin açılışı. 19 Şubat 1932.

-Türk Dil Kurumu'nun kurulması. 7 Şubat 1933.

-Kadınlara seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkının verilmesi. 5 Aralık 1934.

-Dinsel giysilerin ibadethanelerin dışında giyilmesinin yasaklanması. 3 Aralık 1936.

---

²⁵ Topuz, Hıfzı, *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, İstanbul, 1998, s. 58.

Atatürk'ün kültür politikasının temel özelliği milliliktir. Bu politika, kültürün kendi benliğini, kimliğini korumasına dayanır. Ancak kültür kendi öz varlığı ve gelişmesi için de zenginleşmeğe, başka kültürlerin kazanımlarından kendisine uygun olanlarını almağa açık olmalıdır. Atatürk, millî seviye ve tarihimizde uygun bir kültürü kastetmektedir.

Atatürk'ün kültür devrimlerinin yaygınlaşmasını sağlamada etkili olan en önemli araçlar; millet mektepleri, halkevleri, halk odaları ve köy öğretmen okullarıdır.

Millet Mektepleri uygulaması, Türk basınında “Cehaletle savaş” ya da “Tarihin ilk kültür seferberliği” diye nitelendirilerek desteklenmişti. Dış basında da bu girişimden övgü ile söz edilmişti. Millet Mektepleri, yeni abeceyi öğretmek ve vatandaşa temel eğitim alanında bazı bilgiler vermek konusunda başarılı oldular. (1928)

Millet mektepleri uygulamasıyla 3 yıl içinde, köylü, işçi, esnaf, genç, yaşlı, kadın, erkek her kesimden ülke nüfusunun 1/10'u demek olan 1.5 milyon vatandaş okur yazar durumuna getirilmiştir²⁶. Eğitim ve öğretimin Cumhuriyet devrimizde bu büyük devrim hareketiyle çok düşük olan %10 olan okuma yazma oranını yükseltmiştir. Hükümetin okul yapımına, öğretmen yetiştirmeye önem vermesi ve ilköğretimin mecburî ve parasız olarak yürütmesi ile, eğitim bir düzene girmiştir²⁷.

1931 yılı Cumhuriyet Halk Fırkası Üçüncü Büyük Kongresi'nde Atatürk tarafından Kemalizm olarak adlandırılan ilkeler, Altı Ok olarak son şeklini almıştır. Bu kongrede aynı zamanda ilkelerle belirtilen ideolojinin geniş halk kitlelerine yayılması için Halkevlerinin kuruluş kararı da alınmıştır. Parti, bir yıl içinde hedefini gerçekleştirecek, 19 Şubat 1932'de ilk olarak 14 halkevinin (Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya, Samsun) açılışını yapacaktır²⁸.

Halkevlerinin kuruluş amaçları şöyledir:

---

²⁶ Turan, a.g.e., s.217.

²⁷ İnan, Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 186.

²⁸ Yeşilkaya, Neşe, “Halkevi”, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, Gen. Yay. Yön. Murat Belge, c.2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 113-118, s. 113.

-Ulus bilinçli, birbirini anlayan, seven, aynı ideale bağlı halk kitlesi halinde örgütlemek,

-Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak,

-Ulusal birliği oluşturan, millî ruhu şekillendiren ve güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek,

-Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyip arttıracak köycülük çalışmalarının yapılması,

-Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilkelerini ve bu ilkelerin ülke düzeyinde nasıl uygulandığını anlatmak için kullanılan bir merkez olması²⁹.

Halkevlerinin çalışmaları; Dil ve Edebiyat Kolu, Güzel Sanatlar Kolu, Temsil Kolu, Spor Kolu, Sosyal Yardım Kolu, Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu, Kütüphane ve Yayın Kolu, Köycülük Kolu, Tarih ve Müze Kolu şeklinde dokuz kol olarak düzenlenmiştir.

Medenî haklara sahip her Türk vatandaşı, kendi uzmanlık alanına giren veya eğilimine göre uğraş vermek istediği herhangi bir Halkevi koluna yazılabilirdi. Üye kaydının zaman sınırlaması da yoktu. Her kolun üyeleri kendi komitelerini seçerdi. Halkevleri hiçbir şekilde kendilerine gelir getirmek için çalışmazlardı³⁰.

1932-1940 arasındaki dönemde yurda dağılmış bulunan halkevlerinin bütününde 23.750 konferans, 12.350 temsil, 9.050 konser, 7.850 film gösterisi, 970 sergi halka sunulmuştur. Halkevleri kitaplıklarından 1932'de 149.949 vatandaş yararlanmıştır. Halkevlerinde açılan çeşitli kurslardan yararlananların sayısı 1932'de 900'dür. Halkevlerinin kendi yayınları da önemli bir etkinlik alanıdır. Bu yayın faaliyetlerinden en önemlisi dergilerdir³¹.

---

²⁹ Çavdar, Tevfik, "Halkevleri", *CDTA*, Gen. Yön. Murat Belge, c.3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 878-884, s. 880.

³⁰ a.g.e., s. 881.

³¹ a.g.e., s. 882.

Halkevlerinin kurulmasından sonra Türk Ocaklarının merkezi yayın organı olan Türk Yurdu'nun yerini tutmak üzere bir dergi çıkarmağa karar verildi. Bunun üzerine Halkevlerinin merkezî yayın organı olan Ülkü, 1933'te yayın hayatına başlamıştır³².

Halk odaları ise, her yörenin kendi kimliğini tanımasını sağlıyor ve içerisinde oluşturduğu farklı çalışma alanlarına sahip kollarda, halka bilgi ve deneyim kazandırıyor.

Bu devrimlerle birlikte, geniş çapta devrim propagandası da yürütülüyor, cumhuriyetin, yenileşmenin, Batı kültürünün üstünlükleri övülerek Osmanlı Devleti ve onun eski gelenekleri yeriliyordu. Türklerin, İslâm öncesi, şerefli devirlerini anmak amacıyla eski Türk tarihine önem verildi. Türklerin, millî vasıfları yok edici tesirinden uzak kaldıkları ve kendilerine has millî bir hayat sürdürdükleri önemle belirtildi. Yenileşme-Batılılaşma hareketi büyük bir hızla devam etti. Kanunla yapılan devrimlerin yanısıra birçok Batılı âdetler, görüşler, çalışma ve ticaret usulleri benimsendi. Yenileşme, laiklik siyaseti, kişinin, peşinen kabul olunmuş bir dinî dogmayı benimsemek ve onun sıkı kaide ve kurallarına uymak zorunda kalmaksızın kendi ruhî becerilerine göre serbestçe hareket edebileceği bir ortam yaratmak amacındaydı. Bu, bir manada, kültürel liberalizm ve bireycilikti³³.

1923-1938 döneminde kültürel alandaki diğer gelişmeleri ise; sinema, tiyatro, müzikteki gelişmeler olarak sıralayabiliriz.

Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde Türk devriminin geniş halk yığınlarına anlatılması gereği duyulduğunda, bu iş, Atatürk'ün buyruğu ve onayıyla SSCB'den çağrılan iki kişiye verilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı adına *Türkiye'nin Kalbi Ankara (1934)* çevirtilmişti³⁴. Bu dönemde ikinci özel yapımevi İpek Film kuruldu. Film türlerinin ilk örnekleri (köy filmi, polis filmi, tarihsel film, dram, melodram, güldürü, müzikli film vs.) bu dönemde ortaya kondu. *Ateşten Gömlek (1923)*, *Bir Memleket*

³² Varlık, Bülent, "Ülkü: Halkevi Mecmuası", *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*, Gen. Yay. Yön. Murat Belge, c. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 268-271, s. 268.

³³ Karpuz, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 69.

³⁴ Özön, Nejat, "Türk Sineması", *CDTA*, ss.1878-1883, c. 7, s. 1879.

Uyanıyor (1932), *Aysel Bataklı Damın Kızı* (1934-35) bu dönemde çevrildi. Türk kadınlarının sinemaya geçişleri bu dönemde gerçekleşti. Ses ile görüntü birlikte saptanmaktaydı³⁵.

Cumhuriyet'in ilanından sonra her alanda görülen devinim tiyatro alanında da izlenir. Yeni devletin kuruluşundan iki ay kadar sonra bu kurumun yaşaması için çalışmalar başlamış ve yalnızca temsiller veren bir kurumun değil, bunun yanı sıra bir okulun kurulması gerekliliği üzerinde de durulmuştur. 1930 yılında yürürlüğe giren "Belediyeler Yasası"nın belediyelere, tiyatro binası yapma ve tiyatro topluluğu kurmayı "ihtiyari" bir görev olarak vermiştir³⁶. İstanbul'da çocuk tiyatrosu, yerli oyunların oynanması gibi gelişmeler yaşanmaktadır. Bu dönemde, Reşat Nuri Güntekin ve Nazım Hikmet gibi yazarların da tiyatro oyunu yazdıkları görülür³⁷.

Cumhuriyet, Türk milleti için yeni bir hayat tarzının başlangıcı olduğu kadar Türk musikisi için de yeni bir dönemin başlangıcıdır. Türkiye'de, Türk musikisi öğretimine son verilmesinin ardından, Dahiliye Vekaleti'nin, 3 Kasım 1934 günlü emriyle Türkiye Radyosu'nun yayınlarından da Türk musikisi kaldırılmıştır³⁸. Ancak bu 1935 yılında değiştirilmiştir.

Cumhuriyet yönetiminin kurulduğu yıllarda Ziya Gökalp'in Ankara'da yayınlanan *Türkçülüğün Esasları* adlı kitabında, her ikisini de 19. yüzyıl Fransız yazarlarından alıp uyarladığı iki savı yer alıyordu: Geleneksel Türk Sanat Musikisi'nin Bizans'tan aktarılmış bir "Doğu musikisi" olduğu inancı ve yeni Türk musikisini yaratma için halk ezgilerinin derlenip çok sesli teknikle işlenmesi gerektiği³⁹.

Birçok kent ve kasabada belediye ya da dernek bandoları oluşturuldu; devlet çok sesli musikinin temel kuram kitaplarını yayınladı (1928-1930). 1932'den başlayarak bütün ülkede kurulan halkevlerinde halkın çok sesli musiki eğitimi doğrultusunda koro, mandolin takımı ve benzeri çalışmalar ele alındı. 1934'te Atatürk TBMM'yi açarken "*Bir ulusun yeni değişikliğindeki ölçü, musikide değişikliği alabilmesi,*

³⁵ Özön, a.g.m., s.1882.

³⁶ Nutku, Özdemir, "Cumhuriyet Tiyatrosu", *CDTA*, c. 9, s. 2511.

³⁷ Nutku, a.g.m., s. 2513.

³⁸ Tura, Yalçın, "Cumhuriyet Döneminde Türk Musikisi", *CDTA*, c. 6, ss. 1510-1514, s. 1512.

³⁹ Gültekin Oransoy, "Çoksesli Musiki", *CDTA*, c. 6, ss. 1518-1525, s. 1518.

kavrayabilmesidir” sözleriyle vurgulanmıştı. Atatürk’ün Türk ulusal musikisi konusundaki görüşleri Cumhuriyet henüz altıncı ayını doldurmadan bir devlet politikası niteliğine bürünüp uygulamalara ölçüt oldu. 1934’ten başlayarak da genç devletin “inkılaplarından” biri sayıldı⁴⁰.

B. Bursa’daki Kültürel Hayat

1. Eğitim

1923 yılında Bursa merkezde 163, köylerinde 43, ilçelerle beraber 561 öğretmen vardı. 631 köyün 487’sinde okul yoktu. 1926 yılından 1934 yılına kadar geçen sürede okul ve öğretmen sayılarında %39 artış sağlanmıştır⁴¹. Eğitim konusundaki asıl atılım Harf Devrimi’yle gerçekleşmiştir. Türkiye’nin genelinde olduğu gibi Bursa’da da Millet Mektepleri açılmıştır.

Millet Mektepleri Bursa’da 4755 dersane açmış, bu dersanelerde 2322 öğretmen görev yapmıştır⁴².

Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi adlı eserden edinilen bilgilere göre; halkın Millet Mektepleri’ne katılımı üst düzeyde gerçekleşmiştir. Örneğin; iş adamı Ahmet Malcıoğlu’nun 19.12.2002 tarihli açıklamasında kullandığı ifadeler şöyledir:

*“Millet Mektepleri açıldı ve çabucak öğrendi herkes. İhtiyarı, genci herkes beraber, karışık bir ay sonra öğrendi. Sonra da ellerine birer vesika verdiler, mektebe geldi diye. Zaten herkes meraklıydı. Bir çırpıda okumaya meraklıydı. Okudu”*⁴³.

---

⁴⁰ Oransoy, a.g.m., s. 1520.

⁴¹ *Bursa Ansiklopedisi*, Haz. Yılmaz Akkılıç, c. 3, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık, Bursa, 2002, s. 1162.

⁴² Yüceer, Saime, “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri”, *Atatürkçü Bakış*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Yıl:1, S: 1, Bursa, Bahar 2002, ss. 17-25, s. 18.

⁴³ Yüceer, Saime, *Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi (Sözlü Tarih Arşivi 1919-1938)*, Uludağ Üniversitesi Kent Tarihi ve Araştırmaları Merkezi (KETAM), Yayın No: 1, Bursa, 2005, s.10.

2. Halkevi

Bursa Halkevi ise, tüm ülkede olduğu gibi 19 Şubat 1932’de açılmıştır. Bursa Halkevi’nin 1933 yılında üye sayısı 250’si aktif olmak üzere 600, 1934 yılında 53’ü bayan 1037 üye, 1935 yılında 1224, 1937 yılında 1326’dır⁴⁴.

Bursa Halkevi hakkında o yıllarda yaşamış kişilerden de bilgi sahibi olunmaktadır. Murat Akgün’le 08.07.2002 tarihinde yapılan görüşmede bu konuyla ilgili şu cümleler geçmektedir:

“Bursa Halkevinde öğrencilere zayıf olan derslerinde yardımcı olabilmek için ücretsiz matematik, İngilizce, tarih, coğrafya vb. dersler verilirdi. Kardeşim İngilizce’yi Halkevinde öğrendi. Bursa Halkevinde ağırlık öğretmenlerde olmak üzere her meslek grubundan insan vardı. Güzel sanatlar kolundan çok kıymetli desinatörler ve ressamlar yetişti. Bursa Halkevi’nin en faal kolları, güzel sanatlar ile temsil koluydu. Köycülük kolu ise yeterince başarılı olamazdı. ... Bayanlar daha çok temsil koluna ve resim çalışmalarına ilgi gösterdiler”⁴⁵.

Bursa Halkevi’nin yayınladığı Uludağ Dergisi, dönemin önemli kültür araçlarından biridir. Dergi önceleri üç ayda sonra iki ayda bir çıkmıştır. Türk dili, tarih, coğrafya, felsefe ve güncel konular başta olmak üzere işlediği konular şöyledir: Bursa’nın iktisadî, jeolojik, kültürel yapısını konu alan yazılar, imparatorluktan ulus devlete geçişte yeni rejimin ortak ideallerinin halk tarafından paylaşılması vs.⁴⁶.

Halkevi, Bursa’yı konu alan kitapların yanısıra “Resmî Bursa” ve “Gezi Yolu” gazetelerini de çıkarmıştır. Ant Gazetesi de Halkevi’nin matbaasında basılmıştır. Halkevi komitelerinin bir yıl içerisinde bütün yaptığı etkinlikler Ant Gazetesi ve Uludağ Dergisi’nde yayınlanmıştır. Kız Sanat Enstitüsü müzik öğretmeni Saime Hanım tarafından çalıştırılan güzel sanatlar komitesi korusu Bursa ve ilçelerinde konserler vermişlerdir. Ayrıca, İstanbul ve Ankara’dan sanatçılar davet ederek Bursalıları çok sesli klasik Batı müziği ile tanıştırmıştır. Halkevi resim komitesi ise, her yıl Bursalı

⁴⁴ Akkuş, Mine, “Bursa Halkevi”, *Bursa Araştırmaları Kent Tarihi ve Kültürü Dergisi*, s. 4.

⁴⁵ Yüceer, Saime, a.g.e., s. 109.

⁴⁶ a.g.m., s. 8.

karikatürist Cemal Nadir Güler'in ölüm yıldönümünde resim sergisi düzenlemiştir. Tiyatro komitesi, 11 Eylül 1932 tarihinde Bursa'nın Kurtuluş Günü törenini filme çekmiştir. Spor ve dağcılık kolları, Uludağ'ın turizme açılmasında rol oynamıştır⁴⁷.

3. Sinema

Bursa'da 1927'den sonra Şafak Sineması, 1932 yılından sonra ise Tayyare Sineması ve Halkevi odaları tiyatro sergilenen yerlerdir. Bursa Halkevi Temsil Kolu'nun çalışmalarına baktığımızda; 1932'de 4.000 seyirci, 6 oyun, 1933'de 27 oyun, 14.800 seyirci, 1934'te 9 oyun 3.350 seyirci, 1935'de 5 oyun 3.600 seyirci, 1936'da 56 oyun, 24.000 seyirci, 1937 yılında ise 64 oyun 26.500 seyirci bulunmaktadır⁴⁸.

4. Tiyatro

Bursa'da gösterime giren tiyatro oyunlarından bazıları ise şöyledir: Tayyare Sineması'nda "Özyurt" isimli piyes ve "Tohum" adlı oyun 1933'de gösterilmiştir. 1936 yılında Halkevi'nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle yine "Tohum" adlı oyun Bursalılara gösterilmiştir. 1936'da ayrıca "Mavi Yıldırım" adlı oyun ücretsiz olarak oynanmıştır. Aynı yıl "Hisse-i Şayia" piyesi sergilenmiştir. "Köyün Namusu", "Mavi Yıldırım" piyesleri Gürsu'da, "Ana" piyesi Orhaneli, Gemlik ve Trilye'de, "Himmetin Oğlu" Gürsu ve Gemlik'te oynanmıştır. 1937'de ise "Aşkın Manası", "Büyük Baba", "Bir Azizlik", "Babaların Günahı", "Hülleci", "Yarım Türkler", "Beyaz Kahraman", "Canavar", "Kör", "Yobaz Tercüman", "Ayranos Kadısı" piyesleri oynanmıştır⁴⁹.

---

⁴⁷ gös.yer.

⁴⁸ Simer, Turgut, "Evimizin On Yıllık Temsil Çalışmaları", *Uludağ Bursa Halkevi Dergisi*, S. 44, Şubat 1942, s. 27.

⁴⁹ Simer, a.g.m., s. 28.

5. Müzik

Bursa'da Cumhuriyet'e kadar bandolar dışında herhangi bir müzik etkinliği yoktu. Bursa Işıklar Lisesi Bandosu dışında Bursa Erkek Lisesi ve İdman Yurdu'nun bandoları bulunmaktaydı. 1928'de ise Bursa Türk Ocağı Müzik Şubesi kurulmuştur. Öğretilen sazlardan bazıları şunlardır: Piyano, keman, viyolonsel, flüt, klarnet, obua, saksafon, bas, davul ve trompet. Bunların dışında Erkek Lisesi ve Kız Muallim Mektebi'nin yaylı sazlar orkestrası vardı.

Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi'nin verdiği konserlerden bazıları şunlardır: 1935 yılında İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Cemal Reşit'in de aralarında bulunduğu bir ekip tarafından Halkevi'nde üç gün konser verilmiştir. Aynı yıl Kız Öğretmen Okulu müzik öğretmeni Fatma Yücel'in yönetimindeki ilkökul öğretmenlerinden oluşan koro çeşitli konserler vermiştir⁵⁰. 1937 yılında Halkevi orkestrası Halkevi Salonu'nda 6 konser vermiş, yine aynı yıl İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Ömer Refik Seyfettin ve Sezai Asaf kardeşler ve viyolonist İskender, Bursa Belediye Salonu'nda konserler düzenlemiştir⁵¹.

Halkevi, tek sesli klasik Türk müziği, halk müziğinin yanında, batı müziğini halka tanıtmak amacı ile birçok konser tertiplemiştir. Bunlar; çok sesli klasik batı ve çağdaş çok sesli batı müziğidir. Konserlerin verildiği yerler, Halkevi salonu, Tayyare Sineması, Kız Enstitüsü salonlarıdır. Bunun haricinde Dağcılık Kulübü, Tophane ve Havuzlupark bahçeleri de halkın tek sesli klasik Türk müziği dinlediği yerlerdir. Yaz aylarında Belediye'nin yanındaki bahçede caz konserleri yapılırdı. Kükürtlü Bahçesi ve Çelikpalas Oteli de Türk müziği dinlenen yerler arasındaydı⁵².

---

⁵⁰ *Uludağ Dergisi*, S.44, Şubat 1942, s. 7.

⁵¹ gös.yer.

⁵² Akgün, Necati, *Son Yüzyılın Bursa Olayları ve Anıları*, Print Ofset, Bursa, 1994, s. 25.

6. Konferans, kurs, sergi ve balolar

Bu tarihlerde konferanslar Bursa Halkevi tarafından düzenlenmektedir. Konferansların başlıca konuları şunlardır: Atatürk, Kurtuluş Savaşı, Dil Devrimi, bulaşıcı hastalıklar, Türkler'de roman. Bursa Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Komitesi tarafından açılan kurslar, kültürel amacının dışında meslek edindirmeyi de hedefliyordu. Okuma-yazma, matematik, fizik, kimya, daktilo, biçki-dikiş kursları düzenlenen kurslar arasındadır⁵³. Açılan kurslar ve bunlara katılan kişi sayısı ise şöyledir: 1937'de haftada 16 saat olmak üzere bir ve iki kurdan oluşan 3 Almanca kursu, haftada 16 saat resim kursu, 16 saat biçki-dikiş-nakış kursu, haftada 8 saat piyano kursu⁵⁴.

Halkevi kültür amaçlı sergiler de düzenlemiştir. Karikatür, heykel, resim, el sanatları alanlarındaki bu sergilerden bazıları şunlardır: 1936'da Cemal Nadir karikatür sergisi, Celal Uzman, Dr. Münir Halit ve Dr. İzzet resim sergisi düzenlenmiştir⁵⁵.

7. Spor

Bursa'da 1922 yılında Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı kurulduğunda Bursa'da Mıntıka Merkez Heyeti oluşturulmuştur. 1923 yılında seçimlerde kurulan heyetin içindeki bazı birimler şunlardı: Futbol Kurulu, Atletizm Kurulu, Güreş Kurulu, Binicilik Kulübü, Bisiklet Kurulu⁵⁶.

Bursa'da en popüler spor dalı futbol olmuştur. Bu dönemde kurulan futbol kulüpleri ise, Sanatkarlar İdman Yurdu (1924), İnkişaf İdman Yurdu (1927), Akınspor

---

⁵³ *Uludağ Dergisi*, Sayı:17, Temmuz 1938, s. 41.

⁵⁴ gös.yer.

⁵⁵ *Türkün Dergisi*, S. 6, Nisan 1936, s. 52-53.

⁵⁶ Kemankeş, İsmail, "Osmanlı'dan Günümüze Bursa'da Spor", *Cumhuriyet Sürecinde Bursa*, Olay Basın Yayın, Bursa, 1998, ss. 99-106, s. 100.

(1934'ten sonra), Muradiyespor (1930), Demirtaş (1930), Acar İdman Yurdu (1932-33 yıllarında Sanatkarlar İdman Yurdu'nun adı)'dur⁵⁷.

Spor karşılaşmaları 1926 yılına kadar Atıcılar'da yapılırken, Atatürk'ün isteği ve maddi katkılarıyla bugünkü stadyumun olduğu yer satın alınarak saha yapılmıştır⁵⁸. 1935 yılında bisiklet sporu da gündemdeydi. Atatürk Stadı'nın çevresindeki pistte yarışmalar yapılmaktaydı⁵⁹.

---

⁵⁷ Kemankeş, a.g.m., s. 105.

⁵⁸ *Bursa 1934 İl Yıllığı*, s. 18.

⁵⁹ Akgün, a.g.e., s. 21.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ SOSYO-EKONOMİK YANSIMALAR

I. BANKACILIK

Bu dönemde Bursa'da faaliyette olan bankaları ve bunların ekonomik hayata etkilerini takip edebilmekteyiz.

Yurdun ekonomik alanda önemli adımlar atmasını sağlayan İş Bankası'nın da Bursa'da bir şubesi bulunmaktadır¹. Bu banka, tüccarların krediye olan ihtiyaçlarının temini konusunda büyük yardımlarda bulunmuştur².

Gazetede adı geçen diğer bankalar ise şunlardır:

Bursa'nın imarında büyük yardımları olan Emlâk ve Eytam Bankası bir şube açmıştır. Önceleri Koza Hanı'nda bulunduğunu anladığımız bu banka, 1936 kayıtlarına göre Atatürk Caddesi'nde bir binadadır³.

Osmanlı Bankası da Atatürk Caddesi'nde, Ulucami yanında özel binasında faaliyet göstermektedir. Bunların yanısıra Adapazarı Türk Ticaret Bankası ve Emniyet Bankalarının da birer şubesi bulunmakta ve daireleri Koza Hanı'nda yer almaktadır⁴.

Ziraat Bankası Türk Anonim Şirketi, şehrin tam ortasında Atatürk Anıtı'nın tam karşısında ve o zamanki C.H.P. İlyön kurulunun yanında 50.000 lira harcayarak bir

---

¹ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 7.

² *Bursa Sesleri*, 3.3.1937, s. 1.

³ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 7.

⁴ gös.yer.

şube açmıştır. Bankanın, o dönemin iktisadiyatımızda önemli rol oynadığı belirtilmektedir⁵.

23.6.1937'de yayınlanan bir yazıya göre, Ziraat Bankası yeni kanuna göre çalışmaktadır. 4 Haziran'da Büyük Millet Meclisi'nde çıkan bu kanuna göre; banka her çeşit ziraat işlerine ve ziraat ürünlerinin sürümü hususlarına daha geniş ölçüde yardım edecek, bu amaçla teşekküller kurup koruyacak, bundan başka diğer her çeşit banka işlemlerini yapacaktır. Ayrıca bankanın sermayesinin 100,000,000 liraya çıkarıldığını öğrenmekteyiz⁶.

II. BÜTÇE VE YATIRIMLAR

1935 yılı itibariyle Bursa'nın özel bütçesi, gelirin 1,050, 797 olduğu ve bundan kültüre 420,332 lira ve 1936 yılındaki 1,432,367 gelirden de 423,662 lira ayrıldığı kayıtlara geçmiştir.

Bursa'nın özel muhasebesinin malı olarak Postahane, İl Basımevi, Hükûmet ve Vali konakları, Uludağ Oteli ve şehirde birçok mağazaları vardır. Uludağ'ın tam zirvesinde bir kule yaptırılmış, Uludağ Oteli genişletilerek tamir edilmiş, Kirazlıyayla'da yapılacak otelin proje ve keşifleri hazırlanarak yapılmasına başlanmıştır. Şehrin giriş yerleri olan ana caddeler asfalt olarak yaptırılmış, köprülerin hemen hepsi yeniden tamir ettirilmiştir. İlbayın (Valinin) il özel bütçesine koydurduğu tahsisat ile İznik Gölü'ne bir motor alınmış ve Eylül'de işletilmeğe başlanmıştır⁷.

---

⁵ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 7.

⁶ *Bursa Sesleri*, 23.6.1937, s. 2.

⁷ *Bursa Sesleri*, 29.10.1936, s. 5.

III. TARIM

Bursa Sesleri Gazetesi'nde tarım alanında yapılan çalışmaları ve gelişmeleri de takip etmek mümkündür. 1935 yılında Bursa Ovası'nın ıslahı işine girilmiş, böylece köylerin sağlığı ve serveti kurtarılmıştır. Deliçay ve Nilüfer'in ıslahının ekonomik bakımdan önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ovanın belirli bölgelerindeki bataklıkların, bazı derelerin sürüklediği pislik köylülerin sağlığını bozduğu ve ıslahın ne kadar gerekli bir iş olduğu ve bunu da Cumhuriyet Hükûmeti'nin yaptığı ifade edilmektedir⁸.

Gazetede belli başlı ürünlerin ekonomik hayattaki gelişmeleri gündeme getirilmiştir. Bunlar; tütün, zeytin ve şeftali olarak ele alınabilir.

A. Tütün

Dünya ekonomisi açısından önemli bir yer tutan tütüncülük, Cumhuriyet Hükûmeti'nin önlemleri ve yardımı ile Bursa'da ilerlemiş, mahsul önceki zamanlara oranla düzelerek değer kazanmıştır. Kalite bakımından yani herhangi bir harmana girebilecek olan tütünler preparasyon bakımından da gelişme kaydetmiştir⁹.

1935'teki kayıtlara göre Bursa'dan üretilen tütünü Geri Tabako¹⁰ ve Herman Spider şirketleri satın almaktadır. Gelişmeler şu şekilde aktarılmaktadır:

“Herman Spider ve şürekâsı tütün kumpanyası İstanbuldan gelerek son zamanlarda halktan mühim miktarda tütün satın almıştır. Bu şirketten halkımız çok memnun kalmıştır. Şirket delegeşi Bay Kadri halka büyük kolaylıklar göstermiştir.

Meselâ Avdancıktan Ahmet oğlu Seyil Ahmet ve Tahtalıdan Mehemet Ali oğlu Mustafa yanlışlıkla bir miktar paralarını almadan gittikleri halde şirket mümessili bunları müteaddit defa köylere haber göndererek buldurmuş ve ellerine noksan aldıkları paraları vermiştir. Bu hal köylümüzü çok

---

⁸ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 2.

⁹ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 11.

¹⁰ Bursa Sesleri, 18.4.1935, s. 2.

duygulandırmıştır. Böyle namuslu şirketlerle halkımız her zaman iş yapmaya hazırdır”¹¹.

1936’da tütün mahsulünün 5,500,000 kilo kadar olduğunu ve bu yıl mahsulünün kalite itibarıyla geçen senekine yakın olduğunu öğrenmekteyiz¹².

1937 yılında ildeki tütün piyasası oldukça hararetlidir. Ostro Türk tütün aldığı gibi yine Geri Tabako şirketi de kendi ihtiyacını temin etmektedir. Bunların dışında, piyasada Hasan Alkoç adında yeni bir alıcı daha ortaya çıktığı kaydedilmektedir.¹³.

B. Şeftali

Bursa’daki şeftali üretimi ve bunun ihracatı konusunda gazetede bazı bilgilere rastlamak mümkündür.

Bursa şeftalileri taze meyve tüccarları tarafından Yafa’ya gönderilmiştir¹⁴.

Bursa tüccarları tarafından Filistin’e de şeftali gönderilmiştir¹⁵.

C. Zeytin

Cumhuriyet’tin ilanından sonra Bursa’nın Gemlik, Orhangazi ve Mudanya ilçelerindeki zeytin üretiminde büyük başarılar elde edilmiş, buhran tamamiyle ortadan kaldırılmış, son standarizasyon usulüyle islâh edilmiş fiyatlar düzelmiştir¹⁶.

Bursa’nın prineleri Yunanistan’a ihraç edilerek orada yeniden yağ çıkarılmakta iken, bu tarihten sonra prinelerin yağı da artık memleketimizde çıkarılacağı ve bu kazancın da yine yurdumuzda kalacağı belirtilmektedir¹⁷.

---

¹¹ *Bursa Sesleri*, 26.8.1935, s. 4.

¹² *Bursa Sesleri*, 12. 1936, s. 11.

¹³ *Bursa Sesleri*, 8.5.1937, s. 1.

¹⁴ *Bursa Sesleri*, 19.8.1935, s. 5.

¹⁵ *Bursa Sesleri*, 26.8.1935, s. 4.

¹⁶ gös.yer.

¹⁷ *Bursa Sesleri*, 23.6.1937, s. 1.

IV. HAYVANCILIK

A. Merinos Koyunculuğu

Bursa'da bu dönemde yoğun bir şekilde Merinos koyunculuğu yapılmaktadır.

Sedad Ataman'ın yüncülükle ilgili yazdığı bir yazıda da bu konuya verilen önem anlaşılmaktadır:

“Avrupa'nın yün ihtiyacı artıyor, koyunları eksiliyor. Avrupa'ya yün nerelerden geliyor? Acundaki yün pazarları yün ihraç eden memleketler sanayileşirse Avrupa ne yapacaktır? Biz, kendi yünlerimizi kendimiz yetiştirebiliriz.

Merinos koyunlarının yetiştirilmesi hususunda yapılmakta olan gayretler ve Bursamızda yün ipi fabrikasının açılmasına karar verilmiş olması dolayısıyla yün sanayinin ilerlemesi hakkında ufak bir tarihçe yapmayı münasip gördük.

...

Bu gün yün Avrupa'ya büyük vapurlarla ta acunun öbür ucundan getiriliyor. Biz Avrupalılar gibi müstemlekelerimizden değil, kendi büyük çayrılarımızda yetiştirmekte olduğumuz sürülerle yün sanayimizi ilerleteceğiz”¹⁸.

Merinos koyunculuğu hakkında bir başka bilgi de şöyledir:

“Bursamızın, yün sanayine lâzım olan ham maddeyi veren koyun sürülerinin çok miktarda beslendikleri geniş meralara malkiyeti ve iklim bakımından Merinos koyunlarının en iyi adapte olabilecek hususiyetleri bulunması dolayısıyla, Sümerbank tarafından (Kamgarn) yün ipliği fabrikası da burada şehrimizde kurulmakta olup mayısta işliyecektir.

Son senelerde Karacabey harasında Merinos cinsi koyunları islâh veteksiri muvaffakiyetle ilerletilmiştir.

Merinos koyunları yılda 4,5 kilo yün verdiği gibi 6-9 kilo veren koçlar da vardır.

Milyonlarca lira sarfeden Cumhuriyet hükümetimizin meydana getirdiği bu muazzam yapıda binlerce işçi çalışacak ve dışarı giden milyonlarca liramız memleket içinde kalacak, binlerce aile bu yüzden refah içinde geçinecektir”¹⁹.

---

¹⁸ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 2.

¹⁹ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 11.

Bu dönemde Merinos koyunculunun gelişebilmesi için bir dizi adım atılmıştır. Bunlardan biri 1935'te inşaatına başlanan ve 1937'de inşaatı biteceği bildirilen Merinos Fabrikası'dır²⁰.

Bunun yanısıra, hayvan nesillerinin ıslah ve çoğaltılmasında başarıya ulaştıracak Merinos sun'î tohumlamanın teknik işlerini idare edecek olan bir Merinos sun'î tohumlama lâboratuvarı açılmıştır²¹.

Laboratuar şefi Lütfi Orguna'nın açılış törenindeki açıklamaları ise şöyledir:

“Yurdumuzda kumaş endüstrisini kurarken ona lâzım olan yapağıyı da düşünmek mecburiyetinde idik. Dedikten sonra: Halbuki sun'î tohumlamada kullanılan ve kendilerinden azami istifade edilen mahdut miktarda koçlar hususî bir itina ile hükümet elinde bakılarak halkın istifadesine arz edilmektedir”²².

31 Temmuz 1937'de Merinos Fabrikası hakkında çıkan yazı, fabrikanın ne denli önemli olduğunu vurgulaması açısından dikkate değerdir:

“Birkaç gün evvel İstanbulda açılan dokuzuncu Yerli Mallar sergisinde Sümer Bank Bursa Merinos fabrikası ilk imalâtını teşhir etti. Sergiye konan iplikler arasında dokuma, örgü ve fantezi iplikler vardı. Ayrıca fabrikanın imalât seyri yani (Kamgarn) sisteminde ipliğin yapılışı büyük bir tablo üzerine güzelce sıralanmıştır. Memleketimizin Kamgarn ipliği idhalâtının da bu fabrika 1938 senesinde tam faaliyete geçtikten sonra, ne kadar düşeceği çok açık bir surette ikinci bir tablo üzerinde gösterilmişti. Daha bir taraftan büyük bir gayretle makinelerinin örülmesine devam edilirken, diğer bir taraftan kurulan makineler üzerinde fabrikanın tecrübe işletmelerine başlaması ve cidden Avrupadaki emsali ile boy ölçüyecek derecede nefis iplikler yapması şüphesizki değerli bir muvaffakiyettir. Açılışını sabırsızlıkla beklediğimiz memleketin en modern fabrikalarından biri olan merinos fabrikası ile Bursa şehri ne kadar iftihar etse yeridir. Oldukça mühim bir ipekli dokuma endüstrisine malik bulunan bu şehir, Merinos fabrikası ile de memleketin yegâne taranmış yün ipliği endüstrisine sahip oluyor. Bursa istikbalin büyük bir sanayiî şehridir. Çünkü bugün kendi ipliği kumaş yapıyor, yarın da yününü iplik yapacaktır.

²⁰ Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 6.

²¹ Bursa Sesleri, 31.3.1937, s. 1.

²² Bursa Sesleri, 3.4.1937, s. 1.

Seneler sonra Bursanın Merinos fabrikası köşesinde mütevazî ve modern küçük bir Merinos şehrinin doğuşunu bekleyebiliriz”²³.

B. Koza Yetiştiriciliği ve İpekçilik

1935 kayıtlarına göre bu yıl 12.000 kutudan fazla tohum harcanmıştır. Alınan mahsul miktarı bazı köylerde 65 kiloyu bulmuştur ki bu da iyi bir rakam olarak değerlendirilmektedir. Diğer bilgiler ise şöyledir:

“Bu sene yaş koza üzerinde işler durmuştur. Borsada işlem gören miktar âlâ nev’i 1. 112.434 kilo 800 gram, yaş tohumluk 14782 kilo 100 gram, yaş çipez 40235 kilo 800 gramdır. Bu seneki kozalar özellik ve verim açısından önceki senelerden çok yüksektir. İçlerindeki çifte koza oranı da yüzde ile bir ile iki arasındadır. Hatta, sert ve fazla miktarda kamçıbaşı veren dağ bölgelerine yakın derecede evsaf göstermiştir. Şimdi ufak tefek yarı kuru koza işleri başlamış bulunmaktadır”²⁴.

Bu dönemde Rüştü Kardeşler Böcekhanesi kozacılıkta faaliyet gösteren yerlerden biri olarak gazetede geçmektedir²⁵.

Bursa bu yıllarda yüzlerce ipek ve ipekli kumaş fabrikaları, imalâthaneleri ile artık yurttan şöhret kazanmaya başlamıştır.

İş Bankası’nın işlettiği İpekiş Fabrikası’nın çıkardığı ipekli ve ipek yünlü kumaşların Avrupa’dan gelen mallardan çok üstün olduğu belirtilmektedir. İpekiş Fabrikası’nın başında bulunan yönetici mühendis Kâmil Sidal ve arkadaşları bu konuda çok çalışmışlar ve başarılı olmuşlardır. Bundan başka Lâle Çağlıyan, Resul Mehmet, havlucu Recep, İpeker Tevfik İpekman fabrikalarının malları da dönemin önemli ürünleri olarak anılmaktadır²⁶.

---

²³ Bursa Sesleri, 31.7.1937, s. 2.

²⁴ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 5.

²⁵ gös.yer.

²⁶ Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 6.

Adı geçen İpekiş Fabrikası ynl ve ipekliler için 65 tezgha sahip olup, bunlar günde 600 metre kumaş çıkarmaktadırlar. 1936 yılında kuvvei muharrikesini de kendi üreten fabrikada her gün kadın erkek 200 işçinin çalıştığı bildirilmektedir²⁷.

Yine Gemlik'te de Sümerbank tarafından bir filoş sun'i ipek fabrikasının bu tarihlerde kurulmakta olduğunu şu cümlelerden öğreniyoruz:

“Bursamızın yn sanayine lâzım olan ham maddeyi veren koyun sürülerinin çok miktarda beslendikleri geniş meralara malkiyeti ve iklim bakımından Merinos koyunlarının en iyi adopete olabilecek hususiyetleri bulunması dolayisile, Sümerbank tarafından (Kamgarn) yn ipliği fabrikası da burada şehrimizde kurulmakta olup mayısta işleyecektir. ...”²⁸.

Bursa merkezde bazı ipek ve kumaş fabrikalarını gazetenin reklamlarından da takip etmek mmkn²⁹:

*“İPEKİŞ
BURSA
En Nefis İpekli Kumaşlar
En Güzel ve Temiz İpekliler”³⁰.*

*“Marsel Romangal
Ham ve bükülmüş ipek,
Fabrikaları:
Muradiye
ınar nnde
Yazıhane:
Kozahanı-93
telefon:
Fabrika. 82
Fabrika ve Ev 5
Yazıhane 6”³¹.*

*“Bozkurt Masuraları
El ve Makine İçin Bozkurt Masuraları
Bozkurt İbrişim Masura Yapım evi.
Bursa-Yerli Mallar Pazarı”.*

---

²⁷ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 10.

²⁸ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 11.

²⁹ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 16.

³⁰ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, Sahife G.

³¹ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 27.

V. TURİZM

Bursa Sesleri Gazetesi yazarı Sedad Ataman'ın turizm konulu yazısı, Bursa'nın o günlerdeki turizmi hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir:

“Bilumum insanlığın ve ayrı ayrı her ulusun geçirdikleri saahatü mümkün mertebeye yerlerinde incelemek, memleketlerin tarihlerini öğrenmek eski eserleri ve âbideleri üzerinde tetkikatta bulunmak ve görmek asrın en büyük ihtiyaçlarından birini teşkil eder. Şimdi, tereddüt etmeden söyleyelim ki Bursamız ve civarı dünyanın en zengin turizm sermayesi, malzemesi ile doludur. Tarihsel yerleri, karlı Uludağı, kaplıcaları, gölleri, ovaları, ipekli sanayi, yeşil manzaraları, meyvası ile Bursamız günden güne kendisine turist çeken bir yerdir.

...

Bütün bu hakikatleri göz önünde tutmak suretiyle ve Bursa Sesleri'nin son birkaç sayısında birçok tanınmış Türk ve ecnebi şahsiyetlerin turizm bakımından Bursa hakkındaki sözleri nazarı itibara alarak Bursa'da resmî bir turizm teşekkülünün hemen şimdiden faaliyete geçmesi lüzum ve ihtiyacı kendi kendine ortaya çıkar. Türbelerimiz her zaman açık değil, kaplıcalarımız da istenildiği anda ve kâfi derecede birden yer bulunmuyor, lokantalarımızda bazı yemekler noksan, rehber ve tercüman yok vesaiti nakliye ve şimendifer tarifelerimizin ecnebi dillerde birer broşürü yok, otellerimizin bazılarında turistin aradığı konfor bulunamıyor, Bursa'yı tamamilen tanıtacak propağanda broşürleri yok, hatta gelen ve hususî ajanlar marifetiyle getirilen kafiler programsız ve el çabıklığıyla bir dolaştırılıyor, İstanbul'dan getirilen tercümanlar Bursamızı iyice bilmiyorlar. İşte turizm ile birinci derecede alâkadar olan bu işlerin toplu ve memleketin umumî menfeati ile bir görüşle, bir programla idaresi, programla idaresi, propağanda ilân ve broşürlerinin tanzimi ve azamî istifade temini için bir resmî teşekkül katiiyen lâzımdır.

...

Bunun için şehrimiz urayında üç sen evel mevcut olan turizm şubesi mutlaka ihya edilmeli, İlbayımızla Şarbayımızın himayelerinde turizm ile bağılılığı olanlardan mürekkep bir komisyon faaliyete geçmeli ve bu şube bu komisyonun mukarreratı dairesinde bütün varlığı ile çalışmalıdır”³².

VI. REKLÂMLAR

Bursa Sesleri'nde yayınlanan reklâmlar da dönemin hem ekonomik hayatına hem de reklâm sektörüne ışık tutmaktadır.

---

³² Bursa Sesleri, 12. 1936, s. 1.

1935-1937 yılları arasında gazetede çıkan reklâmları belli başlıklar altında toplayabiliriz.

A. Makine ve Elektrikli Aletler

Bursa Sesleri Gazetesi'ndeki bilgilere göre; bu dönemde elektrikli aletlerin kullanımı yaygınlaşmağa başlamıştır. Bursa merkezde elektrik şebekesi sayesinde elektrikli aydınlatma sağlanmış, ilçelere de ulaştırılmağa çalışılmaktadır. Dönemin en popüler aygıtları ise gramofon ve radyolardır. Bunlar, eğlence mekânlara hareketlilik getirmişlerdir. Bunun yanında dikiş makinesi, ampul, telefon, yazı makinesi, otomobil yedek parçası gibi ürünlerin reklâmları gazetede yer almaktadır.

*“Elektrikçi Kemal Tosluk
Her nevi elektrik tesisat ve tamirâtı fennî surette çabuk ve ucuz yapılır.
Bursa: Tuzpazarı No.136”³³.*

*“Yapılan tamirlerden emin olmak istiyor musunuz?
Bursa Kuyumcular Çarşısı 320 No' da
makineci M. Sabri Tamir Evi'ne müracaat ediniz.
Daktilo, gramafon, bisiklet, dikiş makineleri, vantilâtörler teminatlı ve ucuz
tamir olunur. Makine parçaları ve yağları gramofon zenbelekleri çeşidi
bulunur. Ucuz fiyatla satılır. Bir tecrübe daima baş vurmağa kâfidir”³⁴.*

*“Ses Elektrik ve Radyo Evi
Her nevi saat, radyo, gramafon tamirâtı fennî surette yapılır. (Odeon) plakları
satılır. İşleriniz bir sene garantilidir.
Bursa: Atatürk Caddesi Millî Sinema yanında No.1
İ.C. Ozansoy”³⁵.*

*“Luma Fabrikaları ampul yapısı sanatında en ziyade tekâmüle mazhar olmuş
dünyanın en modern bir fabrikası olarak şöhret kazanmıştır.
Luma Fabrikaları'nı idare edenler 25 sene ampul sanatında en otoriteli mevki
kazanmış kimselerdir.
Luma En uzun ömürlü ampuller: Vasat 1500 saat dayanır.
LUMA: En bol ışıklı ampuldür: Ziyası temiz ve parlaktır.
LUMA: En az masraflı ampuldür: En az yüzde 40 tasarruf temin eder.*

³³ Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 4.

³⁴ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 8.

³⁵ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 7.

LUMA: yı her yerde arayınız ve tercih ediniz. Taklit markalara dikkat ediniz.
Türkiye 'de yegâne mümessili:
Elektron müessesatı Nebil Baykent ve şeriki Türk Komandit Şirketi
Galata Voyvoda Caddesi 58-62 telefon 41460”³⁶.

“Fahri Arı El Makine Tamir Evi
Bursa Sanatlar Mektebi mezunlarından ve Bursa, İzmir, İstanbul gibi sanayii
terakki etmiş şehirlerimizin fabrika ve atelyelerinde on beş senelik uzun bir
ameliyat neticesi ve üç senedenberi de:
Bursa Orhan Boğazi Makine Tamir Evi namıyla açtığım atelyemde fenni bir
surette bil’umum dikiş, nakış, gramafon ve yazı makineleri tamir edilir ve yedek
parçaları bulunur.”³⁷.

“Naumann Makineleri’nden
Herkes memnundur.
Naumann dikiş makineleri
Naumann Erika ve İdeal yazı makineleri Naumann bisikletleri
Mevcut makinelerin en sağlamı en kullanışlısıdır.
Naumann Makineleri başka makinelerde bulunmıyan en son yenilikleri havidir.
Naumann Makineleri’ni bir kere görmeden başka makine satın almayınız.
Büyük şehirlerde şube ve acenteleri vardır. Her ihtiyacınızı kolaylıkla idare
edersiniz. Müsait fiyat ve taksitle satış
Merkezi: Galata, Hezaren Sokak No.19-21
Bursa Acentesi: Setbaşı Atatürk Caddesi Şafak Oteli”³⁸.

“FORD
Tenezzüh ve kamyon
Otomobilleri
Yedek parçaları
Her türlü levazımı
MİŞLEN
Otomobil
Lâstikleri
Her nevi her çeşit
Otomobil lâstikleri
Hayat ve can”³⁹.

“Minerva ve Aga Radyoları Bursa Acentalığı
Erikson Siemens Standart Telefon ve Malzemeleri
Sihhî ağızlıklar
Her fabrikanın her şekilde cep-kol duvar saatleri.
Ustra, jilet, bıçak ve makinelerin bilcümle levazımatı”⁴⁰.

³⁶ Bursa Sesleri, 3.3.1937, s. 4.

³⁷ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 15

³⁸ Bursa Sesleri, 29.10.1936, Fevkalâde Sayı, s. 3

³⁹ Bursa Sesleri, 1936, No.31-32, s. 26.

⁴⁰ Bursa Sesleri, 11.9.1937, s. 14.

*“Odeon
Kolombia
Gramafon plaklarının tam koleksiyonu
Gramafon makinelere ve İğneleri
Sahibinin Sesi”⁴¹.*

*“OSRAM
Bisiklet ve malzemesi
Standart-Radyum lâmbaları ve levazımı
Her türlü elektrik tesisatı
Osram
Evlerinize, dükkânlarınıza elektrik tesisatı yapılırken bu işin fennî ve ucuz,
ışıkların muntazam olmasını isterseniz bir kere mağazamıza uğrayıp sorunuz!
Her nevi fotoğraf makineleri yazı makineleri teferruat ve levazımı”⁴².*

B. Kırtasiye Malzemeleri

Dönemin en sık yayınlanan reklâmlarından biri de Pekkal markasıdır. Reklâmda dikkat edilecek konu, dönemin ekonomik politikası gereği, yerli malın özendirilmesidir.

*“PEKKAL
Pekkal madenî cilası
Pekkal mürekkebi
Tulum tutkalı hem yerli malıdır hem iyidir.
Gençler:
İşlerinizde yalnız Pekkal mürekkebi kullanınız...”⁴³.*

C. Tuhafiye Malzemeleri

*“Uzun Çarşı başında
NECATİ KODDAŞ
Tuhafiye Mağazası
Son moda kadın, erkek çorapları, fanilalar, gömlekler en şık boyun bağları
Çok muhtelif çeşitler
En iyi cinslerden kolonyalar esanslar hiç rekabet edilemeyecek derecede ucuz
olduğundan her kes mütemediyen bayram ihtiyaçlarını buradan tedarik ediyor*

---

⁴¹ gös.yer.

⁴² gös.yer.

⁴³ Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 6.

keselerini sevenlerin temiz ve sağlam mal kullanmak isteyenlerin mağazamızı bir def'a ziyareti kâfidir"⁴⁴.

D. Sağlık

Gazetede yer alan reklâmlar arasında o yılların doktor isimlerini, satışı sunulan ilaç markalarını takip etmek mümkündür. Bu reklâmlar, dönemin sağlık alanındaki durumuna ışık tutmaktadır.

1. Doktor

*"Doktor Şefik Cazım Goral
Dahilî ve idrar yolu hekimi
Her gün sabahtan akşama kadar hastalarını kabul ve tedavi eder. Bursa
Altıparmak Caddesi numara 34. Eski polis karakol binası."*⁴⁵.

*"Doktor Bedreddin Özönder
İsmet Paşa Caddesi 36 numaralı muayenehanede sayın hastalarını her zaman
kabul ve muayene eder.
Pazar günleri fakara meccanen bakılır.
Aileler için ehven şeraitle abone yapılır.
Tel. 292"*⁴⁶.

*"Diş Hekimi Adil Onar
Belediye bahçesi karşısında Bursa"*⁴⁷.

*"Doktor
Rıza Tahir Belger
İsmet İnönü Caddesi İzmir Oteli yanında"*⁴⁸.

---

⁴⁴ *Bursa Sesleri*, 6.2.1937, s. 4.

⁴⁵ *Bursa Sesleri*, 23.4.1935, s. 4.

⁴⁶ *Bursa Sesleri*, 28.9.1935, s. 7.

⁴⁷ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, s. 14.

⁴⁸ *Bursa Sesleri*, 12.1936, s. 14.

2. İlaç

Dönemin ilaç reklâmlarını; Katagrip, Gripin, Has Kalmin, Dermojen, Protejin gibi ürünler oluşturmaktadır. Bunlardan en çok reklâm vereni, dönemin en popüler ağrı kesicisi Katagrip'tir.

*“Eşi olmayan Katagrip grip ve nezle için yegâne ilaçtır.
Baş diş nezle ve romatizmaya karşı Katagrip
Başınız mı ağrıyor Katagrip
Dişiniz mi ağrıyor Katagrip
Neden mi başı ağrıyormuş bir Katagrip almamış
Yağmurdan korkmaz çünkü Katagrip'i var!
Çocuklar da (Katagrip) i severler”⁴⁹.*

*“Has Kalmin bütün ağrılara karşı..
Her eczaneden arayınız.
Deposu: İstanbul Meydancık Atabey Hanı No: 30-35”⁵⁰.*

*“Gripin
Kendine beyhude yere eziyet ediyor!
Gripin varken ızdırıp çekilir mi?
Baş, diş ağrıları ve üşütmekten mütevellit bütün ağrı, sızı, sancılarla nezleye,
romatizmaya karşı
Gripin kaşelerini tecrübe ediniz.
Radyolin diş macunu fabrikasının mütehasıs kimyagerleri tarafından yapılan
GRİPİN her eczanede vardır. Fiyatı 7.5 kuruştur”⁵¹.*

*“Dermojen
Derisi kuru çatlak ve gevşek olanlar bir tecrübeden sonra başka ilâç veya krem kullanmaz. Zira: “Dermojen” yalnız krem değil, tam manasile cildin devasıdır.
Her nevi egzamalar, yaralar, bereler, çatlaklar, sivilceler, ustura yaraları ve yanıklara birebirdir”⁵².*

*“Protejin
Pr. Mefehnikoff tarafından tecrübe ve tertip edilen bir formüldür. Frengi ve belsoğukluğuna yakalanmamak için gençlere tavsiye edilecek en müessir bir müstahzardır. Eczanelerde bulunur”⁵³.*

---

⁴⁹ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 10.

⁵⁰ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s.7.

⁵¹ Bursa Sesleri, 29.10.1936, Fevkalâde Sayı, s. 3.

⁵² Bursa Sesleri, 12.1936, s. 14.

⁵³ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 14.

*“Çapa Marka
Hakikatin ifadesi
Kuvvet kuvvetle tutulur.. Söz değil, fiil hakimdir siz de yavrularınızı Çapa
Marka müstahzaratı ile besleyiniz. Kuruluş tarihi 1915.
İstanbul: Tel 40337”⁵⁴.*

3. Diş Sağlığı

Bursa Sesleri Gazetesi’nde diş sağlığına yönelik markalarla karşılaşılmaktadır. Bunları; diş macunu ve diş fırçası ürünleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Gazetede bu alanda reklâm veren iki marka tespit edilmiştir. Bunlar; Kohinor ve Radyolin’dir.

*“Kohinor Diş Macun
Ruhsatname: 10-10-928 Numara 5.89
Meraklıların beğendiği ve seve seve kullandığı ideal bir diş kiremidir.
Dişleri ve ağızı iyi temizler, ağızda güzel bir tad ve güzel bir koku bırakır.
Dişler daima kaygın kalır ve kir tutmazlar.
Dikkat: Fazla tafsilât hususî prospektüsündedir.
Kohinor Diş Fırçası
Dişlerin minasını bozmayarak,
Diş etlerini incitmiyerek işini görür
Zarif ve dayanıklıdır.
Kohinor gliserin ve tuvalet sabunları:
Güzel kokulu ve dikkatle yapılmıştır, elleri ve yüzü yumşatır. Kullananlara
beğendirir”⁵⁵.*

*“RADYOLİN
En büyük sergilerde 18 diploma 48 madalya kazanmıştır. Böyle güzel dişler
yalnız radyolin kullananların dişleridir.
Diş doktorları diyor ki:
Dişlerin ve ağızın sıhhati sabah ve akşam günde 2 defa dişleri temizlemekle
kabildir.
Radyolin, bilkimya saf kalaylı tüblerdedir”⁵⁶.*

⁵⁴ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. E.

⁵⁵ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 3.

⁵⁶ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, Sahife G.

E.Giyim-Kuşam

Kıyafet Devrimi'yle birlikte kadının görünümü ve kıyafet tercihlerinin de değiştiği görülmektedir. O yıllarda kadının giyim-kuşam konusundaki tutumuna Ahmet Görgülü ile 12.10.2002 tarihinde yapılan söyleşi ışık tutmaktadır:

“Kadınlar kılık-kıyafet konusunda hiç zorlanmadılar. Eğer paraları varsa, varlıkları yerindeyse en üst güzel kıyafetleri kimler giyiyorsa onlar kadar giyindiler. Çok az parası olan o kara çarşafı attı, peçeyi attı, ne giyebildiyse onu giydi⁵⁷. Biraz hali vakti yerinde olanlar mantolar aldılar. Hanımlardan itiraz duymadım ben. Karşı taraftan niye bunu giyiyorsun diyen de duymadım. Çünkü onu diyen de öğlende parayı eline geçirirse ikindi de aynısını kendi alır. Yani öyle polis kovalaması falan yok. Herkes kendi imkanları dahilinde uyum sağladı”⁵⁸.

Bursa'da bu tarihlerde çok sayıda terzi reklamına rastlıyoruz. Bunun yanısıra şapka, çanta reklamları da bulunmaktadır. Biçki ve dikiş kursları da yine dönemin önde gelen reklamlarındandır.

1. Terzi

İncelenen üç yıl boyunca gazetede reklamları yayınlanan terzhanelerin hepsi Heykel'de bulunmaktadır. Bunlar; Kardeşler Terzihanesi, Doğan Terzihanesi ve Terzi Mustafa'dır.

*“Elbisenizi kim dikti?
-Kardeşler dikti çok memnunum.
Kumaşı nereden aldınız?
-Kardeşler Terzihanesi'nden aldım
Güzel desenli sağlam kumaş, iyi dikiş isterseniz
Kardeşler Terzihanesi'ne koşunuz!*

---

⁵⁷ Yüceer, Saime, *Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi (Sözlü Tarih Arşivi 1919-1938)*, Uludağ Üniversitesi Kent Tarihi ve Araştırmaları Merkezi (KETAM), Yayın No: 1, Bursa, 2005, s.125.

⁵⁸ a.g.e., s.126.

*İş Bankası karşısında*⁵⁹.

*“Doğan Terzihanesi
Yaz bitiyor....
Önümüz sonbahar ve kış
Her mevsimin ayrı elbisesi vardır
Hem zarif hem sağlam hem ucuz
Mevsimlik bir elbise mi istiyorsunuz?
Bunu size Bursamızda İş Bankası altında
Doğan Terzihanesi M. Sabri Günışık temin eder”*⁶⁰.

Reklâm cümlelerinde modaya dikkat çekilmiş ve aşağıdaki Terzi Mustafa reklâmında, Londra ve Paris’ten getirilen modellere atıfta bulunarak Batılı bir örnek tercih edilmiştir.

*“Terzi Mustafa
Biz memnunuz, çünkü:
Elbiselerimizi Terzi Mustafa
Yapmıştır.
Kumaşlar şık ve zarif.
Londra’nın (Menister Co. Ltd.) ve Paris’in (Ladvize) gibi dünyanın en yüksek
terzi akademisinden her ay muntazaman getirdiği model ve metotlarla
müşterilerini memnun etmektedir.
Atatürk Caddesi Setbaşı Numara:41”*⁶¹.

2. Mağaza

Dönemin giyim mağazası reklâmlarında yine “moda” kavramının vurgulandığı görülmektedir. Dönemin ünlü mağazaları; Yıldız Moda Atölyesi, S. Fuat Ünal Çanta Evi ve Uluca Kardeşler Manifatura ve Kumaş Terzihanesi’dir.

*“Almanya’da uzun seneler şapka imalâtında çalışmış ve diploma almış bir
bayan idaresinde Yıldız Moda Atelyesi
Her zevke göre: Şapka, dikiş, çanta ve eldivenler...
Bursa: Atatürk Caddesi Foto Yıldız karşısında”*⁶².

⁵⁹ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 7.

⁶⁰ Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 15.

⁶¹ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. C.

⁶² Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 4.

“S. Fuat Ünal Çanta Evi Bursa Toptan Perakende
Telefon No. 169
Saraçhane No. 118
Her şekil kadın çantaları son sistem makinelerin yardımı ile kusursuz olarak yapılır.
Modele göre sipariş ve tamir yapılır.
Çantalarımızın içerisinde S. Fuat Ünal markaya dikkat etmeliyiz”⁶³.

“Uluca Kardeşler
Manifatura ve Kumaş Ticarethanesi Ragıp Rüştü
Her mevsime göre giyim ucuz zarif sağlam buradan temin edebilirsiniz.
Her mevsime göre ihtiyacınızı ucuz ve dayanıklı moda göre mağazamızda bulacaksınız
Zeytin Hanı'nda Bursa Altan Oteli altında”⁶⁴.

3. Biçki-Dikiş Kursları

Bu dönemde bayanların sosyal hayata katılabilmeleri konusunda Kültür Bakanlığı'nın uygulamaları gündemdedir:

“Doğu Metod, Biçki ve Dikiş, Yurdu
Kültür Bakanlığı'nın tasdikine haiz Ankara İnkilâp Biçki Yurdu'ndan yüksek şehadetname ile izinli Bayan İhsan Orhun idaresinde olarak son moda her türlü metod, biçki ve dikiş yurdu (Doğu) kadın ve kız, büyük ve küçük herkes için her türlü elbise ve mantoları bütün emsaline üstün bir halde hazırlayacak ve hazırlanmasını en kolay ve metodik bir tarzda öğretecektir.
Ankara'da büyük ve muvaffakiyetli bir nam elde etmiş olan Bayan İhsan Orhun'un açtığı Doğu Metod, Biçki ve Dikiş Yurdu'na hemen müracaat ederek bu bulunmaz fırsatı kaçırmamalarını sayın bayanlarımıza tavsiye ederiz.
Mufassal malûmat almak isteyenler:
Setbaşı Namazgâh Caddesi 79 numaraya baş vurmaldırlar”⁶⁵.

“Göksel Biçki ve Dikiş Yurdu
Cemile Denel
M. Kemâlpaşa
Züfer Bey Mahallesi: No.6
Kültür Bakanlığı'nın ruhsatnamesine haiz olup, Kültür Direktörlüğü'nce tasdikli diploma verir tedrisat 10 aydır.
Kayıtlar başlamıştır.
Her nevi dikiş siparişi de alınır”⁶⁶.

⁶³ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 7.

⁶⁴ Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 16.

⁶⁵ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 9.

F. Banka, Sigorta

Gazetede ki en sık karşılaştığımız reklâmlarından biri de banka reklâmlarıdır. Bu yıllarda adı geçen bankalar; İş Bankası, Türk Ticaret Bankası, Osmanlı Bankası, Emlâk ve Eytam Bankası ve Adapazarı Bankası'dır. Aşağıda verilen banka reklâmlarında dikkat çeken nokta, “kumbara” ve dolayısıyla para biriktirmenin özendirilmesidir.

1. Banka

*“Türkiye İş Bankası
Çocuk Haftası
Kumbara Haftası
Hepsinin yüzü gülüyor...
Çünkü birer İş kumbaraları ve birikmiş birkaç yüz liraları var...”
Her ana baba bir İş kumbarası almalı.
Siz de yavrunuza İş Bankası'ndan bir kumbara alınız. Gelecek sene bu hafta çocuklarınızın da birikmiş bir çok parası olacaktır”⁶⁷.*

*“Türk Ticaret Bankası
Kumbara parayı çoğaltan bir fabrikadır”⁶⁸.*

*“Osmanlı Bankası
T.A. Şirketi
Tesis tarihi: 1863
Sermayesi 10,000,000 İngiliz Lirası
Türkiye'nin başlıca şehirleriyle: Paris, Marsilya, Nis, Londra ve Mançesterde Mısır, Kıbrıs, Irak, İran, Filistin ve Yunanistan'da şubeleri Yugoslavya, Romanya, Suriye ve Yunanistan'da fiyalleri vardır. Her türlü banka muameleleri yapar. Osmanlı Bankası küçük tasarruf eshabına bir hizmet ve yardım olmak üzere kumbara hesaplarını yeniden açar.
(Bursa şubesi: Atatürk Caddesi özel yapı)”⁶⁹.*

---

⁶⁶ Bursa Sesleri, 5.10.1937, s. 4.

⁶⁷ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 7.

⁶⁸ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 4.

⁶⁹ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. B.

*“Emlâk ve Eytam Bankası
Yapılar mukabili
Çok elverişli
Şartlarla
Ödünç”⁷⁰.*

2.Sigorta

Bu yıllarda sigorta şirketlerinin mevcut olduğunu ise aşağıdaki reklâmlardan öğrenmekteyiz. Gazetede iki sigorta şirketinin adı geçmektedir: Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi ve Anadolu Anonim Sigorta Şirketi.

*“Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi sermayesi 500.000 Liradır.
Yangın ve nakliyat üzerine sigortalarınızı Ankara Sigortası'na vermekle en
tedbirli işinizi yapmış olursunuz.
Uzun taksitlerle muamele yapılır.
Telefon: 302”⁷¹.*

*“Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi
İhtiyat ve sermayesi
1.000.000 Türk Lirası
Yangın, hayat, nakliye, kaza
Otomobil
Sigortalarınızı en iyi şartlarla yaptırabileceğiniz hakiki bir Türk sigorta
şirketidir.
ANADOLU
Sigorta muamelâtında kolaylık ve doğruluk gösterir. Hasar vukuunda tazminatı
süratla tediye eder.
Adres: İstanbul Yeni Postahane karşısında büyük Kınacıyan Han zemin ve
birinci kat
Telgraf İmtiyaz: Telefon 20531”⁷².*

⁷⁰ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. C.

⁷¹ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. C.

⁷² Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. G.

G. Kozmetik

Aşağıdaki reklâmlarda, Bursa'daki ünlü kozmetik dükkânlarının adı geçmektedir.

*“Tayyar İnanlı Mustafa Altay
Sevim birlik pazarı
Esans-losyon-kolonya kâğıt ve kırtasiye işleri
Bursa: Atatürk Caddesi Millî Sinema yanında No.7”⁷³.*

*“Ne düşünüyorsunuz?
Esans ve kolonyaların sabit kokularını mı istiyorsunuz? Ucuz ve en iyisinden
tuvalet eşyası mı arıyorsunuz? Güzel ve kokulu sabun ve podra mı
bulamıyorsunuz? İstedığınız çeşitte gömlek, çorap ve kırvat mı tedarik
edemiyorsunuz?
Bursamızda Atatürk Caddesi'nde 47 numarada
REFİK GÜLENÇ GÜZEL KOKULAR EVİ
Bunları sizin arzunuz ve kesenize uygun olarak verecek ulusal bir
mağazadır”⁷⁴.*

H. Kafe, Lokanta

Bu yıllarda kafe ve lokantalar, kadın ve erkeğin birlikte vakit geçirebileceği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Kafe

*“Nefis çay, kahve
Halis kahve, nefis çay içmek istiyorsanız behemehal Tuzpazarı'nda 137
numaralı Sabri'nin dükkânına uğrayınız. Baharatın envayı da mevcuttur”⁷⁵.*

*“Bizim Şekerci Tahir
Setbaşı No.7
Her türlü şeker ve şekerlemeler, kurabiyeler, lati lokumlar, nişan ve düğün
şekerleri”⁷⁶.*

⁷³ Bursa Sesleri, 29.7.1935, s. 7.

⁷⁴ Bursa Sesleri, Sayı:32, 1936, s. G.

⁷⁵ Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 5.

⁷⁶ Bursa Sesleri, 29.7.1935, s. 7.

2. Lokanta

Bursa Sesleri Gazetesi'nde adı geçen lokantalar arasında şunlar bulunmaktadır: Osman Erel Lokantası, Cumhuriyet Köftçisi, Lezzet Lokanta ve Bahçesi. Bunlarda özellikle içkili menülerin çokluğu dikkat çekmektedir.

“Osman Erel Lokantası

En müşkülpesentleri bile tatmin eden yemeklerinin lezzet ve nefaseti, servisinin temizliği ile tanınmış olan

Osman Erel Lokantası

Büyük, ferah, havadar salonu ve bahçesi ile Bursamızın en birinci bir aş evidir”⁷⁷.

“Cumhuriyet Köftçisi

Tahsin Özatılğan

Gerek Yeniyol, gerekse Atatürk Caddeleri'ne girip çıkacak yerleri ve manzarası olan

Cumhuriyet Köfte Evi

Hernevi mezeleri ile hernevi meşrubatı inhisar fiyatına ve müşterilerinin isteklerini yerine getirecek derecede vermek suretile hizmet eylemekle iftihar eder”⁷⁸.

“Tahtakale civarında tuzcular başında

Lezzet Lokanta ve Bahçesi

Sayın müşterilerine ve halkımıza bir hizmet müfthire olmak üzere inhisar mamulâtının inhisar fiyatına vermektedir.

Temiz hava muntazam servis güzel radyo.

İnhisar Şarabı

Bardağı 10 kuruş

Kilosu 35 kuruş

Açık Şarap

Bardağı 7,5 kuruş

Kilosu 30 kuruş

Rakı

45 derece 150 gramlık şişe 5 meze ile 50 kuruş.

45 derece 250 gramlık 5 meze ile 75 kuruş

Bira: şişesi 35, meze ile 50 kuruştur”⁷⁹.

⁷⁷ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 3.

⁷⁸ Bursa Sesleri, 10.3.1937, s. 3.

⁷⁹ Bursa Sesleri, 23.4.1936, s. 2.

I. İçecek

O yılların içeceklerle ilgili reklâmlarını; alkollü içecekler, maden suyu ve gazozlar oluşturmaktadır. 1926 yılında kurulmuş olan İnhisarlar İdaresi'nin (Tekel) ürettiği şarap ve rakı fiyatları tek tek verilmiştir.

“İnhisar şarapları

Ucuza

İnhisarlar İdaresi tarafından yapılmakta olan (beyaz: sek ve dömisek) ve kırmızı şarapların fiyatları ucuza. Kokulu tatlı misket şarabi da ucuz olarak yeniden imal ve piyasaya çıkarılmıştır.

İdare bu nefis şarapların her kes tarafından iilebilmesi için önümüzdeki teşrin saninin birinden itibaren 70 santilitrelik şişeli şarapların fiyatı 45 kr. iki litrelik şişeler 85 kr.

3,40 litre şaraplar da 125 kuruş fiyatla yakında piyasaya çıkarılacaktır.

şişeler idareye iade olunursa:

70 santilitrelik şişeler 10

2 Litrelik “ 15

3,40 “ “ 25 kuruş müşterilere iade olunacaktır.

şu halde halkımız; fenni bir surette imal ve istihsal edilmiş olup pek nefis olan şarapları.

70 santilitrelik 35

2 litresi 70

3,40 “ 100 kuruşa iebilecektir”⁸⁰.

“Ankara'nın Kavaklıdere şarabını içen böyle sıhhatli olur. Bursa şubesi: Atatürk Caddesi 51 Uçak Sineması karşısında”⁸¹.

En ünlü meşrubat markaları arasında ise, günümüzde halen üretimde olan Uludağ Gazozu ve Uludağ Maden Suyu bulunmaktadır.

“Uludağ Maden Suyu

Hastalar ve sağlamlar için daima içilecek sıhhi sofa suyudur.

Mide, bağırsak, karaciğer, böbrek, kum, mesane ve şeker hastalıklarına karşı en faydalıdır.

Umumî deposu:

İş Bankası altında Telefon: 302

Uludağ ve Nilüfer Gazozları

Bursa'nın en nefis meşrubatıdır. İstanbul ve Bursa sergilerinde madalya ve takdirnameler almıştır.

Bu sıhhi gazozları isimleriyle satıcılardan isteyiniz.

⁸⁰ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 5.

⁸¹ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 14.

*Fabrika: İş Bankası altında
Telefon: 302*⁸².

*“Yılmaz Gazozları
Güzel kokusu, lezzetli ve ferah veren içimi ile yaz günlerinde hararetinizi
giderecek en birinci gazozlardır.
Kahvelerde, gazinolarda, her yerde yılmaz gazozu isteyiniz.
Deposu: Tuzpazarı No:20*⁸³.

İ. Fotoğrafçı

Bursa Sesleri Gazetesi'nde fotoğrafçı reklâmlarına da sıklıkla rastlanmaktadır.
Bunlar; Foto Abidin, Foto Tünay ve Foto Güneş'tir.

*“FOTO ABİDİN
SEYYAR HAFTALIK FOTOGRAFÇI
Amatör işleri ve fotoğraf işleri (Büyük ve Küçük)
Mekteb direktörlerinin, ilçe bayların ve kamunbaylar ile köy muhtarlarının
nazarı dikkatine:
Mekleblere kadar gidib talebe gurupları, düğünlerde ziyafetleri yapı işlerinde
yapıları çeker, ilçelere, nahiyelere, köylere ve her çağrılan yere gider. Toplantı,
anıtlara ait istenilen büyüklükte resim çeker.
BURSA ve ULUDAĞ'a AİT MANZARA
KARTLARIN EN NADİR ÇEŞİTLERİ BULUNUR
FİYATLA REKABET KABUL ETMİYECEK
DERECEDE UCUZDUR.
SİPARİŞLER VAKTİNDE VE MUNTAZAM VERİLİR
Adres: Bursa Tayyare Sineması karşısında*⁸⁴.

*“FOTO TÜNAY
ATATÜRK CADDESİ ULUCAMI BÜYÜK ÇINAR KARŞISI 123
Yanında çalışma arkadaşı almıştır. Amatör flim kopyaları ile agrandismanlarını
ve diğer siparişlerini müşterisinin arzusunun göre temiz ve ucuz olmak şartile
istediği zamanda verir”*⁸⁵.

---

⁸² Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 15.

⁸³ Bursa Sesleri, 29.5.1937, s. 4.

⁸⁴ Bursa Sesleri, 30.1.1937, s. 3.

⁸⁵ gös.yer.

“FOTO GÜNEŞ

İşlerinin temizlik ve metanetini temin için çektiği fotoğrafları hariçten gelen filmleri ve kopyaları ve bütün fotoğraf işlerini, üç gün çalışmış daha san’atta pek acemi olan çocuklara teslim etmeyip yirmi senedir çok çalışarak hazırladığı kendi ellerile yapmakta ve bütün işine çok dikkat etmektedir. Bir tecrübe kâfidir. Filmlerin daima en tazelerini satar. Bütün fotoğraf levazımatı bulunur”⁸⁶.

J. Otel

Dönemin en lüks otelleri arasında Uludağ Otel, Anadolu Palas, Luca Palas, Çelik Palas, Kükürtlü Otel gibi oteller sayılabilir. Uludağ Otel, özellikle Uludağ’ın turizm açısından gelişmesine yönelik olarak tanıtımına özen gösterilen bir işletme olmuştur.

“Yeniden tutulmuş ve düzeltilmiş Uludağ Otel

Çamlıklar arasında buz, gibi tatlı suları odalara kadar getirilmiş, her türlü istirahat temin edilmiş, büyük şehirlerin otellerinden daha iyi döşenmiştir. Salonları, gazinosu ile dinlenecek, hava alınacak, sıhhat kaynağıdır. Fiyatlar dört öğün yemek dahil olarak adam başına yalnız 3 liradır”⁸⁷.

Yine bu yıllarda İnönü Caddesi’nde Osmaniye Otel’inin bulunduğunu öğrenmekteyiz.

“Osmaniye Otel

Müdürü: Hacı Şuayyip

Bursa: İsmet İnönü Caddesi durağı

İçi ve dışı yağlı boya ile boyanmış, bütün döşemesi yenilenmiş olup içindeki banyosu, güzel havalı ve çamlıklı bahçesi, akarsulu odaları, temizliği ve servisi, altında mükemmel ve ferah çamlı gazinosu ile Bursa’nın ortasında, senelerdenberi bütün gelenlerin indikleri ve memnun kaldıkları biricik aile otelidir.

Telefon: 270

Gelecek müşteriler her halde memnun kalacaklardır”⁸⁸.

---

⁸⁶ Bursa Sesleri, 3.2.1937, s. 4.

⁸⁷ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 6.

⁸⁸ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 15.

Anadolu Palas Oteli Altıparmak Caddesi'nde, Luca Palas ise Ulucami karşısında yer almaktadır.

*“Anadolu Palas Oteli
Ulucakardeşler idaresinde
Manzarası, havası, yapısı ve büyük bahçesi ile yıllardanberi tanınmış olan (eski Madam Brot Oteli) tamamile yeniden tamir edilmiş ve mükemmelen yeni mobelya döşenmiştir. Fiatlar son derece ucuzdur. İstirahat ve yemek salonları ile banyo daireleri ve lokantası vardır.
Bursa Altıparmak Caddesi
Luca Palas Oteli
Ulucakardeşler idaresinde
Bursa'nın tam merkezinde Ulucami karşısında güzel konforlu ve temiz odalar, bahçesi, kıratanesi, akarsuyu, banyo daireleri, istirahat salonları ve caddeye bakan balkonları ile en kibar bir oteldir. Fiatlar ucuzdur”⁸⁹.*

Bu otellerde akarsulu odalar ve kaplıcaların oluşunun ön planda tutulması konfor açısından önemlidir.

*“Kükürtlü Oteli
Kükürtlü
Yaz ve kış her zaman romatizma, kadın hastalıkları siyatik, mafsalsı ağırları için biricik tedavi yurdu, aile otel ve pansiyonudur”⁹⁰.*

1935 yılında açılan Çelik Palas'ın reklâmında ise, otelin günümüzden farklı olarak “ucuzluk” ifadelerini kullanmasından, o yıllarda her gelir düzeyine hitap etmeği amaçladığı sonucuna varılmaktadır.

*“Çelik Palas
Otel, lokanta, bahçe.
Bursa halkını şenlendirmek üzere Çelik Palas idaresi Avrupa'dan mükemmel bir müzik heyeti getirmiştir.
Tabldot: yalnız 1-liradır.
İçki ve mezeler çok ucuzdur.
Düğün ve nişanlar ve aile ziyafetleri için Çelik Palas her vakit emrinize amadedir.
Evlerde yapılacak ziyafetler için her türlü siparişler kabul olunur.
Bahçe 1 Haziran'da açılıyo. Fevkalâde ucuzluk. Müzikle konsomasyon 25 kuruş”⁹¹.*

⁸⁹ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 16.

⁹⁰ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 24.

⁹¹ Bursa Sesleri, 2.6.1937, s. 2.

K. Piyango Gişesi

Bu yıllarda Bursa’da şans oyunlarına yönelik piyango gişelerinin varlığından, Bursa Sesleri’ndeki reklâmlar sayesinde haberdar olunmaktadır. Yeni kutlanmağa başlanan “Yılbaşı” günleri ve düzenlenen piyango çekilişi uygulamaları bu reklâmlarla da özendirilmektedir.

Gazetede adı geçen gişeler; Şans Gişesi, Ümit Gişesi ve Sevinç Gişesi’dir.

*“Tayyare Piyango Biletleri
ŞANS
Gişesi’nden alanlara şans vermektedir.
Bursa. Postane karşısında No.138 I
A.REFİK PEKKAL”⁹².*

*“Reklâm değil hakikat
Refah ve saadet ile vakit geçirmek isterseniz daima Osmanlı Bankası
karşısındaki Ümit Gişesi’nden bir piyango bileti alarak şansınızı kaçırmayınız.
Zengin olanların resimlerini gişede görünüz. Birinci teşrinde başlayacak tertip
plânını mutlaka okuyunuz. Çok zengin ve isabetlidir.
Biletler 100 kuruştur
Ümit Gişesi sahibi Cevdet Hekimoğlu”⁹³.*

Bu reklâmlarda ayrıca üzerinde durulması gereken konu, şans oyunları sayesinde kazanılan paranın teşvik edilmesi ve “zenginlik” ile “mutluluk” kavramlarının birlikte kullanılmasıdır.

*“Sevinç Gişesi
Sevinç Gişesi Hava Kurumu piyangosunun en eski ve en namlı ve en fazla büyük
ikramiyeler kazanmış gişedir.
Sevinç Gişesi’nden piyango bileti alırken zengin olmağa bir adım atmış
bulunursunuz.
Sevinç Gişesi’ne koşunuz.
Sevinç Gişesi sizi bahtiyar edecektir. Sevinç Gişesi sizi zenginleştirecektir.
Sevinç Gişesi saadete götürecektir.
YIL BAŞI
Piyango biletlerimizi de gişemizden alınız.
Adrese dikkat Uzunçarşı numara 254 Y. Sevindiren
Adapazarı Emniyet Bankası
Hacı Recep Fabrikaları Bursa İstiklal Cad. TELEFON 138”⁹⁴.*

⁹² Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 8.

⁹³ Bursa Sesleri, 11.9.1936, s. 14.

L. Basımevi

Gazetede bu yıllara ait iki basımevi reklâmı bulunmaktadır. Bunlar; Yeni Basımevi ve Refik Basımevi'dir.

“Yeni Basımevi

Şarımızın biricik basım yuvasıdır. Son getirttiği büyük makinesi ve her çeşit hurufatı ile çok temiz bir surette ve sür'atle her renk ve her boyda: Risale, davetiye, fatura, cedveller, mektup kâğıtları, kartvizitler, karneler, kitap, mecmua ve broşürler basar”⁹⁵.

“REFİK BASİMEVİ

Müşterilerinin bayramını kutlular.

Eskiden beri müşterilerinin siparişlerini temiz, ucuz ve süratle yapan biricik matbaadır..

İsmet İnönü Caddesi İzmir Oteli karşısı No. 15”⁹⁶.

---

⁹⁴ *Bursa Sesleri*, Sayı:32, 1936, s.G.

⁹⁵ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, s. 14.

⁹⁶ *Bursa Sesleri*, 12.1936, s. 14.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDE BURSA'DAKİ KÜLTÜREL YANSIMALAR

I. HALKEVİ FAALİYETLERİ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönlendirmesi çerçevesinde çalışan Halkevleri, halkı, devrimlerin faydalarından yararlandırmak için Dil, Edebiyat, Tarih, Güzel San'atlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük gibi belirli komiteleri ile çalışmakta ve halk dershaneleri ve kursları ile kültürün halk tabakasına inebilmesi için uğraşmaktadır¹.

Bursa Halkevi, yukarıda sayılan bütün komitelerle tam bir faaliyetle çalışmıştır. Kitapsaray ve Yayın Komitesi üç ayda bir (Türkün Mecmuası) ile, Köycülük Komitesi de (Son Yedi gün) adındaki haftalık gazetesi ile halkın aydınlatılmasına çalışmışlardır. Hatta Son Yedi Gün gazetesi bütün köylere ücretsiz dağıtılmaktadır².

Bursa Halkevi'nde Fransızca, İngilizce, Almanca dersleri yüzlerce kişi tarafından takip edilmektedir ve okula gidemeyen bayanlar için 76 kişilik biçki, dikiş ve çiçek dersi ile bir de piyano kursu açılmıştır. Temsil Şubesi sürekli olarak çeşitli yerlerde halkı aydınlatacak piyesler vermiştir. Çoğunluğu öğrenci olmak üzere yüzlerce genç kütüphaneden faydalanmaktadır³.

Bursa Halkevi, Türkiye'deki Halkevleri arasında en ön sırada bulunmakta ve etkin faaliyet göstermektedir. Halkevi yönetim kurulu başkanı Avukat Tefvik Aycan'ın

---

¹ *Bursa Sesleri*, 29.10.1936, s. 22.

² gös.yer.

³ gös.yer.

konuşma yaptığı bir toplantıda, Halkevlerinin teşkilâtı ve komitelerin maksad ve gayeleri hakkında bilgi verildiğini ve toplantıya katılan yüzlerce aydın vatandaşın evin çeşitli kollarına yazıldığı kaydedilmektedir. Bu komitelerin toplanma günü de aşağıdaki gibidir:

Ar komitesi	8 Şubat pazartesi
Dil, Tarih, Ed.	12 “ cuma
Gösterit	15 “ pazartesi
Köycülük	26 “ cuma
Spor	1 Mart pazartesi
Kitapsaray	5 “ cuma
Halk Ders.	8 “ pazartesi
Sosyal yar.	12 “ cuma
Müze	16 “ pazartesi ⁴ .

Bursa Halkevi bu dönemde Köycülük Komitesi denen bir örgütlenme sayesinde köylerde de sosyo-kültürel etkinliği gerçekleştirmiştir. 1937'deki bir bilgiye göre, Parti kongresinde okunmuş olan rapordan sonra köylerde kış geceleri genel kültürün yükselmesine hizmet edecek musahibelerin şemaların komitece düzenlenmiş olduğunu ve köy öğretmenleri aracılığı ile haftada iki defa köylerde yapılan topluluklarda, bu konuk üzerinde görüşmeler yapıldığını öğrenmekteyiz. Özellikle köylünün sosyal ve toplumsal seviyesinin yükselmesi için Halkevi'nde oluşmuş olan sosyal yardım ve neşriyat ve spor komiteleri ile birlikte iş beraberliği yapılması kararlaştırılmış ve spor hareketlerinin teşviki, kumarla mücadele edilmeğe çalışılmıştır⁵.

---

⁴ *Bursa Sesleri*, 6.2.1937, s. 1.

⁵ *Bursa Sesleri*, 27.2.1937, s. 1.

A. Konferanslar

Halkevi bu dönemde konferans yönünden de yoğun bir program takip etmiştir. Çeşitli konularda verilen bu konferanslarda genellikle kültürel konular işlenmekle birlikte, gündemin gelişmelerine uygun konular ve topluma yönelik faydalı bilgiler üzerinde de etkinlikler yapılmıştır.

11 Nisan 1935 tarihli haberde, Halkevi'nin düzenlediği konferanslardan bahsedilmektedir:

“...Bursa Halkevimiz her cumartesi ve her salı günü konferanslar sıralamıştır. Cumartesi günleri İnkılâp tarihine ait konferanslardır. Bunlar 10-12 kadar konferanslar olup Bay Muhtar Şevket tarafından verilecektir. Salı günleri konferanslarının mevzuları değişik olup değerli arkadaşlar tarafından verilecektir. Halkevimizin salonu müsait olmadığından Millî Sinema binası Halkevi'ne bağlanmış ve konferanslara tahsis edilmiştir. Salı günleri verilecek konferansların adı şehirdeki siyah tahtalara yazılacak ve gazetelerle de bildirilecek ve konferanslara Nisan ayında saat 20 buçukta, Mayıs içinde de saat 21'de başlanacaktır”⁶.

7 Nisan 1937 tarihli habere göre, Mudanya ve Trilye'de Halkevi'nin düzenlediği bir konferans halka sunulmuştur. Konferansın konusu ise, zehirli gazlardan korunma yollarıdır. Haber şöyledir:

“Havaya karşı korunma komisyonunca ittihaz olunan bir kararda ilçe ve kamunda zehirli gazlardan korunulması hakkında alay subaylarından bir arkadaş tarafından verilmesi kararlaştırılmış ve bu kararın tatbiki hususu Halkevi'ne mal edilmişti. Bu karara dayanan Halkevi konferansın birisini 27-3-1937 Cumartesi günü merkez okulunda köyler ihtiyar kurulu muhtar ve üyeleriyle kalabalık bir kütile huzurunda verdirdi. Gazın insan üzerinde yaptığı fena tesirleri de deneme neticesinde gelenlere gösterildi...”⁷.

9 Birinci Teşrin 1937 tarihindeki habere göre Halkevi Konferans Salonu'nda Cenevre Üniversitesi profesörlerinden Bay Pittard “*Medeniyetin Menşe'leri*” konulu bir konferans vermiştir. Haberin devamında gelişmeler şöyledir:

---

⁶ Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 1.

⁷ Bursa Sesleri, 7.4.1937, s. 2.

“İlmî eserleri ve Türkiye hakkındaki yakın bilgi ve tetkikleri ile dünyaca tanınmış olan bu değerli âlimin konferansı şiddetle alkışlanmıştır”⁸.

6 Eylül 1937 tarihli gazetenin verdiği bilgiye göre Halkevi’nde; *“Bayrak nedir? Bayrağa karşı gereken sevgi ve saygı hakkında halkın nasıl davranması gerektiği”* konusunda hoparlör ile konferanslar verilmiştir⁹.

13 Mart 1937 tarihli haberde açıklanan konferans ise şu şekilde bildirilmektedir:

“On sene evvel dünya seyahatine çıkmış, çok iyi Türkçe konuşan bir Alman seyyah şehrimize gelmiş ve pazartesi akşamı saat 17’de sanat okulunda projeksiyon ile İsveç ve Norveç hakkında coğrafi, tabii ve sosyal bir konferans vermiştir. Bu adamın Cenûbi Afrika’ya giderek sahralardaki vahşilerin yaşayışları hakkında incelemelerde bulunacağı ve fotoğraflarla bunları tespit edeceği haber alınmıştır”¹⁰.

17 Mart 1937 günkü gazetede, Halkevi’nin Çanakkale gecesinde Kurmay stajyeri Yüzbaşı Tefvîk Doğantan tarafından Çanakkale hakkında bir konferans vereceği bildirilmektedir¹¹.

Yine Halkevi gösterit salonunda işçi kadın ve erkeklere İş Kanunu üzerinde etraflı bir konferans verilmiş ve kanunun işçilere tanıyacağı haklar Bay Halûk tarafından anlatılmıştır¹².

23 Temmuz 1937’de Halkevi binasındaki salonda Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından öğretmen Reşat Ekrem Koçu tarafından “Memleket Çocukları” adlı bir konferans verilmiş ve seçme bir kalabalık tarafından dinlenmiştir¹³.

2 Haziran 1937 tarihli konferans haberi ise şöyledir:

“Türk Kuşu enspektörü tarafından Cumartesi saat 16 da Halkevi gösterit salonunda öğretmenlere Türk Tayyareciliği ve uçuculuk hakkında faydalı bir Konferans verilmiştir”¹⁴.

---

⁸ Bursa Sesleri, 9.10.1937, s. 1.

⁹ Bursa Sesleri, 6.9.1937, s. 1.

¹⁰ Bursa Sesleri, 13.3.1937, s. 2.

¹¹ Bursa Sesleri, 17.3.1937, s. 1.

¹² Bursa Sesleri, 20.7.1937, s. 1.

¹³ Bursa Sesleri, 24.7.1937, s. 1.

¹⁴ Bursa Sesleri, 2.6.1937, s. 1.

21 Eylül 1937'deki haberde ise şu gelişmeler kaydedilmiştir:

*“Bu akşam saat 20,30 da Halkevimiz binasındaki salonda profesör Tahsin Aynigil tarafından Türkiye şimendöferleri hakkında bir Konferans verilecektir”*¹⁵.

B. Tiyatro Oyunları

Halkevi'nin en önemli ve etkinlik sağladığı alanlardan biri de düzenlediği tiyatrolardır. Bunlar yalnızca Bursa merkezde değil, çeşitli ilçelerde de gösterime girmiştir.

Temsil Kolu tarafından verilen müsamerede “Baş Tacı” piyesi dört gün dört gece üst üste halka gösterilmiştir¹⁶.

Gösterit Kolu Tirilye'de “Ana” piyesini köylüler karşısında temsil etmiştir¹⁷.

Halkevi'nin Gösterit Merkez Kolu'nun “Aşkın Manası”, “Büyük Baba”, “Makasçılar”, “Bir Facia” piyeslerini hazırlamakta olduğu bilgisine gazetede yer verilmiştir¹⁸.

“Aşkın Manası” bir hafta süreyle halka gösterilmiş, cuma, cumartesi ve pazar günleri de süel ve sivil liselilerle Kız Öğretmen Okulu'na temsil edileceği açıklanmıştır¹⁹.

İlk olarak 19 Mayıs akşamı umuma serbest olarak gösterilen “Babaların Günâhi” piyesinin temsili yapılmıştır²⁰.

“Hulleci” adlı piyes de Gösterit Kolu'nun temsilini yaptığı oyunlardan biridir²¹.

---

¹⁵ *Bursa Sesleri*, 21.9.1937, s. 1.

¹⁶ *Bursa Sesleri*, 12. 1936, s. 9.

¹⁷ *Bursa Sesleri*, 10.3.1937, s. 2.

¹⁸ *Bursa Sesleri*, 7.4.1937, s. 6.

¹⁹ *Bursa Sesleri*, 28.4.1937, s. 6.

²⁰ *Bursa Sesleri*, 22.5.1937, s. 1.

²¹ *Bursa Sesleri*, 23.6.1937, s. 1.

Halkevi özel salonunda aydın bir kalabalık ile yapılan ve C.H.P genel sekreteri ile bütün sayıların katıldığı toplantıda öğretmen Nazım Yücelt, şer'i mahkeme sicillerinden bazılarını okumuş ve bunlar hakkında izahat vermiş ve Halkevi Gösterit Kolu tarafından "Şer'i Mahkeme" adındaki piyes temsil edilmiştir²².

Mudanya'da açılan Halkevi Sosyal Şubesi de faaliyetleri arasında "Kozanoğlu" piyesini Trilye'de oynamıştır²³.

5 Haziran 1937'deki haber şöyledir:

*"Halkevimiz gösterit kolu B takımı bu hafta (Büyük baba) ve (Bir facia) piyeslerini temsil etmiş ve 4 gece temsil vermiştir. Gençlerimizi tebrik ederiz"*²⁴.

5 Eylül 1937 tarihli haberde Gemlik'teki etkinlik şöyle dile getirilmiştir:

*"Haziran ayının on dokuzuncu cumartesi akşamı Gemlik Parti kurağında (Zafer yolunda) adlı Ulusal bir piyes temsil etmek üzere Gemlik Gençler Birliğinin güzelce hazırlanmakta oldukları ve sahne dekorlarının tamamile yeniden ve en güzel sahneler derecesinde hazırlanmış olduğunu memnuniyetle öğrendik"*²⁵.

23 Haziran'da ise yine Gemlik'teki bir faaliyetten bahsedilmektedir:

*"Yeni kurulan parti sahnesinde cumartesi akşamı verilen (Zafer yolunda) piyesi çok muvaffakiyetli oldu. Parti kurağı pek dolmuş idi. Güzel müzik parçaları, piramitler ve büyük şâir Hâmidin nestren piyesinden bir parça seve seve seyredildi. Gençler Birliğinin bu ilk güzel müsameresi cidden parlak oldu"*²⁶.

C. Sergiler

Bu yıllarda Bursa'daki sergilerin çoğu Halkevi öncülüğünde gerçekleştiği görülmektedir.

---

²² Bursa Sesleri, 13.7.1937, s. 1.

²³ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 4.

²⁴ Bursa Sesleri, 5.6.1937, s. 4.

²⁵ Bursa Sesleri, 5.9.1937, s. 1.

²⁶ Bursa Sesleri, 23.6.1937, s. 2.

Örneğin, İstanbul ressamaları tarafından Zonguldak'ta açılmış olan resim sergisi, Halkevi'nin daveti üzerine Mart 1937'de Halkevi'nin salonlarında teşhir edilmiştir²⁷.

Halkevi resim kursunun sergisi 19 Mayıs Bayramı münasebeti ile açılmış ve sergide 35 kişinin 165 parça eseri teşhir edilmiştir. Az zaman zarfında bir araya toplayarak çalışmak imkânı sağlanan bu gençlerin çok değerli eserleri olduğu vurgulanmaktadır²⁸.

5 Haziran 1937'de Halkevi'ndeki sergi haberi şöyledir:

*“9-6-37 çarşamba günü saat 17 de Halkevinde dikiş, biçki, nakış sergisi açılacaktır.
Bu sergi, her ne sebeple olursa olsun mektebe gitmek imkânı bulamıyarak Halkevinde ders alan bayanlar tarafından hazırlanmıştır. Sergi bir hafta devam edecektir. Her gün saat 9 dan 12 ye ve 14 den 19 a kadar her kese açıktır”*²⁹.

D. Kurslar

Halkevi parasız dersler de vermektedir. Gazetede ki bilgiye göre okutulacak dersler Fransızca, İngilizce, Almanca, hesap ve ticaret hesabıdır. Okuması yarım kalmış yurttaşlarla bu derslerde ki bilgilerini arttırmak isteyenler için yapılan bu derslere öğrenci alınmayacağı duyurulmuştur.³⁰

II. BASIN

28 Eylül 1935'te ilk sayfada yayınlanan köşe yazısı “*Bursamız ve Gazetecilik*” adını taşımaktadır. Bu yazıda hem Bursa'nın o günkü gazeteciliği, hem de Bursa Sesleri Gazetesi'nin durumu hakkında bilgiler ediniyoruz:

---

²⁷ *Bursa Sesleri*, 10.3.1937, s. 1.

²⁸ *Bursa Sesleri*, 22.5.1937, s. 1.

²⁹ *Bursa Sesleri*, 5.6.1937, s. 4.

³⁰ *Bursa Sesleri*, 28.10.1935, s. 4.

“Bursa Seslerini çıkarmağa ilk başladığımız ve bu iş için ilk hazırlıkları yaptığımız sırada çevrenin düşüncesini, anlayışını, kavrayışını ve gazeteleri karşılayışını iyice anlamamış olan bazı arkadaşlarımız:

-Bursada gazetecilik yaşamaz, Bursada gazetecilik sökmez...

Demişlerdi. Bu söz, atacağımız adımların geri kalmasına bir sebep olmadı ve Bursa Sesleri çıktı.

İlk çıkış günlemeci olan 7 şubattan bu güne kadar her sayısında okuyucusunun arttığını, abone isteklerinin çokaldığını, satışının bazılarınca hayretlerle karşılandığına rağmen her hafta çokaldığını gördükçe Bursa ve ilçeleri halkının gazetelere bağlılık göstermekte olduklarına inandık ve iman ettik. Demek ki Bursada gazete yaşamış, demek ki Bursa halkı okumak ve ilinde, şarında olup bitenleri anlamak, dertlerini yazdırmak ihtiyacını duyuyormuş... Demek ki Bursada gazetecilik sökmez demek suretile, bunu aklımıza bile getirerek halkımıza iftira ediyormuşuz. Halk gazete istiyor, bir şar gazetesine ihtiyaç duyuyor ve hattâ gazetenin basılış ve çıkış saati geçikirse idare evine kadar gelerek arıyor, soruyor ve kapışıyormuş...

Fakat halkımızın bu bağlılığına karşı biz de beraber Bursa gazetecileri gereği kadar karşılık gösterebiliyormuyuz (muyuz ayrı olacak). Bursamıza tam manasile gerek bir gazete ellerine verebiliyor muyuz? itiraf edelim ki hayır? maddî ve manevî bir çok imkânsızlıklar karşısında bu bağlılığa mukabele edemiyoruz. Bunu yapmak memleketin büyük bir yokluğunu doldurmaktır.

Şarın ve ilk bu basım işini yoluna koymak zamanı geldi ve geçiyor. Umalım ki gerek ilbayımız, Şefik Soyer gerekse C.H.P.miz il idare heyeti başkanı Sadi Konuk bu işle bağlılık gösterirler de Bursa gazeteciliği de Bursaya lâyük bir şekil ve yazı ile çıkar³¹.

Bursa Sesleri Gazetesi'nde yayınlanan “Bursa Matbuat Ailesi” adlı yazıdan yine o dönemin basın hayatı hakkında ayrıntılar öğreniyoruz:

“Bursa’da resmî gazete olarak (Bursa) gazetesinden başka haftada iki defa çıkan (Açık Ses) ve haftada bir defa intişar eden (Bursa Sesleri) ve (Kardeş) gazeteleri vardır. Bunlardan başka Halkevimiz tarafından haftalık (Son Yedigün) gazetesi ve üç ayda bir (Türkün) mecmuası çıkarılmaktadır.

Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri muhabiri Musa Ataş ile Tan ve Açık söz muhabiri, Açık Ses neşriyat müdürü Derviş Edesen’dir.. (fotolar) Akşam ve Vakit muhabiri Rıza Ruşen Yücer Kardeş gazetesi sahibi Vasıf Armay Anadolu Ajansı muhabiri Salim? Altıok, Açık Ses sahibi Dr. Erdem, gazetemiz neşriyat müdürü malûl gazi emekli yarbay sahip ve direktörü: Sedad Ataman. Faik Anafarta ve gazetemiz”³².

Ayrıca, 3.4.1937 yılında çıkan bir yazıda yine yayın hayatının durumu gündeme gelmiştir. Buna göre; “Hakkın Sesi” ve “Yeni Fikir” gazetelerinin de bu tarihte çoktan kapanmış olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. “Kardeş” ve “Acun” gazeteleri ise yayınlarını

³¹ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s.1.

³² Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 11.

tatil etmiştir. O gün için Bursa’da “Bursa Sesleri” ve “Açık Ses” gazetelerinden başka haftada iki defa çıkan başka bir gazete bulunmadığı belirtilmektedir”³³.

III. EĞİTİM

Bu yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi’nin gözetiminde gerçekleşen ulusal kültürün ilerlemesi uygulamalarında Halkevleri önderlik yapmıştır. Bursa Sesleri’nde “*Cumhuriyet Hükümetimizin ulusal kültür için yaptığı büyük fedakârlıklara örnek*” başlığıyla yıllara göre okullar, öğretmenler ve öğrenciler ve mezun olanlar bir başarı tablosu olarak gösterilmiştir”³⁴.

Yıllar	Mektep	Öğretmen	Talebe
925-926	179	338	11798
26-27	266	488	17867
27-28	288	538	19248
28-29	309	571	19983
29-30	313	578	20456
30-31	290	568	20826
31-32	288	566	22095
32-33	289	568	23534
33-34	288	568	25288
34-35	253	525	25421
35-36	253	527	27598

Şimdiye kadar Halk dersanelerinden şahadetname alanlar

Yıllar	Bay	Bayan	Yekûn
28-29	32703	31356	64059
29 30	6400	5562	

³³ *Bursa Sesleri*, 3.4.1937, s.2.

³⁴ *Bursa Sesleri*, 29.10.1936, s. 13.

30 31	2845	2055
31 32	1895	1764
32 33	2981	1516
33 34	1330	608
34 35	1817	501
35 36	803	143

Bursa’da 1936 tarihi itibarı ile mevcut olan okullar ise şöyle sıralanmıştır: İl merkezinde Süel Lise (Askerî Lise), Sivil Lise, Kız Lisesi, Orta Okul, Kız Enstitüsü, Ziraat Okulu, Orman Okulu, San’at Okulu ile İpek Böcekçiliği Enstitüsü’nden başka il merkezinde 29 tane ilk okul ve bütün Bursa’da 250 tane ilk okul mevcut olup 600’ den fazla öğretmen bu okullarda Cumhuriyet çocuklarını yetiştirmektedirler³⁵.

IV. KİTAP, DERGİ, GAZETE VE BROŞÜRLER

Bursa Sesleri Gazetesi, dönemin diğer yayınlarını takip etmiş ve bunların tanıtımını yapmıştır. Bu yayınlar arasında yalnızca Bursa’da çıkanlar değil, ülke genelindeki yayınlar da bulunmaktadır.

A. Kitaplar

1935 yılındaki bir tanıtıma göre F. Dalsar’ın çıkarmış olduğu “Arılar” adlı kitap bulunmaktadır:

“Tabiatın şaşılacak varlıklarından arılar hakkında yazılmış olan bu faydalı kitabı okuyucularımıza tavsiye ederiz. Bursa’da Yeni Matbaa’da basılmış olup 12,5 kuruşa satılmaktadır”³⁶.

---

³⁵ gös.yer.

³⁶ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 7.

Gazetede ayrıca ders kitaplarının da tanıtımına rastlamaktayız:

“İngilizce yardımcı okuma kitabı Bursa lisesi İngilizce öğretmeni M.Gülbahar tarafından kaleme alınıp çıkan bu eser (40) sahife olup Türkiye’de 12 yıl içinde yapılan bütün yenilikleri de doğru istatistiklere dayanarak göstermektedir. Kitapta lügatların okunuşları ile beraber manaları da gösterilmiştir. Fiyatı 15 kuruştur. Bursa kitapçılarında bulunur tavsiye ederiz”³⁷.

1937 yılında yine okul kitapları hakkında bilgi buluyoruz:

“Ankara’dan İstanbul’a bildirildiğine göre Kültür Bakanlığı okul kitapları listesinde esaslı değişiklik yapmış olup ilkokul atlası ucuz fiyatla devlet tarafından basılmaktadır. İlk okullarda serbest olan hesap ve hendese kitapları ile tabiat ve eşya dersleri de devlet tarafından bastırılmaktadır. Ortaokullarda, şimdiye kadar orta birinci ve ikinci sınıflarda okutulmakta olan fen bilgisi kitapları ikiye ayrılarak fizik ve kimya olarak bastırılmaktadır. Bu suretle ortaokullarda fen bilgisi yerine fizik ve kimya okutulacaktır. Biyoloji kitabı da nebatat ve hayvanat olarak iki kitap halinde bastırılmaktadır. Bunlar da ortaokullarda ayrı ayrı okutulacaktır”³⁸.

1937’de çıkan bir başka kitap tanıtımı ise şöyledir:

“Yeni Eserler:

Bir Tek Baş Tanıyoruz

İçindekiler:

Bir Tek Baş Tanıyoruz.

İsmet İnönü’ne cevap.

Partim.

Ankara.

Teksin Ordum.

29 Birinci Teşrin.

Çoban.

Omzumuzda.

31 Doğum var.

Türk Çocuğu diyor ki.

Altın çağa girerken.

Yazan: Ziya Vehbi Altürk

Çıkaran: Bursa Sesleri Neşriyat Yurdu

Nefis bir kâğıda basılmış Partici gözü ve düşüncesi ile yazılmıştır³⁹”.

³⁷ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 11.

³⁸ *Bursa Sesleri*, 4.9.1937, s. 2.

³⁹ *Bursa Sesleri*, 26.6.1937, s. 2.

Nazım Yücelt tarafından yazılmış olan ve 8 klişe ile 12 sahifeden ibaret olduğu belirtilen bir eser de, Muhtasar Bursa Tarih ve Coğrafyası'dır. Kitabı çıkaran Ankara Kitap Evi, basan ise Emek Basımevi'dir⁴⁰.

B. Dergi, Gazete ve Broşürler

Bursa Sesleri Gazetesi'nde 1935 yılında adı geçen mecmualar şunlardır:

İstanbul Belediye Mecmuası'nın 123-124'üncü sayısının Bursa Sesleri idaresine geldiği ve bu mecmuada belediyeçilik bakımından pek faydalı yazıların olduğu bildirilmektedir⁴¹.

İstanbul Belediyesi İstatistik ve Neşriyat Şubesi'nin her ay çıkardığı *İktisadi İstatistikler Belleteni* 4'üncü sayısı da yine Bursa Sesleri İdarehanesi'ne gelen yayınlar arasındadır⁴².

Çocuk Sesi isimli derginin güzel ve faydalı yazılarla çıkmağa devam ettiği bildirilmektedir⁴³.

Tarzan adlı çizgi dizisinin forma ve ciltleri Bursa Sesleri Kitap Evi'nde satılmaktadır⁴⁴.

5 Ağustos 1935 tarihli gazetede bir başka yayının tanıtımı ise şöyledir:

*“L'illustration de la Turquie (Türkiye illüstrasyonu) nun Bursa sayısı öteden beri gayet göz alıcı bir güzellikte çıkmakta olan biricik Fransızca resimli mecmuamızın Bursa hususî sayısını bir göğüs kabarması ile gördük ve okuduk. Yurdumuzu dış illerde tanıtmak düşüncesiyle çıkan, kâğıdına, yazılarına ve resimlerine çok dikkat edilen bu biricik mecmuanın Anadolu'yu gezerek materyal toplayan yazgan ve aytarı Bay İbrahim Tokay arkadaşımız bu sene Bursa'ya da gelmiş ve hususî sayı için fotoğraf ve materyal toplamıştı”*⁴⁵.

---

⁴⁰ *Bursa Sesleri*, 22.5.1937, s. 5.

⁴¹ *Bursa Sesleri*, 4.4.1935, s. 7.

⁴² gös.yer.

⁴³ gös.yer.

⁴⁴ gös.yer.

⁴⁵ *Bursa Sesleri*, 5.8.1935, s. 2.

1936 yılında ismi geçen dergiler ise şunlardır:

Acun adlı dergi bu tarihlerde yayına başlamıştır⁴⁶.

Afyon Doğan Basımevi'nde çıkmış olan ve Zekeriya Gökaytaç tarafından yazılmış *Armağan* adlı dergi de gazete idarehanesine gelmektedir⁴⁷.

İstanbul'da Türk Neşriyat Yurdu tarafından çıkarılacak olan *Gençlik* mecmuasının haberini alan Bursa Sesleri Gazetesi bunu Bursa halkına bildirerek kutlamaktadır⁴⁸.

Bu tarihlerde *Yeni Adam* dergisi çok faydalı ve kuvvetli yazılarla çıkmaktadır. Bu dergi için gazetede: "*Yeni devrin gençliği, öğretmenler ve münevverler mutlaka okumalıdır*" denilmektedir⁴⁹. *Yeni Adam Dergisi* hakkında ayrıca şu bilgiler bulunmaktadır:

*"Yeni Adam refikimizin 186 ıncı sayısı 23 temmuz da çıktı.. Japonya ne istiyor? Politika dış ve iç sosyete, kültür, haftanın düşünceleri, kızıl derililer, Hulâsalar, ve hayatım başlıklı yazıları ile her zamanki gibi pek faydalı olan Yeni adamı mutlaka okuyunuz"*⁵⁰.

1936'da yine:

"Ankara Halkevi Neşriyatı Ankara Halkevi tarafından çıkarılmakta olan seri broşürlerden: Şiv Ar nedir? Lozan 935 Yılında Türkiye'de arkeoloji işleri, hakkında yazılan üç broşür idarehanemize gelmiştir. Bu ciddî ve faydalı eserleri bütün okurlarımıza tavsiye ederiz"

şeklinde bir tanıtım gazetede yer almaktadır⁵¹.

1937 yılının yayın tanıtımları ise şöyledir:

"Bursa Sesleri aylık mecmuası Aylık resimli mecmuamızın ikincikânun sayısı birkaç güne kadar çıkacaktır. Bu sayımız C.H.P. İl kongresine tahsis edilmiştir. Kongre resimleri, ilçe baylar toplantısı ve muhtelif karikatürlerle otuza yakın resim ile 16 sahife olarak çıkacak bu sayımızı mutlaka elde ediniz.

⁴⁶ *Bursa Sesleri*, 12. 1936, s. 13.

⁴⁷ gös.yer.

⁴⁸ gös.yer.

⁴⁹ gös.yer.

⁵⁰ *Bursa Sesleri*, 27.7.1937, s. 2.

⁵¹ *Bursa Sesleri*, 27.1.1937, s. 3.

1937 yılından başlayarak aylık mecmuamızın şeklini de güzelleştirdiğini haber veririz. Fiyatı 7,5 kuruştur”⁵².

Yeni Nasreddin Hoca adıyla İstanbul’da çıkmaya başlayan haftalık renkli mizah dergisinin sayıları Bursa’ya gelmektedir⁵³.

Bursa Halkevi’nin çıkarmakta olduğu *Türkün Mecmuası*’nın 9’uncu sayısı kıymetli yazılar ve şer’i mahkeme sicilleri ile türkün kâğıdı üzerine basılı olarak çıktığı ifade edilmektedir⁵⁴.

Ayrıca bu sene, *1937 Bursa Yıllığı*’nın basılmakta olduğu ilânlarda çıkmakta ve içeriği hakkında bilgiler sık sık gazetede neşredilmektedir⁵⁵.

“Basılıyor

1937 Bursa Yıllığı

Bursa Yıllığı tam bir Bursa ansiklopedisidir.

Bursa Tarihi

Bursa Coğrafyası

Bursa’nın idarî teşkilâtı, görülen ve yapılan işler, daireler Bursa Belediyesi, otel, banyo, pansiyon, araba, otomobil, otobüs tarifeleri, Bursa’ya nasıl gelinir... Gezilecek yerler bir günlük, üç günlük, bir haftalık gezme programları, turizm işleri, Çekirge kaplıcaları hakkında malûmat, Bursa iktisadiyatı, ipek ve ipekli fabrikaları, diğer fabrikalar, mahallî sanayi, bankalar, mâlî müesseseler, faaliyetleri, mahsulâtı, ithalâtı ve ihracatı, müesseseler, mektepler, hastaneler, kütüphaneler”.

“Bursa Yıllığı:

Tanınmış olan Yeşil Bursa’yı daha iyi ve yakından tanıtmak için çıkarılmaktadır.

Bursa yıllığını elinizde bulundurmakla, her zaman için Bursa hakkında tam bir bilgi elde etmek imkânına malik olmuş bulunursunuz. Bursa yıllığında çıkacak bir ilânınız, yalnız Bursa ve muhitinde değil bütün Türkiye’de her elde bulunacak, herkes tarafından okunacaktır. Herhangi bir ilân yırtılır, atılır, fakat, Bursa yıllığındaki ilânlarınız daima elde, daima göz önünde durur”⁵⁶.

Türkiye Genel Kimyagerler Kurumu Dergisi de tanıtılan meslekî bir dergidir:

“Bu derginin on birinci sayısı on buçuk forma kalınlığında olarak çıkmıştır. Bir kısım yazıları Türkçeden başka Almanca, Fransızca ve İngilizce lisanlarında, aynen veya hulâsaten neşreden bu dergi, ana yurdumuzdaki kimya

⁵² *Bursa Sesleri*, 30.1.1937, s. 3.

⁵³ gös.yer.

⁵⁴ gös.yer.

⁵⁵ *Bursa Sesleri*, 13.2.1937, s. 6.

⁵⁶ gös.yer.

çalışmalarını dünya ilim âlemine tanıtmaya yaramaktadır. ... Bedeli yalnız 50 kuruş olup adresi: Ankara, Posta kutusu 50' dir''⁵⁷.

L'économiste d'orient ise, Fransızca olarak çıkan ve gerek finansal, gerekse ekonomik bakımından Türkiye'nin durumları hakkında tam ve ayrıntılı bilgiler veren ve 18 senedir çıkan bir dergidir⁵⁸.

Havacılık ve Spor Mecmuası da havacılık yaşayışını tam anlamı ile ve resimleri ile göstermektedir. Bu dergide havacılığa dair birçok yazılardan başka 10 ve 11 Nisan'da Bursa'da toplanmış olan T.H.K. Mıntika Kongresi'nin resimleri de bulunmaktadır⁵⁹.

Bursa Sesleri Mecmuası aylık olarak satışa sunulmaktadır⁶⁰.

Mardin'de çıkan *Ulus Sesi* dergisi de gazeteye gelmektedir⁶¹.

Bülbül, dönemin resimli, siyasî mizah gazetesidir ve sayısı 100 paradır⁶².

Ayın Tarihi, İç İşler Bakanlığı Basın Genel Direktörlüğü tarafından her ay çıkarılmakta olan ve değerli yazı ve bilgilerle çıkan bir dergidir⁶³.

Dönemin bir İstanbul gazetesi olan *Kurun Eski Vakit* yeni ucuz tarifesini uygulamakta ve 100 paradır. Bol haberler, hikâye ve romanlar, zengin münderecat ile tam bir halk gazetesi olan *Kurun Bursa* halkına sunulmaktadır. *Kurun*'un aylığı 95, 3 altı aylığı 260, yıllığı 900 kuruştur ve postaneden abone olunabilmektedir⁶⁴.

Haftalık olarak çıkmaya başlayan ve ikinci sayısı da gazetenin idarehanesine gelen *Yeni Adapazarı* da dönemin yayınları arasındadır⁶⁵.

Resmî Bursa dergisi de bu tarihlerde haftada iki defa çıkmağa başlamıştır⁶⁶.

1937'de Türkiye Turizm ve Otomobil Klübü tarafından Fransızca olarak *Yeşil Bursa* adında bir broşür yayınlanmıştır. Bu broşür kulübün 909 ncı broşürüdür⁶⁷.

---

⁵⁷ *Bursa Sesleri*, 14.4.1937, s. 2.

⁵⁸ *Bursa Sesleri*, 5.5.1937, s. 4.

⁵⁹ *Bursa Sesleri*, 12.5.1937, s. 2.

⁶⁰ *Bursa Sesleri*, 22.5.1937, s. 6.

⁶¹ *Bursa Sesleri*, 29.5.1937, s. 2.

⁶² gös.yer.

⁶³ *Bursa Sesleri*, 19.6.1937, s. 2.

⁶⁴ *Bursa Sesleri*, 19.6.1937, s. 4.

⁶⁵ *Bursa Sesleri*, 23.6.1937, s. 2.

⁶⁶ *Bursa Sesleri*, 26.6.1937, s. 1.

Ayrıca Bursa Urayı'nın (Belediye) da Bursa ile ilgili bir broşürü çıkmıştır. Bu şehrin mahalle ve sokaklarının yeni ve eski adlarını gösterir bir kitaptır. Fakat gazetede bu broşür hakkında şu yorum yapılmıştır:

“Bu broşürde yazılı yeni ve eski sokak adlarını merak edip bakınca müteessir olduk. Çünkü hala resmi daire raporlarında, hatta Belediye evrakı üzerinde eski mahalle adları kullanılıyor. Belediye bu kitaba para sarfetmiş, bastırmış, sonra da mahzene koymuş duruyor”⁶⁸.

Ulus Gazetesi için verilen reklâmında ise, 29 Birinci Teşrin Cumhuriyet Bayramı'ndan itibaren yeni makinesinde büyük hacimle basılacağı ve her pazar günü ayrı bir ilâve çıkaracağı belirtilmektedir. Ayrıca şunlar ilâve edilmektedir:

“Yeni şekil ve kadrosu ile yalnız devlet merkezinin değil, büyük Türkiye'nin haber ve fikir gazetesi en iyi teknik en büyük hacim en güzel yazılar her gün bir hikâye, kültür, askerlik, tayyarecilik, havacılık, denizcilik, ekonomi, san'at ve edebiyat, her gün köy sütünü sıhî bahisler, bütün gazetelerden günü gününe hülâsalar, bizde ve dünyada kitap hareketleri-küçük ilânlar v.s... 29 Birinci Teşrin günü, ilk iş olarak gazetecinizden: Ulus fevkalâde nüshasını isteyiniz. O, size kendini tanıtacaktır”⁶⁹.

Bunların yanısıra, 9 Haziran 1937 tarihli haberde, *Enformasyon Bülteni* hakkında da kısa bir bilgi verilmiştir:

“İktisat Vekâleti Türkofis dairesi tarafından 15 günde bir çıkarılmakta olan Enformasyon bülteni 1 Haziran 1937 den itibaren haftalık olarak ve güzel bir şekilde, Tüccar ve hatta avukatların bile faydalanacakları zengin bir mündericat ile çıkmaya başlamıştır. Ehemmiyetle tavsiye eder Türkofisi de tebrik ederiz”⁷⁰.

---

⁶⁷ *Bursa Sesleri*, 30.6.1937, s. 2.

⁶⁸ *Bursa Sesleri*, 5.8.1937, s. 2

⁶⁹ *Bursa Sesleri*, 25.9.1937, s. 4.

⁷⁰ *Bursa Sesleri*, 9.6.1937, s.4.

V. EĞLENCE HAYATI

Eğlence ortamları, toplumsal birlik ve beraberliği sağlama işlevini sağlayarak bireyi çok küçük yaştan itibaren kendi ortamı içine çekerek, eğiterek geliştirir⁷¹.

Cumhuriyet'le birlikte toplumda yeni eğlence mekânları oluşmağa başlamıştır. Bunlar batı kaynaklı balo, dans, kadın birlikteliği olan eğlence yerleri, Cumhuriyet'in siyasal ve toplumsal değişiminin en belirgin görüldüğü yerlerdir. Cumhuriyet baloları, özellikle elit kesimin buluşma yerleri olmuştur Okullara dans dersleri konularak batılı eğlence tarzının yaygınlaşmasına çalışılmıştır. Toplumun bu yeni alanlarda nasıl giyinip nasıl davranacağına kadar anlatan kitaplar yayınlanmıştır⁷².

Cumhuriyet modernleşmesi, Osmanlı modernleşmesinin devamı gibi gözüксе de, siyasi yapının değişmesi ve bunun getirdiği sosyo-kültürel yapılanmayla Osmanlı'dan farklılaşmaktadır⁷³.

A. Sinema

Cumhuriyet rejiminin Bursa'ya kazandırdığı en büyük eserlerden biri de Tayyare Sineması'dır. 1927 yılında kurulmuş olan Tayyare Sineması, Türk Hava Kurumu'nun malıdır. Atatürk Caddesi'nde, Belediye'nin yanında olan bu yapının bir tarafını Şar Klup, diğer tarafını Hava Kurumu Bursa Şubesi, Ziraat Direktörlüğü ve Kadastro daireleri işgal etmekte, orta kısmı ile arkası tamamen çağdaş bir sinema binası olarak yapıldığı için bu amaçla kullanılmaktadır⁷⁴.

---

⁷¹ Özdemir, Nebi, *Cumhuriyet Döneminde Türk Eğlence Kültürü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s. 328.

⁷² Meriç, Nevin, *Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi (Âdâb-ı Muâşeret 1894-1927)*, İstanbul, 2000, s. 62.

⁷³ Meriç, a.g.e., s. 63.

⁷⁴ *Bursa Sesleri*, 29.10.1936, s. 23.

Sinemanın büfesinin çok güzel ve zarif mobilya ile döşenmiş ve radyo ile techiz edilmiş olan salonunda kahve, çay, gazoz ve her çeşit çikolata ve şekerlemelerin bulunduğu, büfenin sinemadan önce ve gündüz de açık olduğu anlatılmaktadır⁷⁵.

28 Eylül 1935 tarihinde Bursa Sesleri Gazetesi yazarlarından Sezai Onat'ın sinemayla ilgili yazmış olduğu “Sinemalar ve Mevsim” isimli köşe yazısı, o yıllarda Bursa'daki sinema hayatı hakkında bazı değerlendirmeler yapmamızı sağlıyor:

“Sinema mevsimi geldi. İstanbul sinemaları yeni sene filmleriyle kapılarını açtılar. Şehrimiz sinemaları da bu ay içinde yeni mevsime girmek için büyük bir gayretle çalışıyorlar.

Sinema direktörlerinin mevsim için yeni filmler angaje etmek üzere olduklarını kaydederken birkaç noktaya dikkat nazarlarını çekerim.

Geçen mevsimlerde gördüğümüz filmleri şöyle bir gözden geçirecek olursak bunların daha ziyade hafif, eğlendirici, kuvvetli bir tesir bırakmayan basit mevzulu kordelalar olduğu sonucuna varırız. Gerçi aralarında (Kadın asla unutmaz, Çılgın kan, Silâhlara veda, Gizli sevda) ve saire gibi esaslı fikir ve duygu ifade eden filmler yok değildi, fakat bunlar diğerlerinin yanında pek az yer tutuyordu. Fikir ve duygu ifade etmeyen filmlerin vaziyetini az çok olsun kurtaran⁷⁶ ya artistin cazibesi yahut musikî ve tegânni oldu.

Bu sebeple sinema direktörlerinin daha ziyade böyle filmlere önem vermesi günün birinde maddî kazançlarına da zarar getirebilir. Geçen sene getirdikleri birkaç iyi filminden edindikleri kazanç diğer filmlerin kazancının yarısından fazla olduğunu göz önüne alarak hem kendi hem de seyircinin menfaati için kuvvetli his ve fikir filmlerine önem vermelidirler.

Şehrimizde Amerikan filmleri diye anılan kovboy filmleri küçük çocukları külambeylik ve kabadayılık gibi fena huylara alıştırdığı için gösterilmemeli veya zararsızları gösterilmelidir. Belki bu hareket sinema direktörlerini mutazarrır eder. Fakat ulusun selameti namına buna katlanmalıdır. Bu meyanda her programa ilâve edilen havadis gazeteleri hakkında birkaç satır yazmak isterim. Rahat koltuğumuzda otururken bize acunun her yönünden haberler veren bu kurdelalar elbetteki çok faydalıdır. Fakat bu haberleri bir iki gün, en nihayet bir hafta sonra ekranda görmeliyiz. Yoksa geçen kış karlar altında kalan Romayı, bilmem nerede vukua gelen bir kazayı 4-5 ay sonra görmekle değil.

Bu ve benzer şeyler için lâzım olan küçük fedakârlıklardan çekinmemelerini sayın direktörlerden diler ve yeni mevsimde kendilerine muvaffakiyetler temenni ederim”⁷⁷.

Bu yıllarda gösterilen filmler gazetenin ilanlarından takip edilmektedir. Örneğin; 4 Nisan 1935 tarihli sayıda çıkan ilan şöyledir:

⁷⁵ gös.yer.

⁷⁶ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 2.

⁷⁷ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 5.

“Bu hafta Tayyare Sineması'nın bayram programı hakikaten pek dehşetlidir. Bayram münasebetiyle en yüksek ve görülmeğe değer filmler: *Moris Şövalye'nin (orijinali Maurice Chevalie, Fransızların 1930'lu yıllarda ünlü oyuncu ve şarkıcısıdır) yarattığı şaheser Gülen Paris, ... Çok zamandır beklenen heyecanlı dehşet saçan bir filmi Mumyalar Müzesi, ... Düşman Elinde Esir Şimdiye kadar ve bunun gibi büyük muharebe filmi görülmemiştir. Fevkalâde muazzam süper film Matmazel Hofman, Saadet Yuvası Anni Ondra'nın en çok muvaffak olduğu bir film. Koşunuz! Tayyare Sineması'nın göstermekte olduğu büyük programlarını görünüz her gün iki matina gösterilecektir. Tafsilât sinema kapılarındaki levhalardadır Birinci matine: 3,30 Akşam süvaresi: 8,15 de Ayrıca: Sesli ve sözlü komikler, dünya havadis jurnalları.⁷⁸”*

23 Nisan Bayram haftasındaki ilan ise şöyledir:

“Tayyare Sineması
Sinemanın Ses Makinası tamamen değiştirilmiş ve en son model teçhizatla mükemmel bir hale konulmuştur.
Bayram Haftası Programı
1- Paganini
Mümessilleri: İvan Petrovçi, Eliza Illiard
Büyük Napoleon'un hemşiresinin aşkını gösterir filimdir.
Büyük müzisyen olan (Paganini) filimini mutlak görmeği tavsiye ederiz.
2- iki gönül bir olunca.
Mümessilleri: Klodet Koliret, Klark Gagle
Bu yep yeni temaşanın size vereceği aşk macerası, zengin dekorlarla vaktinizi pek güzel geçireceksiniz.
3- Maceralar Kralı.
Mümessilleri: Yok Jons
Beyaz Atlı namile maruf meşhur artist Yok Jont tarafından çevrilen ve hakikaten Dünya sinema meraklılarını heyecandan heyecana sürükleyen bu film dahi Bayram münasebetile yüksek fedakârlıklarla programa dahil edilmiştir.
4- Harp Kahramanları.
Harbi Umumî esnasında Fransada çarpışan Alman ve Amerikan muharebelerinden sahneler vardır. Aynı zamanda Amerikanın hali hazır vaziyetinde Makinanın yükseldiğini ve buna mukabil Sefaletlerin arttığını göstermektedir.
İlâveten Gösterilecek Filimler: 5- Kuleli mektebi 1935 senesi mezunları münasebetile tören. 6- Almanca müzikli komedi. 7- Kâbeden Kudüse kadar seyahat. 8- Kadın Avcısı.
Fiatlar
Loca: 150- Hususi: 30 --- Balkon: 25 --- Duhuliye: 20

⁷⁸ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 7.

Gündüz seanslarında öğretmen ve okurlara Hususî ve Balkon: 20, Duhuliyeye: 10 kr.

Matineler: Pazar günleri saat 1, 3 --- (2 Matine)

Suvareler her gece tam saat (8,30) da.”⁷⁹

1937 yılında gösterime giren filmleri ise şöyle sıralayabiliriz: Kadın Yalanı; Oynayanlar: Loretta Yung Franço-Tone, Maskeler Aşağı; Oynayanlar: Norman Foster ve Donald Cook⁸⁰, Korkusuz Kaptan; Oynayanlar: Gharles Lug thon Clark Gable⁸¹, Kızlar Mektebi; Oynayanlar: Herbert Marshall ve Ruth Chatterton ile Sinome Surion⁸², Rose Marie; Oynayanlar: Elson Eddy, Janette Mcdonalta⁸³, Türkçe sözlü Halk Kahramanları, Ninon; Oynayan: Jan Kipora⁸⁴, Damgalı Haydutlar; Oynayan: Ken Maryat⁸⁵, Türkçe sözlü Canlı Film, Çapkın Kız⁸⁶, Türkçe İzahatlı Antakya ve İskenderun, Yılmaz Tayyareci, Sergüşet Filmi, Tatlı Belâ; Oynayanlar: Danyel Dariyonun⁸⁷ ve Türkçe sözlü Selâheddîni Eyyübî Zaferi tarihsel, meşhur ehli salip savaşları ilâve olarak Mikimavs ve Rusya’da yeniden ihya edilen Leningrat Şehri⁸⁸.

Görüldüğü gibi, incelenen üç yıl içerisinde ağırlıklı olarak savaş, macera ve aşk konulu Amerikan filmlerinin Bursa’da gösterime girdiği tespit edilmektedir.

B. Balo

Bu dönemde batı kaynaklı bir eğlence tarzı olan baloların düzenlendiğini görüyoruz.

Şar kulübün yılbaşı için Uray (Belediye) salonlarında güzel ve eğlenceli bir balo hazırladığı ve bu balonun her yıldan daha parlak olacağı haber verilmektedir⁸⁹.

---

⁷⁹ *Bursa Sesleri*, 23.4.1935, s. 15.

⁸⁰ *Bursa Sesleri*, 3.4.1937, s. 4.

⁸¹ *Bursa Sesleri*, 10.4.1937, s. 6.

⁸² *Bursa Sesleri*, 14.4.1937, s. 3.

⁸³ *Bursa Sesleri*, 17.4.1937, s. 6.

⁸⁴ *Bursa Sesleri*, 23.4.1937, s. 11.

⁸⁵ *Bursa Sesleri*, 28.4.1937, s. 6.

⁸⁶ *Bursa Sesleri*, 1.5.1937, s. 4.

⁸⁷ *Bursa Sesleri*, 2.9.1937, s. 4.

⁸⁸ *Bursa Sesleri*, 12.1936, s. 14.

⁸⁹ *Bursa Sesleri*, 12.1936, s. 9.

Yine kültür mensuplarının Uray’daki her yıl yaptıkları balo, 1937 senesinde de Uray salonunda yapılmış ve İlbaı ile yar ilbaıın katıldıkları bu balo sabaha kadar devam etmiş ve pek parlak olmuřtur⁹⁰.

şar Kulüp’un her sene tertip ettiği Son Mevsim Balosu’nun ise, 1 Mayıs 1937 Cumartesi akşamı saat 22.00’da Uray (Belediye) salonlarında yapılacağı bildirilmektedir⁹¹.

Yine 1937 yılından bir habere göre;

*“Dağcıların balosu
19 Mayıs arşamba akşam Uray (belediye) salonlarında verilen dağcı kulübü
balosu seçilmiş bir aile toplantısı halinde ve büyük bir neş’e içinde sabaha
kadar devam etmiştir. Salonlarda zevk selime uygun bir halde sslenmişdi”⁹².*

C. Müzik

Bursa’daki sosyal hayatın içinde önemli bir yer tutan müzikle ilgili gelişmeleri yine gazetede çıkan ilan ve haberlerden öğrenmekteyiz.

19.8.1935 tarihli ilan řyle⁹³:

*“T.H. Kurumu menfaatine Münir Nurettin ve Arkadaşları Konseri
Tanburı Refik ve Refikası ve Artakin’in iştirakile yalnız iki gece için
Tayyare Sineması’nda
5 Ağustos Pazartesi akşamı saat 21,30 da
6 Ağustos Salı akşamı saat 21,30 da”.*

9.11.1935 günü ilk sayfada şar Kulübü’nn düzenlediği bir konseri anlatan haber şöyledir:

*“şar (şehir) kulübü müzik sevenlerin ihtiyaçlarını tatmin için getirttiği bir
hey’etle Tayyare sinemasında iki gece bir musikı konseri verdi.*

---

⁹⁰ Bursa Sesleri, 28.4.1937, s. 6.

⁹¹ Bursa Sesleri, 28.4.1937, s. 6.

⁹² Bursa Sesleri, 22.5.1937, s. 5.

⁹³ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 8.

Bay Kâzımın idaresindeki bu hey'ette kemençeci Kemal Niyazi, Udî Bedriye, Tanbur Faize, Udî Neş'et, Bestekâr Hıırant, Hanende Lem'an, Sadi ve Nemci vardı.

Tayyare sinemasında verilen bu konserler musikî sevenleri sevindirdi. Sazların taksimleri çok san'atlı ve nefisti. Hanende bayan Necmiyenin ince ve ie akan sesi kemençe ile o kadar uygundu ki biraz uzaktan dinleyenler sazla sesi birbirinden ayırd edemiyorlardı.

Şar kulübünün arada böyle konserler vermesi ince duygulu halkımızın önemli bir isteğidir”⁹⁴.

T.H.K için düzenlenen konserlerden biri olan 45 kişilik büyük konser 4 ses üzerine cuma, cumartesi akşamları saat 9’ da Tayyare Sineması’nda icra edilmiştir⁹⁵.

24.3.1937’de çıkan bir habere göre ise konser sürecinin işleyişi şöyledir⁹⁶:

“Şar Kulüp’te Tanbûri Osman Pehlivan Konseri Geçenlerde Şar kulüpte, üyeleri için bir Tanbûri Osman Pehlivan gecesi tertip edildi. Seçme bir kalabalık huzurunda bu büyük sanatkârın tanburu büyük bir zevk ile dinlendi. Bu ulusal çalgıyı parmakları arasında istediği gibi çınlattıran Osman Pehlivan’ın ulusal havaları takdirlerle ve alkışlarla dinlendi. Şar Kulüp’ün bu gibi geceleri tekrarlamasını dileriz”.

Bu dönemde şehir bandolarının yoğun bir faaliyette olduğunu görmekteyiz. 3.4.1937 tarihli habere göre şar bandosu akşamları Atatürk Anıtı’nın önünde açık havada çalmağa başlamıştır⁹⁷.

Belediye salonlarında da çeşitli konserler verildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan biri, Şarbay Vekili Kemal Ziya Demirel ile Müzik Evi Müdürü’nün de katılarak güzel birer söylev verdikleri konserdir. Davetliler piyanoda A. Geleci, kemanda İskender Ardan, viyolonselde Nuri Samin’in sazlarını dinlemişlerdir. Dinleyiciler arasında İstanbul Konservatuvarı profesörlerinden Ömer ve Seyfeddin Refik ile Sezai Asaf’ın da hazır buldukları kayıtlara geçmiştir⁹⁸.

---

⁹⁴ *Bursa Sesleri*, 9.11.1935, s. 1.

⁹⁵ *Bursa Sesleri*, 30.6.1937, s. 4.

⁹⁶ *Bursa Sesleri*, 24.3.1937, s. 1.

⁹⁷ *Bursa Sesleri*, 3.4.1937, s. 2.

⁹⁸ *Bursa Sesleri*, 5.10.1937, s. 1.

Bunların yanısıra 1937’de Uray Müzik Evi açılmıştır. 1936 yılında Şar Bando ile işe başlayan Uray’ın gerek bando, gerekse orkestrayı bir araya toplamak suretile vücuda getirdiği bu Müzik Evi Bursa’nın konservatuvarı niteliğindedir⁹⁹.

Bursa Urayı Müzik Evi yöneticisi Nuri Sami’nin verdiği söylev, o dönemin müzikle ilgili bakış açısını yansıtmaya açısından oldukça dikkat çekicidir:¹⁰⁰

“Evet, açılmasından zevk duyduğumuz bu mütevazî san’at yuvası, yurdumuzda ikinci bir konservatuardır. Ve bu müesseseye hiç değilse şimdilik mütevazî bir şekilde bile olsun sahip olmak, sayın İlbayımızla aydın Bursalılarımız sayesinde bu şehir buna nasip olmuştur. Ben şahsen bu eserin meydana gelmesinden millî bir gurur duymaktayım. Bu gün yurdumda da garp dünyasında olduğu gibi san’at ruhunu aşılacak, kültür yapacak bu gibi müesseselerin kurulmaya başlamış olması bizleri sevindiriyor...

Yalnız şu var ki bu gibi müesseseler medenî milletler için bir ihtiyaçtır. Onların çoğalması ve bu sayede millî bir musikinin doğmasına hizmet edeceği gibi aynı zamanda her milletin medenî ölçülerini anlamak da bu gibi müesseselerin çokluğu ile olabiliyor.

Maalesef bizde şimdiye kadar bu gibi müesseselerin kurulmasına ehemmiyet verilmiyordu. Bu sebeptendir ki bizde millî bir musiki dahi meydana gelememişti. Fakat şunu da söyleyelim ki daha pek kısa bir mazisi olmakla beraber bu gün millî bir musikiye sahip olmak ceryanı başlamış ve genç kompozitörlerimiz, virtüözlerimiz yetişmiş ve bize de ümit vermeğe başlamışlardır. ...

Hiç şüphesiz ki biz, san’at sahasında garptan çok geri kalmışızdır. Fakat, bu geri kalışımız san’ata olan kabiliyetsizliğimizden mi ileri geliyor... Hayır... Biz onlardan daha çok zeki ve daha kabiliyetliyiz.

Bu gerilememizden her sahada olduğu gibi ancak, geçen nesillerin dar kafalı idarecileri mes’uldür. Fakat şimdi iş öyle değildir. Yapdığı muazzam inkılâplarla bütün dünyaya kendini saydıran Türk, yakında bu sahadaki kabiliyetlerini de cihana ispat edecektir.”

D. Festival

1937 yılında ilk defa olarak Bursa’da bir festival düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Festival programı şöyledir:

⁹⁹ gös.yer.

¹⁰⁰ Bursa Sesleri, 7.10.1937, s. 1.

“Birinci Bursa Festivali Başlıyor:

<i>10 Eylül 1937</i>	<i>Cuma</i>	<i>Dağ günü</i>
<i>11 Eylül 1937</i>	<i>Cumartesi</i>	<i>Su günü</i>
<i>12 Eylül 1937</i>	<i>Pazar</i>	<i>Deniz günü</i>

Dağ Günü Programı

1-10 Eylül 1937 Cuma günü saat 16 da Pınarbaşı alanından otobüslerle Uludağa hareket edilecektir.

2-Yolun münasip bir noktasından Gurup seyredilecek ve kayak evi önünde durulacaktır. Alanda ve Otellerin salonlarında Festival gruplarının iştirakile Dans, Oyun ve Eğlenceler yapılacaktır.

3-Saat 19.30 da paketlenmiş akşam yemekleri verilecek ve saat 20 de isteklilerden tertiplenecek bir kafiye Bakacak sivrisine bir yürüyüş yapacak. Oradan Bursa, etrafı, Mudanya seyredilerek tam saat 22 de Bursa-Mudanya ve Bakacak sivrisinden karşılıklı Festival fişenkleri atılacaktır.

4-Geziye katılmış bulunan Caz yürüyüşe katılmayanların emrinde kalarak otel salonlarında Dans ve eğlencelere devam edecektir.

5-Otel ve kayak evinde istekliler için ayrıca serbest büfe bulunacaktır.

6-Kafiye vaktinde aynı yolla kayak evine gelerek otobüslerle hep birlikte Bursaya dönülecektir.

7-Bu gezinin gidip, gelme otobüs ve paketlenmiş akşam yemeği masrafı adam başına (150) kuruştur.

8-Geziye katılma karneleri Atatürk caddesinde Turing ve Otomobil kulüp Bursa şubesi Bürosu olan Cumhuriyet otobüsleri yazıhanesinde ve yine aynı caddede doç acenteliğinden alınır 9 Eylül 1937 perşembe günü saat 20 den sonra yapılan müracaat kabul edilmez.

9-Hareket satında hazır bulunmayanların alınmış paraları geri verilmez.

10-Bursa Festivaline gelen Festival grupları Festival komitesinin misafiri olarak bu geziye katılacaklardır.

11-Bu programın tatbiki için Festival komitesinden Bay Tayyar Akkeskin, Sabri Arca, Saim Altuok ödevlenmişlerdir.

Birinci Bursa Festival Komitesi”¹⁰¹.

11 Eylül’de de festivalin başlaması ve gelişmeleri aktarılmaktadır:

“Dünden itibaren birinci Bursa Festivali başladı.

Saat 13 de Halkevinde toplanan festival heyetleri mahalli elbiselerile donanmış otobüslerle Cumhuriyet alanına gelerek İstiklâl marşı ile Atatürk anıtına çelenk koydular ve halktan da kafiye katılanlarla birlikte yaya olarak çalgılarla muntazam zafer meydanına kadar gittiler, oradan arabalarla Pınarbaşına çıkılarak otobüslerle Uludağa hareket eylediler.

Kayakevi önünde muhtelif oyunlar ve eğlenceler yapıldı bu eğlencelere İstanbuldan ve Vilâyetlerden gelen heyetlerde katıldı.

Bu gün Festivalin su günüdür, Festivale gelen heyetler ile Festival gurupları bu gün çekirgedeki hamamlarda eğlenceler tertip edecekler gecede Belediye ve Çelikpalas bahçelerinde Bengi, laz, zeybek oyunları oynayacaklardır. Yarınki

¹⁰¹ Bursa Sesleri, 6.9.1937, s. 3.

Pazar günü Mudanyanın kurtuluş günü, ve festivalin 3 üncü deniz günüdür. Denizde kayık yarışları muhtelif deniz oyunları, ve bir vapur ile Tirilye, Armutlu, Gemlik ve Mudanya sahili boyunca geziler yapılacak ve gecede vapurda deniz şenlikleri ile sabaha kadar eğlenilecektir”¹⁰².

E. Kahvehane ve Gazinolar

Bursa’da bu dönemde kahvehanelerin sosyal bir problem olarak gündeme geldiğini görüyoruz. Sedat Ataman’ın 1937’de yayınlanan bir köşe yazısına bakarak, kahve ve gazinoların durumunu takip etmek mümkündür:

“Bursa’da hemen her köşede, her sokakta bir iki gazino, kahve vardır. Artık bunların yüzde sekseni oturulacak yer olmaktan çıkmış denilebilir: Bir iki tahta iskemle, kırık bir iki masa, yan peykeleri, bir ocak... Bütün mobilyalarını teşkil eder.

Fakat, gün geçtikçe, yeni yeni yapılar yapıldıkça, halkımızın bu ihtiyacını göz önünde tutanlar, kendi kârları kadar halkın da sıhhatini rahatını göz önünde tutmağa başlayanlar da görülmeğe başladı.

Tecimenlerimizden Canip’in, Atatürk Anıtı karşısında yaptırdığı yeni apartman altında açılan Akçay Gazinosu da işte, hakikaten Cumhuriyet alanında, Bursa’ya lâyük ve, iftihar ile bahsedilecek bir gazino olmuştur, ki İstanbul’da bile örneği azdır.

Bununla beraber daha biraz öteye gidersek rastlayacağımız diğerlerinde ise insan ferahlanmak, dinlenmek için oturamıyor dersem, yalan olamaz. Belediyemiz, hiç olmazsa Atatürk Caddesi üzerinde bulunan gazino ve kahvelere önem vererek bunları da yoluna koysa ne eyi olurdu...”¹⁰³.

Sedad Ataman, yine o günkü kahvehanelerin durumuna değindiği bir başka yazısında, dönemin Valisi Şefik R. Soyer’e bu konuda şikâyetinde bulunmakta ve çözüm önerileri sunmaktadır:

*“İlbayım,
Bugün Bursa’nın hemen her mahallesinde en azdan beş kahve var, ve; Bursa’da aşağı yukarı 180 mahalle var. Şu halde şehirde bakkal dükkânından fazla, 900 kahve var demektir.*

Bu kahvelerin % 95 indeki müşteriler, evinden tasını, tarağını, günde kazandığı 20 kuruşunu kâğıt oyununa verenler teşkil ediyor.

¹⁰² Bursa Sesleri, 11.9.1937, s. 4.

¹⁰³ Bursa Sesleri, 12.8.1937, s. 1.

Hanya'dan, Konya'dan, Sivas'dan, Erzurum'dan, Merinos Fabrikası'na çalışmağa gelenler sayısı artarken, bu kahvelerde varını, yoğunu kâğıda verenler azalmıyor.

Ankara, kâğıdı çoktan yasak etti... Bilecik kaldırdı, Elâziz köyünden sildi süpürdü.. Bu yara, bu sosyal çıban günden güne azıyor. Tavla, satranç, bilardo devam edebilir... Fakat, eğer kâğıt yasak edilirse bu tenbelhanelerin, bu kahvelerin yarısından fazlası kendiliğinden kapanacak, emin olunuz, ki hırsızlık, kavga, cinayet, sefalet yarı yarıya ve belki daha fazla azalacaktır.

İlbayım,

Bu sosyal yarayı, siz, sizin tesirli bir reçeteniz tedavi edecektir: "Bursa Vilâyeti Dahilinde kâğıt oyunu yasak edilmiştir."

İşte İlbayım, selâmeti umumiye, tashihi ahlâk ve, ve tezyidi mesai ve faaliyet için, sizin bu şifa verici reçetenizi bekleyorz, ve umuyoruz, ki bunu esirgemeyecek, Bursa'nın yönetim tarihine bu büyük eserinizi de kaydettireceksiniz" ¹⁰⁴.

VI. BAYRAMLAR

Bursa Sesleri Gazetesi'nde özellikle ulusal bayramlara büyük ölçüde yer verilmiştir. Günün anlam ve önemini, tarihsel boyutunu içeren yazılar yazılmış, etkinlikler ânı ânına ve ayrıntılarıyla haberlere konu edilmiştir.

Bunun yanında dinî bayramlara ise neredeyse hiç değinilmemiş, yalnızca birkaç yerde kısa bir bilgi şeklinde yer verilmiştir. Bu dönemde daha çok yeni bayram günleri yaratılmağa çalışılmıştır.

A.Ulusal Bayramlar

Bursa Sesleri Gazetesi, ulusal bir kimlik yaratma hedefine uygun olarak yayın yapmıştır. Ulusal bayramlar vesilesiyle Atatürk ve Cumhuriyet rejimi övülmüş, tarihî süreçteki kahramanlıklar hatırlatılmıştır. Bu yazılarda en çok dikkati çeken konu ise, Cumhuriyet rejiminin getirdikleri anlatılırken, Osmanlı Devleti'nde yapılanların yok sayılması, ya da kötülenmesidir.

---

¹⁰⁴ Bursa Sesleri, 14.8.1937, s. 1.

1. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'yla ilgili Sedad Ataman'ın yazısı şöyledir:

“Bu, sevinç ve kıvanç ile yaşadığımız mes’ut günlerin başlangıcı olan 19 Mayıs tarihi, herhalde Ulusal yaşayışımızın önemli, unutulmaz bir tarihidir. Gençlik ve spor bayramının da bu güne alınmış olması kadar isabetli ve doğru bir şey olamazdı. İlk defa olarak bu gün, bütün yurttaki Türk Gençliği seferber bir halde bu büyük günü kutlularken, Atatürk’ümüzün saçtığı ışıktan kuvvet almış olduklarını gösterecekler ve ... gençliği, Atatürk’ün kurtardığı bu kıymetli yurttaki Atasının emrine, ... hazır olduğunu ispat için spor şenlikleri yapacak, Atasının gösterdiği yolda ileri gitmekte olduğunu gösterecek, ve Atatürk’ün boyun eğdirdiği tarih her sene bu gün biraz daha utanacak...”¹⁰⁵.

1937 yılındaki bayram kutlaması programı ise şöyledir:

*“1-Törene katılacak Okullar ve Sporcular saat (14) de Stadyomda tertip heyetinin gösterdiği şekle göre yerlerini almış bulunacaklardır.
2-Törene saat (15) de başlanılacak ve aşağıda yazılan sırayı takip edecektir.
A-Teftiş.
B-İstiklâl marşı.
C-Söylev.
D-Bayrak çekme.
E-Okulların beden harekâtı
F-Spor gösterileri. (Balkan Bayrak Yarışı. Bisiklet v.s.)
G-Planörle sıçrayışlar.
L-Geçiş resmi ve Cumhuriyet alanına doğru yürüyüş”¹⁰⁶.*

2. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

23 Nisan 1935 tarihinde yine günün anlam ve önemini belirten yazılar yayınlanmıştır. Bunlardan birinden bir bölümde şu cümleler geçmektedir:

“İlk bahar; ağaçların renk, renk avizelenen çiçekleriyle, bunların arasında şakırdıyan kuşların türküleriyle, üzerine türlü nakışlar işlenmiş geniş yeşil halı halindeki çayırlara dağılan, serpilen ipek kürklü kuzular ile her yerde, her şeyde

¹⁰⁵ Bursa Sesleri, 19.5.1937, s. 1.

¹⁰⁶ Bursa Sesleri, 19.5.1937, s. 2.

bir yep yenilik canlandıran mevsimdir.. Nisan da bunun tam ortasında tabiatın kokulu ve alıcı renkli çiçeklerle süslenen tahtında kurulan bir taze gelindir...Tabii hakkı ve şöhretile dünyanın her köşesinde böyle tanılmış olan nisana, Türkler, Cumhuriyet hükümetlerinin başlangıcı, esası olan Büyük Millet Meclisi Hükümetini Nisanın 23 ünde ilân etmekle ona, bu gelin kıza kıymetli bir de baş taç hediye etmişlerdir...

Eski devirlere, eski kafalara, eski takvimlere göre 23 Nisan tarihi, yalnız kasımın, kara kışın bittiği için halkın dolaşıp eğlendiği Hızırilyas günü idi.... Başımıza hızır gibi yetişen (Atatürk); bu köhne günün yerine bize bam başka, tarihî bir bayram yaratmış ve bütün bayramlardan üstün olan yeni (23 Nisan) ı her şeyi temiz ellerine bırakacağımız Türk çocuklarına, kendi öz evlâtlarına bağışlamıştır”¹⁰⁷.

1935 yılındaki 23 Nisan Çocuk Haftası programı ise şöyledir:

1- 23 Nisan Salı günü Çocuk Esirgeme Kurumu heyetleri 9 dan 12 ye kadar mektepleri ziyaret edecek. Saat 14 de hükümet alanında geçit resmi yapılacaktır.

2- 24 Çarşamba kurum merkezinde saat 10-12 ye kadar çocukların ziyaret çevirmeleri kabul edilecektir.

3- 25 Perşembe Millî Sinema 'da saat 14 de çocuk balosu Gece belediye salonunda umuma balo verilecek.

4- 26 Cuma spor şenlikleri stadyomda.

5- 27 Cumartesi mekteplerde müsamere.

6- 28 Pazar musiki konseri”.

1937'de gerçekleşen 23 Nisan Programı ise şöyledir¹⁰⁸:

1- 23 Nisan günü Saat 9-12 ye kadar Çocuk Esirgeme Kurumu heyetleri ilk okulları ziyaret edecekler, saat 14 de Hükümet alanında okulların geçit töreni yapılacak.

2- 24 Cumartesi: Spor eğlence ve müsabakaları (Stadyomda Galatasaray Bursa Acar Kulüpleri arasında)

3- 25 Pazar: Gürbüz Çocuk Müsabakası öğleden evvel Tayyare Sineması 'nda

4- 26 Pazartesi: Kreşleri ziyaret.

5- 27 Salı: Konferans günü.

6- 28 Çarşamba: Kır gezintileri.

7- 29 Perşembe: 15-18 çocuk heyetleri ziyaretleri kabul edilecek”¹⁰⁹.

3. 30 Ağustos Zafer Bayramı

30 Ağustos Zafer Bayramı, incelediğimiz üç sene boyunca büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. 1937'de gazetenin ilk sayfasında Atatürk resmi ve Atatürk'le ilgili bir şiir

¹⁰⁷ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 6.

¹⁰⁸ Bursa Sesleri, 23.4.1937, s. 3.

¹⁰⁹ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 6.

ve fotoğraflar bulunmaktadır. Günün anlam ve önemini anlatan bir yazı, Sedat Ataman tarafından yazılmıştır¹¹⁰. Ataman yazısında şunları belirtmektedir:

“Bugün 30 Ağustos. ... Unutmayalım ki, 30 Ağustos Zaferi’ni kazandıran, Türk ordularını zaferden zafere götüren bugünkü pek sevgili Cumhurbaşkanımız, Türk ordularının Baş kumandanı Atatürk’dür. Ordularım! Hedefimiz Akdeniz’dir! Diyen Atatürk’dür. Yurt varlığını, Türk her şeyini Atatürk’e borçludur. Atatürk’ün sarsılmaz imanına, büyük dehasına borçludur”¹¹¹.

30 Ağustos Zafer Bayramı’nın 1937 yılı kutlamalarının Bursa’da nasıl geçtiğiyle ilgili haber şöyledir:

“Zaferi şehrimizde bu yıl parlak bir surette kutlandı. Daha güneş doğarken şehirde bir canlılık vardı. Bayraklarını takanlar sokaklarda yer bulmak için koşanlar evlerin pencerelerinde yer alanlar kalplerinden doğan ve damarlarındaki kanda kaynayan Türklük gururu ile bu büyük bayrama katılıyorlardı. Saat 9.30’da tümen karargâhında kabul resmi başladı, saat 10.15’te merasim duruş vaziyetinde bulunan kıt’alar tüm komutan vekili, İlbayla birlikte muayene edildiler. Bundan sonra tüm bandosu tarafından çalınan bütün halk, birlikler ve teşekküllerin ağızla iştirak ettikleri İstiklâl Marşı dinlendi.

Uray tarafından hazırlanan şehir çelengi Atatürk Anıtı’na kondu.

Alayın en kıdemsiz bir subayı 30 Ağustos Zaferi’nin büyük manasını anlattı ve ufak bir tarihçesini yaptı. Halk adına kavaf Nizamettin canlı bir söylev verdi. Topçu livası komutanı bu sene terfi eden General Yaşar’ın Tüm komutan vekili sıfatı ile güzel bir söylevi ile konuşmaya son verildi.

Geçiş merasimi başladı. Piyademi, jandarmamız, Süel lisemiz ve Topçularımız muntazam bir alkış ve yaşa sesleri arasında geçtiler. Diğer birlik ve teşekküller de bunları takip etti. Gece piyade ve nakliye vasıtaları tarafından binekli fener alayları yapıldı ve tümende bir süvare tertip edildi¹¹².

4. Cumhuriyet Bayramı

1935 yılında Bursa Sesleri Gazetesi Cumhuriyet Bayramı için ilk sayfasında “Cumhuriyetimiz 13 Yaşına Giriyor” başlığıyla şu cümlelere yer vermiştir:

“12 Yıl içinde, beşyüz yılda yapılmayan şeyler yapıldı. Ekonomik durumumuz kuvvetlendi, Ulusal varlığımız ün aldı, Türklüğümüz onur ve saygı kazandı.

¹¹⁰ Bursa Sesleri, 30.8.1937, s.1.

¹¹¹ Bursa Sesleri, 30.8.1937, s.3.

¹¹² Bursa Sesleri, 2.9.1937, s.1.

Demir yollarımız kuruldu, Fabrikalarımızın bacaları göklere yükseliyor, Bayındırlık ilerledi, Okullarımız çoğaldı, Bilgilerimiz arttı, Türelerimiz ulus egemenliğine uygunlaştırıldı.

İleri.... Daima ileri.... "ATATÜRK" ün çizdiği yoldan şaşmayarak C.H.P. sının bayrağı altında Kadın-Erkek, Genç-İhtiyar şarlı ve köylü el ele verip çalışacağız"¹¹³.

1936 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının nasıl geçtiğiyle ilgili gazeteki bilgiler şöyledir:

"Cumhuriyetin 13 üncü dönüm yılı bu sene her zamankinden daha parlak ve daha güzel oldu.

28-10-936

Kanun gereğince bayram ilk teşrinin 28 inci günü öğleden sonra başladığından o gün öğleye kadar her taraf süslenmiş bütün şehir bayraklarla donatılmış, yer yer zafer takları, kuleler kurulmuştu. Bilhassa Kayan çarşısı bu yıl donanmasını her taraftan daha güzel yapmış bulunuyordu, bu çarşı esnafını gösterdikleri gayretten dolayı gazetemiz tebrik eder.

Saat 14 de Yenişehirde hükümet konağının, Gemlikte C.H.P. kurağının, İznik gölünde de motör işleminin açılış törenleri kalabalık heyetler tarafından yerlerinde yapıldı.

Şehrimizde saat 16 da Atatürk anıtına çelenk konma töreni büyük bir kalabalık ile ve büyük bir saygı ve sevgi ile yapıldı. Bütün semtlerde ve alanlarda şenlikler yapıldı, hava fişekleri atıldı. Şar, Tümen ve Süel Lise bandoları ulusal havalar çaldılar, okullarda müsamereler verildi, fener alayları yapıldı.

29-10-936

Ta sabahtan sokaklar dolmuştu. Saat 9 dan 9 buçuğa kadar İlbaylıkta Devlet adına kabul töreni yapıldı. İlbayımız ve komutan alayında yer almış bulunan kıtalar, okullar ve teşekküllerle halkın bayramı kutlandı.

Pek parlak bir geçit resmi yapıldı. İstiklâl marşı okundu. Urayımızın Bursa itfaiyesinin tarihçesini gösteren eanlı alayı da alkışlandı. Gece yine her tarafta fevkalâde şenlikler yapıldı, uray salonunda ilbayımız Şefik R. Soyer ve refikaları tarafından hükümet adına resmî bir balo verildi ve sabahlara kadar bütün Bursa çalkandı... Eğlendi... Okullarda, sinemalarda, Halkevlerinde gösteriler yapıldı"¹¹⁴.

B. Güncel Bayramlar

Bursa Sesleri Gazetesi'nde, günümüzde kutlanmayan bazı bayram isimleri ve kutlamalarına rastlanmaktadır. Bunlara; Mektepliler Bayramı, Toprak Bayramı, Dağ

¹¹³ Bursa Sesleri, 28.1935, s. 1.

¹¹⁴ Bursa Sesleri, 12. 1936, s. 4.

Bayramı, Dil Bayramı, Avcılar Bayramı gibi gazetede önemle üzerinde durulanlar örnek gösterilebilir. Ancak, bunun yanında, 1 Mayıs Bayramı o yıllarda Bahar Bayramı olarak kutlanmaktadır.

1. Mektepliler Bayramı

26 Nisan günü, bu dönemde Mektepliler Bayramı'mı olarak kutlanmaktadır. Bayramla ilgili detaylar şöyle:

“26 Nisan 1935 cuma günü Atatürk stadyomunda mektepliler bayramı yapıldı. Kalabalık pek çoktu. .. Bütün Bursa boşalmış, stadyoma dolmuştu. Tribünlerde değil, yerde bile boş yer kalmamıştı.

Evvelâ erkek okulları ile kız okulları bir arada askerî muzikanın çaldığı İstiklâl marşından sonra geçit resmi yaptılar. Sonra erkek mektepleri talebesi, jimnastik mualimi Bay Zekinin idaresinde İsveç beden terbiyesi yaptılar. Lise, Orta ve Sanat mektebi buna iştirak etmişlerdi. Yapılan hareketlerde bunlar iyi muvaffak oldular.

Kız muallim mektebi beyaz elbiseleri, çorap ve bereleri ve kırmızı kemerleri ile cidden çok muntazam ve güzel bir küme olarak göze çarpıyorlardı. Necatibey kız enstitüsü ile Kız lisesinin bu genel şenlikte bulunmamış olmalarına şaşırırmaktan başka bir şey yapamıyoruz. Kız muallim mektebi güzel bir yürüyüş ile meydana çıktı. Bir tur yaparak sıra sıralandı. Muhtelif güzel talimler ve hareketler yapıldı. Muallim Bayan Naciyenin idare ettiği bu hareketler çok beğenildi¹¹⁵.

2. Toprak Bayramı

21 Mart'ta yapılan Toprak Bayramı'yla ilgili verilen bilgide bayramın her sene olduğu gibi 1937'de de Ziraat Okulu yanında kutlanacağı belirtilmiş ve şöyle devam edilmiştir:

“Sabahtan akşama kadar işleyecek olan otobüsler (10) kuruşa nakledeceklerdir. Halkevimiz Gösterit kolu tarafından Himmetin oğlu piyesi temsil edilecek, Şar Bاندosu güzel havalar çalacak Atletizm müsabakaları

---

¹¹⁵ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 4.

yapılacak, diğer eğlenceler tertip olunacak ve civar köylülerimiz de iştirak edeceklerdir”¹¹⁶.

Bu günün nasıl geçtiğiyle ilgili bilgiler şöyledir:

“Toprak Bayramı bu yıl yine Tarım okulunda kutlandı. Bu yıl Bursamıza gelmiş ve burada yerleşmiş olan Orman okulunda beraberliği ile yapılan bu kutlamaya Halkevi Köycülük ve Gösterit komiteleri de iştirak etmişlerdi. Ta sabahdan başlayan davetliler ve ardi arası gelmiyen otobüs dolu halk, civar köylüler sahayı doldurmuşlardı. Üç yüzden fazla davetliye yemek ikram edildi. Yemekten sonra Şar Bandosunun çaldığı Cumhuriyet marşı ile merasim başladı. Ağaçlar dikildi.

Bir taraftan Gösterit kolu tarafından kurulan sahnede Himmetin oğlu piyesi, arkasından Tarım okulu okurları tarafından temsil edilen bir komedi halka ve köylülere gösterilmiş, şiirler, manzumeler okunmuş, diğer taraftan Pehlivan güreşleri, Atletizm, Voleybol müsabakaları yapılmıştır. ... Geç vakit yine bütün otobüsler davetlileri yerlerine götürdüler... ”¹¹⁷.

3. 1 Mayıs Bahar Bayramı

1 Mayıs Bahar Bayramı'nın bu yıllarda da kutlanmakta olduğunu ve Bursa'da da etkinlikler düzenlendiğini öğreniyoruz.

Örneğin, 1936 yılına ait bir kayıta:

“Bütün köylerimizden gelmiş olan atlı köylüler Atatürk anıtını ziyaret ettiler. Öğleye kadar şehrimize gelmeğe başlamış olan köylülerimiz evvelâ Atıcılarda koşu yerinde toplandılar ve saat 14 de Bursaya girdiler. İstiklâl marşı ile törene başlandı ve toplu bir halde şehitliğe gidildi. Bu tören Halkevimiz Köycülük Komitesi tarafından düzenlenmiş ve idare edilmiş olup ilçe jandarma komutanı yüzbaşı Hayri de yardım eylemişti. Öğleden sonra Atatürk Stadında spor şenlikleri yapıldı ve akşam üstü de Uludağ zirvesindeki sığınağın açış töreni icra edildi. İlbayımızın bizzat meşgul oldukları şenlik programları hem güzel tertip edilmiş ve hem de pek iyi tatbik olunmuştu. Bursanın bu seneki bayram şenlikleri gerek güzellik, gerek zenginlik ve gerekse tertip ve idare bakımlarından onuncu yıl bayramından daha mükemmel olmuştur diyebiliriz. Bilhassa zabıta ve zabıtamızın motörlü vasıtaları intizam ve inzibatın temini hususunda güzel çalışmışlardır. ...”

cümleleri geçmektedir¹¹⁸.

¹¹⁶ Bursa Sesleri, 17.3.1937, s. 1.

¹¹⁷ Bursa Sesleri, 24.3.1937, s. 2.

¹¹⁸ Bursa Sesleri, 12. 1936, s. 5.

1937’de ise 1 Mayıs İlbahar Bayramı fırsatı ile Dağ Sporları Kulübü’nün sabah saat yedi buçukta Temenye üzerinden Bayraktepe istikametinde Bakacık sivrisinin altına bir yürüyüş yapacağını ve Kaplıkaya çağlayanlarını seyrettikten sonra Zeyniler Köyü içinden teferruç mevkiine doğru dönüş yapacaklarını, bu geziye herkesin katılmakta serbest olduğunu öğreniyoruz¹¹⁹.

4. Dağ Bayramı

Gazetede adı geçen bir başka bayram da Dağ Bayramı’dır. Bunun için bir dağ gezisi de düzenlenmiştir. Haber şöyledir:

“Bursa Dağ sporları klübü, 24/7/937 Cumartesi ve 25/7/937 Pazar günleri için bir dağ bayramı tertip etmiş olduğunu haber aldık”¹²⁰.

5. Avcılar Bayramı

Bursa Sesleri Gazetesi’nde kutlamaların yapıldığı bilgisine rastladığımız bir başka bayram avcılar tarafından kutlanılıp ve sabahtan akşama geç vakte kadar eğlenildiğinden bahsedilen Avcılar Bayramı’dır¹²¹.

6. Dil Bayramı

26 Eylül 1937 tarihi Beşinci Dil Bayramı olarak kutlanmıştır. İlk Türk Dil Kurultayı’nın toplandığı dil bayramı bundan önceki yıllarda olduğu gibi, Türk dil kurumu üyeleri, Halkevleri, gazeteler ve yurdun bütün dilseverleri arasında 1937 yılında yine kutlanmıştır. 26 Eylül 1937 saat (18) de Ankara, İstanbul Radyoları birleştirilecek

---

¹¹⁹ *Bursa Sesleri*, 1.5.1937, s. 1.

¹²⁰ *Bursa Sesleri*, 20.7.1937, s. 1.

¹²¹ *Bursa Sesleri*, 6.9.1937, s. 1.

ve Türk Dil Kurumu adına bir söylev verileceği ve bu söylevin bütün halkevlerinde radyo ile dinleneceği duyurulmaktadır. Haberin devamında:

“Yeni Türk Dili Teorisi'nin III'üncü Türk Dili Kurultayı'na iştirak eden dil bilginleri tarafından kabul edildiği gibi, Türk kültürü prehistoire'in en eski yüksek kültürü olup neolitik ve maden medeniyetleri Orta Asyada'ki Türk Ana yurdundan yeryüzüne yayıldığı gibi, Türk dilinin bütün kültür dillerinin ana kaynağı olduğu da (Güneş-Dil) teorisinin verimleriyle inkâr kabul etmez bir surette sabit olmaktadır

ifadelerine yer verilmiştir¹²².

“Halkevinde Dil Bayramı Nasıl Kutlandı” başlıklı yazıda bu bayramın nasıl kutlanıldığı hakkında bilgi edinme imkânı buluyoruz:

“26.9.1937 pazar günü Dil bayramı olması münasebetile saat 20 de Halkevi gösterit salonunda bir tören yapılmış, ve öğretmen Orhan Şayık Gökyay ile Ruhi Naci Sağdıç taraflarından birer söylevler ve öz Türkçe parçalar ve şiirler okunarak bu günkü dil araştırmaları hakkında konferans verilmiştir”¹²³.

C. Dinî Bayramlar

Bursa Sesleri Gazetesi'nde, incelenen üç yıl boyunca dinî bayramlar hakkında çıkan haberler yok denecek kadar azdır. Bunlardan biri Kurban Bayramı'nın Uludağ'da nasıl kutlandığıyla ilgili bir haberdir:

“...geçen yıllardan daha kalabalık daha şen, daha eğlenceli günler yaşadı. Ankara ziraat enstitüsü, Çankaya sporcular, İstanbuldan Türk, Avusturyalı, Alman sporcu ve seyyahlar Saylavlarımızdan bazıları, Bursa dağcılık kulübü üyeleri kış sporları ile ve nezih muhit içinde Uludağ'da bayram yaptılar”¹²⁴.

---

¹²² Bursa Sesleri, 25.9.1937, s. 1.

¹²³ Bursa Sesleri, 28.9.1937, s. 1.

¹²⁴ Bursa Sesleri, 27.2.1937, s. 2.

VII. ÖNEMLİ GÜN VE HAFTALAR

A. Mudanya Günü

Mudanya Mütarekesi'nin kutlandığını şu cümlelerden anlıyoruz:

“11 Birinci Teşrin 1922 tarihi millî birer yıl dönümü kadar millî şehametle dolu olan Türk kurtuluş savaşı tarihinde hiç unutulmıyacak, nesilden nesile birer ders ve azm menbaı olarak intikal etmesi gereken günlerden birisi de Mudanya Mütarekesinin imzalandığı günün yıl dönümleridir. İşte bu yıl 11 Birinci teşrinde de Mudanya mütarekesinin 14 üncü yıl dönümünü yaşadık”¹²⁵.

B. Tasarruf Haftası

1936 yılındaki kayıtlarda Tasarruf Haftası kutlamaları ile ilgili bir habere rastlamaktayız:

“Arttırma ve Yerli Mallar yedinci haftası bu ayın on ikisinde başladı. Başvekilimiz İsmet İnönü Ankara Halkevinde verdiği mühim bir nutku ile bu haftayı açtı. Okullarımız cumartesi günü güzel şarlarla güzel manzumeler ve şarkılar söyleyerek yerli malı kullanmağa ve para biriktirmeğe teşvik eden yavrularımız Atatürk anıtı önünde toplandılar, nutuklar söylendi ve marşlar çalındı Halkevimiz Temsil kolu ile muhtelif okullarımızın bu hususta güzel müsamereler hazırladıklarını memnuniyetle öğrendik. Pazar günü de şehrimiz üzerinde uçan uçaklarımız halkımızı yerli malı kullanmağa ve tasarrufa riayete çağırarak kâğıtlar atmışlardır”¹²⁶.

C. Kızılay Haftası

Kızılay Haftası'yla ilgili 1937 yılında şu bilgiye rastlıyoruz:

“Cumartesi günü saat 18 de Cumhuriyet alanındaki Atatürk anıtına çelenk konulmakla başlandı. Pazar günü 50 çocuk tophaneye götürülerek sünnet

¹²⁵ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 6.

¹²⁶ Bursa Sesleri, 12.1936, s. 9.

ettirildi. Bandolu, incesazlı, kukla ve karagöz oyunlu geniş mikyasta eğlenceli bir gece geçirildi. Dünkü pazartesi günü de muhtelif yerlerde konferanslar verildi”¹²⁷.

D. 11 Eylül Bursa'nın Kurtuluşu Günü

Bursa'nın Kurtuluşu gününe bu tarihlerde oldukça önem verilmiş ve bu münasebetle birçok faaliyette bulunulmuştur. Örneğin, “*Bursa Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin Çok hayırlı bir teşebbüs*” olarak gazeteye yansıyan bir etkinlik dikkat çekicidir.

“Bursa Halkevi sosyal yardım komitesi 11-Eylül kurtuluş bayramında gençleri evlenmeğe ve ev, bark sahibi olmağa teşvik gayesiyle bütün masrafi komiteye ait olmak üzere birkaç çiftin evlenme törenlerini yapmaya karar vermiştir. Şehirli ve köylü hemşehrilerimizden 11-Eylül kurtuluş günü törenle evlenmek isteyenler ağustosun yirminci günü akşamına kadar Halkevine müracaat etmelidirler. Bu suretle müracaat eden çiftlerin evlenmeleri için kanunî merasim komite tarafından takip edilecek ve yeni evlilere düğün elbiseleri komite tarafından hediye edilecektir. Evlenme töreni kurtuluş günü şehrin büyükleri önünde büyük merasimle yapılacağı gibi gece de yeni evliler şerefine eğlenceler tertip edilecektir. Halkevimizin bu hayırlı teşebbüsünden genç köylü kardeşlerimizin de istifade etmelerini ve bu fırsatla memlekete nüfus yetiştirmek üzere ev, bark kurmalarını candan tavsiye ederiz”¹²⁸.

Bursa'nın kurtuluş günü kutlamaları münasebetiyle düzenlenen eğlencelerden biri:

“Bursa Kurtuluşu bu yıl pek parlak surette kutlandı. Çelik Palas salonlarında canlı mankenler İstanbulun tanınmış terzileri 11 Eylül Cumartesi günü Çelik Palasın salonlarında saat 16,30 dan 18 e kadar devam eden tedansan esnasında canlı mankenlerle tuvaletlerini teşhir ettiler. Bursada ilk defa olarak yapılan bu iş hasebile Çelik Palas Direktörlüğünü takdir ile karşılız”

cümleleriyle bildirilmiştir¹²⁹.

18 Eylül 1937 tarihli gazetede ise, ilk sayfada ülke büyüklerinin Bursa'nın kurtuluşu ile ilgili yayınladığı demeçlere yer verilmiştir:

¹²⁷ Bursa Sesleri, 3.8.1937, s. 1.

¹²⁸ Bursa Sesleri, 10.8.1937, s. 1.

¹²⁹ Bursa Sesleri, 16.9.1937, s. 1.

“Bursamızın kurtuluş Bayramı dolayısıyla Büyüklerimize çekilmiş olan tazim telgrafları üzerine İlbayımız ve Parti başkanı Şefik R.Soyer’e gelen cevapları aynen yazıyoruz:

C: Kurtuluş gününün yıldönümünü kutlularken sayın halkın bana izhar ettiği temiz duygularını bildiren telgraflarınızdan çok mütehassis oldum teşekkür eder saygın halka sonsuz saadetler dilerim. K.

ATATÜRK

C: Güzel şehrinizin kurtuluş yıldönümünü kutlular teşekkür ederim.

Başvekil İ. İNÖNÜ

C: Bursanın kurtuluş yıldönümü dolayısıyla Ordu ve hakımda gösterilen sevgilere teşekkürlerimi sunarım.

Gen kurmay Başkanı Mareşal FEVZİ ÇAKMAK”¹³⁰.

VIII. YARIŞMALAR

Bursa Sesleri Gazetesi’nde çeşitli yarışma haberleriyle karşılaşmaktadır. Bunlar genel kültürle ilgili olabildikleri gibi, kadınların el becerilerine yönelik ya da gündemle ilgili bir organizasyon münasebetiyle de gerçekleşebilmiştir.

“Genç Bayanlarımıza Müsabaka” sloganıyla Bursa Sesleri de bir yarışma tertiplemiştir. Yarışma şartlarını şu cümlelerden öğreniyoruz:

“Bu müsabakamıza her genç bayan hiçbir şartsız girebilir. (Boyları en az 25 santim olmak üzere birer bebek yapılacak ve giydirilmiş olacaktır. Bebekler erkek veya kız, çocuk veya yaşlı olabildiği gibi herhangi bir kıyafet dahi kullanılabilir. Meselâ bir çocuk, bir mektepli, bir satıcı, bir köylü... Bir gelin...İlâh...) Yapılan bebekler, idarehanemiz camekânında on gün teşhir edilecek ve üzerlerine birer numara konulacaktır. Bunlardan en çok beğenilen bebek sahibine Kadioğlu Bay Mustafa ipekli fabrikasının mamulâtından 4 metre krepdöşin ikinciye Fuat Ünal mamulâtından bir el çantası hediye edilecek, bebeklerin fotoğrafları ve arzu ederse kendi resimleri gazetemize basılacaktır. İştirak müddeti on beş gündür”¹³¹.

¹³⁰ Bursa Sesleri, 18.9.1937, s. 1.

¹³¹ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 5

Dil Kurumu'nun başlattığı Türkçe kelimelerle ilgili yarışma toplumu araştırmaya yönlendiren bir etkinlik olmuştur. Yarışmada, “ceb ve tecib” kelimelerinin öz Türkçe karşılıklarının bulunması istenmiş ve cevabının “sinüs ve kosinüs” olduğu belirtilmiştir. Bir diğer yarışmada da “Logaritma” kelimesinin karşılığının bulunması istenmiştir¹³².

Ayrıca yine Bursa Sesleri 23 Nisan Çocuk Bayramı münasebetiyle bir yarışma düzenlemiştir. Bu yarışma, Cumhuriyet kadrosunun yalnızca biyolojik açıdan sağlıklı çocuklar yetiştirmek değil, aynı zamanda Cumhuriyeti yaşatacak yetenekler yetiştirmek için yurttaş tipi yetiştirmek için önemle üzerinde durduğu “gürbüz çocuk” konusunun¹³³ bir boyutudur. Bu “Gürbüz Çocuk Müsabakası”nın detayları şöyle:

“Büyük Gürbüz Çocuk Müsabakamıza yavrunuzu sokunuz. 23 Nisan Çocuk Bayramı için büyük bir (Gürbüz Çocuk) müsabakası hazırladık. 23 Nisan cumaya tesadüf ettiğinden 24 Nisan sayımızı o gün çıkaracağız. Bu müsabakamıza iştirak edecek olan çocukların fotoğrafları gazetemize hepsi konulacak ve o gün çocuk esirgeme kurumu ile diğer üç çocuk mutahassısından mürekkep bir jüri tarafından 1 nci ve ikinciliği kazanana kıymetli bir elbise ve oyuncak hediye edeceğiz.

İştirak için şartlar:

1-Çocuk kız veya erkek olabilir.

2-Yaşları beşi geçmemiş olacaktır.

3-Gönderilecek fotoğraflar 6-9 veya 9-12 boyunda olacaktır.

4-Resimler idarehanemize bu ayın 15 ine kadar gönderilmiş olmalıdır.

5-Resimlere gürbüz çocuk kuponu ilâve edilmelidir”¹³⁴.

25.4.1937 Pazar Saat 9.30 da Tayyare Sineması'nda yapılacak yarışmanın programı da gazetede yayınlanmıştır:

“1- İstiklâl Marşı

2- Söylev: Müsabakanın hedefine dair.

3- Geçit Töreni: Müsabakaya giren Çocuklar. Mızıka ile.

4- 6 Aylık ile 1 Yaşındaki Çocukların Seçimi.

5- Koro Nalbant Oğlu Okulu tarafından

6- 1-2 Yaş arasındaki Çocukların Seçimi.

7- Ront:

8- 2-3 Yaş arasındaki Çocukların Seçimi.”¹³⁵.

¹³² Bursa Sesleri, 7.4.1937, s. 4.

¹³³ Sınar, Çılgın, Alev, “Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, S.6, Bursa, 2004, ss.97-119, s.98.

¹³⁴ gös.yer.

Çocuk Esirgeme Kurumu Gürbüz Çocuk Müsabakası 25 Nisan Pazar günü saat 9,5 da Tayyare Sineması'nda yapılmış, Vali Ş. R. Soyer ve şehrin aydın halkından yüzlerce kişi de iştirak etmiştir¹³⁶. Yarışmanın nasıl geliştiğini gazete haberinde bulmaktayız:

“İstiklâl Marşı ile başlanılan merasimde Çocuk Esirgeme Kurumu Bursa Merkezi Başkanı Doktor Rıza Tahir tarafından müsabakanın hedefine dair kısa ve güzel bir söylevden sonra çocukların geçidi alkışlar arasında yapılmış ve sıra ile yaşlar arasında birinci, 2 inci ve 3 üncüler seçilerek seçilerek hediyeleri dağıtılmıştır.

Kurum tarafından altun bilezik, emzik takımları, hokka takımları, ipekli elbiselikler ve kumbaralar ile sevindirilen birinci ikinci ve üçüncülerden mada bütün iştirak edenlere birer ipekli mendil dağıtılmış ve en sonunda da bütün halkın iştiraki ile onuncu yıl marşı çalınarak merasime son verilmiştir. Şurasını da ayrıca kaydedelim ki bu müsabakalarda 10 ncu dairenin 3 No.lu bekçisi Vehbi Ersavaş'ın üç çocuğu da yaşlıları arasında birinciliği kazanmışlardır”

¹³⁷

IX. SPOR

Bu dönemdeki spor hayatını ise kış sporları, güreş, futbol, bisiklet yarışları, at yarışları, koşuculuk ve atletizm başlıklarıyla incelemek mümkündür.

A. Kış Sporları

Bursa'da kış sporları bu dönemde gazetede oldukça gündemdedir. Uludağ'da gerçekleşen etkinlikleri Bursa Sesleri de haber etmektedir. Bursa turizmi için Uludağ'ın önemi üzerinde durularak, bu maksatla kış sporlarına ayrı bir ilgi gösterilmiştir.

14.3.1935 tarihinde kayakçılar hakkında çıkan haber şöyledir:

“Kurban bayramının 2 ve üçüncü günleri Uludağda Bursa dağ sporları kulübü tarafından dik iniş, Bayanlar arasında da iniş müsabakaları yapılacak ve

---

¹³⁵ Bursa Sesleri, 23.4.1937, s. 3.

¹³⁶ Bursa Sesleri, 23.4.1937, s. 4.

¹³⁷ gös.yer.

*bunlara Ankara yüksek ziraat enstitüsü beden terbiyesi muallimi Bay Ridet nezaret edecektir*¹³⁸.

1936 yılından bir haberde:

“Yabancı memleketlerin gençleri çifte çifte pamuklu hırkalar, kalın fanilâlar, yün eldivenlerle karlı dağlarda spor yaparlarken Türk ulusunun genç Ve gürbüz evlâtları Uludağda Sporlu işte böyle yapıyorlar”

denilerek fotoğraflarla birlikte anlatılmıştır¹³⁹.

19 Haziran 1937’de dağcılar harita üzerinden bir yürüyüş gerçekleştirmişler, bu yürüyüş 13 saat tutmuştur ve bu yürüyüş dağcılar için büyük bir başarı olarak görülmektedir¹⁴⁰.

27 Temmuz 1937 yılında çıkan bir haberde yine bir Uludağ gezisinin düzenlendiği haberi verilmiştir:

*“Kayak evinin bir gece ve bir günlük tertip ettiği Uludağ gezisine iştirak edenlerden bir kısmı cumartesi öğleden sonra, diğer kısmı da pazar sabahı şehrimizden hareket etmişlerdir. Uludağda güzel ve samimî bir gece geçirilmiş, ay ışığında zirveye kadar bir yürüyüş yapılmış, pazar gününde kafilere ayrılmak suretiyle muhtelik istikametlerde yürüyüş yapılmıştır. Gidenler pek memnun bir surette pazar günü akşamı geç vakit dönmüşlerdir”*¹⁴¹.

24.07.1937 tarihli “Kayak evi dolmağa başladı” başlıklı habere göre;

*“Bu sene dağcılık kulübünün göstermiş olduğu ve tafsilâtını geçen sayımızda bildirmiş olduğumuz kolaylıklar dolayısıyla Uludağdaki kayakevine rağbet pek ziyade artmış, ve ev aileler ile dolmağa başlamıştır. Dağcılık Kulübü gelenlerin rahatlarını temine çalışmaktadır”*¹⁴².

---

¹³⁸ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 3.

¹³⁹ Bursa Sesleri, 12.1936, s. 10.

¹⁴⁰ Bursa Sesleri, 23.6.1937, s. 2.

¹⁴¹ Bursa Sesleri, 27.7.1937, s. 2.

¹⁴² Bursa Sesleri, 24.7.1937, s. 1.

B. Güreş

Bursa’da bu yıllarda güreş haberleri oldukça fazladır. Kızılay’ın güreş müsabakaları düzenlediği görülmektedir. Gerçekleşen yarışmalar gazetede detaylı olarak verilmiş, hatta bu spor dalıyla ilgili hile olayları hakkında yorumlara gidilmiştir.

14 Mart 1935 tarihli spor haberleri arasında güreşle ilgili şu bilgiler geçiyor:

*“Güreşçiler geliyor
İdman yurdu bayram için İstanbuldan güreş takımı davet etmiştir. Gelecek olanlar arasında Abbas, Yusuf Aslan, Mustafa ve Yaşar gibi tanınmışlar vardır. Bakalım kimler kazanacak?”¹⁴³.*

27.01.1937 tarihli haberde Dura Spor Kulübü’nde güreş şubesinin açıldığı ve bu şubede çalışmak için 16 kişinin ayrıldığı belirtilmiştir¹⁴⁴.

5 Mayıs 1937’deki haber şöyledir:

“Pazar günü Kızılay’ın Stadyum’da tertip ettiği büyük güreş müsabakaları pek heyecanlı oldu. Kalabalık son derece olduğu gibi, polis ve jandarmamızın temin ettikleri inzibat da pek mükemmel idi. Etrafa çadırlar kurulmuş ortaya yüksek bir yer hazırlanmış, hakemler de dört tarafta yerlerini almış oldukları halde müsabakalara başlandı. İlbayımız, bütün devair ve müessesat direktörleri de gelmişlerdi. Evvela Bursa’dan bazı güreşçiler müsabakaya çıktılar. Bunlardan sonra, İzmirli Hüseyin ile Kelesenli Mustafa karşılaştılar: 23 dakikada 20 saniyede Kelesenli galip geldi. Kara Ali ile Hüseyin de tuşla Hüseyin kazandı, Adapazarlı Cemal ile profesyonel Dimitri Stoviç’in oyunları oldukça heyecanlı oldu, her ikisi de iyi oynuyorlardı. Stoviç Cemal’den daha iri yarı olduğu halde Stoviç hiç alttan kalkmıyordu ve birçok defa yenilmek tehlikesi atlatdı. Fakat Cemal’in sol kolu bir aralık direğe çarparak sakatlandığı için devam edemedi. Stoviç hükmen galip sayıldı”¹⁴⁵.

Kızılay yine büyük bir güreş müsabakası düzenlemiştir Önce amatörlerin yarıştığı bu müsabakanın oldukça heyecanlı geçtiği belirtilmektedir. Diğer gelişmeler şöyledir:

“Sahaya önce Estonyalı çıktı. Halk Estonyalı’yı alkışladı. Fakat Dinarlı hâlâ meydanda yoktu. Gözler Dinarlı’nın çıktığı kapıya çevrilmişti. 10 dakika sonra di ki: Dinarlı Mehmet millî renkli ve ay yıldızlı bir elbise ile sahaya fırladı.

¹⁴³ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 4.

¹⁴⁴ Bursa Sesleri, 27.1.1937, s. 2.

¹⁴⁵ Bursa Sesleri, 5.5.1937, s. 2.

Alkıştan bütün stadyum yıkılıyordu. ... Güreş birdenbire pek şiddetli bir boğuşma halinde başladı. ... Pehlivanlar birbirlerini omuzları üzerine kaldırıp lâstik topu gibi yere atıyorlardı. ... Birbiri üstüne onu kaldırıp kaldırıp yere atan Mehmet, nihayet bir aralık emeline nail oldu. Bu atışlardan biri ona parlak bir galibiyet temin etti. Ve Estonyalı'nın sırtı 59'uncu dakikada yere geldi. Hakem sayıyordu, lâkin Estonyalı'da kımıldayacak hal kalmamıştı”¹⁴⁶.

12.6.1937'nin baş sayfasında “Güreş Dedikoduları Arasında Çevrilen dolaplar-hileli güreşler-mutavassıt olarak geçinenler” şeklinde bir başlıkla güreş sporunun o yılki durumuna değinen bir konu anlatılmaktadır:

“Son günlerde çok artan ve hatta uzun senelerdenberi süren dedikodular arasında güreşlerin mahiyeti hakkında bir fikir edinmek üzere geçenlerde Şehrimizde yapılmış olan Dinarlı maçının hakemliğini idare eden Ali Pehlivanın bilgi ve kanaatlerine müracaat etmeği makul görerek kendisini buldum. Sorduğum işler hakkında aldığım cevapları aynen yazıyorum ve umuyorumki bu yazılar Bursada yapılmak istenilen güreş karşılaşmalarına gereği kadar önemle göz önünde tutulur.

-Güreşlere hile karıştığı ve danişıklı güreşler yapıldığı doğrumudur.

-Yapılan güreşler zirveye yetişmiş pehlivanlar arasında ve müstakilen yapılırsa ekseriyetle ciddiyetten ayrılmazlar.

Fakat, bu güreş işlerini bir kazanç ve fırsat ve vasıtası olarak kullanan mutavassıtlar vardır, ki bunlar bu işi ciddî bir Spor işi olmaktan çıkarıp bir Ticaret mahiyetine sokuyor, ve hile yollarına kaçıyorlar. ...”¹⁴⁷.

5.9.1937'de baş sayfada çıkan haber şöyledir:

“Amerikan Boğası Şehrimizde

Türkiye Baş Pehlivanı Tekirdağlı Hüseyin Estonyalının galibi Dinarlı Mehmet ve Mülâyim Pehlivanlar Amerikan Boğası ile karşılaşacaklar.

Amerika boğası adı verilen Amerikalı pehlivan pazartesi günü şehrimize gelmiştir. Bu Pazar günü Türk Hava Kurumu, Türk Kuşu menfaatına stadyomda bir güreş yapacakları ve Tekirdağlı Hüseyin ile Dinarlı Mehmet ve Mülâyim pehlivanların Boğa ile karşılaşacakları haber alınmıştır.

Bunu duyan halkımız bu güreş ile şimdiden ilgilenmeğe başladıklarını ve heyecan ile güreşi beklediklerini öğrendik. Cumartesi sayımızda tafsilât vereceğiz”¹⁴⁸.

¹⁴⁶ Bursa Sesleri, 12.5.1937, s. 2.

¹⁴⁷ Bursa Sesleri, 12.6.1937, s. 1.

¹⁴⁸ Bursa Sesleri, 5.9.1937, s. 1.

C. Futbol

Futbol, bu yıllarda da Bursa'da en revaçta olan spor dallarından birisidir. Maçlar Atatürk Stadyumu'nda yapılmaktadır. Bursa Dura Spor, Sebat İdman Yurdu, Acar İdman Yurdu dönemin en ünlü futbol kulüplerindedir.

19 Ağustos 1935 tarihli spor haberinde şu gelişmeler anlatılmaktadır:

*“İnegöldeki maç
Bursamızın Sebat İdman kulübü ikinci takımı İnegöl takımı ile maç yapmak üzere İnegöle gitmişti. Yapılan maçta Bursa Sebat takımı 5, İnegöllüler 2 sayı yapmışlardır”*¹⁴⁹.

13.2.1937 tarihindeki bir spor haberine göre, bu haftadan sonraki her Pazar Atatürk Stadyumu'nda futbol faaliyetleri devamlı olarak başlayacaktır. Önce kupa maçları, sonra lig maçlarının yapılacağı ifade edilmektedir¹⁵⁰.

20.2.1937 tarihindeki habere göre ise, Eskişehir'den gelecek olan sporcularla Bursa Dura Spor Atatürk Stadi'nda maç yapacağı bildirilmektedir¹⁵¹.

27.7.1937 tarihli haber ise şöyledir:

*“Pazar günü, Atatürk Stadında Acar İdman Yurdu ile İlçeler birincisi olmuş bulunan Mudanya Dinç Spor Yurdu Futbol takımları arasında yapılan lik maçında 2 ye karşı 7 ile Acar İdman yurdu kazanmıştır.
Revanş maçı önümüzdeki Pazar günü yapılacaktır”*¹⁵².

D. Bisiklet Yarışları

Bursa, bu dönemde bisiklet sporunda da etkinlikte bulunmaktadır. Spor haberlerinden anlaşıldığına göre Bursa'nın birincilik kazandığı yarışmalar gerçekleşmiştir.

---

¹⁴⁹ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 6.

¹⁵⁰ Bursa Sesleri, 13.02.1937, s. 2.

¹⁵¹ Bursa Sesleri, 20.02.1937, s. 2.

¹⁵² Bursa Sesleri, 27.8.1937, s. 2.

19 Ağustos 1935 tarihli habere göre bisiklet yarışı şöyle gerçekleşmiştir:

*“Evvelki Cuma saat 5,5’de stadyumda bisiklet yarışları yapıldı. Bu yarışlara Burdur’dan 2, Bursa’dan 4 bisikletçi iştirak etti. Beş tur aşmak suretiyle birinciliği Bursa’dan Bekir, ikinciliği Bursa’dan Nuri, üçüncülüğü Bursa’dan Salâheddin kazandılar. Burdurlular sonuncu geldiler”*¹⁵³.

1937’de çıkan bir haberde bisiklet sporu hakkında şu bilgi vardır:

*“Bisiklet yarışında Bursa birinci. Pazar günü, Balıkesir’den gelen bisikletçiler ile yapılan 50 turluk bisiklet yarışında Bursa’dan Hikmet birinci, Balıkesir’den Seyfi ikinci, Bursa’dan Faruk üçüncü gelmişler, ve; bu suretle Bursa bisikletçileri kazanmışlardır”*¹⁵⁴.

16 Haziran 1937 günkü habere göre; İstanbul’da yapılan bisiklet yarışlarına davet edilen dört bisikletçi, bisiklet ajanı Sürayya Gönenç’le birlikte İstanbul’a gitmişlerdir¹⁵⁵.

E. At Yarışları

Bursa’da at yarışları alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi 1936’da Bursa Atlı Spor Kulübü’nün açılmasıdır.

2 Mayıs 1935 tarihinde çıkan bir haber şöyledir:

*“Başbakan General İsmet İnönü’nün bakanlıkları altında çalışan yarış ve islah encümeninin bu yıl da vilâyetimizde tertip ettiği ilkbahar at yarışlarının birincisi 3 ve ikincisi 10 mayıs cuma günleri Atıcılardaki yarış yerinde saat 14 de yaptırılacağı haber alınmıştır”*¹⁵⁶.

28 Eylül 1935 tarihli spor haberine göre at yarışlarındaki durum şöyledir:

*“Sonbahar at yarışlarının birincisi geçen pazar günü yapılmıştı. Bu sefer yarışlar düzgün ve heyecanlı oldu. Halk kalabalığı fazla idi. 2 inci ve sonuncu koşu yarınki Pazar günü yapılacak ve tanınmış hayvanlar girecektir”*¹⁵⁷.

¹⁵³ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 6.

¹⁵⁴ Bursa Sesleri, 5.10.1937, s. 1.

¹⁵⁵ Bursa Sesleri, 16.6.1937, s. 2.

¹⁵⁶ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 4.

¹⁵⁷ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 3.

29.10.1936 tarihli habere göre Bursa'da Atlı Spor Kulübü açılmıştır. Haberin devamında şu cümleler yer almaktadır:

“Geçen ay açılma töreni yapılarak şehrimizde ilk gezisini parlak surette tertip etmiş olan Atlı Spor Kulübü Sayın İlbayımız Şefik R.Soyerin yüksek himaye ve himmetleriyle meydana gelmiştir. Şimdilik C.H.P. il kurağı içinde bir odada idarî işlerini gören bu kulüp kendisi için münasip bir yer tedarik etmek üzere olduğu gibi yakında Bursamızda bir menej yeri de yapılacağını ve burada bir de hayvan pansiyonu açılarak iyi ve ucuz, fennî surette hayvan besleneceğini de memnuniyetle haber aldık. ... Kulübe İlbayımızın büyük yardımları ve tekemmülü için esaslı düşünceleri vardır. İstanbul ve Ankara atlı spor kulüpleri derecesinde yükselmesine çok çalışılmaktadır¹⁵⁸.

30 Haziran 1937 tarihli habere göre; Pazar günü bir at yarışı yapılmış ve yarış çok heyecanlı geçmiştir. Karacabey Harası'nın atları büyük başarı göstermişlerdir. Ayrıca koşu münasebetiyle Vilâyet tarafından yaptırılan 1000 kişilik beton tribünün de açılışı gerçekleşmiştir¹⁵⁹.

F. Koşuculuk

19 Temmuz 1935'in haberine göre; 100, 200, 400, 800, 1500, 5000, 10000, 100x4 ve 400x4 metrede koşular yapılmış ve her kategoriden birinci ve ikincilikler belirlenmiştir¹⁶⁰.

10 Mart 1937 tarihli bir habere göre, Pazar günü Dura Spor ile Acar İdman Kulüpleri arasında yapılan koşu müsabakasında Acar İdman Yurdu'ndan Edhem birinci ve Osman ikinci olmuştur. Habere göre; üçüncü ve son koşu ise Pazar günü yapılacaktır¹⁶¹.

---

¹⁵⁸ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 6.

¹⁵⁹ Bursa Sesleri, 30.6.1937, s. 1.

¹⁶⁰ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 4.

¹⁶¹ Bursa Sesleri, 10.3.1937, s. 2.

G. Atletizm

Bursa’da atletizm faaliyetleri ise; atlama, yüksek atlama, sırkla atlama, cirit, gülle, disk gibi dallarda gelişme kaydetmiştir.

Örneğin, 19 Temmuz 1935 tarihli atletizmle ilgili haber şöyledir:

“Atlamalar

Yüksek atlama: A.S. den Ferhat 1,58

Sırıkla: İ.Y. den Kadri 3,18

Tek adım: A.S. den Şemsi 5,94

Üç adım: A.S. den Şemsi 12,24

400 M. Manialı: İdman yurdundan Hüseyin

110 manialı: İdman yurdundan Kadri

Sırıkla atlama: İdman yurdundan Kadri

Gülle: Ateş spordan Sabahattin

Cirit: Ateş spordan Atilla

Disk: Ateş spordan Sabahattin”¹⁶².

19 Ağustos 1935 tarihli habere göre; Bursa İdman Yurdu, kendi arasında atletizm çalışmaları yapmışlardır¹⁶³.

1 Mayıs 1937 tarihli haberde atletizm ile ilgili şu bilgiye rastlamaktayız:

“Bayram günlerinde Galatasaray ile Bursa Spor kulüpleri arasında yapılan Atletizm müsabakalarında Bursa atletleri 45 e karşı 53 Puvan ile galip gelmişlerdir”¹⁶⁴.

---

¹⁶² Bursa Sesleri, 19.7.1935, s. 4.

¹⁶³ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 6.

¹⁶⁴ Bursa Sesleri, 1.5.1937, s. 2.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BURSA SESLERİ GAZETESİ'NDEKİ YAZILAR

I. KÜLTÜREL İÇERİKLİ YAZILAR

A. Yazı Dizileri

Bu çalışmada, Bursa Sesleri Gazetesi'nde yayınlanan iki yazı dizisi incelenmiştir. Bunlardan birincisi, “Pirî Başkan”, ikincisi ise “Yalnız Adam” adlı hikâyelerdir.

Pirî Başkan'ı, siyasal iktidarın uygulamalarına paralel olarak “ulus devlet” modeline fikrî anlamda temel oluşturulmağa çalışılan bir yazı olarak nitelendirmek mümkündür. Burada, bir Osmanlı deniz komutanı olan Pirî Reis'in kahramanlıkları ön plana çıkarılarak “Türklük” le ilgili unsurlar abartılı bir şekilde kullanılmıştır. Osmanlı donanmasının kazandığı zaferlerin nedeni Türk oluşa bağlanmaktadır. Kullanılan dilin öz Türkçe kelimelerden oluşmasına özen gösterilmiştir. Bir başka dikkat çeken nokta, yeni rejimin yüceltilmesi için eski rejimin kötülenmesidir. Pirî Başkan gibi devlet hizmetindeki yararlıkları tartışmasız olan bir komutanın, başarısız bir seferin ardından Kanunî Sultan Süleyman tarafından idama mahkûm edilmesi, okuyucuyu düşündürme amaçlıdır.

Yalnız Adam yazı dizisi ise gazetede okuyucuya edebî roman sıfatıyla sunulmuştur. Özellikle bu yazı dizisinde, Atatürk dönemi fikrîsel dönüşümünün izleri gözlemlenmektedir. Burada, Batılı düşünce akımlarına yer verilmeğe çalışılmış, bu yapılırken, özellikle “var oluşla” ilgili olarak dinsel çizgiden farklı yorumlara giden Alman Nihilist Nietzsche'den bahsedilmiştir. Hikâyede gelişen birçok olayın tesadüfle açıklanması da dindeki “kader” kavramından uzaklaşıldığının bir ispatı olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Ayrıca, diyaloglar arasında dinle ilgili geçen yorumlar hayli dikkat çekicidir. Bunun yanısıra, “kadın”la ilgili yorumlar, iktidarın kadına bakışıyla örtüşmektedir.

1. Pirî başkan

İmir Sururi Özel’in yazmış olduğu bu yazı dizisinde bir Osmanlı denizcisi olan Pirî Reis’in seferleri ve Kanunî Sultan Süleyman döneminde idam edilişi anlatılmaktadır. Yazı dizisinin önsözü şöyledir:

“Oğuz Türk ötüğünün ünle dolu, altın yüzlerini karıştırıyorum. Gözlerim, kara bıyıklı, iki gür kaşın altında parlayıp, korku dağıtan iri gözlü bir suratla karşılaşılıyor. Yıllarca üzel, yağınları sindiren, nice kalyon ve kadırgaları koca suyun göbeğine göçtüren bu adamın, Pirî Başkan’ın tükesi Mısır’dadır. O, dayısı Kemal Başkan’dan boşkut almış ve sonra ondan baskın çıkmış bir gemicidir. Şimdi, şarlardan şarlara, ülkelerden ülkelere akan bu bahadırın ünle dolu ötkününü okuyacağız.

Güçlü bir esiş

...İşildayan sulara, yana yatmış ilerliyorlar, yurtlarına bir an üzel erişmeye savaşıyorlardı.

...Dalgalar kabarıp atılıyor, tekneye çarparak yıkılıyordu. Fırtına çıkacağı belliydi. Bu sırada ön direkte dinlenen gözcünün borusu acı acı inledi. Dışarıya uğrayan Kemal Başkan’ın adamları urunçla ne olduğunu sordular. Gözcü, göğü kaplayan kara bulutları gösteriyor, yakın bir tehlikeyi duyum veriyordu. Üstelik bir de hatırı sayılır bir yağmur başlamıştı.

İki kalita kabaran sulara bata çıka yol alıyorlardı. ...

Yağmurla karışık, çok güçlü bir esiş vardı. Acaba batacaklar mıydı?

...

Birdenbire bir nara işidildi. “Martı”nın bütün korsanları güverteye yığıldılar. ... Gemi iri bir kayaya çarpmış, böğründe açılan delikten su alıyordu. Hıristiyan tutsakların acı çığlıkları, dalgaların böğürmeleri arasında kayboluyor. Urunçlu anlar..

...Az geçmeden başkan gemisinden, “Martı”ya doğru, uçlarında çengel olan iki halat fırladı. İki kalita birbirine bağlandı, Martı boşalmıştı. Fakat tuttuğu suların ağırlığından yeşil denizin, yeşil boşluklarına gömülmüştü.

Bütün gözlerden ikişer damla yaş sızdı”¹.

Martı’nın batışı anlatıldıktan sonra başka bir mekâna geçen yazı şu cümlelerle devam etmektedir:

---

¹ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 6.

“ ...

İzmir kıyılarında sazlardan yapılmış ufak gemici kahvesine bir levend girdi. ...
-Şu gök kesiminde bir yelkenli gözüktü başkan, dedi, avlayalım mı?
...Kemal Başkan karşılık vermedi. ... üç gün üzel güçlü bir esişten paçasını sıyırın gemisinin yamacına geldi. ...
Biraz uz sonra açıkta demirleyen küçük gemiden bir kayık indirildi. İçerisine binen birkaç arap, kıyıya çıktılar. İçlerinden (Şefikülrazi) adlısı önledi. Koca Başkan'ın önünde eğildi:
-İspanyol illerinde tutsak yatan nice kandaşlarımız eziyet altında inliyorlar. ... Onların da bizden olmaları sonduğuna dayanarak sizlerden yardım dilenmeğe geldik, dedi. Kemal Başkan gür bıyıklarını burarak karşılık verdi:
-Var git İstanbul'a, bunları bir kez de orada anlat, gelirken gene bize uğrayıp verdikleri karşılığı bildir.
Araplar gemilerine döndüler. Yelkenli burnunu İstanbul'a çevirdi ve suları yara yara uzaklaştı, gözden kayboldu”².

Pirî Başkan'ın Hürmüz Adası'nın alınmasından önce yaşadıkları ise şöyle anlatılır:

“Kızıldeniz'i aştıkları zaman karşularında daha yüce, daha korkunç bir su belirmişti: Umman!
Fakat onlar ummandan değil, umman onlardan korkmalıydı. Neden mi? Çünkü bu gemilerin içi dışı Türk'tü.
Piri Başkan kulesindeki kuş tüyü sedirine oturmuş, bir elinde çubuk, öteki elinde tespih düşünüyordu. Gözlerini kapıyor, kendini büyük bir savaşta görüyor; yurdunu, çocukluğunu ve gençliğini hatırlıyor, sonra bunlar siliniyor, gözünün önüne güzel bir kadın gölgesi geliyordu. Bir elinde bir kılıç, diğer elinde bir kap içinde bulunan aşk şarabı vardı. Bu galiba bir utku perisiydi.
Birdenbire duyduğu seslerle daldığı düşten uyandı. ...
Güvertede toplanan yağız leventleri gür ve davudî seslerle şarkı söylüyorlardı:

Cenk yerini bırakmak biz korsanlara ardır
Şu koskoca engin su, ummanlar bize dakdır.
Elinde yatağanla Venedikli'ye saldır.
Saldırın yağınlara yılmaz Türk korsanları!..

Demiyerek gün, gece.. Durmaz kelle biçeriz!
Önümüze çıkanların kanlarını içeriz!
Heeyyy!...Heeyyy!...
-Taaaaa!. Taa!.. Ta!. Taaaa!..

...

Güvertelere yığılan leventler, Portekiz bandırasını taşıyan on sekiz kalyonun birer deniz ejderi gibi ilerlediğini gördüler. Fakat Pirî Başkan'ın donanmasından açık geçiyorlardı. İşi gücü vurgun yapmak olan bu kalyonlar, Niçin Türk gemilerine saldırmıyorlardı? Çünkü.. Çünkü onlar Türk kadırgalarıydı. Çünkü, içerisindeki beyaz kavuklu, pala sallayan insanlar

² Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 7.

Türktü. Ve gene çünkü gemilerin kıçında dalgalanan sancak da Türk sancağıydı”³.

Hürmüz Adası'nın alınmasından sonra yazı dizisi, Pirî Başkan'ın başka bir seferinin anlatımıyla devam etmektedir:

“Bir sabah Türk korsanları; köke, çektiri, karako, kalyon ve perkendelerden mürekkep bir sürü Portekiz gemilerinin, körfezin ağzını sardıklarını gördüler. Piri Başkan düşündü.

“Bire beş nispetinde olan bu donanma ile karşılaşmak bahadırılık değil, deliliktir. Çünkü 150 ye karşı 30 gemi ile işe girilmez. Onun için kuşatma hattını yarıp enginlere açılmalı!”

Zaman geçirmeden buyruk verdi:

-Hattı yaracağız, ileri arslanlarım!..

Demir alan kadirgalar saldırdılar. Çevrelerini sarıp Türk gemilerine geçmek isteyen Portekizliler doğranılıyordu. Yer yer korsanların haykırıları duyuluyordu. ...

Ve güçleri kırılan yığınlar ileri geçemiyor, yol veriyorlardı. Piri Başkan'ın başardasile daha iki kadirga kuşatma hattını yarıp enginlere doğru uçmaya başlamışlardı. Ummanı geçtikleri gecenin sabahı sıkı bir fırtına başlamıştı. Dağ boyu yükselen dalgalar korkunç sesler çıkararak yıkılıyorlardı. Şimşeklerin çakmasını, gök güürültüleri kuvalıyordu.

Piri Başkan kulesinde sedire oturmuş, çenesini sol elinin içine almış ve gözleri Süveyş boylarında dalmış, gitmişti; düşünüyordu. “Bir gün dayısı Kemal Başkan'la zorlu bir savaştan dönerlerken yine böyle bir esiş geçirmişlerdi ve güzel “Marta” larını kaybetmişlerdi. Hey gidi günler hey! Ne de çabuk geldi geçti!”

Zorlu bir yalpa ile daldığı düştü uyandı ve duyduğu çığlıklardan, naralardan ürpererek fırladı. Dışarı çıktı. Böğrü delinen (Denizceylânı) binlerce kilo su yutmuş, batıyordu. Başkan çilgin gibi oraya buraya koşuyor, buyruklar yağdırıyordu:

-Rampa! Rampa edelim!

Fakat azıcı dalgalar buna engel oluyordu. Piri Başkan'ın gemisi tam (Denizceylânına) yaklaşınca güçlü bir rüzgâr, güçlü bir dalga onları birbirinden ayırıyordu.

Ah! Ne yazık... Ne yazık!. İçindeki leventlerle ve forsalarile birlikte denize gömülen kadirgaya ne yazık!.

-Kıyıda toplanan halk, birdenbire su gök cismini göstererek

-Bak hele şuraya.. İki gemi geliyor! İnşallah hayırlar getire! diye söyleniyorlardı. Kadirgalar yaklaşınca kıyıyı sevinç çığlıkları kapladı:

-Piri Başkan!

-Piri Başkan!

Limana giren iki felâketzede gemiden birinde gür bir ses bağırdı:

-Vira demir!

-Guurrrrr!!”⁴.

³ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 6.

Bu başarısız seferin ardından Padişah Kanunî Sultan Süleyman'ın fermanı üzerine Piri Başkan'ın idam edişi anlatılmakta ve yazı bu şekilde son bulmaktadır:

*“Mısır Valisi, İstanbul'a, Padişah Hazretleri'ne okul yazıyordu:
-Şevketlü Padişahımız Efendimiz!
-Mısır Kaptanlığı'na tayin buyurduğunuz Piri haini, küffar önünden kaçmak cürmünü işlediğinden... İlâh..”
Açık bir cuma günü, bir çektiri Mısır'dan yelken açtı. Bu gemi valinin okulunu Kanunî Sultan Süleymana götürüyordu.
Yirmi gün sonra limana giren çektiriden çıkan iki kişi doğruca vali konağına gittiler. Padişahın fermanını vali paşaya sundular.
Ertesi gün yüzlerce kişinin önünde, denizlerin altını üstüne çeviren Piri Başkan'ın ensesine inen satır, başını gövdesinden ayırmıştı”⁵.*

2. Yalnız adam

Gazetede 1937 yılında çıkmaya başlayan ve “Uludağ'da Geçen Bir Macera” başlığıyla tanımlanan yazı dizisinin yazarı Tahsin Borat'tır.

Yazıda, geniş Uludağ vadilerinde yalnız yaşayan bir adamın başından geçenler anlatılmaktadır⁶.

Reşit adındaki bu orta yaşlı adam, yaşamını dağdaki bir değirmende avcı olarak ve kışın yollarda donanları kurtarmakla geçirmektedir⁷.

Bir gün kapılarına gelen bir köpeğin yol göstermesi sayesinde, donmak üzere⁸ olan iki insanı kurtarmasıyla⁹ yazı devam etmektedir.

*“Hemen kalplerine münavebe ile masaj yapmaya koyuldum. Kesik kesik nefes almağa başladılar. ...
Bu ihtiyarca adam, uyanır uyanmaz dalgın gözlerle bana ve; gülümsiyen anama baktı.
...*

---

⁴ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 6.

⁵ gös.yer.

⁶ Bursa Sesleri, 30.1.1937, s. 2.

⁷ Bursa Sesleri, 6.2.1937, s. 2.

⁸ Bursa Sesleri, 10.2.1937, s. 2.

⁹ Bursa Sesleri, 13.2.1937, s. 2.

Birisi on gün, diğeri on yedi gün sonra ancak kendilerine gelebildiler. ... Biraz sonra (adam) titreyerek yatağından kalkup kızının yüzünü ve saçlarını öpmeğe başladı.

...

Artık onlar iyileştiler. Yemeklerimizi hep beraber ocağın karşısındaki tahta suframızda gülüp şakalaşarak yeyorduk. Genç kızın ismi Muazzez idi. Babasının da Bay Selâmi.

...

Köy işleri bu şehir kızına orijinal gibi görünüyor ve mütemadi bir faaliyet gösteriyordu”¹⁰.

Yazıda kurtarılan kişilerden biri olan Selami bir fabrikatördür ve kızının zorlaması ile kış seyahatine çıkmışlar ve otellerinden uzaklaşarak yollarını şaşırılmışlardır¹¹.

Bu kazadan sonra iki ay geçmiş ve Reşit Muazzez’e alışmıştır.

“Biz bu uzun kış gecelerinde Muazzez’le oldukça güzel şeyler okur ve ekseriya rüzgârların dağlardan koparup getirdikleri gürültüleri dinler ve ocakta çitirtularla yanan odunları mütemadiyen yenilerek gece yaralarına kadar konuşurduk”¹².

Birlikte geçen zamanı böyle anlatan tasvirlerden sonra aralarındaki ilişkinin durumu da şu cümlelerle anlatılmaktadır:

“-Ben, hayatımı bu gördüğün dağlara bağlamış cemiyetten uzak ve sakin yaşıyorum. ... bu tepeler, yazın yeşil çayırların ortasında azim bir heykel gibi duran kayalıklar, senin için bir şiir olmağı kaybederler, belki de tabiat seni sıkmağa başlar.. ... Düşün yavrum.. İki menfi kutup gibiyiz. Düşün. Bunları söyliyerek ayağa kalktım, ben kararımı vermiştim”¹³.

Bundan sonraki kısımlarda yine Reşit ve Muazzez’in yakınlaşmasından bahsedilir. Paragraf aralarında da bazı fikir yürütmelerine girilmektedir. Örneğin dağda bir gün dolaşırken başlarından geçen bir hadise Reşit’in ağzından şöyle aktarılır:

“Sekiz on adım ötede aç kalmış bir kurt boş karnı ile ... üzerimize atılmağa hazırlanıyordu.

...vahşi hayvan bir sıçrayışta üzerime atıldı. Fakat bütün maharetimle ... elimdeki bıçağı hayvanın tam göğsüne sapladım.

...

¹⁰ Bursa Sesleri, 17.2.1937, s. 2.

¹¹ Bursa Sesleri, 20.2.1937, s. 2.

¹² Bursa Sesleri, 27.2.1937, s. 2.

¹³ Bursa Sesleri, 13.3.1937, s. 2.

-Gördün mü küçük! Dedim... İşte, tam bir hayat mücadelesi:
-Ölmek için öldürmek. Şehirlerde de öldürürler, fakat orada açlık korkusuna biraz da ihtiraz katmak lazımdır. Dedim. Orada da öldürürler fakat daha başka türlü... ”¹⁴.

Bu şekilde sosyal Darwinizm felsefesini hatırlatan bir pasajdan sonra, Muazzez ve babasının İstanbul’a dönüşleri ve Reşit’in Muazzez’i unutamaması anlatılmaktadır.

“Bizi sakın unutmayın. Dedi..

-Siz de bizi.. ...

İki ay süren bu misafirliğe anamla o kadar alışmıştık ki...

Değirmene gider gitmez eski derin sessizlik bizi ürküttü. ... Arada sırada Muazzez’in boş kalan sandalyası gözüme ilişiyor ve içimde garip bir sızı hissediyordum. Onun bu derin sükut içersinde çinliyan genç ve berrak sesini duyuyor gibi oluyordum.

...

Eskiden seve seve ava gider ve gelince de, değirmenin işlerle uğraşırdım. Fakat artık bütün bunları manasız bulmağa başladım...

Onlar gittikten epey bir müddet sonra Muazzez ’den bir mektup geldi. Sevgili kız diyordu ki:

...Size şunu itiraf edeyim ki sizin vadilerinizin garip şi ’riyeti hâlâ kalbimizde korkuyla yaşıyor. İki aydanberi alıştığımız o derin sükûn yavaş, yavaş kulaklarımızdan silinmekte...

Size son mecmuaları gönderiyorum. Bir iki de terceme aser var. ... Fakat doğrusunu isterseniz, ben pek yavaş buluyorum. Genç şairler bütün va ’d ve iddialarına rağmen hâlâ fecri âtinin mız mız, ve soluk bünyeli şiirlerini bize sunuyorlar. Romancılar hâkeza. Bilmem hangi karikatörcünün dediği gibi Garp ekspresi biraz geç kalsa bütün yazıcılarımız kalemleri ellerinde ne yazacaklarını şaşıracaklar¹⁵.

...Gönderdiğim mecmualardan son fikir ceryanlarının ve iddialarımda haklı olduğumu tasdik edeceksiniz. Andre Gide ’in iki eserini arka arkaya tercüme ettiler, fakat doğrusu tercüme o kadar hatalı ki size asıllarını da göndermek mecburiyetinde kaldım ”¹⁶.

Romanın kahramanı Reşit’in dünya görüşü ve Bursa Sesleri Gazetesi’nin misyonu arasında paralellik gösterdiği belirtilmişti. O yıllarda gerçekleşen devrimlerin ve bunların benimsetilmesi çabalarının yansımalarına yazı dizisinin satır aralarında rastlamak mümkün. Burada Batılı ve Doğulu iki insan tipi tasvir edilmektedir. Doğu Osmanlı’yı, Batı ise yeni Cumhuriyet’i temsil etmektedir:

¹⁴ Bursa Sesleri, 17.3.1937, s. 3.

¹⁵ Bursa Sesleri, 3.4.1937, s. 6.

¹⁶ Bursa Sesleri, 17.4.1937, s. 3.

“Köylüler değirmene öğüdülecek boğday çuvallarını getirmeğe başlamışlardı. Kalkdım. Anam benden evvel kalkmış değirmen kalfasının odasını vuruyordu. Bu kalfa da tuhaf bir adamdı. ... Sofu idi. Eyi bir medrese terbiyesi almıştı. Dini kültürü de oldukça eyidi. ... Yunus Emreleri Hacı Bektaşî Velileri hep onun sayesinde tanımışdım. Fakat bizim ihtiyar medreselide zaman mefhumu pek yoktu. Daha sonra tarihde ve edebiyatda öğrendiğim hakikatlar onun anlattıkları ile taban tabana zıt göründü. Meselâ Mevlâna ile Hacı Bektaş-ı Veli'yi bir solukta Muhammed'in devrine götürür ve onlarla mülâkat yaptırır. Sonra onun dinî kanaat ve düşüncesi, kerameti ve sair bilimum mucizeleri kabul ederdi. ... Fakat tahsilimi oldukça açık fikirli ve serbest bir mektepde yapmışdım.

...

Onunla artık tamamile iki kutup gibi olmuştuk, O şarkın tevekkülünü ve nescini temsil eden ideal bir tıbbi. Ben de tamamile garp esprisi ile yetişmişdim.

Bütün fikirlerim dinden ziyade cemiyete aitti”¹⁷.

Ben mektepten geldikten sonra derviş yine bana bazen yesevî ve sairleri hakkında aynı bakımdan söz söylemek istedise de onu realite bakımından tenkit etdim. O zaman gözleri korkudan büyüyerek bana:

-Sen zaten küçükken beri farmason idin. Derdi.

Derviş böylelikle benim amelimin kötülüğünden dünya ve ahretimin şedid olacağından korkmaya başlamışdı.

Fakat, bana da onun korkunç cehennemi ve bahçelerde süslü cinneti tad vermiyordu. Dervişle fikren bu suretle ayrılmış oluyorduk. Öğrenmiş olduğum Fransızca'dan bütün garp mütefekkirlerini sırasile okuyordum.

Bu yabancı edebiyat ve fikir âleminde benim derin sükûtuma en çok yoldaş olan Nietzsche idi. Çok zamanlar yüksek dağ tepelerinden zerdeştin indiğini görür gibi olurum. Niçeyi bizim dervişe okuduğum zaman, o bana:

-Evlâdım onlara uyma onlar zaten mekfur, dinleri batıl derdi. Ekseriya zorla dinletmeğe çalıştığım yerleri haturım için dinler gibi görünürdü”¹⁸.

Bu dönemde “kadına” bakış açısını incelemek açısından da yazıda ayrıntılar mevcuttur. Bayanların okuyup çalışması ve kendilerini geliştirmeleri gerektiğinin vurgulandığı bu dönemde, romanın erkek kahramanının bakış açısı önemlidir:

“Gideceğim köy bir yayla üstünde idi. ... Köyünden geçerken uzun direkli bir kuyu başında dağ kızları tokaçlarla çamaşır yıkıyor, bazıları da buğday temizliyorlardı.

...

Çeşmenin başına gelince kızlardan su istedim. Birbirlerine bakıp gülüşdüler. Ayşe kız sen ve... Yok, Fadime sen ve... Diyerek birbirlerine bakıyorlardı. ... Çeşme başından ayrıldıktan sonra hem yürüyor, hem de düşünüyordum. Ne tuhaf talihim var... Tahsilimi her hangi bir memuriyet veya gaya uğruna yapmadım. Sırf tahsil olsun diyerek yaptım. Fakat çok uzun seneler süren bu okuma, benim bütün zevk ve düşüncelerimi alt üst etti. Beni muhitimden

¹⁷ Bursa Sesleri, 23.4.1937, s. 6.

¹⁸ Bursa Sesleri, 28.4.1937, s. 2.

uzaklaştırdı. Ve ben artık kendi ve yarine bile yabancı bir adam olarak kaldım”¹⁹

...Şu gördüğüm kızlardan biri benim sevgilim veya karım olabilirdi. Onunla mes’ud olur ve ... sevgimizi... bu derin vadilerde yaşayabilirdik. Fakat şimdi bütün bu yerler gibi bu kızlar da bana soğuk, kaba ve manasız görünüyorlar. ... Fikirlerimde derin bir ihtilâl vardı”²⁰.

Reşit’in başından geçenler ve kendisinin bunları “tasadüf” olarak yorumlaması ise şöyledir:

“İnsan bir tesadüfle dünyaya, gelir ve tesadüfle yaşar ve bir tesadüfle ölür.... Gider.

İşte ben de aynen bir tesadüfün kurbanı oldum.. ...

Muazzez’in ikinci misafirliği uzun sürmedi. Ve yine geldiği gibi gitti. ... Vücudum ateş bir çember içinde idi. Yaz gitmiş yine kış gelmişti. Bir kânun sabahı. Ah... Bütün mes’uliyetleri bu kânun sabahına yükletmeği istiyorum. Fakat dedim ya, tesadüf, tesadüf, başka bir şey değil. Bizi hayata onlar sevk ediyor. Toprak üzerinde ipleri başkasının elinde duran kuklalardan başka bir şey değiliz ki. Kukla, kukla, bildiğimiz mukavvadan yapılmış kuklalardan daha âdi bir kukla...

...

Ah bu sabah ve bu tesadüf hayatımı ne kadar değiştirdi. Kararımı vermişdim. Ertesi gün yeni yıl giriyordu. Bu münasebetle şehre inecek ve Muazzez’i görecektim. Ve çektiğim bu ızdıraba bir şekil vermeğe çalışacaktım.

...

Şehre indiğim zaman vakit gece idi... Muazzez’e sürpriz yapmak üzere evlerine gittim.²¹ Fakat kapılarına gelince iş değişti. Evin önünde bekleyen iki kapıcı kimi aradığımı sordular. Ben aradığımı söyleyince birbirine bakıp güldüler.

...

-Efendim bayan Muazzez’i şimdi göremezsiniz çok meşguldürler. Dedi. ... Uşağın küstahlığı sinirlerimi tahrik etti, ve göksünden iterek içeri girdim. Elektrik ampulleriyle süslenmiş bir koridordan yürüyordum. Nihayete doğru çalgı sesleri ve kahkahalar gelen bir salon olduğunu fark ettim. Ve oraya doğru yürüdüm. Ben salonun kapısını açınca bir an, şarkılar ve kahkahalar durdu. Fakat ben gördüğüm manzaranın dehşetinden ürkmüş, ve kapının yanında donup kalmışdım. Her kes bana bakıyordu.

İçeride yarı çıplak kadınlar ve sarhoş erkekler hepsi karma karışık eğleniyorlardı.

Ortalarında Muazzez’i gördüm. Yanında yüzünü fark edemediğim bir genç vardı. Muazzez kolunu bu gencin boynuna dolamıştı.

...Her kes bana bakarak gülmeğe başladı. Muazzez de gülüyordu. ...

Yavaş yavaş Muazzez’e yaklaştım. Etrafımdan her kes kaçıyordu. Fakat ben hiçbir şey görmüyor ve hiçbir şey hissetmiyordum...”²².

¹⁹ Bursa Sesleri, 1.5.1937, s. 2.

²⁰ Bursa Sesleri, 5.5.1937, s. 2.

²¹ Bursa Sesleri, 16.6.1937, s. 2.

Yazı dizisi, o anda Reşit'in Muazzez'i öldürmesi ve hapse girmesiyle birlikte farklı bir hayata geçişiyle son bulur. Reşit'in bu olaylar hakkındaki yorumu da şöyledir:

“Evet onu ben öldürdüm. Bir zamanlar yumuşak saçlarını okşadığım, güzel gözlerini seyrettiğim bu kadını ben öldürmüştüm.. Hakimler evvela aklımdan şüphelendiler... Fakat şuurum tamamile normaldi.

...

Hiç kimse o anda geçirmiş olduğum ruhî buhranı anlayamamıştı. Onun için sükût etmeği tercih ediyordum. ... Nihayet mahkûm edildim. Ve cehenemî bir kürek hayatı başladı. Hayat artık bence kıymetini kaybetmişti. İşlediğim cürmü burada senelerce hareketten ârî olarak ödeyecektim²³.

B. Bayanlar Sayfasındaki Yazılar

Bursa Sesleri Gazetesi'nde “kadın” ailenin yapıcı ferdi olarak kabul edilmekte, bu doğrultuda bayanlara ev işleri ve ailenin huzur ve mutluluğu için yapılması gerekenler hakkında faydalı bilgiler verilmektedir. Bunun yanısıra, kadının ev dışındaki sosyal yaşama katılmasına çalışılmıştır. Gazetede önemle üzerinde durulan kıyafet devrimi ise, “moda” kavramıyla birlikte benimsetilme yoluna gidilmiştir.

Örneğin; 18 Nisan 1935'te Bayanlar Sayfası'nda çıkan “Aile Hekimi” başlıklı yazıda hanımların sağlık konusunda bilinçlendirilmesi ve gündem hakkında bilgilendirilmesi hedeflenmektedir:

“Bayanlar!

Evlerin çevrimi sizin elinizdedir. Evin sağlığı en çok sizi bağlı tutan bir iştir. Sağlık ise daima göz önünde tutulacak, ihmal edilemeyecek bir meseledir. Sıhhatü daima bakım altında bulundurulmalıdır. Bu bakımı ailenin içindekiler ne kadar yapsa o kadar beceremezler. Çünkü bu, en nihayei bir ihtisasa gereği gösteren bir iştir. Bu gün artık yaşayış tarzının değiştiği ve ilerlediği bir yüz yıldıyız. Avrupa'nın ve hatta Türkiyemizin her tarafında artık her aile, daimî bir aile hekimi ihtiyacını duymuştur. Aile doktoru belli günlerde eve gelir, herkesin sağlığına bağlılık gösterir, olabilecek hastalıklara karşı tavsiyelerde bulunur, saygın hastalıkların nasıl önüne geçileceğini anlatır, aile içinde hastalananları muayene eder, aile doktoru her aile için yiyecek, giyecek, yatacak kadar gereklidir. Bu hususu mutlak temin ederseniz, bir aile hekimi

---

²² Bursa Sesleri, 19.6.1937, s. 2.

²³ Bursa Sesleri, 26.6.1937, s. 2.

seçerek muntazaman evinizdekilerin sağlığını bakım altında bulundurursanız her hususta büyük faydalar göreceğinize emin olunuz”²⁴.

Bayanlara yönelik yayımlanan yazılardan bir tanesi, N. Onatsoy’a ait olan “*Yurt Sevgisi ve Önemli Bir Ödevimiz*” de yurt sevgisi ve bir annenin çocuğuna yurt sevgisini nasıl aşılması gerektiği anlatılır:

“Yurdu sevmeliyiz, yurt sevgisi hepimizin, en büyükten en küçüğümüzün kalbinde öyle yer tutmalıdır ki hiçbir şey onu oradan silemesin, kaldıramasın.

...

Yurt sevgisi, gerçi yaş ilerledikçe, yurt hakkında bilgilerimiz arttıkça artar. Fakat eğer bu sevgi, ta ana kucağından başlayarak çocuklarımızın dimağlarına, kalplerine yerleştirilirse elbette daha sağlam olur.

Bundan ötürü, her ana ve baba en küçük yaştaki çocuklarına her fırsat düştükçe, her öğüt arasında, her yerde, her zaman yurt sevgisini aşılamağı unutmamalı, yurda yararlı olmak gerek olduğunu, Türk yurdundan başka daha kıymetli bir yurt olmadığını, Türklük ile göğsümüzü kabartacağımızı, Türk büyüklerinin yaptıkları büyük işler dolayısıyla onları daima saygı ile anmak lâzım geldiğini tekrar etmeli, usanmamalı, bıkmamalıdır.

Bu büyük ödevi layıkı önemle yaparsak bu gün ana kucaklarında ilk terbiyeyi almakta olan çocuklarımızın ilerde gelecek günlerde sağlam bir yurt sevgisi, yıkılmaz bir yurt bağlılığı ile yetişeceklerinden ve yurda yararlı olacaklarından emin olabiliriz. Bu, okullardaki öğretmenler kadar ve hattâ daha ziyade ana babanın bir yurt ödevidir.

...

Ulusal bir bayram günü gezmeğe götürdüğümüz zaman, her hangi bir kitap veya gazete okunurken içinde ismi veya resmi geçen bir büyüğümüzden bahsederken, kıra veya sinemaya gidildiği zaman.... Ve hattâ nice nice fırsatlarda biz yurt sevgisini kuvvetlendirecek şeyler bulup çocuklarımızın kalplerini dimağlarını bu sevgi ile doldurabiliriz”²⁵.

Bunun dışında bayanlara ev işleri ve ekonomisi hakkında bilgi veren yazılara “*Bir Ev İdare Edilmek İster*” yazı dizisi örnektir:

“Günlerin öğleden sonralarını da bir işe ayırmak gerektir. Meselâ: Artık Pazar günü tatil kabul edildiğine göre,

Pazartesi: sabunlama

Salı: Kapların, bardakların uğulması, cilâlanması,

Çarşamba: Tamirat ve dikiş

Perşembe: Ütü

Cuma: Camların ve tahtaların yıkanması

²⁴ *Bursa Sesleri*, 18.4.1935, s. 5.

²⁵ *Bursa Sesleri*, 28.9.1935, s. 5.

Cumartesi: Mutbağın temizliği, rafların düzeltilmesi, dolapların yerleştirilmesi lâzım olup her ay halı ve kilimleri silmek, perdeleri ve büyük eşyayı süpürmek, tozlarını almak icap eder”²⁶.

Yazının devamında ev hanımlarının evlerindeki hizmetçilere nasıl davranmaları gerektiği konusunda tavsiyeler bulunmaktadır.

“Ev işçilerinin çalışma vakitlerinin sıraya konması işçilerin sayısı ve evlerin kalabalığına göre değişir. Bununla beraber lüzumsuz yere daimî işçi kullanmak da israftır. Çamaşır veya tahta için haftada bir kere dışarıdan bir işçi de getirilebilir.

Hizmetçileri birkaç tane olan evlerde bunların yapacakları işi sabahtan kendilerine bildirmek, vaktinde yapmalarını temin eylemek, pek sıkışık bir hal olmadan işlerini bırakturmamak ve bu iş taksimini iyi idare etmek işlerin saat gibi işlenmesini becermek en önemli işlerden biridir”²⁷.

“Hizmetçilerin iyi çalışmalarını elde etmek için onlara da insanca muamele etmek, yiyecek içecekte ayırd etmemek lâzımdır. Onların karınlarını doyurmak en birinci şarttır. Çünkü, böyle olmazsa çalarak yemeğe mecbur edilmiş olur. Hizmetçilerin de yatacakları, oturacakları yerlerin temiz olması lâzımdır. Bütün işlerimizi onlar yaptıklarından onların temiz giyinmesi, temiz gezmesi bizim sağlığımız için gerektir. Aylıkları da vaktinde verilmelidir. Çünkü onlar nihayet alacakları birkaç kuruş için çalışmaktadırlar. Hatta imkân görüldükçe onları güzel, gönül alıcı sözlerle okşamak ufak hediyeler vermek yapacakları işin daha faydalı olmasını meydana getirir.

...

Tatlı dil, güler yüz her zaman ve her yerde olduğu gibi hizmetçiler üzerinde de tesir eder. İşlerini dikkatle, memnuniyetle yaparlar. Eğer, bir ev kadını evinin idaresini güzel düşünerek, akıllı hareket ederek , herkese tatlılıkla muamele eyleyerek yapmazsa evin rahatı kaçar, akşam, işinden evine gelen erkek her gün hizmetçilerden veya ev halkından bir veya birkaçı hakkında şikâyetler dinlemeğe başlarsa ya gazetesini okur, veya kalkar bir kahveye, komşuya..... gider. Bu gayet tabiidir”²⁸.

C. Köşe Yazıları

1. Tarihsel yazılar

Gazetede sık sık Osmanlı ve Cumhuriyet Bursası karşılaştırılır. Cumhuriyet’le birlikte atılan büyük adımların şehrin gelişimindeki payı okuyucuya sunulur. Sedad

²⁶ Bursa Sesleri, 5.8.1935, s. 5.

²⁷ gös.yer.

²⁸ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 4.

Ataman'ın "Dükkü Bursa, Bursa Ne İdi?" yazısı buna bir örnektir:

"Eski Bursa ne idi? Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan Bursa, yaradılışın kendisine verdiği birçok zenginliklere rağmen dar sokaklı, eski viran bir memleketti. Eski Bursa, elbette bu günkü kadar iyi bir nam alamamıştı. Elbette eski Bursa'ya bu günkü kadar gezgiç aynaları olmuyor, eski Bursanın adı bu günkü kadar ağızdan ağza dolaşmıyordu.

Ne genel meydanları, ne geniş caddeleri, ne temiz otelleri ve ne de büyük yapıları vardı. Eski Bursa tembelenmiş, durmuş bir varlığın sönük bir heykeli idi. Yalnız cami ve tekkesi bol bir yerdi. Hatta bir zamanlar İstanbul'da durdurulmak istenilmeyenlerin sürgün yeri bile olmuştu.

Bu gün kuvvetli varlığının önünde kendini saydıran Cumhuriyet Hükümetimizin temel taşı olan Büyük Millet Meclisi Hükümeti kurulduktan sonra Bursa'yı da unutmadı. Bursa yalnız Cumhuriyet Hükümetimiz devrinde kendine lâyık olan adını ağızlarda dolaştırmağa başladı. Sevgili hükümetimiz ve onun güzel düşünen, iyi hisseden, yanılmayan Başkanları Bursa'yı günden güne güzelleştirmek, süslemek, temizlemek hususunda her zaman olduğu gibi güzel direktifler vererek çalıştılar ve çalışıyorlar.

Bursa'yı Bursa yapan, bu günkü kıymetli ve değerli hükümetimizin ilk temel taşı 23 Nisan 336 da atılmıştı.

Bursalılar! Bu tarih işte bu bakımdan da kıymetlidir..."²⁹.

11 Eylül 1936'da yayınlanan bir yazıda yine Bursa'nın tarihinden bahsedilerek Bursa'nın Türk yurdu olduğu vurgulanmaktadır.

"İlk sahifelerden başlanarak bu güne kadar görülen tarih kayıtları ve yapılan tarihsel araştırmalardan alınan sonuçlar gösteriyor ki: Bursa: asırlardanberi yalnız Türk yurdu olarak yaşamıştır.

Daha İsa doğmazdan on iki asır önce Asya ortalarından koparak dünya üzerinde gezmedikleri bir karışık yer bırakmayan Eti Türkleri'ni burada görüyoruz.

Asya'nın medeniyet beşiğini atlayarak bütün dünyaya Türk medeniyetini taşıyan Eti Türkleri, Bursa'da kendilerine has ve en mükemmel bir kuruculuk ile asırlarca hüküm sürerek yerlerini diğer bir Türk zümresine terk ediyorlar ki bunlar da Frik Türkleri'dir. ... Fakat onların da yerlerini bıraktıkları yurt varisleri de bu sefer Lidya Türkleri oluyor. Lidya Türkleri tarihi İsa'ya kadar, Türkü ve Türklüğü Bursa'nın yegâne sahibi olmaktadır ve tanıtıyor.

Ancak bu arada günden güne zaafa uğrayan bir yurdun batı ellerinde doğan genç ve kuvvetli iki imparatorluk görüyoruz: Roma ve Bizans. İşte bu iki devletin yekdiğerini çekememezliği arasında Bursa, elden ele geçen bir ülke olmuştur. Fakat çok kısa bir zamana ait olan bu sahipsizlik yine bir sona varmış, Anadolu'da günden güne kuvvet bulan Selçuk Türkleri nihayet Bursa'yı elde ederek tam bir hakimiyetle orayı muhafaza etmişlerdir. Tarihin kaydettiği ilk Bursa sahibi olan Türk, yine kendi öz yurdunu elde etmiş oluyor. Bir çok Türk yenilikleri arasında kendilerine "Osman oğulları" adı verilen bir beylik

²⁹ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 2.

de yedi asırlık bir hükümraniyetle Bursa'yı elinde tuttu. Önceleri payitaht ettiği bu güzel memleketi imar etti ve bezedi. Sonraları batıya yapılan akınlar, ele geçirilen yeni yeni şehirler Bursa'yı ihmal etmek üzere payitahtlıktan uzaklaştırdı. Fakat oradaki bütün kıymetli hatıralar ve izerler dolayısıyla Bursa daima Osmanlı Türklerinin göz bebeği gibi tutuldu.

Batının gündün güne kuvvetlendirdiği yeni ve genç devlet kurulları büyük savaşın muzafferî olan bu genç ve dinç devletin karşısında Osman oğullarının padişah adını verdikleri adam ise memleketi idare edecek yerde satmağa kalkacak kadar süflî ve yabancı bir karaktersizliğe düşmüş bulunuyordu. Bunun neticesi olarak savaş galipleri bütün Osmanlı ülkesini bir silâh atmadan işgal ediyor ve bu meyanda Bursa'da önce Fransızlar'ın sonra Yunanlılar'ın eline geçerek yunan haritasına mal edilmek isteniyordu.

Halbuki Bursa'nın kurtuluş tarihinde asırlık bir kayıt vardır: Türk olmak, Türk yaşamak ve Türk olarak ölmek.

...

Bir zamanlar ki hercümerçleri yıllarca, belki de asırlarca uzatan tarih bu sefer ancak iki yıllık bir bucalayışla kurtuldu. Ona bu sür'ati, ona bu çelik gibi keskinliği, şimşekler gibi yakıcılığı veren yine o Asyalı kanı, Asya kültür ve medeniyetinin hamleleri ile şahlanan bir Türk atası oldu.

...

Osmanlı Türkleri'nin Yunanlılar'a terk ettiği yurdu en kısa bir zamanda eline geçiren Atatürk bu vatani gençliğe emanet etti”³⁰.

2. Gündem Yazıları

Bursa'nın tarihsel gelişimini anlatan yazıların dışında günün Bursası hakkında da bilgi veren yazılar yayınlanmıştır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı münasebetiyle yazılan “*Bugünkü Bursa, Bursa Ne Oldu*” adlı köşe yazısı buna örnektir:

“Bursa, Atatürk Türkiye'si'nin yeşil Bursası; bu gün artık Cumhuriyet'in parlak ışığından kuvvet almış, bir sanayi merkezi, bir ticaret şehri, bir gezgiç şehri, bir sağlık şehri, bir dinlenme şehri olmuştur.

Yeni yeni yapıları, genişletilen caddeleri, gürül gürül işleyen ve bir taraftan kurulan fabrikaları, tezgâhları, şarıl şarıl akan şifa verici suları, asrî kaplıcaları, parıl parıl yanan elektrikleri, sayısı artan güzel mektepleri ile Türkiye'nin göz alıcı şehirlerinden birisi olmuştur.

Bursa, bu varlığını, bu asrî kuruluşunu Cumhuriyet'e borçludur. Cumhuriyet'i de Türk ulusu, Atatürk'e borçludur.

23 Nisan'ı kutlularken bize bu günleri yaşamak için çalışmış olan Büyük Türk'ün önünde saygı ve sevgilerle eğilelim”³¹.

³⁰ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 3.

³¹ *Bursa Sesleri*, 23.4.1935, s. 3.

Bursa'nın o günkü mimar değişiklikleri yine bir kş yazısına konu olmuştur. "Fes., Nefes., Kafes..." adlı yazıda eski devirlerden kalma fes eleştirildikten sonra, Bursa evlerindeki kafeslerin kaldırılmasının ne gibi faydalar sağladığı anlatılmaktadır:

"İnsanların, zararlı şeylerin manasızlığını, kötülüğünü ancak onları başlarından defedebildiği zaman daha iyi anlarlar. İşte kanlı saltanat, işte onun kuru korkuluğu hilâfet, işte o kara günlerin hediyeleri başımızın püsküllü belâsı fes, işte kokmuş ağızlardan üfürlen nefes ve işte nihayet çoluk, çocuğumuzu güneşten, tabiatın bu nurundan saklayan köhne kafes... Paris'e ilk seyyahatimde babamla beraber ve henüz çocuktum. (Panteon) da (Napoleon) nun mezarını ziyaret ederken bilmem neden lüzum gördü, babam feslerimizi takmıştı. Orayı bekleyen mall asker, yanımıza sokuldu, başımızdan çıkarmamızı söyledi.. Bizde başı kapalı hrmettir dedik, adamcağız hem hayret etti, hem de ısrarla başlarımızı açtırdı. Gözü açık milletlerin, başları da açık olması lâzım geldiğini işte o vesile ile bir ders olarak öğrenmiştım... Festen daha eski, fakat sahibinin kudret ve azametine göre tepsi kadar büyük olan tuğlu, elmaslı kavuğu, bu gün nasıl, orta oyunlarında halkı gldrmeğe çalışan kavukluhya terk ettiyse de, fesi de zbbeliğiyle meşhur Kinnab zadeyi temsil için artık perdede Karagöz'n eğlencesi olarak bağışladık. Nefes, fert itibarile herkesin yaşamak için en muhtaç olduğu biricik serveti, saadetidir.. Allah kimseye nefes darlığı vermesin, kimsenin nefesini vaktinden evvel tketmesin.. Bu, böyle olmakla beraber başkalarının riyakr, kokmuş ağızlarından çıkan nefeslerinden medet ummadığımızı da Cumhuriyet'in verdiği kudretle ispat ettik... Gelelim kafese: ... Gelgelelim eve: Karşıki evin penceresinden komşu ile el ele verecek kadar dar, güneşsiz bir sokak, hepsinin üstüne bir de hapishane gibi kafesler.. Evde zavallı gün görmez kadınlarımız, güneşe hepimizden daha muhtaç çocuklarımız.. Birçok sokaklardan gelip geçtikçe dikkat ediyorum: En tenha, en kenar mahallelerdeki küçücük evlere bile başka bir nur geldi.. Meğerse şu kafes de ne lüzumsuz şey imiş. şurası muhakkak ki bu hayırlı iş hepimizden ziyade güneş yüzü görerek benizlerine kan gelecek, yüzleri gülecek olan kadınlarımızı sevindirmiştir. İcinizden ayırdığı hemşirelerinize Millet Meclisi'nde yer veren Cumhuriyet Hkmeti, işte sizi de artık kafes arkasında bırakmadı.. İstanbul'da toplanan dünya kadınları kongresinde onlardan farklı olmadığını gösteren Türk kadını, kendi mutavazı evini de bir Avrupa evine benzetti. Bence bu da bir büyük bayram, bir kadın bayramıdır"³².

Bursa Sesleri'nde o günün önemli olayları, önemli günleri ele alınmaktadır. 11 Eylül Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşu o yıllarda özenle kutlanmaktadır:

"11 Eylül 1922 yeşil Bursamızı ve bütün Türk yurdunu kurtaran Türk ordularının büyük başbuğu en büyük büyüğümüz sevgili cumhurbaşkanımız

³² Bursa Sesleri, 2.5.1935, s.3.

*Atatürk 11 Eylül 1936 yeşil Bursa 14 yıl evvel bugün yeniden kurtuldu. Türk yurdunu kurtaran büyük öndere ve onun kurduğu C.H.P. ne candan saygılar*³³.
“Bu gün her yer donanmış, en küçük yaştaki Bursalı’dan en ihtiyarına kadar, en zayıfından en kuvvetlisine kadar kadın, erkek, büyük küçük, sivil ve ya asker bayram yapıyoruz.

...

*Bu bayramı kutlularken bütün Türk yurdu gibi, yeşil Bursamızın da kurtulması için kokmuş devirlerin, imparatorluk, padişah zamanlarının en büyük rütbe ve tekliflerini ayaklar altına almış, elinde tüfengi ile Türk ulusunun başında 30 Ağustos Zaferlerini kazanmış olan Türk ordusunun başkumandanı olarak çalışmış, Türk’ün, Türklüğün ortadan kaldırılamayacağını bütün acuna karşı ilân ederek buna iman etmiş ve eskisinden daha kuvvetli, daha şerefli, daha unurlu bir varlık yaratmış olan büyük kurtarıcı, pek sevgili önderimiz, güneşimiz Atatürk’ün Bursa’daki anıtı karşısında en derin, en candan en samimî saygılarla başlarımızı eğecek, ona gerek içimizden ve gerek dilimizden en ateşli minnetdarlıklarımızı sunacağız*³⁴.

Cumhuriyet’in 14. yılı için yazılan bir köşe yazısında ise; Kurtuluş Savaşı’ndan sonraki gelişmeler anlatılır. Yazının başlığı ise “*Cumhuriyet 14 Yaşında*” dır:

“Cumhuriyet on dört yaşına bugün giriyor. Kalplerimizde sonsuz bir sevinç, içimizde ölçsüz bir kıvanç var.

Bu ulu gün, yüksek rejimin yurda ilk tohumlarını saçtığı günün yıl dönümüdür. Bu varlık Türk ulusunun son damlasına kadar dökülen en asıl kanın verimidir.

Hiç bir ulus on dört yıl evvel kazandığımız bu neticeyi ulusumuz kadar açıkça ve tereddüdsüz elde edememiş, ulusumuz kadar serbest yaşamağa hak kazanmamıştır. Çünkü: Yine hiçbir ulus yoktur ki, Türkler gibi akılları durduran ve başarılması imkânsız görünen bir savaştan böyle yüzü ak çıksın.

Cumhuriyet; Türk ulusunun bütün benliğile, imanile savaşıp kazandığı bir büyük savaşın ilk eseri, Türk kuvvet ve kudretinin dünya ulusları önünde yükselen en erişilmez bir örneğidir.

...

Geçen bu on üç yılın her yılı birer yüz yıl hızile İstiklâl Savaşı galiplerini istiklâlden medeniyete, medeniyetten yükselişe koşturdu.

Esareten hürriyete, Sevr’den Lozan’a, doğru söyle ölümden hayata bir anda yükselen Türk, bu on üç yıl içinde neler yapmadı. Bütün yoksulluğuna, bütün yorgunluğuna ve yüzlerce yıldır bakımsızlığına rağmen..

Parası yoktu, yurdu haraptı. Belki yiyeceği bile kalmamıştı. Fakat o, her şeye rağmen yoksulluk içinde varlık yaratmasını öğrenmişti. Kurtuluş Savaşı’nda da dökülecek asıl kanından ve Ulu Önderinden başka nesi vardı ki?..

...

İstiklâl Harbi, tarihimizde en büyük bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyet rejimi ise bu büyük dönüm noktasına dayanan bir inkılâp kaynağıdır.

³³ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 1.

³⁴ *Bursa Sesleri*, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 2.

Lozan Muahedesiyle yükselen durumumuz, Montrö Zaferi'ne kadar göğüs kabartıcı bir şekildedir. Köhne bir istibdadı en verimli Cumhuriyet'e çeviren Türk, inkılâplar yaratmaktaki kudreti ile, başındaki en büyüğüyle ne kadar öğünse azdır"³⁵.

"...Dünün cehalet ocağı; pislik yuvası medreselerin bu gün yerlerini, feyiz ve nur fışkıran okullarımız aldı

Yakın bir çağa kadar ne benliğimiz, ne bir dilimiz ne de bir tarihimiz vardı. Zaten nesi vardı ki Türkiye'nin?.

Bir yanda; yıkık bir yurd, sönmüş ocaklar, esir gibi inliyen bir ulus ve yokluk.. İşte bedbaht saltanat Türkiyesi..

...

On dört yıl, gençleşmiş ruhlarla o savaş ve kurtuluş galiplerini aramızda görüyoruz.. Ve gözlerimiz bu eşsiz bayram gününde de Ankara'dan doğan güneşten süzülen nurlarla kamaşıyor. Ne mutlu bize"³⁶.

II. ŞİİRLER

Bursa Sesleri Gazetesi, şiir yönünden oldukça zengin bir gazetedir. Ulusal bayramlardan, günün gelişmelerine kadar hemen her konu şiire konu edilmiştir. Ancak, gazetede özellikle aşk ve ulusal konulu şiirler ağırlıktadır.

A. Genel Konulu Şiirler

Genel konulu şiir kategorisine aşk, ayrılık, gurbet, hayat gibi konuları işleyenler alınmıştır. Aşk konulu şiirlerde dikkati çeken bir nokta ise, dönemin aşk hayatıdır. Dönemin şartları gereği yoğun yaşanan aşk duygusu, günümüzden farklı olarak kutsallaştırılmıştır.

26 Ağustos 1935'te "Bayanlar Sayfası" nda yayınlanan şiir, "aşk" konusunu işlemektedir:

---

³⁵ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 3

³⁶ Bursa Sesleri, 29.10.1936, s. 5.

“Gurbet

“Sessini en tatlı yerinde kesti”
“Bizi sonsuzluğa bağlayan o su”
“Şükûfe Nihal”

*Emelsiz rüyalarla ruhumu avuturken,
Bu dinmeyen hicrani sanki uzatır gurbet;
Varlığın kalp ağrımı acısız uyuturken.
Bu tatlı yaşamayı her an kısaltır gurbet..*

*Hayat bir sel, ben ona düşen ufak bir taşım
Çağladıkça ezilip küçülür, şişer başım;
En çetin onda yine gurbet olur yoldaşım,
Dumanlı dağlar gibi ruhumda uzar gurbet..*

*İşleyen yara gibi büyür genişler hasret.
Sevinerek bitecek diyordum irgeç bu dert,
Acunun hiçlikleri azmıma olunca set,
Bitmeyen yıllar gibi içimde sızar gurbet..*

*Ateş saçan gözlerim sönünce, sevgililer
Bir yıldırım hızıyla kaçtılar birer birer.
Öksüzlük şarkısını onlar bestelediler,
Tatlı mırıltılarla gönlümde çağlar gurbet.*

*Şimdi ne gençlik kaldı, ne o ateşli gurur,
Gittikçe kararıyor, önümü parlatan nur,
Etrafımı kaplayan sükût bana dokunur.
Bir uzun hicran gibi kalbimi dağlar gurbet.*

BAKİ³⁷.

Gençler Sayfası’nda yayınlanan “Hayat” adlı şiirde ise, yine duyguların yoğun yaşandığı görülmektedir. Şiirde vurgulanan “ıstırap” ise, bu yıllardaki şiirlerde çokça işlenen bir konudur.

“Hayat

*Ben hayatı, değil kirlî bir nehir;
Tertemiz büllürdan bir su sanırım.
Bilmem neden bazen bu renk değişir
Hep ben yanılır, hep ben aldanırım.*

---

³⁷ Bursa Sesleri, 26.8.1935, s. 5.

*Bu ezelden gelen bulanık ırmak,
Ademden Havvaya dökülen kandır,
Bu suyun bir sonu ergeç çıkacak,
Yaşamak ölmekten daha yamandır.*

*Bir sabah kucaklar, hergeçen akşamı
Gün olur ki güneş bile kararır.
Başbaşa yürüyen her neş'eyle gam
Bu yol sonunda bir çukura varır.*

*Kimisi geceyi güneşli görür,
Kiminin kahırdan gözü yaş olur.
Kimisi ömrünü ateşli görür,
Kimi iztırapla arkadaş olur.*

*Bir kalbe hayatın hicranı sızar;
Bir kalp sönmek için bir nefes gözler,
Kimisine gece olur gündüzler,
Kimine saatler kapkara uzar.*

*Bir yanda bir zengin yavuklusuna,
Pırlanta küpeler, inciler peyler,
Ötede bir anne aç yavrusuna
Bir ninni yerine, mersiye söyler.
Hey.. Orhan, geniş gör, zevkini kırma
Sen ezelden beri gamla dolusun.
Hayatın seyrine boş ver, aldırma;
Sen, şair babanın, şair oğlusun*

Orhan Vefik”³⁸.

18 Nisan 1935 tarihinde Gençler Sayfası'nda çıkan şiirde, yine bir aşk acısına değinilmektedir:

“Ayrılık

*Ruhum kadar sararmış yazınki
yeşil dağlar,
Sevgilim hasretinle gönlüm
karalar bağlar*

*Ne zaman dindirecek ağla-
yan gözlerimi?
Bulutlara söyletsen haykıran
sözlerimi.*

---

³⁸ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 6.

*Geceleri uykumda hep seni
samramırım
Gördüğüm rüyalarla seni
gelmiş sanırım.*

*Uyanır heyecanla etrafımı
dinlerim,
Duyduğum ızdırapla hazin,
hazin inlerim.*

*Dışarda hırçın, hırçın esen
rüzgâr sesinde,
Senden bana bir selâm, söy-
liyor nefesinde.*

*Sanırım, aldanırım seni haber
alırım.
Sönen göz yaşlarıyla, yine
yalnız kalırım
Mehmet Turan ”³⁹.*

1935 yılında çıkan şiirlerden biri de, gazetede “Karaboncukoğlu” ismiyle gördüğümüz bir şahsa aittir:

“TÜRKÜ

*Bahçemizde sıra sıra güller seni bekliyor
Menekşeler, lâleler, zümbül seni bekliyor
Gece, gündüz ötüşen bülbül seni bekliyor
Sevdiceğim gel beraber, gezinelim kol kola
Böyle günler kısmet olmaz bu cihanda her kula*

*O güzel gül yanağını gül görsün de utansın
Menekşe boynunu eğsin lâle kana boyansın
Güllerde bülbüllerde seni görmeğe kansın
Sevdiceğim gel beraber gezinelim kol kola
Böyle günler kısmet olmaz bu cihanda her kula*

*Beni üzme istiyorsan öldürür kurtulursun
Unutma, ki sende sonra ettiğini bulursun.
Acı artık aşıkına, sonra pişman olursun.
Sevdiceğim gel beraber gezinelim kol kola.
Böyle günler kısmet olmaz bu cihanda her kula...”*

---

³⁹ Bursa Sesleri, 18.4.1935, s. 6.

Aynı tarihli bir başka şiir de aşk konusunu işliyor:

“*OLDU*

*Bir çift ela kadehten içtiğim sevgi bütün
Bir çift yılan ağzından dökülen zehir oldu
Hayalini taşıyan mabet yolları bugün
Mezarıma uzanan kanlı bir nehir oldu*

*Ruhuma umut veren, çiçek deren o eller
Ta kalbime uzanan vahşi bir pençe oldu
Yıllardır kollarında geçen tatlı hayaller
Şimdi acı hakikat, uzun bir gece oldu.
İsmail Hincer”.*

Bir başka şiir ise, Ziya Vehbi Altürk’e ait olan “Köy Türküleri” adlı şiirdir:

“*KÖY TÜRKÜLERİ*

*Kara kaşlı kara gözlü,
Pınar gibi pınar özlü,
Yüreğime içden sözlü,
Yan yan bakıp geçme sakın.*

*Bakışların bana hayat,
İşte gönlüm koy başın yat,
Yüreğime sevgin kanat,
El kızına bakma yakın.*

*Sevgilini yakma böyle,
Bir su gibi akma böyle,
Şimşek olup çakma böyle,
Benim köyde senin hakkın”⁴⁰.*

Genç yazılar bölümünde çıkan bir şiir ise M. Turan adıyla yayınlanmıştır. Şiirde aşk ve acı duyguları işlenmektedir:

*“Gönlümde bulut
Göklerden inme bulut gönlüm zaten kapalı,
Pamuktan ellerimle dokunma sen ruhuma;
O ezelden yaralı, acı bir hatıralı...
Pamuktan ellerinle dokunma sen ruhuma.*

---

⁴⁰ Bursa Sesleri, 27.2.1937, s.2.

*Onda saplandı kaldı bir çift gözün okları
Yıllar var ki kanar, durmadan kanar;
Perde çekti üstüne yine göz kapakları,
Bir de sen örtme bulut bunalmasın yaralar.
Yahut da ört, bulut ört paslansın hatıralar”⁴¹.*

Bursa Sesleri’nde Karaboncuk Köşesi’nde 30.6.1937 tarihinde çıkan bir şiir ise yine “Karaboncukoğlu” mahlasıyla çıkmıştır.

“Eski yollardan hiç te mi geçmeyelim?

*Dilberi yektâmi halk etmiş Cenabı Hak seni,
Görmedim ben müddeti ömrümde böyle gülteni.
Hüsünün mümkün değil tasviri lâl etti beni,
Görmedim ben müddeti ömrümde böyle gülteni.*

*Gözlerin mihrakı aşkın en ciğersiz şulesi,
Saçların bedri münirin hayretefza hâlesi.
Sanki girdi kalbime bir miknats seyyalesi,
Görmedim ben müddeti ömrümde böyle gülteni”⁴².*

Bursa Sesleri’nde çıkan bir diğer şiir, E. Güvener’e ait olan ve konusu “aşk” olan şiirdir.

“Veremlinin ahı

*Sızlayan kalbimdi ah eden başım
Arada kaynadı benim genç yaşım,
Yaşarken yazıldı şu mezar taşım.
Bardağım kıpkızıl bir kanla doldu.*

*Aşk adile yanan aşık keremim,
Hastayım, dinmiyor bir an elemim
Kurtuluş yok artık çünkü veremim,
Gözlerim ümitsiz bir yaşla doldu.*

*Kardeşlerim ağlar anam kederde
Bulunmadı çare bendeki derde
Senelerdir dünya denen bu yerde
Görüp işittiğim bir yalan oldu”⁴³.*

---

⁴¹ Bursa Sesleri, 29.5.1937, s. 2.

⁴² Bursa Sesleri, 30.6.1937, s. 2.

⁴³ gös.yer.

B. Ulusal Şiirler

Ulusal içerikli şiirlerde, Millî Mücadele kahramanlıkları, kazanılan zaferler, millî bayramlar, Atatürk, Cumhuriyet'in getirdikleri vs. konular işlenmektedir.

Örneğin; 23 Nisan 1935'te yayınlanan şiir Kurtuluş Savaşı temalıdır.

“Dumlupınarın Türküsü

Buzlu kış yelleriyle, alının terini silip; yazın yalın güneşte yana yana.. Bozok yaylasından, Kızılırmak boyundan, ta Sakarya kıyılarına, geniş omuzlarında mermiler taşıyan ana; sen söyle bize Dumlupınarın türküsünü.

Dumlupınarın, oğuz topraklarına karışan bilinmeyen üsün dul karısı: onun, öksüz armağanlarını büyütmek geçindirmek yetiştirmek için tarla yollarında, sapan başında nasırlaşan ayakları lime lime çatlayan erdemli Türk kadını... kınalı elleri göz yaşile solup buruşan bağı yanık yavuklu sen söyle bize Dumlupınarın türküsünü.

Savaş yerlerinde, er meydanlarında, tanrının, göğsü kabarak okayla seyrettiği, bir bacağını Dumlupınar kurtuluş tapığının temelinde armağan eden Mehmetçik. ey ölümlerin bile korkutamadığı anlı, ünlü yiğit; sen söyle bize Dumlupınarın türküsünü.

Nizami Kafesoğlu”⁴⁴.

28 Eylül 1935 tarihinde çıkan şiirde ise Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşu işlenmektedir:

*“Bir kurtuluş şarkısı
-11 Eylül-*

*İnancın sonucunda istiklâlin kılıcı
Şimşeklendi bir hızda
Bin derdin acisiyle, bağrılarımızın hıncı;
Şarkı, dudağımızda.
Ulu karlı bir dağın zümrütten yamacında,
Bursa güzel bir peri,
Kıpkızıl akşamların ışıkları saçında,
Ağlıyordu gözleri..*

⁴⁴ Bursa Sesleri, 23.4.1935, s. 6.

*Ateş atlarımızla şafakların içinde,
Geçerek Nilüferden;
-Yüzü, tutuşuyorken kurtuluş güneşinde-
Göğe yükseldi birden.
M. Kemal Ergenekon”⁴⁵.*

İkinci şiir ise:

“Bursada 11 Eylül

*Bursa büyük gününden birini yaşıyordu
Sokaklar tıklım tıklım insandan taşıyordu.
Ben de takıldım o gün bu coşkun sele
Sanki bütün insanlar vermişti hep el ele..*

*Herkesde bir sevinç var, söylüyor, coşuyordu.
Hepsi de bir kalp gibi anıt’a koşuyordu.
Büyük bir intizamla sıralanmıştı herkes
Yeri titretir gibi kulağıma geldi ses*

*Bu sesin sahipleri bilirmisiniz kimdi;
Pek acele etmeyin, anlatacağım şimdi
Ben ses gelen tarafa çevirince başımı
Fark etmişti arkadaş, gözümdeki yaşımı*

*Benim sevinç yaşlarım dökülünce gözümden
Bir soğuk ter boşandı, benim soluk yüzümden
Gönlüme hep bu bayram bir heyecan eklerdi
Hayalimde canlanan: Arslan Mehmetçiklerdi.
Y. Bozkurt”⁴⁶.*

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı hakkında yazılan bir şiir Nevzat Tekay’a aittir:

“23 NİSAN

*Duyuldu kuş sesleri ışıldadı yine tan
23 Bahar gibi doğdu bugün ufuktan,
23 Nisan
Gönüller neş’eli, kalpler neş’eli,
Esiyor içlerde mutluluk yeli
Yıkılan Türklüğün yeni temeli,
İşte o baharın yadigârıdır.*

Duyuldu kuş sesleri ışıldadı yine tan

⁴⁵ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 4.

⁴⁶ Bursa Sesleri, 28.9.1935, s. 6.

*23 Bahar gibi doğdu bugün ufuktan
23 Nisan”⁴⁷.*

Bursa Sesleri Gazetesi’nde bütün ulusal bayramlar büyük bir titizlikle verilmekte ve bunun hakkında şiirler de yayınlanmaktadır.

1935 yılında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı için yazılmış birinci şiir Atatürk için övgü dolu sözler bulunmaktadır. Dönem şiirlerinde görülen öz Türkçe kelimelerin bu şiirde de kullanıldığı görülmektedir.

“Atatürk Geçerken

*Ne varsa içimize sevgi ve saygı gibi.
Biz bunları hep sana veriyoruz Atatürk.
Gececeğin yollara bahar bir yaygı gibi:
Ülkülü gönlümüzü seriyoruz Atatürk*

*Nur başının yanında isli bir lambadır gün,
Baştan başa ışıkla donattı yurdu ülkün,
Ulusal fabrikalar yaptıkça yurdda düğün,
Genliğin son katına eriyoruz Atatürk*

*Güneşler içiyoruz o ülkü kaynağından.
Gönençler fişkırıyor yurdun dört bucağından,
Taze erdemler açar senin öge bağından
Demet demet koncalar deriyoruz Atatürk*

*Acunda neden korkar Türk dinen yüce budun
Ona öğenden sızan bengü suyunu sundun
Budunlar katında Türke de saygı kurdun
Göysümüzü onurla geriyoruz Atatürk
Mizami Nefeslioğlu” .*

İkinci şiir ise Ziya Vehbi’ye aittir. Bu şiirde Cumhuriyet’in 12. yıldönümü üzerinde durulmakta ve bu mutlu günün getirdiği yararlardan bahsedilmektedir. Vurgulanan konulardan biri, Cumhuriyet’ten önceki yöneticilerin kötü tutumları ve bu tarihlerin unutulması gerektiğidir. Atatürk ve Cumhuriyet’in Türk milletini kötü günlerden kurtardığı teması işlenmektedir.

---

⁴⁷ Bursa Sesleri, 23.4.1937, s. 2.

“29 Birinciteşrin

12 inci yıl dönümü, Cumhuriyet gününü,
Kutlulayan yurtdaşlar! Bu günün düğününü,
On iki yıl önce de bu günde kucakladık....
Ta o günden bu güne binbir hızla atladık.
O güne dek ülkümüz, tarih yalnız bir düdü.
Bu günün büyüklüğü ondan sonra görüldü.
Ondan önce kardeşler! Habersiz satılmıştık.
Büyük varlığımızla Türklüğün atılmıştık.
On iki yıl evvele kadar gelen yakın devirde.
Yazılan yaprakları, arkadaş; bir çevir de,
Oku orada Türklükde kararın günlerini.
Ve dinle sultanların gizli düğünlerini:
O günlerde çıktı bir ateşli ünlü adam,
Onun gizli ateşi sardı evleri dam, dam
Bir günde ta Samsundan bir gür sesle yükseldi.
Büyük “ATATÜRK” adı dağlar aşarak geldi.
Yayıldı yurdumuzun en küçük bucağına.
Onun adı sır gibi düştü Türk kucığına.
Bu imanlı büyüğün imanına inanan,
Kurtuluş ateşile peşine düşüp yanan,
Çoluk, çocuk, ihtiyar, kadın, erkek ve gençlik.
Bir hamlede yarattı şarlarda, dağda birlik..
Şimşekler gibi çaktı Ata'nın kumandası.
Yol almağa başladı Ayşeciğın mandası..
Ayşenin kağnisile taşınırken mermiler.
Cephelerden ses verdi bize çelik süngüler..
Bir gündü, garp cephesi, ve Lozan kumandanı.
Ufuklarda görünce kararın bir dumani,
İnönünde hız alan o yıldırım İsmet'ti.
Verince kumandayı düşmanı berbadetti.
Nihayet Sakaryada görüldü başkumandan.
Yılmadı ne ateşten, ne de kara dumandan.
Birdenbire fırladı yerinden silkinerek:
“Ordular, Ak denizdir, hedefiniz..” deyerek,
Bin kuvvet bin hamleyle verdi en son emrini.
Ordumuza gösterdi İzmir sahillerini..
İzmir sahillerine dayanan koca ordu.
Yurdun istiklâline çelikden bir ağ kurdu.
Bundan sonra başladı gülmeğe Türkün yüzü.
Ataya taptı yurdun yetimi ve öksüzü..
29 Birinci Teşrin 923
Bize gelmedi güç
29 Birinci Teşrin 923
Tanımadı vatani gizli satan sultanı.
Türk genci bu günü sen, çok eyi bil ve tanı..
Büyük başkan, büyük şef; kurtarıcı Atatürk.
İşte böyle bir günle yurda verdi büyüklük...
Yaşa Kemâl Atatürk, Yaşasın Cumhuriyet.

Kimin içinde varsa, kahrolsun, kötü niyet... ”⁴⁸.

Bu yıllarda Atatürk’le ilgili birçok şiir yazılmıştır. Bunlardan bir tanesi yine Ziya Vehbi Altürk’e ait olan şiirdir:

“Atatürk

*Baktı Kocatepeden
Kirpiği titremeden
Erler sendelemeden
Atıldılar ileri*

*Bir gündü aslı handa
Süngüler kızıl kanda
Göründü her bir yanda
Ordunun dinç erleri*

*Başkumandan savaşı
İnletti dağı taşı
Türkün o büyük başı
Bakmıyordu hiç geri*

*Kocatepeden indi
Çalı köyde gezindi
Yüreklere nur sindi
Güneşledi gözleri*

*Ağustos yirmi altı
Yerden toz duman kalktı
Silindi her karaltı
Doğdu Türkün değeri*

*Dokuz Eylül yaklaştı
Erler dağları aştı
Koca bir dünya şaştı
Alınca biz İzmir.*

*On birinde Eylülün
Sesi geldi bülbülün
Bursaya dendi gülün
Geliyor Türk askeri”⁴⁹.*

Bursa Sesleri Gazetesi’nde Atatürk’ü öven şiirlerin yanısıra, Kurtuluş Savaşı kahramanlarından İsmet İnönü hakkında da bir şiir yayınlanmıştır.

---

⁴⁸ Bursa Sesleri, 28.10.1935, s. 2.

⁴⁹ Bursa Sesleri, 11.9.1936, Fevkalâde Sayı, s. 2.

“İnönü

Zafer tepelerinin eteğine uzanmış,
Seyrediyor, mevsimin tablosunu
İnönü
Her köşesi iftihar duygusu ile
buzanmış
Seyrediyor mevsimin tablosunu İnönü

Güneş nurlu ufkuna mutluluğu
yelerken
Gazi ovalarında kuzucuklar meler-
ken
Kuşlar ezgilerini coşkunca besteler-
ken
Seyrediyor mevsimin tablosunu
İnönü.

NEVZAD TEK'AY⁵⁰.

14 Nisan 1937'de ise T. K. Uçucu Üyelerinden Nemci Aksop'un milliyetçi duygularla yazmış olduğu “akrostiş” tarzı şiirin ilk dizeleri birleştirildiğinde “Türk Kuşu” kelimesinin çıktığı görülmektedir:

“Akrostiş

Takarız ay yıldızı yükseliriz güneşe
Ülkü ettin bunu sen bütün Türk
gençliğine,
Ruhumuz kartallarla hazırlandı gü-
zeşe,
Kanatlanan gücümüz benziyor bir
ateşe

Kalbimizde armamız güzel beyaz
kırmızı,
Uçdukça neş'e ile arttırır hızımızı,
Şimşek gibi göklerde parlıyarak
çakarız,
Uğrunda kan olur, tufan olur akarız”⁵¹.

⁵⁰ Bursa Sesleri, 20.3.1937, s. 2.

⁵¹ Bursa Sesleri, 14.4.1937, s. 4.

C. Bursa'yla İlgili Şiirler

Bu yıllarda Bursa'ya övgü ve hayranlık duyguları taşıyan birçok şiirle karşılaşmak mümkündür. Bu şiirlerde dikkati çeken en önemli noktalardan biri, Bursa'nın o dönemdeki tabiat güzelliklerinin vurgulanmasıdır. Bursa'nın yeşil oluşu ve Uludağ ise, özellikle üzerinde çok durulan konular arasındadır.

11 Nisan 1935 tarihinde "Gençler Sayfası" nda çıkan şiir:

"Bursa yollarında

*Görünüyor ne güzel
Uludağın karları
Karşıda o yeşil el
Eşsiz cennet bağıarı.*

*Gözümde dalgalanır
Yeşillik tufan gibi,
Ve benliğim uyanır
Yeni uykudan gibi.*

*Minareler, camiler
Seçiliyor yakından
Sanki beyaz gemiler
Dönüyor bir akından*

*Hasretle esen rüzgâr
Bana bir neş'e verir
Yârimin kokusu var
Onda, bana elverir.*

Şadi"⁵².

5 Ağustos 1935'te yayınlanan Bursa'yla ilgili şiirde Uludağ'ın insan psikolojisinde olumlu etkiler bıraktığı konusu işlenmektedir.

"Gözlerimde

*Denizden uzak kaldım, yaklaştım Uludağa
Biraz daha hız geldi, gönümdeki tunç bağa.
Dağlar başka devadır, deniz başka bir kızdır.
Uludağa dayanmak insana başka hızdır.
Çoktur diyorlar bana, Uludağın yokuşu.*

---

⁵² Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 6.

*Nice yokuşlar geçtim, gönlümün varken kuşu.
Sevgiye sevgen oldum, kıyılarda dağlarda.
İçimdeki ateşler bazan beni bağlar da,
Ne kıyı ararım ben, ne de hoş bir dağ başı.
Gözlerimde kalıyor geçen günün göz yaşı...*

Ziya Vehbi Altürk”⁵³.

19 Ağustos 1935’te “Bayanlar Sayfası” nda İhsan Türker’e ait olan Bursa şiirinde ise yine Uludağ’dan bahsedilmektedir. Uludağ ve Bursa’nın tabiat varlıklarına hayranlık, insan ruhuna iyi gelmesi ana temadır.

“Yeşil Bursa

*Tan estikçe gönlün şenlenir.
Neş’eler saçarsın Ulu dağında,
Gönüller bağında ruhlar eğlenir.
Şebnemler düşünce bahar toprağına.*

*Sihirli gülüne candan vurgunum.
Büyüledi aşkımı şen gülen yüzün.
Seninle birlikte ben de coşkumum
Dökmesin gam yaşı kuralay gözün*

*Ağlasan rüzgârlar eser şen eder.
Ruhunu ezmesin bir zalim keder.
Şen perin sazıma bir mızrap ursa
Bin aşkla sevsem seni yeşil Bursa”⁵⁴.*

26 Ağustos 1935’de “Lâalci” mahlasıyla yazan bir kişinin şiiri ise şöyledir:

“(Ahlama)

*Bursanın yem yeşildir her bir köşesi;
Yaz ve kış hem beyazdır keşiş tepesi.
Karlı dağ, yeşil çayır çok hoştur amma:
Bahar olur, mevsim gelir, başlar ahbab akını;*

*Biri gider, üçü gelir; kaçırırlar tadını..
“Bursanın banyoları safa verirmiş..”
“Sıcak su hastalara şifa verirmiş..”
“Şifa bu! atılamaz yabana” derler:*

⁵³ Bursa Sesleri, 5.8.1935, s. 2.

⁵⁴ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 6.

*Bir telgraf.. verelini damlarlar hep Bursaya:
Sormazlar ki: para, pul bu alaya?..
Gelenler; geçirirler tatlıca günler..
Buhurlar şifa, sefa.. geri dönerler..
Dönmeyen yegâne şey: evlerde düzen
Gürültüden, yorgunluktan Bursalılar biterler;
Mevsim geçer; tenhalaşır hem keseler hem evler..
Bütün kış hasta olur doktor ararız.
Parasız; sade suya ekmek banarız.
Avunur-yaz gelince-gönüllerimiz:
Sanırız ki safa sürmek nasip olur mu bir sene;
Akın başlar İstanbuldan, Ankaradan her sene”⁵⁵.*

23 Haziran 1937 tarihinde “Genç Yazılar” kısmında çıkan bir şiirde aşk duygusu ile Bursa’nın güzellikleri birlikte verilmiştir.

“Bursanın Uludağında

*Bir dağlı kızın güzel dudağında,
Puselerim ateşler gibi yandı.
Gözlerim Bursanın Uludağında,
Gezen her güzeli bir Leylâ sandı.*

*Bende mecnun gibi dolaştım durdum
O leylâklı dağın eteklerinde.
Sevgilimi aramaktan yoruldum,
Şu sevda balının peteklerinde.*

*Yorgun dağların şu sevgili kızı
Verdin kanayan yarama sızı.
Bumu senden bana hatıra kalan?
Anladım sevmek sevilmekte yalan*

İhsan Türker”⁵⁶.

---

⁵⁵ Bursa Sesleri, 26.8.1935, s. 3.

⁵⁶ Bursa Sesleri, 23.6.1937, s. 2.

III. BULMACALAR

Bursa Sesleri Gazetesi'nde hemen her sayıda bulmacalara yer verilmiştir. Bunlar, genellikle klasik bulmaca tarzında sorular içermekle birlikte, bazen siyasal düşüncenin etkisinin gözlemlendiği bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır.

14 Mart 1935 tarihinde çıkan bulmaca şöyledir:

“Annenize ad takınız vilâyetlerimizden birini bulunuz”⁵⁷.

4 Nisan 1935'te sorulan bulmaca şöyledir:

“Bursa'nın tam ortasını bulunuz ve bize bildiriniz. Doğru bildirenler arasında bir kişiye altı aylık abone, bir kişiye bir paket fantezi zarf kâğıt, 5 kişiye Tayyare Sineması'nda birer salon bileti, 15 kişiye birer tulum Pekkal tutkallı, 15 kişiye birer zımbalı defter, 15 kişiye birer kart hediye edilecektir. Cevaplar Salı sabahına kadar ve kuponla birlikte gönderilmelidir.”⁵⁸.

Bu bulmacanın cevabı da:

“Geçen bulmacamızda Bursa'nın ortasını sormuştuk. Aldığımız cevapların bir kısmında Ulucami, Atatürk heykeli, Kapalıçarşı gibi cevaplar da geldi. Fakat (Bursa) nın ortasında (R) harfi vardır. En doğru cevap bu idi”⁵⁹.

11 Nisan 1935'de çıkan bulmaca:

“Bursamızda bulunan namılı terzilerden birinin adını bulacaksınız. 1,2,3, üncü harfleri beyaz renktedir. 1,2,6, inci harflerini yüzünüzde bulursunuz. 2,3,1,2,4,2,7 inci harfleri kardaşınız kadar sevdiğiniz birisidir. 4,2,7 inci harfleri ağaçtadır. 2,4,2, inci harfleri denizedir. O halde bu terzihane hangisidir?”⁶⁰.

2 Mayıs sayısındaki bulmacada:

“Yeni bulmacamız. Ne arıyorsunuz? Bu kelimeleri yerli yerine koyunuz, aradığınızı bulursunuz” denilerek aşağıdaki harf dizileri verilmiştir: ⁶¹

⁵⁷ Bursa Sesleri, 14.3.1935, s. 6.

⁵⁸ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 6.

⁵⁹ Bursa Sesleri, 11.4.1935, s. 6.

⁶⁰ gös.yer.

⁶¹ Bursa Sesleri, 2.5.1935, s. 6.

“Sas ay imi or esler
bur uz ar”

Bir başka bulmaca:

“Kımıldamadan giden ne dir? Bulmacam akıl, fikir, ruh, ses gibi göze görünmeyen şeylerden olmayıp koskocaman bir cisimdir. Gözle görünür, el ile dokunulur, ayakla basılır, her yere gider fakat hiç yerinden kımıldamaz, bunun nereye gittiğini birçok yerlere yazılar asarak ta ilân ederler, böyle yerinden hiç kımıldamayıp gene her yere giden bu nedir?”⁶².

29.10.1936 tarihindeki bulmaca:

“Ben dört harfli bir kelimeyim. Birinci iki harfimi eskiden silâh diye kullanırlardı. Son üçüncü harfimi eski devirlerin bir tabiri idi. 2,1,4 üncü harflerim vücudumuzda iki tane olan bir şeydir. Ben kendim Cumhuriyet devrinin ehemmiyet verdiği bir yerim”⁶³.

20.3.1937 tarihinde çıkan bulmaca:

“Soruyoruz: Coşkun dayı masalına başladı; Vaktile bir ağacın bir başı varmış ondan sonra... Susdu. Ondan sonra ne geleceğini kim bilirse masalına devam edeceğini vaddetti. Biz de onu soruyoruz ondan sonra acaba ne gelir...”⁶⁴.

Bu bulmacanın cevabı: “Ondan sonra on bir gelir” olarak verilmiştir⁶⁵.

3.4.1937'deki bulmaca soruları ise şunlardır:

1-Türk ulusu en çok fenalığı kimlerden görmüştür?
2-Türkiye Cumhuriyeti'nin en mutlu ulusal bayramı hangisidir?”⁶⁶.

Bu soruların cevapları şunlardır:

“Geçen sorgularımıza gelen cevaplardan en münasiplerin yazıyoruz.
1-Türk ulusu en büyük fenalığı padişahlardan ve onlara dalkavukluk eden adamlarından görmüştür.
2-En büyük bayramımız Cumhuriyet'in ilânı gününe rastlayan 29 Birinci Teşrin Bayramı'dır”⁶⁷.

⁶² Bursa Sesleri, 28.10.1935, s. 7.

⁶³ Bursa Sesleri, 29.10.1936, Fevkalâde Sayı, s. 1.

⁶⁴ Bursa Sesleri, 20.3.1937, s. 4.

⁶⁵ Bursa Sesleri, 24.3.1937, s. 4.

⁶⁶ Bursa Sesleri, 3.4.1937, s. 4.

14 Nisan tarihindeki bulmaca ve cevabı da ulus bilincini kuvvetlendirmeğe yöneliktir:

“SİZ KİMSİNİZ

(Siz Kimsiniz) Doğru cevap verenlerden Birinciye Bir Hokka takımı İkinciye boyun bağı Üçüncüye bir dolma kalem ve diğer hepsine güzel birer hediye verilecektir”⁶⁸.

Bu bulmacanın cevabında “*Ben Kimim*” başlığıyla Türk ulusunun bir evladı olduğumuz, Atatürk çocuğu olduğumuz açıklanmaktadır⁶⁹.

IV. FIKRALAR

Bursa Sesleri Gazetesi “Günün Fıkrası” başlığıyla fıkralara da yer ayırmıştır. Bunlarda, çoğunlukla gülünç fıkralar yayınlanmıştır. Ancak bazı fıkralarda, dönemin felsefi yapısını benimsetme amacı güdüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin; “*Delilik ve Sarhoşluk*” adlı fıkroda alkol alımı normalleştirilmekte, “*Varlık ve Yokluk*” adlı fıkroda ise, ontolojik bir konu olan “var oluş” kavramı, üzerinde düşünülmesine gerek olmayan bir mesele olarak nitelendirilmektedir. Bu iki fıkroda “din” le ilgili bir durumun söz konusu olduğu açıktır.

4 Nisan 1935 tarihinde Bayanlar Sayfası’nda yayınlanan fıkralar şunlardır:

“Olamaz mı?

Genç bir bay ile konuşan altmışlık ihtiyar bayan:

-Evlenmek niyetindeyim oğlum, ne dersiniz?

-Haklısınız bayan! Asrımızın dev adımları ile attığı bu terakki devrinde imkân harici kalmış bir şey yoktur.”

“Ne zaman çağırırlarmış

-Siz çok iyi bir kaynanasınız!

-Ben evlâtlarımı sıkmam hemşire. Ancak çağırıldıkları zaman görmeğe giderim.

-Sık sık çağırırlar mı?

-Yook. Paraya ihtiyaç olduğu zaman çağırırlar.”

---

⁶⁷ Bursa Sesleri, 14.4.1937, s. 4.

⁶⁸ gös.yer.

⁶⁹ Bursa Sesleri, 16.4.1937, s.4.

“Misafirlikte:
-Ay maşallah oğluma kırk bir kere tıpkı babasına benziyor.
Çocuk hemen atılır:
-Elbette benzeyeceğim hap babamın elbiselerini giyiyorum.”⁷⁰.

1935 yılında *Gençler Sayfası* 'nda çıkan iki fıkra şöyledir:

“Bakkalın sayesinde
Okulda öğretmen okura soruyor:
-Oğlum patatesi kimin sayesinde yiyoruz?
Okur cevap veriyor:
-Borca verirse, bakkalın sayesinde...”.

“Akıllı çocuk
-Baba! Gözlerin kapalı olarak imza atabilir misin?
-Elbette oğlum...
-O halde, gözlerini kapat da, karnemi imza et”⁷¹.

Bursa Sesleri Gazetesi'nde “günün fıkrası” başlığıyla çıkan fıkralardan bazıları şunlardır:

“Delilik ve Sarhoşluk
Malûm ya delileri yaptıkları kanunsuz işlerden dolayı cezalandırmazlar.
Delilik, aklın noksanıdır. Sarhoşlukta da akıl muvakkat bir zaman için yok olur.
Fakat sarhoşlara aynı işlerde ceza terettüp eder. İşte, bu mevzu üzerinde
oldukça içen pek sevdiğim birisi ile görüşürken bana şu beyti okudu.
Âlemi işreti ile âlemi cinnet bir iken
Deliye herkes acır da sarhoşa aldırılmazlar...”

Kaldırırlar deliden kâffeı teklifatı,
Sarhoşu düştüğü yerden bile kaldırmazlar!
Diye şikâyette bulundu..
Beyit çok hoşuma gitti ve beni çok düşündürdü. Bilmem bu hususta
okuyucularımızın düşünceleri nedir?”⁷².

“Varlık ve Yokluk
Varlık ile yokluk arasındaki felsefî farkı birçok kimselere sormuşdum. Herkes
bir türlü anlattı, herkes bir türlü tefsir etti. Herkes kendi kafasına göre.
Sevdiğim ve saydığım bir arkadaş ile bu mevzu üzerinde konuşurken bana şu
satırları yazdırdı:
Üstadıma sordum bu gece. Söz açarak meclisi meyde:
-Varlık ile yokluk nedir? Anlat ey Hazret.
Aşk ile bâde çekip dedi:

⁷⁰ Bursa Sesleri, 4.4.1935, s. 3.

⁷¹ Bursa Sesleri, 5.8.1935, s. 6.

⁷² Bursa Sesleri, 6.3.1937, s. 4.

-Hiç! Hiç sormağa değmez.
Göz yaşını sil,
İşte budur hakkı fazilet!
Fakat bakalım herkes bu fikirde midir?" ⁷³.

V. ÖĞÜTLER

Gazetenin bazı sayılarında halka yönelik öğütlerle karşılaşılacaktır.

Örneğin; 5 Ağustos 1935 günkü gazetenin "Gençler Sayfası" ndaki öğütler şunlardır:

*"Susuzluğa hakim olursan, sağlığına sahip olursun.
Satarken bir gözünü kapat, alırken iki gözünü aç.
İki baca kurmağa çalışacağına, bir bacayı tüttürmeğe çalış.
Bir dosttan borç almaktansa, bir düşmana borç ver.
Ziyaretlerini seyrek yaparsan dostluğunu kuvvetlendirirsin.
Başkasının hakkını gözetirsen kendi hakkını korumuş olursun.
Kurtarıcı yalan, öldürücü doğrudan iyidir.
Maşa dururken elinle ateşi tutma, canın yanar.
Kesenin dolgun olmasına değil, sağlığın yerinde olmasına bak.
Dostuna borç para verme, düşman olur.
Cıvıldayan kuşu susamış sanma, fakat meleyen kuzu emmek ister.
Kasını doldurmaktan ziyade anbarını dol durmağa bak.
Başkasının damını örtmeğe uğraşacağına kendi damını aktar.
Bahçenin divarını alçak yapma, herkes atlar.
Dalga ile geleni tutmağa çalışma, sen de denize sürüklenirsin.
Umudun fazlasına gitme, umutsuzluğa düşersin.
Farelerden kurtulmak için evini yakma, kapan da o işini yapar.
Öğle rüzgârından kork, çünkü yağmur getirir" ⁷⁴.*

19 Ağustos 1935 tarihinde "Gençler Sayfası" nda çıkan öğütler şöyle:

*"Uzağı değil, yakını görmediğin için düşersin.. Daima yakına bak..
Anlamadan okuma, bilmeden yazma..
Bilgili ol, bilgisiz adam, üzümsüz bağ gibidir.
Oyun bitmeden kimin kazandığına söz kesme..
Bir günlük dostluk dostluk olmaz, çünkü bir dakikalık hatıra bırakır.
Eline geçen ilk meteliği tutamazsan, hiç bir zaman iki meteliği bir arada
göremezsin.*

⁷³ Bursa Sesleri, 13.3.1937, s. 2.

⁷⁴ Bursa Sesleri, 5.8.1935, s. 6.

*Çok biliyorum diye övünme, az yanılmıya engel olmaz.
Deniliyor, imiş, dediler, diyorlar gibi sözlere inanma.. Bunlar dünyanın en büyük yalancılarıdır.
Her işi zor bulmazsan her zaman her yerde sığınak bulursun.
Fakirim diye meraklanma, zenginliğin kapısını fakirlik açar.
Bir işin olduğu zaman akıl öğretenden ziyade çare bulana kulak ver. Çare bulan az olur, akıl öğreten çok.
Yalan söylema.. Bir yalancı bir topaldan daha kolay tutulur.
İyi iş görmek istersen, iyi alet kullan”⁷⁵.*

16 Eylül 1935 tarihinde “Gençler Sayfası” nda çıkan öğütler; suç ve adaletle ilgili tavsiyeler ve uyarılar içermektedir. Burada da toplumu “din devleti” olgusundan “hukuk devleti” ne geçişe alıştırmaya çabasının olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

“Hakkını almak için eline diline değil, hakyerine baş vur. Elin, dilin yanılır ama hakyeri yanılmaz.

Kasten adam öldürdükten sonra avukata baş vururken seni kurtaracağını aklına getirme. Evvelâ, vurmada danış..

Hakkında davacı olduğun adama senin yanına yaklaşıp samimi görüşmesine izin verme.. Kurnaz bir avukata düşersen.. Zımnî feragat vardır diye davayı düşürmeğe kalkarlar.

Ceza yiyeceğini anlayınca düşünmeğe başlamak fayda vermez, işi yapmadan düşün”⁷⁶.

---

⁷⁵ Bursa Sesleri, 19.8.1935, s. 6.

⁷⁶ Bursa Sesleri, 16.9.1935, s. 6.

SONUÇ

Atatürk döneminde gerçekleştirilen ekonomik ve kültürel devrimlerin Bursa'daki yansımaları ve toplumun bu süreçteki uyum sağlama potansiyeli tespit edilmiştir.

Bursa'da bu yıllarda tarım, havyancılık, sanayi alanlarında büyük gelişmeler yaşandığını, devlet eliyle çeşitli sanayi işletmelerinin kurulduğunu görmekteyiz. Ekonomik alanda 1930'lu yıllarda devletçi uygulamalar olan Merinos Fabrikası ve Gemlik Suni İplik Fabrikası'nın kuruluş süreci hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Ekonomik hayatın bir boyutunu incelememizi sağlayan gazete reklamlarında, bu yıllarda hangi iş sahalarının bulunduğu ve hangi ürünlerin satışa sunulduğu ortaya konmuştur. Bu reklamların incelenmesi sonucu, bazı ürün fiyatları da tespit edilen bilgiler arasındadır.

Araştırmada; Atatürk döneminde gerçekleştirilen kültürel devrimlerin, Bursa'daki gündelik hayat, eğlence hayatı, eğitimin durumu, basının durumu ve kadının konumunda yarattığı değişiklikler gözlemlenmiştir. Bursa Halkevi'nin, özellikle Dil Tarih ve Edebiyat Kolu ve Gösterit Kolu etkinliklerinin Bursa'daki sosyo-kültürel yaşamda oldukça faal olduğu ayrıntılarıyla gösterilmiştir. Gösterit Kolu'nun düzenlediği tiyatro oyunları ve halka hangi aralıklarla gösterildiği bu çalışmada sunulan detaylar arasındadır. Bursa merkez ve ilçelerdeki tiyatro gösterilerinde üç yıl boyunca oldukça yoğun bir program izlendiği, bunun yanısıra düzenlenen konferans, sergi ve kurslar, dönem Bursası'nın kültürel hayatına yön veren gelişmeler olmuştur.

Bu dönemde Batılı eğlence yaşamından örnek alınarak gerçekleşen balo organizasyonları, içkili eğlence mekânları olan gazino ve lokantalar dönemin çarpıcı özelliklerindedir. Müzik alanındaki gelişmeler ise, Bursa'nın o günkü konservatuarı

niteliğinde olan Uray (Belediye) Müzik Evi'nin açılışı ve bu dönemde gerçekleşen önemli konser haberlerinden öğrenilmektedir. Bu yıllarda şehir bandosunun icra ettiği konser haberlerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Bursa Sesleri Gazetesi'nin geniş yer verdiği gelişmelerden biri de, ulusal bayram kutlamalarıdır. Ulus devlet inşasına yardımcı unsurlardan olan bu bayramlara köşe yazılarında da büyük önem verilmiştir. Dinî bayram haberlerine ise çok az değinilmiştir. O yıllarda kutlanıp günümüzde kutlanmayan bazı bayram, önemli gün ve haftalara rastlanmaktadır.

Dönemin kültürel alandaki diğer faaliyetlerinden biri de spor bölümünde incelenmiştir. Bu dönemdeki belli başlı spor dalları hakkında bilgi veren haberlerden derlemeler yapılarak; futbol, güreş, bisiklet yarışları, koşuculuk, atletizm, at yarışçılığı gibi dallarda faal olan Bursa'nın katıldığı müsabakalardan da bahsedilmiştir. Kış sporları, bu dönemde oldukça teşvik gören bir spor dalıdır. Bu dönemde Uludağ'da açılan Kayak Evi'nden sıklıkla bahsedilmekte ve halk buraya gitme konusunda özendirilmektedir.

Bu çalışmada, Bursa Sesleri Gazetesi'nde sürekli olarak duyurulan güncel kitap, dergi, gazete ve broşür haberlerine yer verilmiş ve bu sayede o dönemde çıkan yayınlar ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

Bursa Sesleri Gazetesi, dönemin Türkçesi hakkında da bilgi edinilmesini sağlamıştır. Dil Devrimi'nden sonra gerçekleşen Türkçe'nin Osmanlıca kelime ve tamlamalarından arındırılıp öz Türkçe hâle getirilme çalışmaları gazetede gözlemlenmektedir. Gazetede yazı ve şiirlerde kullanılan dilin Osmanlıca kelimeler içerdiği, bununla birlikte yeni öz Türkçe kelimelerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bursa Sesleri Gazetesi'nde araştırılan 1935, 1936, 1937 yılları, Atatürk dönemine rastlamaktadır. Atatürk dönemi basın rejimi uygulamalarından yola çıkarak, Bursa Sesleri Gazetesi'nin, siyasal iktidarın bir propaganda aracı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşmak yanlış olmayacaktır. Gazete, Atatürk devrimleri ve toplumsal dönüşümün her alanda savunuculuğunu yapmış, bunu bütün yazı ve faaliyetlerinde açıkça ortaya koymuştur. Ancak bunu yaparken, Osmanlı düşünce ve kurumlarını

“eski” kavramıyla birlikte vererek ve birçok yerde hiçbir bilimsel dayanak göstermeden abartı ve yanlış bilgilendirmeye kötülleme yoluna gitmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin yüceltilmesi maksadıyla yapılan bu tür yöntemler kullanmanın, toplumsal psikoloji açısından vereceği hasarlar ise göz ardı edilmiştir.

Bursa Sesleri Gazetesi’nde hangi yazı ve tefrikaların topluma sunulduğu, bunlarda hangi düşünce ve konuların işlendiği konularında aydınlatıcı bilgilere ulaşılmıştır. Bu bağlamda, son bölümde Bursa Sesleri Gazetesi’nde yayınlanmış köşe yazısı ve yazı dizilerinden alıntılarla bu durumun boyutu ortaya konmuştur. Bunlarda dikkat çeken en önemli konu, yeni kurulan Cumhuriyet rejimi doğrultusunda düşüncelere yer verilmesi, Batılı düşünce akımlarının halka sunulmağa çalışılmasıdır. İncelenen Pirî Başkan yazı dizisi, Türklük unsuru üzerinde dururken, ulus bilinci kavramı geliştirilmeğe çalışılmıştır.

İkinci yazı dizisi olan Yalnız Adam’da ise, Batılı düşünce akımlarına yer verilmiştir. Bu yazının kahramanı kendini modern ve Batılı olarak tanımlamakta ve yazı boyunca Doğulu kavramı “eski” olarak pekiştirilmektedir. Ayrıca toplum, dinî hayattan dünyevî hayata yönlendirilerek laikleşme paralelinde düşüncelere yer verilmiştir.

Bursa Sesleri Gazetesi’nin köşe yazıları, fıkralar, bulmacalar gibi diğer bölümlerinde de gözlemlenen bu yaygın felsefesi dönemin siyasal iktidarından bağımsız değildir. Gazetede yer alan şiirlerde de yine ulusal kavramlar vurgulanmış, eski olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti kötülenerken yeni rejim övülmüştür. Şiirlerde ise, en çok ulusal bayramlar, Atatürk, Bursa ve aşk gibi konuların işlendiği görülmektedir.

Bursa Sesleri’nde kadınlara yönelik yazılara da sıklıkla rastlanmaktadır. Özellikle 1935 yılı boyunca gazetenin “Bayanlar Sayfası”nda yer alan yazılarda, Bursa bayanlarına ev işi ve aile yönetimi hakkında öneriler ve faydalı bilgiler verilmektedir. Zaman zaman düzenlenen biçki ve dikiş kurslarıyla kadınlar sosyal hayata katılmağa çalışılmıştır. Kadınlara yönelik bir başka konu ise, kıyafet devriminden sonraki süreçte “moda” kavramının Batılı kıyafet tarzına alışılması amacıyla sıkça sunulmuş olmasıdır. Gazetede günün moda kıyafetleri resimlerle birlikte sık sık tanıtılmaktadır. Kadının bu dönemde erkeklerle aynı sosyal alanları paylaştığı balo, sinema, tiyatro, aile çay bahçeleri, gazino gibi mekânların bu dönemde popüler olduğu görülmektedir. Gazetede

Özellikle kadının sosyal bir varlık olarak hayata katıldığı, kılık kıyafet devrimine uyum sağladığı, eğitim amaçlı etkinliklere ilgiyle sonuçlarına varılmıştır.

Sonuç olarak, Bursa Sesleri Gazetesi, Atatürk dönemi devrimlerinin yansımaları açısından Bursa hakkında detaylı bilgilere ulaşılabilecek, gerçekleştirilen devrimlerin sayesinde yaşanan büyük toplumsal dönüşüm sürecinin yakından incelendiği önemli bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Dursun Ali, *Saltanattan Ulusal Egemenliğe, Saltanat, Hilafet ve Millî Hakimiyet*, Temel Yayınları, İstanbul, 2006.
- Akgün, Necati, *Son Yüzyılın Bursa Olayları ve Anularım*, Print Ofset, Bursa, 1994.
- Akgün, Seçil Karal, *Halifeliğin Kaldırılması ve Lâiklik (1924-1928)*, Temel Yayınları, İstanbul, 2006.
- Akkuş, Mine, “Bursa Halkevi”, *Bursa Araştırmaları Kent Tarihi ve Kültürü Dergisi*, Bursav Yayınları,.4, Bursa, Şubat 2004.
- Alpkaya, Faruk, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu (1923-1924)*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Altun, Metin, “Cumhuriyet Döneminde Bursa'da İktisadî Gelişmeler”, *Cumhuriyet Sürecinde Bursa*, Olay Basın Yayın, Bursa, 1998.
- Altun, Metin-Ünlü, Hasan-Kesiriklioğlu, Fatma, Cumhuriyet'in Kuruluş Yıllarında Bursa ve Merinos, Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:3, Bursa, 2001.
- Aslan, Necla, *Bursa Halkevi Uludağ Dergisi ve Türk Devrimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2007.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları I, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1978.
- Birinci Basın Kongresi*, 25 Mayıs 1935, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978.
- Boratav, Korkut, “Türkiye İktisat Tarihi”, *Türkiye Tarihi 4, 1908-1985*, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Gerçek Yay., İstanbul, 1990.
- Bursa Ansiklopedisi*, Haz.Yılmaz Akkılıç, Bursa Kültür Sanat Yayıncılık, Bursa, 2002.
- Bursa 1927 Vilâyeti Salnâmesi*, Bursa Vilâyet Matbaası, Bursa, 1927.
- Bursa 1934 İl Yıllığı*, Haz. Sedat Ataman, Bursa Vilâyet Matbaası.

- Bursa Sesleri Gazetesi*, Bursa Sesleri Neşriyat Yurdu Yay., Bursa, 1935, 1936, 1937.
- Çavdar, Tevfik, “Halkevleri”, *CDTA*, C.3, Genel Yayın Yönetmeni: Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 268-271.
- Emiroğlu, Kudret, *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Ankara, 2002.
- Evsal, Vedii, *Gazeteciler Cemiyeti ve 40 Yıl*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987.
- Gevgili, Ali, “Türkiye Basını”, *CDTA*, Cilt 1, Gen.Yay. Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss.202-228.
- Hiç, Süreyya, *Türkiye Ekonomisi II*, Menteş Kitabevi, İstanbul, 1990.
- İnan, Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- İnuğur, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1982.
- Kabacalı, Alpay, *Türk Yayın Tarihi, Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1987.
- _____, *Türk Basınında Demokrasi*, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1994.
- Karpat, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996.
- Kemankeş, İsmail, “Osmanlı’dan Günümüze Bursa’da Spor”, *Cumhuriyet Sürecinde Bursa*, Olay Basın Yayın, Bursa, 1998.
- Kepenek, Yakup-Yentürk, Nurhan, *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.
- Koloğlu, Orhan, “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, *TCTA*, C.1, Ed. Tayfur Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss.68-93.
- _____, “Türkçe Dışı Basın”, *TCTA*, C.1, Ed. Tayfur Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss.94-98.
- _____, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Kongar, Emre, *İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Cem Yayınları, İstanbul, 1976.

- Kuran, Ahmet Bedevî, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele*, Baha Matbaası, İstanbul, 1956.
- Kurdaş, Kemal, “Atatürk’ün Ekonomi Anlayışı ve Kurduğu Ekonomik Model”, *Ekonomik Politika Üzerine İncelemeler, Yorumlar*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994.
- Kuruş, Bilsay, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.
- Küçük, Yalçın, *Planlama, Kalkınma ve Türkiye*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Meriç, Nevin, *Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi: Âdâb-ı Muâşeret 1894-1927*, İstanbul, 2000.
- Oral, Fuat Süreyya, *Türk Basın Tarihi, 1919-1965, Cumhuriyet Dönemi*, Doğuş Matbaacılık, Ankara, 1968.
- Oransoy, Gültekin, “Çoksesli Musiki”, *CDTA, C.6*, Gen.Yay.Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 1518-1525.
- Öz, Esat, *Türkiye’de Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım, (1923-1945)*, Gündoğan Yayıncılık, Ankara, 1992.
- Özdem, Ragıp, “Tanzimat’tan Beri Yazı Dilimiz”, *Tanzimat, (Yüzüncü Yıl Münasebetiyle)*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.
- Özdemir, Nebi, *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
- Özön, Nejat, “Türk Sineması”, *CDTA, C.7*, Gen. Yay. Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 1879-1883.
- Savaş, Vural, *Politik İktisat*, Beta Basım Yayın Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul, 1994.
- Selimoğlu, İsmail, “Rusçuk Matbaası ve Tuna Gazetesi”, *VIII. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi*, Ed. Nurcan Abacı, Bursa, 2006.
- Sınar Çılgın, Alev, “Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, S.6, Bursa, 2004, ss.97-119.
- _____, “Bursa’nın İlk Edebiyat ve Sanat Dergisi: Nilüfer”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:7, Sayı:10, 2006/1, ss.47-64.

- Simer, Turgut, “Evimizin On Yıllık Temsil Çalışmaları”, *Uludağ Bursa Halkevi Dergisi*, S. 44, Bursa, Şubat 1942.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın*, Güven Matbaası, Ankara, 1969.
- Tayla, Mustafa, *Bursa Basını (1868-1983)*, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Eskişehir, 1997.
- Tezel, Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994.
- Topuz, Hıfzı, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1971.
- _____, *Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, İstanbul, 1998.
- Tunaya, Tarık Zafer, “Osmanlı Basını ve Kanuni Esası”, *TCTA*, C.1, Ed. Tayfur Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss.72-76.
- Tunçay, Mete, *TC’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989.
- Tura, Yalçın, “Cumhuriyet Döneminde Türk Musikisi”, *CDTA*, C.6, .Yay.Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss.1510-1514.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, (1923-1938), 3.Kitap*, Bilgi Yayınları, Ankara, 2005.
- Uyar, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998.
- Varlık, Bülent, “Yerel Basının Öncüsü Vilâyet Gazeteleri”, *TCTA*, C.1, Ed. Tayfur Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss.99-102.
- _____, “Ülkü: Halkevi Mecmuası”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce*, C.2, Gen. Yay. Yön. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, ss.268-271.
- Yeşilkaya, Neşe, “Halkevi”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce*, Genel Yayın Yönetmeni: Murat Belge, İletişim Yayınları, C.3, İstanbul, 1985, ss.878-884.
- Yetkin, Çetin, *Türkiye’de Tek Parti Yönetimi (1930-1945)*, Altın Kitaplar Yayıncılık, İstanbul, 1983.

Yüceer, Saime, “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi: Millet Mektepleri”, *Atatürkçü Bakış*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Yıl 1, S.1, Bursa, Bahar 2002.

_____, *Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi (Sözlü Tarih Arşivi 1919-1938)*, Uludağ Üniversitesi Kent Tarihi ve Araştırmaları Merkezi (KETAM) Yayın No:1, Bursa, 2005.

EKLER

Cumhuriyet devrinin feyizli eserlerinde :

HALKEVLERİMİZ

Cumhuriyet Halk Partisinin direktörleri çerçevesi içinde çalışmakta olan Halkevlerimiz, halkı büyük ve önemli devrimin feyizli laydalarından istifade ettirmek için Dil, Edebiyat, Tarih, Güzel sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük gibi muhtelif komiteleri ile durmadan çalışmakta ve Halk dershaneleri ve kursları ile Kültürün Halk tabakası arasında yapılmasına çalışmaktadır.

Halkevlerimizde, devrime sadık ve milliyetçi bir havanın bütün vatandaşları saran samimi bir kardeşlik duygusu içinde çalışıyor.

BURSA HALKEVİMİZ

Bursa Halkevimizin yukarıda saydığımız bütün komiteleri tam bir faaliyette çalışıyor. Kitapşarayı yaygın komitesi üç ayda bir (Türkün mecmuası) ile ve Köycülük komitesi de (Son Yedi gün) adındaki haftalık gazetesi ile halkın aydınlatılmasını temin ediyorlar. Bu sonuncu bütün köylere meccaren dağılmaktadır.

Halkevimizde Fransızca, İngilizce, Almanca dersleri yüzlerce kişi tarafından takip edilmekte ve mektebe gidemeyen Bayanlarımız için

76 kişilik Biçki, Dikiş ve Çiçek dersi ile birde Pişano kursu açılmıştır. Temsil şubesi her zaman muhtelif yerlerde halkı aydınlatacak piyesler vermektedir. Çokluğu talebe olmak üzere yüzlerce genç kütüphaneden faydalanmaktadır.

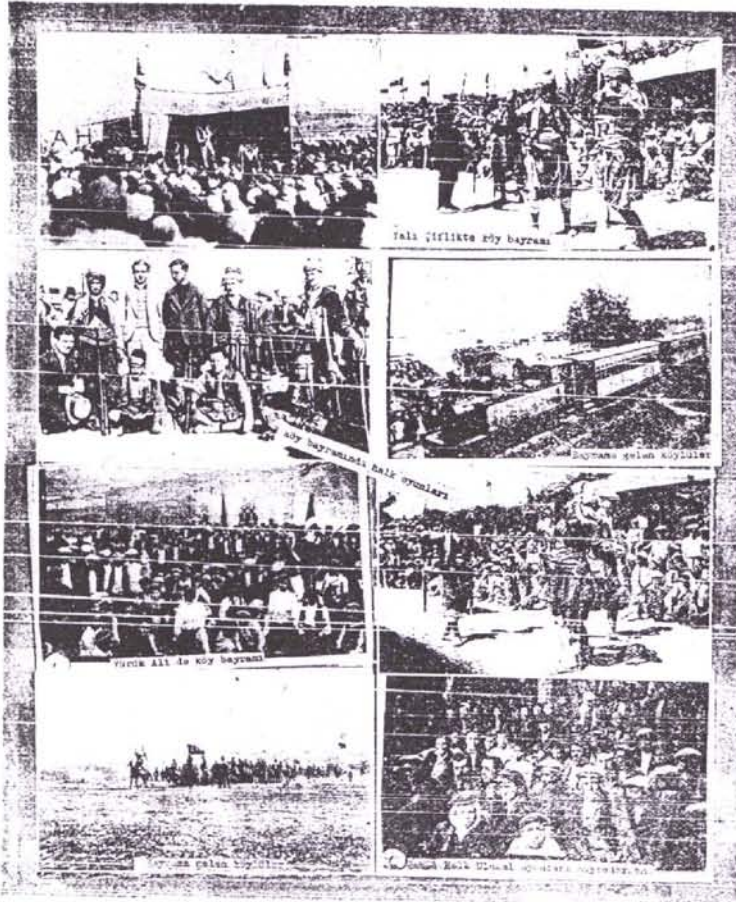
Halkevimizin faaliyeti ve çalışma tarzı hakikaten takdir ile karşılanacak çok verimli bir derecededir.

Cumhuriyet ve Köylümüz

Cumhuriyet devrine kadar tamamiyle ihmal edilmiş olan köylümüz Cumhuriyet hükümetinin yaptığı köy kanunı ile yeni bir devreye girmiş olduğunu hiç kimse inkâr edemez.

Ufak bir misal ve umumi olarak gösterebiliriz ki Cumhuriyet devrinden evvel ancak 664 Köy odası varken bugün bu odaların yekünü 7000 i geçmiş ve evvelce 790 köyde su tesisatı varken bugün su getirilmiş olan köylerin adedi 3900 ni mütecevaz bulunmuştur.

Eski Sultanlık hükümeti zamanında canlanamamış olan çiftçilerimizin senelerce devam eden harpler yüzünden düşkün kaldığını gören Cumhuriyet idaremi milyonlarca liralık tohum, çift hayvanı, ziraat aletleri dağıtarak çiftçilerimize yardımlarda bulunmuştur.

Mulhaya Halkevinin Köylü rd 41 faaliyetinden

İnkilâbı Seven, Yayar

Halkevimiz ve Köylü

Bursa köylerinde doğrudan doğruya köylülerle temas etmek suretile çalışan Halkevimiz Köycülük komitesi burada yurd bilgesi hakkında konferanslar vermek, kumar ve müskiratla savaşta bulunmak, neşriyat ile köylüyü aydınlatmak, sivil, iktisadi, medeni, bedii gelişimi ile yakından bağliak göstermekte bulunmuştur.

Bursa Halkevi Köycülük komitesi
Köylülerle toplantı halinde

Bursa SESLERİ

23 Nisan
Fevkalâde
sayımıza
İLÂVE

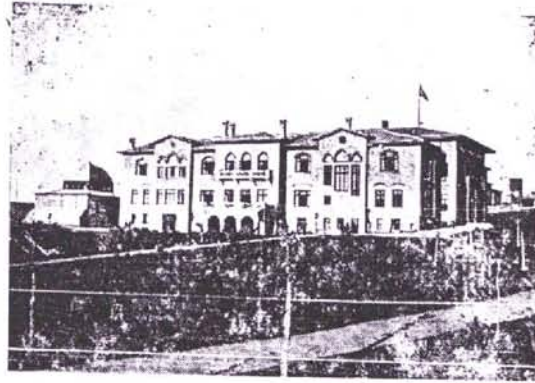
Umum Neşriyatı
İdare eden
I. Hakkı Soykan
Basıldığı Yer
Emek Basımevi

İmtiyaz sahibi ve direktörü
EMEK YAYINLARI
İDARE VEHİ
Ünlü caddesi Mithâ sinema yanınca
BURSA SESSLERİ neşriyatı vardır
Hususi ilanlar pazarlıkla alınır,
ilanlardan mes'uliyet kabul edilmez.

Büyük Millet Meclisi 16 yıl evvel bugün açılmıştı.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Abdülhalik Renda

Sevili Başbakanımız
İsmet İnönü

ŞEHİRDE

Şar genkurulunda

Salı günü Şargen kurulu mü-
tad toplantısını yapmış ve top-

lantıyı Yarşarbay Zehra Budunç
açmıştır. Üyeden Doktor edip
Kuştü usulü müzakere hakkında
söz alarak; Şarbayın izinli oldu-
ğu zaman, gen kurula yarşarba-
yın değil, Genkurulca seçilmiş baş-
lan Vekillerinden birinin baş-
kanlık edebileceğini iddia etmiş,
mes'ele üzerinde görüşülmüş ve
bu talebin doğru ve kanuni ol-
duğu kabul edilerek ikinci Baş-
kan Ahmet Öber Başkanlık yeri-
ne geçerek konuşmaları idare ey-
lemiştir.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Kurağı

Karacabey Ovasının Islâhı Etüt hemen başlıyor.

Geçenlerde Ankara'da Yurdun Su işleri üzerinde konuşmak üzere Büyük bir toplantı yapıldığı ve İlimiz Su işleri Direktör-ü Bay Kadriminde toplantı için Ankara'ya gittiğini yazmış, Ova-
mızın ıslahı işlerinde bu arada görüşülmesi ihtimalinden bahs
etmiştik. Mevsim bir kaynaktan bu defa aldığımız haberlere gö-
re bu iş üzerinde yeni teşkilât yapılmış ve mintakalar Şube ve
kısmalara ayrılmıştır. Bursamızda bulunan Su işleri direktörünün
Gedis Şubesine Nakl olduğunu ve yerine Ankaradan Bay Şu
ayibin geleceği de işidilmiş olduğu gibi yeni teşkilat ile vücuda
getirilen kısımlarda muhtelif Havzalar üz rinde faaliyete geçme-
ge emir alınmıştır. Bu meyanda Karacabey Ovasının Islah Etü-
dünde hemen başlanacak ve peyderpey inşaat işleri de yapılacak
tır. Bir taraftan Bursa Ovasının Islahı işi ile önemle ilgilenen Hü-
kümetimize Karacabey ovasının ıslahına başlatmış oluyorki cid-
den şayanı şükrandır.

Urayda toplantı

Hakimiyeti Milliye Bayramı
dolayısıyla bugün akşam saat 21
de başlamak üzere bir toplantı
yapılacağı ve bu toplantıya kül-
tür direktörümüz Bay Fakir Er-
dem'in önlük ettiği haber alınmış
tır.

Şarbay izinli

Şarbay Cemil Özün dinlen-
mek üzere bir ay kadar izin alarak
ayrılmış ve Yarşarbay Zehra Bu-
dunç vekâlet etmekte bulunmuş-
tur.

Bir Tavzih

Gazetemizi 14—4—937 tarih
ve 23 (55) No.lu nushasında işçinin
şikayeti serievhasile bir yazı intişar
etmiştir.

Hadisenin amelenin parasının pos-
ta başı tarafından tevzi edilmemiş
olduğu ve hadisenin müsebbibi olan
posta başı işden uzaklaştırıldığı gi-
bi amelenin parası da tamamen te-
diye edilmiş bulunduğu Bursa Ova-
sı ıslahı inşaatı müteahhit vekili Sa-
lih Rana tarafından bildirilmiştir.

Geri kaldı

Hali tasfiyede bulunan 488
Nolu Bursa Zirai kredi kooperat-
ifinin senelik adi hey'eti tamamı-

Merinoscuların kongresi

Pazartesi günü C. H. P. ku-
rağında toplanan merinoscular
kongresinde 110 kişi bulunmuştur.

Eski idare hey'eti raporu o-
kunmuş, hesabat ibra edilmiş, ye-
ni idare hey'eti seçilmiş ve eski
den (Kıvırcık ve merinos koyu-
nu yetiştirme cemiyeti) adını ta-
nıyan cemiyet (Merinos yetiştirir-
me cemiyeti) adını almıştır.

Bu münasebetle merinos işle-
ri ile meşgul bulunanlardan sıra
ile; Bursa Baytar direktörü bay
Şukrî, Merinos yetiştirme müfet-
tişi Fehmi İmre, Baytar bay Halil
Uray kanara baytarı bay Meh-
met Ali ve merinos yetiştirme
mütehassısı bay Veliddin'in bir
arada alınmış bir resimlerini ko-
yuyoruz.

ye toplantısı 19—4—937 de ek-
seriyet olmadığından yapılamam-
mış ve (3 mayıs 937) günleme-
cine geri kalmış olduğu haber alın-
mıştır.

Yurtdaş:

DEDİ KODU YAPMA SPOR YAP!

**Kupönlü Vadeli
mevduat
Kumbara hesapları
açar**

Her türlü
**Banka
muamelâtı yapar**

Bursa Şubesi: Kozahan
Telefon: 160
Genel direktörlük: Ankara
Kolları:
Ankara, Adapazarı, Ban-
dırma, Bartın, Biga, Bolu,
Bozüyük, Bursa, Düzce,
Eskişehir, Gemlik, İstanbul,
İzmit, Kütahya, Safranbolu,
Tekirdağ

**Adapazarı
Türk Ticaret
bankası
fabrikaları**

Her türlü Demir ve Ağaç
işleri yapar, resmi ve
hususî taahhütler kabul
eder.

**Adapazarı Türk Ticaret
Bankası**

RASİH

KARLI

EM Montajam
BİR HESAPLA

ADAPAZARI

**MEVDUATINIZIN FAİZİ
HER AY ONUNUZDEDİR.**

BANKASI.

Tenviratta

Tezgâhlarda

Atelyelerde

Elektrik

Kullanmak suretiyle siz kazanırsınız.
ELEKTRİK gaz yağından hem UCUZ, hem AYDINLIK, hem
TEHLİKESİZ, hem de KOLAYDIR

ŞEKER**ŞEKERLEME**

Fabrikası
ŞEVİM
Mamulâtını her yerde
arayınız

k
s
121
Böl
ma

Uludağ

MADEN SUYU

Hastalar ve sağlamlar için daima içilecek sihhî sofrasuyudur. Mide, bağırsak, karaciğer, Böbrek, kum, mesane ve şeker hastalıklarına karşı en faydalıdır.

UMUMİ DEPOSU

İŞ Bankası

Altında

Telefon: 302

Ankara

Anonim Türk Sigorta

Şirketi sermayesi

500.000 Liradır

Yangın ve nakliyat üzerine sigortalarınızı Ankara Sigorta-sına vermekle en tedbirli işinizi yapmış olursunuz. Uzun taksitlerle muamele yapılır.

Telefon: 302

Uludağ

ve

NİLÜFER GAZOZLARI

Bursanın en nefis meşrubatıdır. İstanbul ve Bursa sergilerinde madalya ve takdirnameler almıştır. Bu sihhî gazozları istemleriyle satıcılardan isteyiniz.

FABRİKA

İŞ Bankası

Altında

Telefon: 302

M. HAKKI ERBAK

« Foto Yıldız »

NESET YILDIZ

Bursa Atatürk caddesi Numara: 20

Telefon: 224

Bilumun folograf, artistik fotoğraflar
Anatör işleri

Her türlü fotoğraf ve malzemesi satış deposu

**Emlâk ve Eytam
Bankası**

Sermayesi 20.000.000 | Türk Lirası

Merkezi Ankara

Şubeleri: İstanbul, İzmir, Bursa

Bursa şubesi:

Bursa Atatürk caddesi Tel: 250

Yapılar mukabli

Çok elverişli

Şartlarla

Ödünç para

Verir

Emeklilerin

Aylıklarını

Kırar

Para

Biriktmek

İsteyenlere

Kolaylıklar

Gösterir

Bauka

işlerini

yapar

K
U
M
A
Ş
L
A
RŞ
I
K
ve
Z
A
R
i
F

**Londranın (Menister Co. Ltd.)
ve Parisin (Ladvize) gibi
dünyanın en yüksek terzi
Akademisinden her ay
muntazaman getirdiği model
ve metotlarla müşterilerini
memnun etmektedir.**

Atatürk caddesi Seti aş Numara: 41

Bulmaca

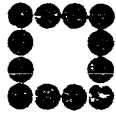
Bu hafta (Çocuk haftası) şerefine zengin hediyeli bir bulmaca tertip ettik.

Bu gün yapılan geçit resminde hangi mektebi beğenirsiniz?

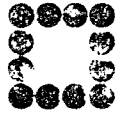
(En çok rey alan mektebin resmi ile kazananlar arasında birincinin resmi ayrıca gazetemize basılacaktır. 11 ve 12 numaralı kuponlarla beraber cevaplar cuma gününe kadar gönderilmelidir.

Şu hediyelerimiz 100 kişiye verilecektir:

- 1- Kişiyce cep saati
- 1- Masa saati
- 1- Dolma kalem
- 1- Dolma kurşun kalem
- 2- Birer kart albomu
- 1- Yıldız fotoğrafhanesinden 6 resim
- 3- Birer paket fantezi zarf
- 30- Birer kitap
- 25- Birer çukulata
- 15- Birer kalem
- 20- Birer defter

DOĞU

METOD, BiÇKi ve DiKiŞ, YURDU

Kültür Bakanlığının tastikini haiz Ankara İnkilâp Biçki Yurdundan yüksek şehadetname ile izinli Bayan İhsan Orhun idaresinde olarak son moda her türlü metod, biçki ve dikiş yurdu (DOĞU) kadın ve kız, büyük ve küçük herkes için her türlü elbise ve mantoları bütün emsaline üstün bir halde hazırlayacak ve hazırlanmasını en kolay ve metodik bir tarzda öğretecektir.

Ankarada büyük ve muvaffakiyetli bir nam elde etmiş olan Bayan İhsan Orhunun açtığı Doğu metod, biçki ve dikiş yurduna hemen müracaat ederek bu bulunmaz fırsatı kaçırmamalarını sayın bayanlarımıza tavsiye ederiz.

Mufassal malûmat almak isteyenler:

Setbaşı Namazgâh caddesi 79 numaraya baş vurmaldırlar

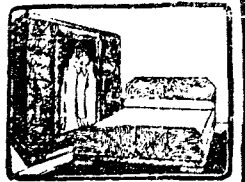

PETHİ SEVER

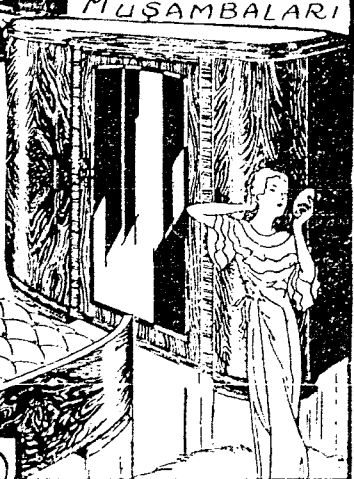
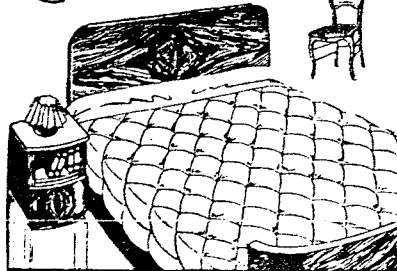
HER ZEVKE GÖRE
HER TÜRLÜ ODA TAKIMLARI

DÖŞEME,
HALILAR,
YATAK,
MİSAFİR
ODALARI

İÇİN
HER CİNS TAKIMLAR
ve EŞYA
KARYOLA VE İŞKEMLE

STORLAR
DÖŞEMELİK KUMAŞLAR
DÖŞEMELİK
YER
MUSAMBALARI

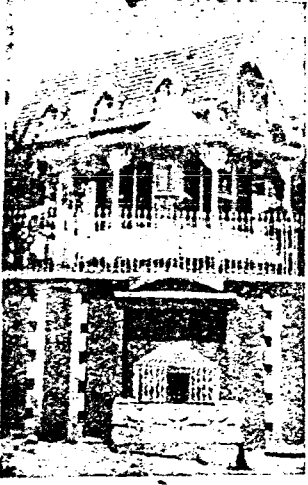
SEVER

MOBİLYA
MAĞAZASI

GELİNCİK CARŞISI .BURSA N° 44

Alışverişin esasî ilân , reklâmıdır

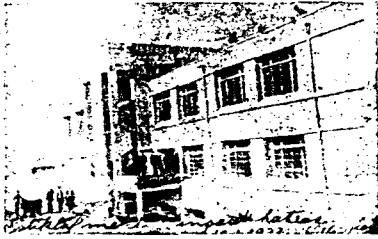
Bu günkü Bursa

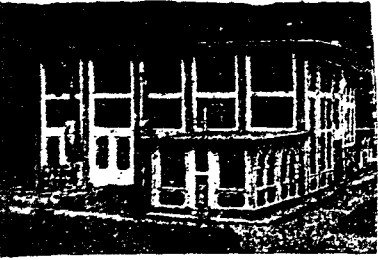
Çekirgede Atatürk küşkü

Asri kaptıca da bir salon

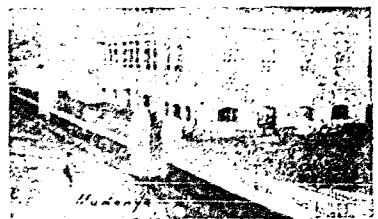
İ.Ü.İ.İ.İ. İlk okulu

Muradiyede elektrik fabrikası

Karacabeyde yeni yapılar

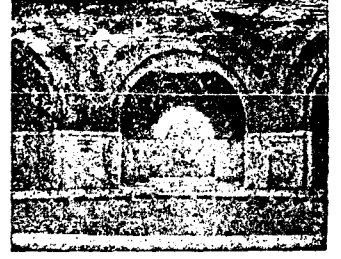
Madeniye'de Generalissimo İlk okulu

Bursamızı her sene şereflendiren Büyük Cumur Başkanımız
KAMAL ATATÜRK

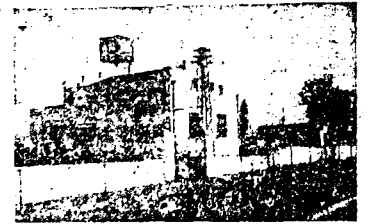
Atatürk kazasında yeni park

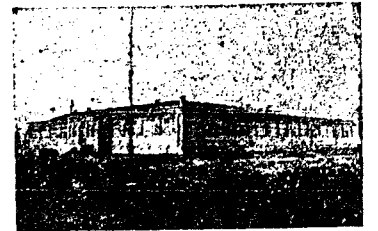
Asri kaptıca havuzu

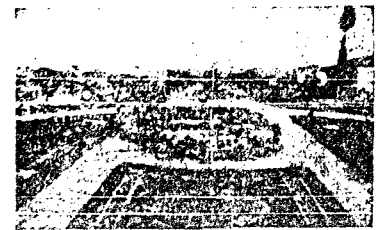
Çekirgede Ashert hastane

İnegölde elektrik fabrikası

İnegölde orta mektep

Karacabey hürası

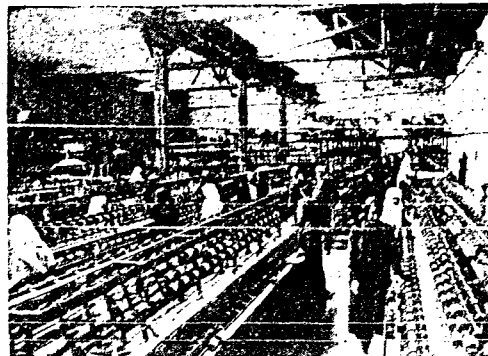
Bursa ne oldu:

Bursa, Atatürk Türkiyesinin Yeşil Bursası; bu gün artık Cumhuriyetin parlak ışığından kuvvet almış, bir sanayi merkezi, bir ticaret şehri, bir gezgiç şehri, bir sağlık şehri, bir dinlenme şehri olmuştur.

Yeni yeni yapıları, genişletilen caddeleri, gürül gürül işleyen ve bir taraftan kurulan fabrikaları, tezgâhları, şarıl şarıl akan şifa verici suları, asri kaptıcaları, parıl parıl yanan elektrikleri, sayısı artan güzel mektepleri ile Türkiyenin göz alıcı şehirlerinden birisi olmuştur.

Bursa, bu varlığını, bu asri kuruluşunu Cumhuriyete borçludur. Cumhuriyeti de Türk ulusu, Atatürke borçludur.

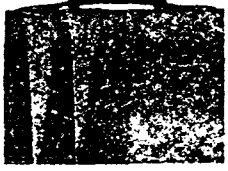
23 nisanı kutlularken bize bu günleri yaşamak için çalışmış olan Büyük Türkün önünde saygı ve sevgilerle eğilelim.

Bursamızın İpek fabrikalarından birinin içi

S. FUAT ÜNAL

Telefon No. 169

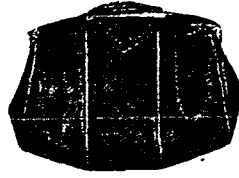
Çanta Evi

BURSA

Sarāhane No. 118

TOPTAN

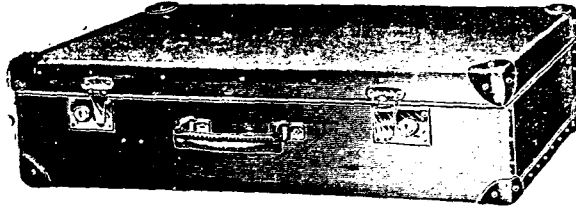
PERAKENDE

Her şekil kadın çantaları son sistem mak'nelerin yardımı ile kusursuz olarak yapılır .

Modele göre sipariş ve tamir yapılır ,

Çantalarımızın içerisinde S. Fuat Ünal

dikkat çetmeliyiz .

TÜRKİYE
ZİRAAT
BANKASI

Para Biriktiren Rahat Bulur!

PARA
BIRIKTİREN
RAHAT-EDER

Nefis Çay, Kahve

Halis Kahve. Nefis Çay içmek istiyorsanız behemehal Tuzpazarında 13) Nınmaralı Sabrinin dükkânına geyiniz. Baharatın envarı da mevcuttur

ELEKTRİKÇİ

KEMAL TOSLUK

Her nevi elektrik tesisat ve tamirâtı fennî bir surette çabuk ve ucuz yapılır. Bursa : Tuzpazarı No. 136

PEKKAL

Pekkal

Madenî cilası

Pekkal

Mürekkebi

Tulum tutkalı hem yerli malıdır hem iyidir.

ABONE ŞARTLARI

SENELİĞİ - 100 KŞ.
6 AYLIĞI - 50 ---
3 AYLIĞI - 25 ---

ABONELERİMİZİN
BİR İLANI
PARASIZ BASILIR

Bursa Doğru yol Nakliyat Anbarı

her türlü eşyayı ticariyeyi çok ucuz ve teminatlı olarak taşıdığı gibi müşterilerine kolaylık göstermekte ve eşyanın ziyaa uğramamasını va'detmektedir.

Tuzpazarı Alacamesiit caddesi Numara: 39 telgraf Dohas

O s m a n i y e o t e l i

Müdürü: Hacı Şuayyip

Bursa İsmet İnönü caddesi otobüs durağı

İç ve dışı yağlı boya ile boyanmış, bütün döşemesi yenilenmiş olup içindeki banyosu, güzel havah ve çamlıklı bahçesi, akar sulu odaları, temizliği ve servisi, altında mükemmel ve ferah çamlı gazinosu ile Bursa'nın ortasında, senelerdenberi bütün gelenlerin indikleri ve memnun kaldıkları biricik aile otelidir. Gelecek müşteriler her halde memnun kalacaklardır.

Telefon: 270

Marsel
Romangal

—
Ham ve
bükülmüş ipek,
fabrikası

—
Fabrikaları:
Muradiye
Çınar
önünde

Yazıhane:
Kozahanı-93

telefon:
Fabrika: 82

Fabrika ve Ev 5

Yazıhane

ULUCA KARDEŞLER

MANİFATURA ve KUMAŞ TİCARETHANESİ

HER MEVSİME GÖRE

GIYİM

UCUZ

ZARIF

SAĞLAM

BURADAN TEMİN
EDEBİLİRSİNİZ

Rağıp Rüştu

HER MEVSİME GÖRE
ihtiyacınızı

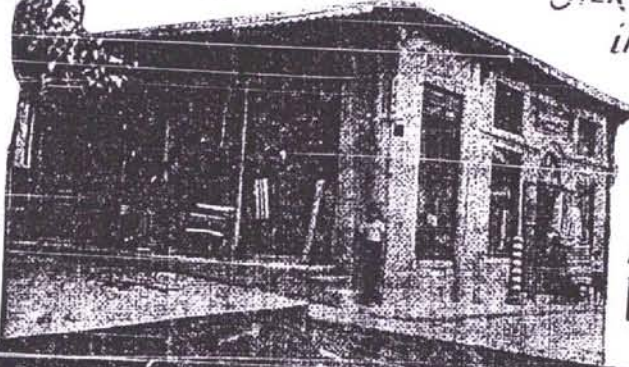
UCUZ ve

DAYANIKLI

Modaya Göre

MAĞAZAMIZDA

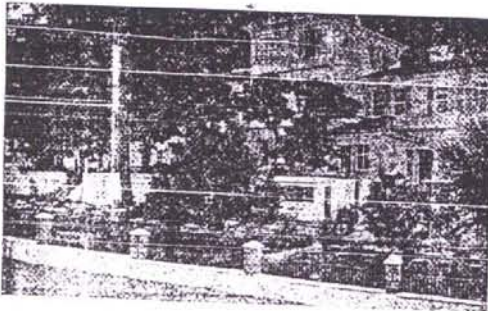
Bulacaksınız

ZEYTİN HANINDA **BURSA** ALTAN OTELİ ALTINDA

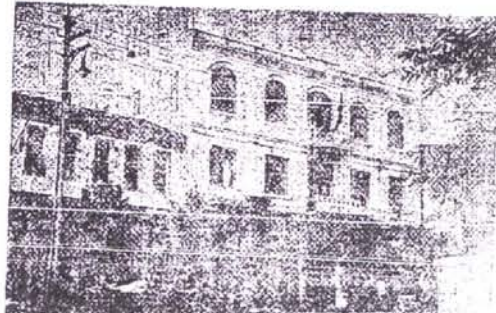
Anadolu Palas Oteli

Uluca Kardeşler idaresinde
Bursa: Altıparmak caddesinde

Luca Palas Oteli

Uluca Kardeşler idaresinde
Ulucami karşısında

Modern konforlu, tam servisli, temiz ve havadar odaları, banyo, b. r. l, taraçaları, kiraethaneleri, akar suları ile kibiri birer oteldirler. Aylık olarak yemekli ve yemeksiz odalar ucuzca kiraya verilir.

1-
2-
3-

Göz
no.

Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi

İhtiyat ve sermayesi
1.000.000 Türk Lirası

Yangın, Hayat, Nakliye, Kaza
Otomobil

Sigortalarımızı en iyi şartlarla yaptırabileceğiniz hakiki bir Türk sigorta şirketidir

ANADOLU

Sigorta muamelâtında kolaylık ve doğruluk gösterir. Hasar vukuunda tazminatı sùratla tediye eder.

Adres: İstanbul Yeni Postahane karşısında büyük Kınacıyan han zemin ve birinci kat

Telgraf İmtiyaz: Telefon 20531

EN
NEFİS
İpekli
Kumaşlar

EN
Güzel ve
Temiz
ipekliler

Ne düşünüyorsunuz?

Essans ve kolonyaların sabit kokularını mı istiyorsunuz? Ucuz ve en iyisinden tovalet eşyası mı arıyorsunuz?

Güzel ve kokulu sabun ve çorap ve kırvat mı tedarik edemiyorsunuz?

Burasınızda Atatürk caddesinde 47 numarada REFİK GÜLENC GZEL KOKULAR EVİ

Bunları sizin arzunuza ve kesenize uygun olarak verecek ulusal bir mağazadır.

Sevinç gişesi

SEVINÇ gişesi Hava Kurumu piyangosunun en eski ve en namlı ve en fazla büyük ikramiyeler kazandıran gişesidir.

SEVINÇ gişesinden piyango bileti alırken zengin olma bir adım atmış bulunursunuz.

Sevinç gişesine koşunuz

Sevinç gişesi sizi bahtiyar edecektir. Sevinç gişesi sizi zenginleştirecektir. Sevinç gişesi sadete götürecektir.

YIL BAŞI

Piyango biletlerimizi de Gişemizden alınız.

Adrese dikkat Uzunçarşı numara 254
Y. Sevindiren

RADYOLİN

En büyük sergilerde 18 diploma 48 madalya kazanmıştır Böyle güzel dişler yalnız radyolin

kullanıcılarıdır dişleridir

DIŞ DOKTORLARI DİYOR Kİ:

• Dişlerin ve ağzın sıhhati sabah ve akşam günde 2 defa dişleri temizlemekle kobilir.

Radyolin, hikimya saf kalaylı sübterdedir.

PEKKAL

Mürekkep ve kolaları
Hem yerli. hem iyidir.

Luma Fabrikaları Ampul yapısı sanatında en ziyade tekâmüle mazhar olmuş dünyanın en modern bir fabrikası olarak şöhret kazanmıştır.

Luma Fabrikalarını idare edenler 25 sene ampul sanatında en otoriteli mevki kazanmış kimselerdir.

Luma En uzun ömürlü Ampuller: Vasat 1500 saat dayanır.

LUMA: En bol ışıklı ampuldür: Ziyası temiz ve parlaktır.

LUMA: En az masraflı ampuldür: En az yüzde 40 tasarruf temin eder.

LUMA: yı her yerde arayınız ve tercih ediniz. Taklit markalara dikkat ediniz. Türkiyede yegâne mümessili:

Elektron müessesatı Nebil Baykent ve şeriki
Türk Komandit Şirketi

Galata Voyvoda caddesi 53-62 telefon 41460

r
d
h
b
ar

bi
tir
mı
na

pa
dis
kat

ten

Ş

liba
günü
ri il
ideri
dige
miş

lini
şubat
hükü
salon

Geçen
dan i
bu ser
işletti
Ankar
Şişli
Kadık
Kadık

SATIŞDA KOLAYLIK - MALLARDA METANET
NURETTİN ÖĞÜNÇ TECİM EVİ

Bursa Uzun Çarşı No. 326 Telefon: 39

MİNERVA VE AGA
RADYOLARI

Bursa Acenteliği

ERIKSON
SIMENS
STANDART

Telefon ve malzemeleri

Sihhi Ağızlıklar

Ustra, Jilet, Bıçak ve makinelerin bircümle levazimatı

Her fabrikanın her
şekilde Cep - Kol
ve
divar Saatları

ODEON

Gramofon
Plaklarının
Tam koleksiyonu

KOLOMBIA

Gramofon makinelere
ve
İğneleri

SAHİBİNİN SESİ

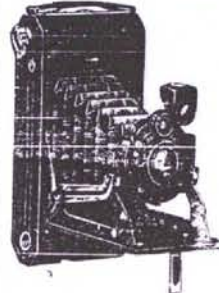
BİSİKLET ve malzemesi

Standart - Radyum
Lâmbaları ve levazımı

Her türlü
Elektrik
Tesisatı

Her nevi
Fotograf makineleri
Yazı makineleri
teferruat ve levazımı

Evlerinize, dükkânlarınıza elektrik tesisatı yapılırken
bu işin fenni ve ucuz, ışıkların muntazam olmasını
isterseniz bir kere mağazamıza uğrayıp sorunuz!

KIŞ GELİYOR... YAĞMURLAR
Başladı.. Erkek, Kadın ve Çocuk
Pardesü ve muşambalarının her cinsi

Başınız mı ağrıyor

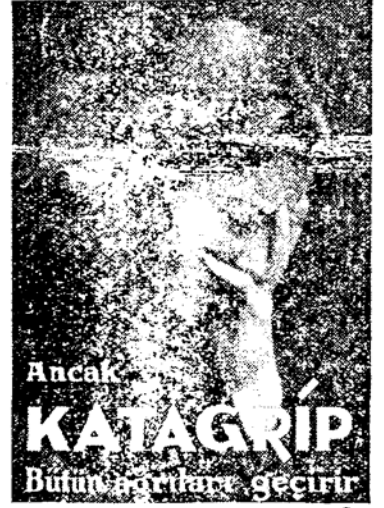
KATAGRİP

BAŞ DIŞ NEZLE VE Romatizmaya Karşı KATAGRİP

SUPPRİME INSTANTANÉMENT TOUTES
LES DOULEURS
IDÉAL PRODUIT SÉDATIF

KULLANINIZ

Dişiniz mi ağrıyor

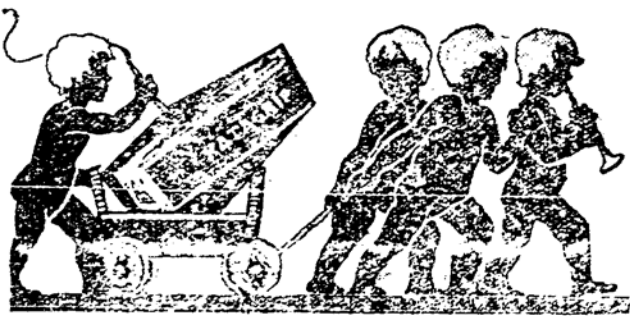
KATAGRİP

Neden mi başı ağrıyor
Bir KATAGRİP almamış

Yağmurdan korkmaz çünkü
KATAGRİP i var!

Çocuklar da (Katagrip)i severler

Ankara'nın

Kavaklı dere şarabını içen böyle sıhhatli olur.
Bursa şubesi : Atatürk caddesi 51 Uçak sineması karşısında

Reklâm değil hakikat

Relâf ve saadet ile vakit geçirmek isterseniz daima Osmanlı bankası karşısındaki Ümit kişesinden bir piyango bileti olarak şansınıza kaçırmayınız.

Zengin olanların resimlerini kişede görünüz. Birinci teşrinde başlayacak tertip plânını mutlaka okuyunuz. Çok zengin ve isabetlidir.

Biletler 100 kuruştur

Ümit kişesi sahibi Cevdet Hekimoğlu

Yeni Basımevi

fatı ile çok temiz bir surette ve sür'atle her renk ve her boyda: Risale, davetiye, fatu-
ra, cedveller, mektup kâğıtları, kartvizitler, karneler, kitap, mecmua ve broşürler basar.
Kâğıtları ve kâğıtlar İstanbul'da kendi deposunda her zaman hazır. Mecmuamızın bir sayısını Yeni Basımevinde bulabilirsiniz.

DIŞ HEKİMİ

Adil Onar

Belediye bahçesi karşısında

Bursa

Protejin

Pr. Melchnikoff tarafından tecrübe ve tertip edilen bu formüldür. Frengi ve belsoğukluğuna yakalanmamak için gençlere tavsiye edilecek en müessir bir müstahzardır. Ec zahanelerde bulunur.

HEMERRON

Basur memelerine karşı en müessir ilaçtır. Memeleri söndürür, kanı ve ağrıyı keser, ameliyatsız hâcet bırakmadan basur memelerini izale ve tedavi eder.

Uçak - Tayyare

Bursadan Yalovaya işleyen otobüsler içinde en sağlam en yeni, en rahat otobüslerdir.

Yıllardanberi herkesin daima tercih ederek bindikleri bu otobüslerin yazıhanesi evcelce uçak sineması altında köşede idi. Şimdi biraz daha aşağıda 30 numaraya nakledilmiştir. Aldanmayınız! Uçak otobüsleri diğerlerine eşcih edeceğiniz otobüslerdir.

Acele satılık

Singer marka beş çekmeceli ve konsollu bir dikiş makinesi ucuz fiatla satılıktır.
Orhan boğazı numara 7

Bursa 2 nci icra memurluğundan :

Osmaniye oteli kiracısı hacı Şuayyibin İstanbulda Ojen Falyanı ve Armando Febyaniden alacağından dolayı mahkuz ve paraya çevrilmesine karar verilen 6252 kilo tütün 21-9-936 pazarı günü saat 17 den itibaren Bursa Osmaniye oteli deposu önünde satılacağından taliplerin bu saatte mahallinde hazır bulunmaları ilân olunur.

Zayi ehliyetname

Bursa belediyesinden almış olduğum 270 numaralı şoför ehliyetnamemi zayi ettim yenisi alacağından eskisinin hükmü yoktur.

Şahabettin paşa mahallesinde 19 numaralı hanede
Şoför Ömer

Şarımızın biricik basım yuvasıdır. Son getirdiği büyük makinesi ve her çeşit huru-

Bursa Urayından :

Uray sınırı içindeki dereleden kum almak isteyenlerden (beher metre mikabına mukabil) 20 kuruş ruhsatiye harcı alınması hakkında Uray Kurulunun 15-2-937 Toplantısında 273 sayılı Kararı İlbaylık yüce katının 123 - 1. 4. 937 buyruklarıyla onaylanmış ve keyfiyet bütçe tarafına yazılmış olmakla tatbik alanına geçebileceği alakadarlarca bilinmek için ilân olunur.

Bursa İnhisarlar Başmüdürlüğünden :

Bursada Demirtaş şimendifer istasyonundan İnhisarlar Başmüdürlüğü depolarına ve Belediye gazhanesinden yekdiğerine ve Demirtaş şimendifer anbarına bir sene içinde nakledilecek mamul tütün, sigara, içkiler, ispirto, soma ve barut ile av malzemesi ve patlayıcı maddeler ve boş kaplar ve levazım nakliye ücreti 9 Nisan 937 gününden itibaren 20 gün müddetle eksiltmeye konulmuştur. Eşyayı mezkûrenin muhammen miktarı 594815 kilodur. İstekliler şartnameyi görmek üzere Hergün ve eksiltmeye iştirak için de ihale tarihi olan 29 Nisan 937 perşembe günü saat 15 de 33 lira 15 kuruş teminatlı muvakkatle akçasile Başmüdürlüğümüze müracaatları.

Asliye ikinci hukuk hakimliğinden :

937-275 Davalı : İstanbulda şehremeni barutfare Yokusunda 11 No. lu evde acem Mahmet oğlu Hasan .

Karınz davaçı Ömer kızı Zülfiye tarafından aleyhinize açtığı ihtar davasının mahalli ikametiniz meclul olması hesebile gıyabınızda yapılan muhakeme sonucunda evlenmenin tahmil ettiği vazifeleri ifa etmemek maksadile karınzı davacıyı terk ederek semî meçhule gittiğiniz ve gittiğiniz ve gittiğiniz yerden da'bi aramadığınız dinlenen şahitlerin şahade'lerinden mütehasıl aknaatla tebeyyün etmiş olduğundan kanunu medeninin 132ci maddesi mucebince en az bir ay geçtikten sonra karınzın sizin aleyhinize boşanma davası açmakta mu'tar olmasına ve masarifi muhakemenin size yükledilmesine 13-3-937 tarihinde karar verilmiştir. İş bu kararın temyiz müddeti olan on beş gün içinde tarafınızdan temyiz eylemediği takdirde hükmü mezkûrun kespi kafiye edeceği tebliğ makamına kaim olmak üzere ilân olunur.

Bursa 2 nci Mıntaka tapu S. Muhafızlığından :

Bursanın Bilecik mahallesinde Balıkpazarı caddesinde sağı ölü Nuri valdesi Fatma solu Nikolaki arsası cephesi yol ile çevrili Evkafa mülhak Demirtaş paşa vakfından kasap dükkâmı Teşrin sani 335 tarih ve 42 numarasiyle (haci) Hüseyin kızı Huriyenin idaremize ibraz ettiği bu belgenin kaydı hükümet yangınında yandırmış olması hasebile tasarruflunun tahkikatı için 23/4/937 tarih ve cuma günü mahallinde tahkikat yapılacağından bu müddet zarfında ya mıntakamıza ya yahut ellerindeki belgeler ile yavmi mezkûra mahallinde tahkimacık memura müracaatları ilân olunur. 845

Bursa Seslerine
Abone olunuz!

Gemlik Sulh Hukuk Hakimliğinden : 185

Gemlikte Demir Suba'ı mahallesi sakinlerinden ölü Rıza kızı Nazirenin 10/11/935 tarihinde öldüğünden veresinden kocası Dağistanlı Recep oğlu Osman Nurinin gaip bulunması hasebile terekesini mahkemeye el konulduğundan kanunu medenin 556 ncı maddesine göre gaibin mirası red veya kabul ettiğinin tarihi ilândan itibaren bir ay içinde mahkemeye bildirmesi ve ölüde alacağı olanlarında yine bir ay içinde mahkememize müracaatları ilân olunur.

DOKTOR

Bedrettin Nuri Özönder

İsmet İnönü caddesi No : 28

Telefon 292

Hergün sabahdan akşama kadar ve gece müracaatlarını kabul eder. Pazar günleri öğleye kadar fukara muayenesi meccanedir.

YAVRUNA

S
E
N
E
N
İ
R

Ş KUMBARASI AL

- BİRADER ! SEN
ELBİSELERİNİ NEREYE
YAPTIRIYOSUN ?

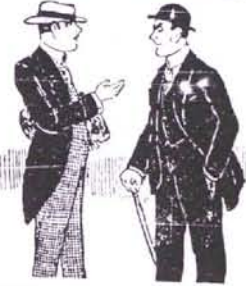
- Yeni gelen kumaşları sağlam,
zarif ve ucuz olan, her keseye elverişli
kıyafet ve mevsimlik elbiseler diken:

İŞ BANKASI ALTINDA

BOĞAN

Sabri Günışık

Terzihanesine

Tayyare Sinemasının

BU AKŞAMKI PROGRAMI
KIZLAR MEKTEBİ

Senenin çok güzel ve pek hisli bir şah eseri
HERBERT MARSHALL ve RUTH Chatterton

ile
SİNOME SUIRON taraflarından

YENİ ADAM

171 inci sayı çıktı. Bu sayı ile ilâve olarak Anatole France'n (Epikürün Bahçesi) adlı eserinin 3 üncü formasını veriyor. En modern bir Türk fikir mecmuası olan Yeni Adamı okuyucularımıza ehemmiyetle tavsiye ederiz.

EN TEMİZ

En güzel tuhafiyeye en Sabit kokular ve esanslar

ÇEŞİT BOYUN BAĞI

Atatürk caddesinde

Refik Güleç

GÜZEL KOKULAR

EVİNDE

Bulacaksınız

İLÂNDAN MAKSAT

Mümkün olduğu kadar herkes tarafından okunması, herkes tarafından bilinmesi değil midir?

İlanlarımızın güzel bir şekilde, yanlışsız olarak çıkması ve bütün Bursa muhitinde okunması sizin veya dairenizin menfaatiniz icabıdır.

O halde ilanlarınızı

(Bursa Sesleri) ne gönderiniz.

- Okunmayan bir ilân,

ocağa atılmış vazih bir

kâğıda benzer-

23 Nisan

Çocuk Haftası Başlıyor.

OSMANLI BANKASI

T. A. ŞİRKETİ

Sermayesi 10,000,000 İngiliz Lirası

Türkiyenin başlıca şehirleriyle : Paris, Marsilye, Nis, Londra ve Manchesterde Mısır, Kıbrıs
Irak, İran, Filistin ve Yunnistanda şubeleri

Yugoslavya, Romanya, Suriye ve Yunanistanda Filyalleri vardır.

Her türlü banka muamelesi yapar. Osmanlı bankası küçük tasarruf eshabına bir hizmet
ve yardım olmak üzere kumbara hesaplarını yeniden açar.

(Bursa şubesi: Atatürk caddesi özel yapı)

T. M. Y. E. Limitet Şirketi

FORD

Tenezüh ve kamyon
Otomobilleri
Yedek parçaları
Her türlü levazımı

MİŞLEN

Otomobil Lâstikleri Her
Nevi ve her çeşit Otomobil
Lâstikleri

Son model

Naumann

Zikzaklı ve salon dikiş
Makineleri

Erika ve İdeal

Yazı makineleri
Acenteliği

Hayat ve Can
BUZKURT

Sigortaları Acenteliği
Bursa Setbaşı köprüsü
Yanında köşede Numara 2

EMLÂK ACENTEliği

Şehinli Türk Komandit Şirketi :

Koza hanında kapı yanında 175 sayılı bürosunda gayri
menkul mallar üzerinde alım, satım, ipotek muameleleriyle meş
gul olmaktadır. Dört sene den beri bir çok kimseleri ve evsiz
leri memnun etmiştir. Şirket beşinci senesinde işlerini daha faz
la genişlettiyerek Anonim şirketi olacaktır. Tamircilik yapıcılık,
yıkıcılık gibi birer şubeler açacaktır. İşbu şubeler taksitler ile
halka uzun vadeli olarak tamir, ve yeni binalar yapacaktır. Ge
rek şehrin imarına ve gerekse halka büyük yardımlarını göster
mek için bütün varlığıyla hazırlıklarını bu günden hazırlamakta
hatta haftalık Emlâk mecmuası ve Delâli çıkarmak teşebbü
sünde bulunmaktadır. Yüksek gayelere dayanan bugünkü ufak
şirket yarının Büyük Anonim Şirketi olacağını

Bursahlara Müjdelers.

Cumhuriyet alanında Atatürk Anıtı karşısında
Rıdvan Akçaylı idaresinde

AKÇAY GAZİNASI

Büyük, ferah, mükemmel döşeli salonu ve muntazam servisi
ile Bursanın en kibar bir gazinosudur.

Setbaşında Halkevi altında

Yıllardanberi tam manasile temiz bir aile bahçesi olan

Cumhuriyet Aile Bahçesi

Bu senede aileler için açılmıştır.

Her iki gazinoda müşterilerin sıhhatları temin edilmiş olup

En temiz meşrubat da beş kuruştur.

TENZİLÂTLI KARNELERDE VARDIR.

Yılmaz Gazozları

Güzel kokusu, lezzetli ve ferah veren içimi ile yaz günlerin
de hararetinizi giderecek en birinci gazozlardır.

Kahvelerde, Gazinolarda, her yerde yılmaz

gazozu isteyiniz

Deposu : Tuzpazarı No. 20

Halk Sabunlarını kullanınız.

Doktor

AHMET SELAMİ
(KARABONCUK)

Nasuhpaşa Hamamı
Sokağı No. 15

Her türlü hastalıklar mua
yene ve tedavi olunur.

GECE VE GÜNDOZ

Sayın ahalimize

bir hizmet olmak üzere

pazartesi ve perşembe

günleri muayene ücreti

50 Kuruş

Unum Neşriyatı idare eden

Emekli Yarbay Faik Anafarta

Basıldığı yer Emek Basımevi

Yapılan tamirlerden emin
olmak istiyormusunuz?
Bursa kuyumcular
çarşısı 320 No da

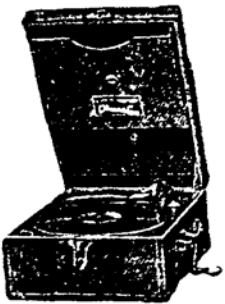

Makinacı

M. Sabri
Tamir evine
müracaat ediniz

Daktilö, gramofon, bi-
siklet, dikiş makineleri, van-
tilâtörler teminatlî ve ucuz
tamir olunur. Makine par-
çaları ve yağları gramofon
zenbelekleri çeşidi bulunur.
Ucuz fiatla satılır. Bir tec-
rübe daima baş vurmağa
kâfidir.

T. H. Kurumu Menfaatine
Münir Nurettin

ve

Arkadaşları

KONSERİ

Tanburî Refik ve Refikası

ve Artakinin İştirakile

Yalnız iki gece için

Tayyare sinemasında

5 Ağustos Pazartesi akşamı saat 21,30 da

6 " Salı " " "

**Her
Ana ve Baba
Çocuğuna bir
İş kumbarası
almalıdır.**

Türkiye İş Bankası

**Kadın
Çantalarını**

Fuat Ünal

Çanta evinden

Alınız...

Bursa : Sarayhane No 12
TELEFON : 169

Evlâtlık arayanlara

7 Aylık oğlan bir çocuk (Sarışın ve mavi gözlü)
evlâtlık olarak verilecektir. Çocuk besli ve güzeldir gör-
mek ve konuşmak isteyenler Muradiye'de Geyikli med-
resede Ahmet kızı Bayan Emineye baş vurmaları .

Bursa Şarbaylığından:

Baraka satışı ilanı:

Muhammeni

10 Lira

Belediye arkasındaki sokakta duran eski bir baraka 8 /
8 / 935 perşembe pazarlıkla peşin para ile Belediye komisyo-
nu tarafından satılacağı ilân olunur.

Ağrınızı kesecek ilaç yalnız [KATAGRIPI] dir

Tayyare Sineması

Sinemanın Ses Makinası tamamen değiştirilmiş ve en son model teçhizatla mükemmel bir hale konulmuştur.

Bayram Haftası Programı

1— PAGANINI

Müessilleri : *Ivan Petrovici, Eliza Illiard*

Büyük Napoleon'un hemşiresinin aşkını gösterir filmidir.

Büyük mozisyen olan (P A G A N I N I) filimini mutlak görmeği tavsiye ederiz.

2 — iki günül bir olunca.

Müessilleri : *Klodet Koliret, Klark Gayle*

Bu yep yeni temağanın size vereceği aşk macerası, zengin dekorlarla vaktinizi pek güzel geçireceksiniz. Artistleri, sinamacılık âleminde muvffaak olmuş şahsiyetlerdir.

3 — Maceralar Kralı.

Müessili : *Yok Jons*

BEYAZ ATLI namile maruf meşhur artist YOK JONT tarafından çevrilen ve hakikaten Dünya sinama meraklılarını heyecandan heyecana sürükleyen bu film dahi Bayram münasebetile yüksek fedakârlıklarla programa dahil edilmiştir.

4 — Harp Kahramanları.

Harbi Umumî esnasında Fransada çarpışan ALMAN ve AMERİKAN MUHAREBE lerinden sahneler vardır. Aynı zamanda Amerikanın hali hazır vaziyetinde Makinanın yükseldiğini ve buna mukabil Sefaletlerin arttığını göstermektedir.

İlaveten Gösterilecek Filimler

hat. 8 - KADIN AVCISI.

5 - Kuleli mektebi 1935 senesi mezunları münasebetile tören. 6 - Almanca muzikli komedi. 7- Kâbeden Kudüse kadar seya

Fiatlar

Loca : 150 — Hususi : 30 --- Balkon : 25 --- Duhuliye : 20.

Gündüz seanslarında öğretmen ve okurlara Hususi ve Balkon : 20, Duhuliye: 10 kr.

MATİNELER : PAZAR GÜNLERİ SAAT 1, 3 --- (2 MATİNE)

SUVARELER HER GECE TAM SAAT (8. 30) da

ÇANTA EVİ SAHİBİ

Saygıdeğer müşterilerinin bayramlarını kutlular.

Bursa Evkaf Müdürlüğünden:

Küçük, Balıklı köyünde vakfa ait 13 dönüm kavgalı tarla ilemekle belli tarlanın mülkiyeti 12—3—935 tarihinde ihale edilmek üzere satılığa çıkarılmış ise de gazete idaresince yoksa ilân edildiğinden dolayı tarlanın ihalesi 23—3—935 cumartesi günü saat 01 beşe bırakılmıştır. İsteklilerin o gün ve o saatte evkaf müdürlüğüne gelmeleri. 21

Orhaneli sulh hukuk hâkimliğinden: 935 - 48

Orhaneli orman idaresi tarafından Eskişehirin Bektaşpınarı köyünden 134 kilometre müteahhidi Ahmet Faik aleyhine kame eylediği 56 lira 15 kuruş tazminat davasında: Müd-lealeyleyin ikametgâhı meçhul bulunduğu zabıt dava nüshayı anıyesindeki meşruhatından anlaşılmasına binaen ilânen tebligat ifasına karar ve tasvir kılınan davetiye mahkeme divananesine ve duruşmanın 25—4—935 tarihine talik kılınmış olduğundan mezkûr günde bizzat veya tarafından musaddak bir vekil gönderilmesi lüzumu ilân olunur.

Her yerden ucuz

Bakkaliyeye taallük eden her nevi ihtiyaçlarınızı her yerden daha pek ucuz alabilmek için yeni açılmış olan (YENİ PAZAR YERİNDE 17 No. TAŞ MAĞAZA) ya uğramaları herkese tavsiye olunur.

KATAGRIP laboratuvarı bayramınızı kutlular

BURSA BELEDİYESİ

Ölçülerin damgalanma günlerinin ilânı hakkında:

Aşağıda ayrı ayrı gösterilen günlerde nahiye ve köylerin merbut buldukları belediyelerine verilen müddet içinde ölçülerin muayene ve damgasının yaptırılması için müracaat edilmesi ilân olunur.

1) — Mudanya belediyesine: 10 mart 935 pazar gününden itibaren 10 gün müddetle 24 mart 935 pazar günü akşamına kadar.

2) — Gemlik belediyesi: 26 mart 935 tarihinden itibaren 10 gün müddetle 6 nisan 935 cumartesi günü akşamına kadar.

3) — Orhangazi belediyesi: 8 nisan 935 pazartesi gününden itibaren 8 gün müddetle 16 nisan 935 salı günü akşamına kadar.

4) — Büyüksu belediyesi: 18 nisan 935 perşembe gününden itibaren 5 gün müddetle 23 nisan 935 salı günü akşamına kadar.

5) — Orhaneli belediyesi: 25 nisan 935 perşembe gününden itibaren 5 gün müddetle 30 nisan 935 salı günü akşamına kadar.

6) — Bursa belediyesi: 2 mayıs 935 perşembe gününden itibaren 26 gün müddetle 30 mayıs 935 tarihine kadar. 990

BU hafta TAYYARE SINEMASI'nın bayram programı hakikaten pek dehşetlidir.

Bayram münasebetiyle en yüksek ve görülmeğe değer filimler:

Moris Şövalyenin **Gülen Paris** Çok zamandır beklenen heyecanlı dehşet saçan bir film yarattığı şaheser

Mumyalar müzesi **Düşman elinde esir** Şimdiye kadar ve bunun gibibüyük muharebe filmi görülmemiştir

Evkalâde muazzam **MATMAZEL HOFMAN** süper film

Saadet yuvası Anni Ondranın en çok muvaffak olduğu bir film

(akında: İki gönül bir olunca
Bursa: Yenibasimevi

Koşunuz!

Tayyare sinemasının göstermekte olduğu büyük programlarını görünüz her gün iki matina gösterilecektir

Tafsilât sinema kapılarındaki levhalardadır
Birinci matine: 12,30

İkinci matine: 3,30

Akşam süvaresi 8,15 de

Ayrıca: Sesli ve sözlü komikler, dünya havadis jurnalları

Düşman elinde esir den

YENİ BASIMEVİ

Saygı ile bayramınızı kutlular

Bursa Sesleri
BULMACA KOPONU 161

TÜRKİYEDE KÖMÜR MESELESİ

KÖMÜR YAKAN

Vesait ve Teshin Aletleri ve Tesisatı

BEYNELMİLEL SERGİSİ

20 MART 1937 den 20 NİSAN 1937 ye KADAR.

Her Türk vatandaşını memleketin KÖMÜR meselesi etrafında düşünmeğe, birleşmeğe ve harekete geçmeğe davet eden bir işarettir.

Sergi, Maden kömürünün MİLLİ EKONOMİMİZİN yakın inkişafındaki Büyük rolü bakımından, ekonomik kalkınma savaşımızda yeni bir hamlenin başlangıcı olacaktır.

FOTO ABİDİN ÇİÇOK

SEYYAR HAFTALIK FOTOGRAFÇI

Amatör işleri ve Fotoğraf işleri (Büyük ve Küçük)

Mekteb Direktörlerinin, İlçe bayların ve Kamunbaylar ile Köy Muhtarlarının nazarı dikkatine:

Mekleblere kadar gidib talebe gurupları, Dügünlerde ziyafetleri Yapı işlerinde yapıları çeker, İlçelere, Nahiyelere, Köylere ve her çağırılan yere gider. Toplantı, Anıtlara ait ve istenilen büyüklükte resim çeker.

BURSA ve ULUDAĞ'a AIT MANZARA
KARTLARIN EN NADİR ÇEŞİTLERİ BULUNUR
FİYATLA REKABET KABÜL ETMİYECEK
DERECEDE UCUZDUR.

SİPARİŞLER VAKTİNDE ve MUNTAZAM VERİLİR

Adres: Bursa Tayyare Sineması karşısında

TÜRK HAVA KURUMU**BÜYÜK PİYANGOSU**Şimdiye kadar binlerce kişiyi zengin etmiştir.
4 üncü keşide 11 ŞUBAT 1937 dedir.**Büyük ikramiye 50.000 liradır.**Ayrıca: 15.000, 12.000, 10.000 liralık ikramiyelerle
10.000 ve 20.000 liralık iki adet mükâfat vardır...

Dikkat: Bilet alan herkes 7 ŞUBAT 1937 günü akşamına kadar biletini değiştirmiş bulunmalıdır. Bu tarihte sonra bilet üzerindeki hakkı sakıt olur...

FOTO TÜNAYATATÜRK CADDESİ ULUCAMI
BÜYÜK ÇINAR KARŞISI 123**Yanına çalışma arkadaşısı almıştır. Amatör filim kopyaları ile agrandismanlarını ve diğer siparişlerini müşterisinin arzusuna göre temiz ve ucuz olmak şartile istediği zamanda verir****BURSA SULH HUKUK**

MAHKEMESİNDEN:

Bursanın ismetiye köyünde sadıç oğlu Ali ve ali kızı ayşe ve köy şahsiyeti maniviyesi namına muhtarlarıyla Müşterek bir ev kabili taksim olmadığından şuyun izalesi için satılarak parasının hissedarlara hisseleri nispetinde paylaştırılmasına 21-11-936 tarih ve 936 2372 numaralı ilâmla karar verilen adı geçen İsmetiye köyünden saği ahmet solu metruke evleri arkası ve önü yol ile mahdut (500) lira kıymeti muhammeneli 13 tapu numaralı bir evin tamamı tarihi ilândan itibaren 30 gün müddetle açık artırmaya çıkarıldığından almak isteyenlerin kıymeti muhammine-sinin yüzde yedi buçuğu nisbetinde pey akçalarıyla beraber bursa sulh hukuk mahkemesine gelmeleri ve ihale 1-3-937 tarihine rastlayan pazartesi günü saat 15 den 16 ya kadar Bursa sulh hukuk odasında yapı-lacağından müşterilerin o gün mezkur mahkemede hazır bulun-maları mezkur günde artırma bedeli gayri menkulün muham-men kıymetinin yüzde yetmiş be-şini bulmadığı surette artırmanın son taahhüdü baki kalmak üzere artırmanın 15 günü daha temdit ile 16-3-937 tarihine rastla-yan Salı günü aynı saatte mez-kür ev en çok artırana ihalesi ya-

pılacağından ve şartname tarih'i ilândan itibaren her kese açık bulunduğın ve itirazı olanların 20 gün içinde evrakı müsbiteleriyle bildimeleri aksi surette satış bedeli paylaşmasından geri bırakılacağı ve belediyeye ait tellâliye rusumu ile ihale karar-pulu ve tezkere ve ferağ harcı a-hciya ait olacağı ilân olunur.

BURSA SESLERİÇarşamba Cumartesi günleri
çikar Halk gazetesi

Yıllığı 150 Kuruş

6 aylığı 80 "

BURSA SESLERİ

Resimli Aylık Mecmua

Yıllığı 100 Kuruş

6 aylığı 50 "

Her ikisi birden:

Yıllığı 225 Kuruş

6 aylığı 120 "

İmtiyaz sahibi ve müdürü
Sedad Ataman

Umum Neşriyatı idare eden

I. Hakkı Soykan

Basıldığı yer

Bursa: EMEK Basımevi

Resimli aylık mecmuamız aybaşında çıkıyor.

TÜRK ANTRASİTİ = SÖMİKOK TÜVÖNAN ve KRİPLE MADEN KÖMÜRLERİ

- ** Soba ve ocaklarınız için kışlık ihtiyaçlarınızı temin ediniz.
- ** Hiç bir suretle rekabet kabul etmez.
- ** Bursada evlerinize kadar teslim şartile.

Vasfi Başaran Tecim evi

İş Bankası Karşısı

ULUS

Ulus refikimiz 29 Birinci Teşrin Cumhuriyet bayramından itibaren yeni makinesinde büyük hacimde basılacak ve her pazar günü ayrı bir ilâve çıkaracaktır.

ULUS

Yeni şekil ve kadrosu ile yalnız devlet merkezinin değil, bütün

TÜRKİYE' nin

Haber ve Fıkır Gazetesi

En iyi teknik

En büyük hacim

En güzel yazılar

Her gün bir hikâye, Kültür, Askerlik, Tayyârecilik, Havacılık Denizcilik, Ekonomi, San'at ve Edebiyat, Her gün köy sütünü Sıhhi bahisler, Bütün gazetelerden günü gününe hülâsalar, Bizde, ve Dünyada kitap Hareketleri - Küçük ilânlar v. s...

29 Birinci teşrin günü,

İlk İş olarak Gazetecinizden:

ULUS

Fevkalâde Nüshasını İsteyiniz

O, Size

KENDİNİ TANITACAKTIR

Yılmaz Gazozları

Güzel kokusu, lezzetli ve ferah veren içimi ile yaz günlerinde hararetinizi giderecek en birinci gazozlardır.

Kahvelerde, Gazinolarda, her yerde yılmaz gazozu isteyiniz

Deposu : Tuzpazarı No. 20

Yenişehir İlçebaylığından:

- 1— Kazamıza bağlı Ebe köyünün orta malına ekilmiş olan arazi-den çıkacak olan tahminen 80000 kilo çeltik 29/9/937 gününden itibaren 19/10/937 salı gününe kadar 21 gün müddetle açık artırma yapılmıştır.
- 2— Çeltiğin beher kilosuna sekiz kuruştan olmak üzere % 7,5 muvakkat teminat akçesi alttyüz kırk liradır.
- 3— Şartnamesini görmek ve pey sürmek isteyenlerin ihale günü olan 19/10/937 salı günü saat 16 da kazamız Hususi Muhasebe Dairesindeki mahsus komisyonuna başvurmaları ilân olunur.

1-2

Her hususta
Müşterilerini memnun eden

DOĞAN

Terzihanesine

Zevkinize uygun,
Mevsimin en son çeşitleri
gelmiştir.

Emlak ve Eytam Bankası
alt köşesinde

Sabri Günışık

Cumhuriyet alanında Atatürk Anıtı karşısında
Rıdvan Akçaylı idaresinde

AKÇAY GAZİNASI

Büyük, ferah, mükemmel döşeli salonu ve muntazam servisi ile Bursanın en kibar bir gazinosudur.

Setbaşında Halkevi altında

Yıllardanberi tam manası ile temiz bir aile bahçesi olan
Cumhuriyet Aile Bahçesi

Bu senede aileler için açılmıştır.

Her iki gazinoda müşterilerin sıhhatleri temin edilmiş olup

En temiz meşrubat da beş kuruştur.

TENZİLÂTLI KARNELERDE VARDIR.

S. FUAT ÜNAL

El çantaları ün aldı

Bursa Saraçlar No. 12—18 Telefon: 169

Unum Neşriyatı idare eden Emekli Yarbay Faik Anafarta
Basıldığı yer Emek Basımevi

YEDİ GÜNLÜK Bursa Sesleri

- EKONOMİK, TİCARİ, İLMİ GAZETE -

İsı ve çevirgeni
Sedad Ataman

İdare yeri: Atatürk caddesi
Postahane karşısında 138-3

U. Neşriyatı idare eden
I. Hakki Demiröz

23 Nisan 935

Abone: Bursada seneligi
100 kuruş, 6 aylığı 50 kuruş
Dışarıya 10 kuruş
fazladır. İlaflarını satırı
5 kuruştur.

Tanesi
Bu sayı 5 Kuruş
(Eski sayıları 5 kuruştur)

No: 12

23 NİSAN (ÇOCUK HAFTASI) İÇİN HUSUSİ SAYI

Yıl: 1

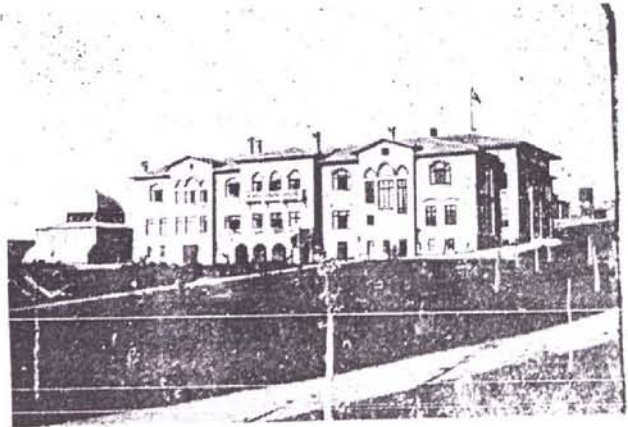
23 Nisan 336 da Büyük Millet Meclisi Hükûmeti kuruldu

23 Nisanı yaratan büyük kurtarıcı kurtuluş savaşının
en zor kurunlarında

Türk ulusunun büyük kurtarıcı sevgili
yol göstericimiz Atatürk ulusun başında
savaş yerlerinde

Ankarada Kamutay binası

Çarşamba - Cumartesi çıkar.
Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Halk Gazetesi'dir.

Bir Ulusun kuvveti ve saadeti
çocukların sıhhati ile ölçülür.
Merhamet ve şefkatin yıldırları
öksüzler ve terk edilmiş yavrulardır. Bunları kuruyunuz.

23 NİSAN Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır

DEVİRİM YOLUNDA

TÜRK ÇOCUĞU

Diyorki :

Bugün 23 Nisan günlerin en kutsalı,
Atatürk çocuğuyuz. Cumhuriyetin dalı...
Yalnız kılıç salıyan silâh atan değiliz.
İmparatorluk gibi yurdu satan değiliz.
Devrimlerin içinde devrimler yaratınız,
Erkinliği tadınız inanlı birer tanız...
Gencimiz ateşimiz hızımız dolu bizim;
Bu dünyanın kültürlü inanlı yolu bizim.
Hepimiz birer ışık hepimiz birer güneş.
Eskiye yenilikle ediyoruz biz ateş...
Bu günün her çocuğu tarihi çeviriyor,
Karşılaştığı bütün eskiyi deviriyor...
Umma bizden eskiye eğilecek bir tek baş.
Yumma yeniye göz sen kültür bize her gün aş...
Bir devrim yatıyor içten her bir atılış.
Bize inan veriyor yeniliğe katılış...
Yalnız kılıç salıyan silâh atan değiliz.
Devrimlerle canlanan kültür yaratmış biz...

ZİYA VEHBİ ALTORK

Ulusal Egemenliğimizin en birinci timsali Büyüü Şefimiz
Ulu Önderimiz

KEMAL ATATÜRK

23 NİSAN

Devlerki yurt yok, yuva yok
doğduğun yerlerde büyüdüğün
yamaçlarda sevdanın açıldığı u-
valarda çaylaklar yuva kurmuş...
İlbal ve istikbal için bel bağ-
ladığı o lunu Çanakkale de şehit
veren güllü bacı dün gülerken
bugün ağlıyor. Oğlunu seve seve
vermek için göndermişti.
Onun dökeceği bir damla kan
Çanakkale boğazını kapısına bir
kılıç olacağına kaniydi.
Galiyada iki kolunu kaybe-
ten Dürmüş dayı celâdetinin ve

şehamet ve şecaatinin ünü dün-
yayı saraçağına emindi.

Kafkas cebhesinde donan a-
yağ ile gözünün birini yurt uğru-
na armağan eden Dursun emmi
ynrdunun kurtuluşuna duacı, em-
niyetle sevdiği bucağının güllük
gülistanlığı olmasını bekleyordu

Hicazın, Flistinin kumularile
gözleri illellenen hain bir düş-
man kurşun ile sağ kolu çolak ka-
lan Memiş liç acımıyor. Ulusu
nun kud efinde, önünde açılacak
saadetin güneşi, yurdunda öte-

cek büllüllerin namelerini açılan
çiçeklerin neşelerini tahayyül
ediyordu.

Çanakkalede, Galiyada, Flist-
tinde, ve Hicazda şehit olan er-
lerin bıraktıkları yetimlerle dil-
lar feda ettikleri şehitlerin gön-

derdikleri kurbanların mükâfatını
bekliyorlardı. Halbuki şimdi has-
ta düşen yurda çaylaklarla kar-
galar üşütmüş etlerini kemiriyor.
Sinesinden fıkran mikroplar ka-
mmi emimeye çalışıyordu.

(Devamı 6 men. Salıfede)

SEFİK R. SOYER

Bursa Sesleri

Çarşamba - Cumartesi çıkar.
Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Halk Gazetesidir.

İmtiyaz sahibi ve direktörü

Sedad Ataman.

İDARE YERİ:

Ünlü caddesi Milli sinema yanında
BURSA SESLERİ neşriyat yurdu

Hususi ilanlar pazarlıkla alınır,
ilanlardan mes'uliyet kabul edilmez.

BORÇ, BORCUMUZ BORÇLARIMIZ

Borç, iki dürlüdür, biri maddi, diğeri manevî ... Maddî borçlarımız bazan senetle tevsik edilir. Bazanda yalnız sözle bağlanır. Her ikisinde vadesi gelince hemen ödemek için carpılır, Çırpınmaz ... Fakat, bu maddî borçlardan başka birde manevî borçlar vardır, ve ; bu borçlar, maddî borçlar kadar ve belki de onlardan daha ziyade önemlidir. Maddî borçlarımızı yapmadığımız zaman, ödemediğiniz vakit, bunları bize zorla yaptırarak kanunî müeyyedeler vardır. Alacaklı bunlara müracaat eder ve bizden alacağını tahsil eder.

Manevî borçlara gelince : bunların müeyyedeleri evlâ vicdanlarımız, sonra efkârı umumiye dir. Maddî bir borcu eda edemediğiniz zaman alacaklımın bizi protesto edeceğini, mahkeme veya icranın bizi haps ile tazyik etmeyeceğini nasıl düşünür ve bir an evvel o borcu ödemek için acele edersek manevî borçlarımız içinde vicdanlarımızın bizi tazyikinden, ruhan duyacağımız azaptan, efkârı umumiyenin bizi nefretle, lânetle aramasından korkmaktayız, çekinmekliğimiz lâzımdır.

Biz insanları, insan kalıbı altında yaşayanları diğer hayvanlardan ayırd eden işte bu duygudur. Yurda hizmet, fakirlere yardım, Vatanın kültürel yükselmesine çalışmak, bilginizi diğerlerine de aşılamak, Yurdun her takımından yükselmesine çalışmak, umumi işlerde paramızla, malımızla, aklımızla bilgimizle çalışmak ilk manevî borçlarımızdır.

Filân iş yapılırken

— Bana haber vermediler, senden yardım istemediler, ki ne müracaat edeceğimi bilemezdim. Demek borcumuzu yapmak için bizi menedemez.

Alkoyamaz...

HALKEVİMİZ İÇİN

Bursalılar 20,000 Lira veriyor

İbrahim Hakkı	Havluçu	100
İsa	Keresteci	150
İbrahim	urgancı	100
İsmail	(uzun)	50
İsmail	Akman	200
İsak	Tovî	100
İsak	Yaşova	50
İbrahim	Keresteci	100
İsak ve Şoef		50
İsmail	Kocabaş	150
İbrahim ve Aziz (Ucuzluk Pazarı.)		200
İbrahim Vehbi	Komisyoncu	100
İskinazi	Fabrikatör	100

1450

ŞAR GENKURULU

Cumaya toplanıyor

2 inci seçim devresinin 38 inci toplantısı 50 Nisan cuma günü saat 15 de yapılacak, 937 mali bütçesi müzakere resine başlanacağı gibi kullanma suları bütçesinde müzakere edilecek ve komisyonlardan gelen evrak üzerinde müzakerelerde yapılacaktır.

Aynı zamanda Genkurula da başkanlık eden Şarbay Cemil Özün iznli olması hasebile geçen celsede olduğu gibi Birinci Başkan vekili Ahmet Oberin başkanlığında müzakerelere devam edecektir.

Doğru İnsan Dik yürür

Borç, borçdur. Müracaat edecek kimse bulamazsak bunu her hangi bir Bankaya o maksat için yatırabiliriz ...

Vicdanlı bir adam, yurda bağlı bir Yurddaş, maddî borcu kadar, manevî borcuna da sadık olmak gerektir .

Yoksa ... ne alın açık olarak bu Yurdda gezebilir, nede kazancının hayrını görür ... gün gelir, ki bu Yurdda kazancından birazını Yurd için fedaı, Yurd işleri için sarfylemeği ihmal ederse bu kazanç gözüne dizine durur....

Netekim bazı canlı misalleri de gözünüzün önündedir.

SEDA ATAMAN

ŞEHİRDE

İlibayımızın Teftişleri

İlibayımız Ş. R. Soyer, pazar-tesi günü öğleye kadar C. H. P. İl Yön kurul kurağında bütün müracaat edenleri kabul ettikten sonra teftiş için İlegöle gitmişler ve dün gelmişlerdir.

19 Mayıs İdman Şenlikleri hazırlığı

19 Mayısta bütün Yurdda yapılacak İdman şenlikleri için her tarafta olduğu gibi Bursamızda da hazırlıklar başlamıştır. Talmatnamesine göre teşekkül eden Komisyonlar programı tesbiti ile meşgul olmakta ve sık sık toplanarak şenliklerin parlak bir şekilde yapılmasını temin için her türlü tedbirler almaktadır.

İdarî Kısım Reisi

Emniyet direktörlüğü İdarî kısım reisliğine Samsundan geleceğini evvelce bildirdiğimiz komiser Şerafettin şehrimize gelmiş ve işe başlamıştır.

Evvelce Bursamızda bulunmuş olan İdarî kısım reisine başarılar dileriz.

Özü Sözü
Doğru ol

Çocuk ESİRGEME KURUMU Gürbüz Çocuk Müsabakası

25 Nisan pazar günü saat 9,5 da Tayyare sinemasında yapılan (Gürbüz Çocuk Müsabaka) sına İlibayımız Ş. R. Soyer ve Yar İlibay Edip Kutay da şeref vermişler, Şehrimizin Aydın halkından yüzlerce kişi de iştirak etmiştir.

İstiklâl Marşı ile başlanılan merasimde Çocuk Esirgeme Kurumu Bursa Merkezi Başkanı Doktor Rıza Tahir tarafından müsabakanın hedefine dair kısa ve güzel bir söylevden sonra çocukların geçidi alkışlar arasında yapılmış ve sıra ile yaşlar arasında birinci, 2 inci ve 3 üncüler seçilerek hediyeleri dağılmıştır.

Kurum tarafından altın bilezik, Emzik takımları, hokka takımları, İpekli elbiselikler ve kumbaralar ile sevindirilen birinci ikinci ve üçüncülerden mada bütün iştirak edenlere birer ipekli mendil dağıtılmış ve en sonunda da bütün halkın iştiraki ile onuncu yıl marşı çalınarak merasime son verilmiştir. Şurasını dn ayrıca kaydedelim ki bu müsabakalarda 10 neu dairenin 3 No. lu bekçisi Vehbi Ersa a şın üç çocuğu da yaşları arasında birinciliği kazanmışlardır.

Dr. Rıza Tahir Belge,
Çocuk esirgeme kurumu Başkanı

HALKEVİMİZ İÇİN

Bursamız 20000 Lira veriyor

LISTE 4

F. harfinden kalan :	Lira
Ferruh tütüncü	150
H. harfi :	
Halim (eski kaplıca)	100
Hasan Hüsnü ve nazmi	50
Hasan Basri Emlâk aj.	75
Hasan Tahsin alanyalı	50
Hasan Batpazarı	200
Halit Tüccar	100
Hayri Kozacı	50
Halil Sami Eczacı	100
Hacivat Çiftliği sahipleri	200
Halil Süleyman (Doktor)	150
Hakkı ve Kâzım Derici	200
Hüseyin fettah dokumacı	50
Hüseyin Tabak	100

ŞEHİRDE

Müsamere

Salı günü akşamı Setbaşı ilk okulunda talebe tarafından bir müsamere verilmiş ve mektebin himaye heyeti Çocuk babalarına bir akşam Çayı tertip etmişti.

Çok muvaffakiyetli olan mini yavrularımızı, Okul idaresini ve okulun himaye heyetini tebrik ederiz.

yerinde bir tayin :

Adapazarı Türk Ticaret bankası Direktörü Halit Kurt Bankanın genel Müfettişliğine tayin edilmiş olduğunu ve yerine Ragıp Akkaya'nın gelerek işe başladığını haber aldık. Yeni gelen direktöre başarılar dilerken altı seneden beri bankanın Bursa şubesi direktörlüğünde bulunan ve işlerindeki muvaffakiyeti gibi şahsi terbiyesi ile de kendisini muhitinde çok sevirmiş olan Halit Kurta yeni işinde de başarılar dileriz.

Müddejumumimiz

Ankaraya gittiğini haber verdiginiz C. M. U. Cemil Ayatannın Ankaradan hareketle imrali üzerinden İstanbul'a gittiği haber alınmıştır.

ağır cezada

Armutlu Kamunbayı Halit ile eski muhtarlardan üçünün sahtekarlık ve ihmâl suçu ile ağır cezada duruşmalarına başlanmıştır.

20 gişi geldi

İstanbuldan Bursa ceza evine 20 cezalı nakledilmiş olup aralarında vaktile un kapam köpürsünü satan Eyüplü meşhur Halit de vardır.

23 NİSAN

Çocuk Haftası Programı

1 - 23 Nisan günü Saat 9-12 ye kadar Çocuk Esirgeme Kurumu heyetleri ilk Okulları ziyareti edecekler, saat 14 de Hükümet alanında Okulların geçit töreni yapılacak

2 - 24 Cumartesi : Spor eğlence ve müsabakaları (Sarıyonda Galata Sarayı Bursa Acar Kulüpleri arasında)

3 - 25 Pazar : Gürbüz Çocuk müsabakası Öğleden evvel Tayyare Sinemasında)

4 - 26 Pazartesi : Kreşleri ziyareti.

5 - 27 Salı : Konferans günü.

6 - 28 çarşamba : Kır gezintileri .

7 - 29 Perşembe : 15-18 Çocuk heyetleri ziyaretleri kabul edilecek.

25-4-937 Pazar Saat 9,30 da Tayyare Sinemasında yapılacak Gürbüz Çocuk Müsabakası Programı

1 - İstiklâl Marşı

2 - Söylev : Müsabakanın Hedefine dair.

3 - Geçit Töreni : Müsabakaya giren Çocuklar, Mızıkâ ile

4 - 6 Aylık ile 1 Yaşındaki Çocukların Seçimi.

5 - Koro Nalbant Oğlu Okulu tarafından

6 - 1-2 Yaş arasındaki Çocukların Seçimi.

7 - Ront :

8 - 2-3 Yaş arasındaki Çocukların Seçimi .

Gürbüz Çocuk Müsabakamız

Gazetemizin tertip ettiği gürbüz çocuk müsabakasına 17 çocuk iştirak etmiş ise bunlardan ancak (6) sı şartlarının dairesinde görülmüş ve resimleri bu sayıma konulmuştur. Bunlar arasından bir danesi 1 inci ve diğer birisi ikinci olarak seçilecektir. Bu seçim yarınki cumartesi günü öğleden sonra yazihanemizde olacaktır. Kayı olamayanların saat 14 de getirilmeleri ilân olunur.

Osman Onar

Türkân Ataman

Özten Ünügür

Güner Soykan

İbrahim Ersavaş

Kadri Ersavaş

Aziz Türk Çocuğu

Aziz Türk çocuğu altı Ok gene Seninle artıyor Yurdun sevinci Sevinçle bağırın bu sesi dinle Övünç ediyor yurt erkinliğinizle.

Sen bu yurdun için ateş ol parla İbret sağ acuna öz duygularla Devrim yollarında alalım hızı Göklere dikelim bayrağımızı .

İHSAN TÜRKER

9 - Ront :

10 - 4-5 Yaş arasındaki Çocukların Seçimi.

11 - Ront :

12 - 5-6 : Yaş arasındaki çocukların Seçimi .

13 - Mükâfat Tevzi .

14 - Onuncu Yıl Marşı Mızıkaya Halkın İştirakiyle.

Neş'elerle Dolalım

Kırların çiçe'leri bin bir reнге Boyandı
23 Nisan bu gün kelebekler uyandı
Koklıyor kelebekler lâleleri gülleri
Müjdeleyiyor baharı dağların sümbülleri

Gel çocuklar gezelim bu gün bayram günümüz
Kırlarda yapılacak sevinçli düğünümüz
El ele verip bizde uçan kuşlar olalım
Kosalım eğlenelim neş'elerle dolalım.

İHSAN TÜRKER.

Bursa
Seslerine
Abone olunuz.

Bursa Sesleri

Çarşamba - Cumartesi çıkar.
Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Halk Gazetesidir.

19-5-937 ÇARŞAMBA

**TEK BİR BAŞ
TANIYORUZ**
Partici gözü ile yazılmış
Ulusal bir kitaptır
Yakında çıkıyor!

Türk gençliği! 19 Mayıs senin için heyecan ve sevinç günüdür.

19 Mayıs, yalnız spor bayramı değil, Ulus bayramıdır. **ATATÜRK** 19 Mayıs'da Samsun'a ayak basmış, Türk Ulusuna yeni bir varlık, yeni bir hareket vermek için ilk adımı atmış bulunduğu gündür.

19 MAYIS

Bu, sevinç ve kıvanç ile yaşadığımız mes'ut günlerin başlangıcı olan 19 Mayıs tarihi, her halde Ulusal yaşayışımızın önemli, unutulmaz bir tarihidir.

Ulusal tarihin birinci safesinde birinci babın başlangıcı 1335 yılı 19 Mayıs'dır.

Sevgili Atamız büyük nutuklarında şöyle buyuruyorlar :

1335 Yılı Mayısın 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve manzarai umumiye Şu idi.

Osmanlı devletinin dahil bulunduğu gurup, harbi umumide mağlûb olmuş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelennmiş; şeraiti ağır bir mütareke imzalanmış. Bütün harbin uzun seneleri zarfında millet yorgun ve fakir bir halde. Millet ve memleketi harbi umumiye sevk edenler, kendi hayatları endişesine düşerek memleketten firar etmişler. Saltanat ve Hilâfet mevkiini işgal eden Vahideddin, mütereddî şahsını ve yalnız tahtını temin edebilecek tahayyül ettiği dini tedbirler araştırmakta. Camad Ferid'in riayetindeki katine, aciz, haysiyetsiz, cebin, yalnız Padişahın idaresine tabi ve onunla beraber şahıslarını vikaye edebilecek her hangi bir vaziyete razı.

Ordunun elinden esliha ve cebhanesi alınmış ve almakta

İtilâf devletleri, mütareke

ahkâmına riayet etmiyorlar. Birer vesile ile, itilâf donanmaları

ve askerleri İstanbul'da. Adana

Vilâyeti Fransızlar, Urfa, Maraş

Anteb İngilizler tarafından işgal

edilmiş. Antalya ve Konyada

İtalyan kışaati askeriyesi, Merzi-

fon ve Samsun'da İngiliz askerleri

bulunuyor. Her tarafta ecnebi

zahit ve memurları ve hususî

adamları faaliyette. Nihayet, mebdet kelâm kabul ettiğimiz tarihten dört gün evvel, 15 Mayıs

335 te İtilâf devletlerinin muvafakatiyle, Yunan ordusu İzmir

ihraç ediliyor.

Bundan başka, memleketin

Sevgili Atatürk'ümüzün o zamana ait bir resimleri

ŞEHİRDE

İlhamımız geldi

Geçen Hafta Ankara'ya gitmiş olan İlhamımız Ş. R. Soyler Pazartesi günü akşamı şehrimize gelmişlerdir.

Elde ettiğimiz bilgilere göre İlhamımız hususî bütçesi Komisyonundan geçmiş olup, Bursa ve İnegöl de yapılacak hükümet konakları içinde 937 bütçesinden merkezce yardımıyla bu lunulması temin edilmiş ve bu husus'a Vaid'e alınmıştır.

İmralı için

Aldığımız haberlere göre Bursa'ya Ceza evi'nden daha 100 cezaevinin imralı ye gönderilmek üzere hazırlandıkları anlaşılıyor.

Gece seferleri

Akay, Yalva hattında yaz tatilini tatbik etmeye başladığından gece o'obüs seferleri de başlamıştır.

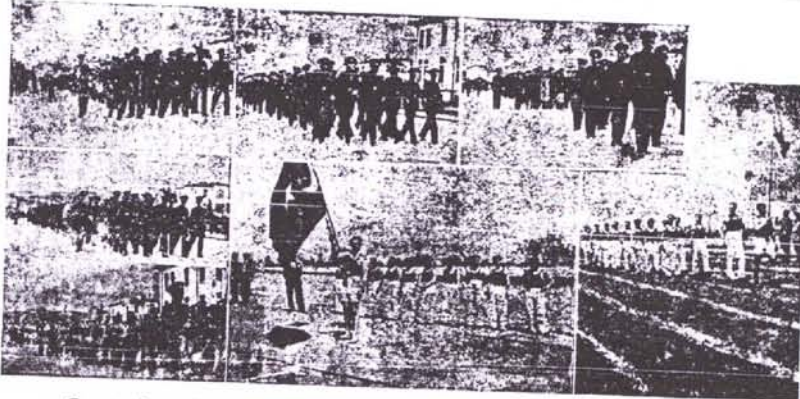
Gösterit kolu gemlikte

Gemlik Özel Muhabirimizden :

Cumartesi günü Gemliğe gelmiş olan Bursa Halkevi gösterit kolu o akşam (Ana) Piyesini temsil etmiş ve ertesi gecede (Himmetin oğlu) piyesini temsil ederek gece geri dönmüştür. Gösterit kolunun temsilcileri Halkımızın tarafından büyük takdirlerle karşılanmıştır. Burada bulundukları müddetce kendileri izaz edilmişler ve gece de başta Şarbay olmak üzere kadadalk ve Aydın bir halk gurubu tarafından teşyi edilmişlerdir.

Kaza

Pazartesi günü Setbaşında yeni açılan yolda, Saat birde doğru Süel bir otomobil yaşlı bir adama çarpmış ve hafife yaralanmıştır. Yaralı hemen hastaneye kaldırılmıştır.

Geçen yıl spor bayramında Bursa okullarının stadyumunda şenliklerinden bir kaç resim

her tarafında anasını kristiyanilere - hafi, celi - hususi emel ve maksadlarının temini istihsaline, devletin bir an evvel çökmesine sarfı mesai ediyorlar..

Türk Ulusuna şanlı ve canlı bir Cumhuriyet Hükümeti kurarak

bütün acıı Uluslarımızın takdirleri ve hayretlerle dolu kışkıncılıkları karşısında daima ileri götüren

Büyük Önder, En Büyüğümüz ATATÜRK 19 Mayıs'da Anadol

lu topraklarına ayak basmıştır.

Gençlik spor bayramının da

bu güne ahomış olması kadar isabelli ve doğru bir şey olamaz.

İlk defa olarak bu gün, bütün yurtta Türk Gençliği seferber bir halde bu büyük günü kutlularken, ATATÜRK' müzün

saçdığı ışıktan kuvvet almış olduklarını gösterecekler ve artık

her sene bu günümüzün şenlikleri, ATATÜRK'ün kurtardığı bu

kiymetli yurttan Atasının emrine, Atasının işaretine hazır olduklarını

ispat için spor şenlikleri yapacak, Atasının gösterdiği yol

da ileri gitmekte olduğunu gösterecek, ve ATATÜRK'ün boyun eğdirdiği tarih her sene bu gün biraz daha utanacak...

19 Mayıs, artık sadece bir spor bayramı olarak değil, kurtuluş savaşının başladığı önemli bir tarih günü olarak kutlanacaktır.

Çünkü: ATATÜRK 19 Mayıs'da Samsun'a ayak basmamış olsa idi... Heyhât ki bu gün ne yurt vardı... Ne yurttaş...

Ne Gençlik... Nede Hayat...

SEDAT ATAMAN

Bursa Sesleri

SALI, PERŞEMBE, CUMARTESİ ÇIKAR.
Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Halk Gazetesi.

Altın Makas

Dikim Evi
MUKADES ÖZEN

Bayan robeleri, her mesi üç
çamaşırını, baylara gömlek
ve spor pijamaları dikilir,
Billure Han : 375

(26. Eylül. 1937.)

Beşinci Dil Bayramı

Bütün devrimlerimiz olduğu
gibi dil devrimi ve dil davası-
nın da büyük yardımcısı
Kıymetli Önderimiz
K. ATATÜRK

İlk Türk dil kurultayının top-
landığı (26. Eylül.) dil bayramı
bundan önceki yıllarda olduğu
gibi, Türk dil kurumu üyeleri,
Halkevleri, gazeteler ve yurdun
bütün dilseverleri arasında bu
yıl yine kutlanacak . . .

Yarın, 26. Eylül. 1937 saat
(18) de Ankara, İstanbul Rad-
yoları birleştirilecek ve Türk dil
kurumu adına bir söylev verile-
cektir. Bu söylev bütün halkeve-
lerinde radyo ile dinlenecektir.

Halkevleri, söylev saatinden
önce veya sonra kendi bölgeleri-
ndeki imkâna göre dil hakkında
konferanslar vermek, şiirler
okutmak ve türlü tezahürlerde
bulunmak suretiyle dil bayramı-
nı kutlayacaklardır.

Yarın bütün gazetelerimiz

ŞEHİRDE

Gelenler — Gidenler

Tokat Saylavı Hüsnü geldi
gibi, Temyiz mahkemesi reislerinden
Fahrettin Karaoğlu, Hukuk Müşaviri
Hakkı, Kızılca hamam Parti
başkanı Halis Kuşak Ankara Orman
Şube Müdürü Nejat Bayramiç Ziraat
Müdürü Tefik Kılıç şehrimize
gelmişlerdir.

İstanbul Emniyet Müf. Aziz Hüda
İstanbul, Ziraat Vekâleti mütehas-

Dil Bayramı

Yarın 26 Eylül, ilk Dil Kurul-
tayımızın toplandığı günün yıl-
dönümü olarak yurdun her tarafın-
da bu sene de kutlanacak.

Ulu önder ATATÜRKÜN yük-
sek himaye ve işaretleri altında
Türk dili üzerinde yapılan çalışma-
ların her gün daha çok genişleyen
yüksek bir faaliyet göstermekte
olduğu inkâr kabul etmez.

Ana dilimizin geniş varlıklarını
bulmak üzere yapılmakta olan
araştırmaların yalnız Türk dili leh-
çelerini değil, bütün kültür dillerini
ve genel dil bilgisini ilgilendiren
yüksek bir buluşa, yani "Güneş —
dil teorisi" adını alan Türk dili te-
zine verdiği de meydandadır.

Yeni Türk dili teorisinin III ncü
Türk dili Kurultayına iştirak eden
dil bilgileri tarafından kabul edil-
diği gibi. (1 Eylül, 1937) de Büroşede
toplanan beynelmül prehistorik
arkeolojik ve Antropolojik kongre-
ye ve (20 Eylül 1937) de İstanbulda
toplanan II ncü Türk Tarih Kurul-
tayına da tebliğ edilerek her ikisi-
nin de iyi karşılanmak suretiyle bir
kat daha kuvvetlenmiş olduğu da
açık bir hakikattir.

Türk kültürü prehistoire'in en
eski yüksek kültürü olup neolitik
ve maden medeniyetleri orta Asya-
daki Türk Ana yurdundan yer
yüzüne yayıldığı gibi, Türk dilinin
bütün kültür dillerinin ana kaynağı
olduğu da (Güneş — Dil) teorisinin
verimleriyle inkâr kabul etmez bir
surette sabit olmaktadır.

26 — Eylül. 1937. sayılarında
dil bayramını kutlayacaklar ve
Türkiyede dil çalışmaları üzeri-
ne yazılar yazacaklar . . .

sislerinden Nail Arman Balıkesire
müteakid General Vasıf Temel İs-
tanbula, Hariciye Protokol şefi
Şevket Fuad İstanbula, Ankara jan-
darma K. İevazım teftiş heyeti azas-
ından Hüsnü Bileciğe gitmişlerdir.

Son bahar at koşuları

Son bahar at koşuları yarın
ki pazar ile 3 birinci teşrin pa-
zar günleri yapılacaktır.

İftihar edilecek bir müessesemiz : Belediye Yoksul evi

Yoksul evi ile çok ilgilenen
İlbayımız Ş. R. Soyer

İki yıldır görmemiş idim . . .
Vaktim olmadı, elim erişmedi.

Geçen gün karar verdim . . .
Birden bire yola çıktım. Uluda-
ğa giden yol üzerinde Fınarba-
şından ilerideki köprüyü geçen
arabam (Belediye yoksul evi)
levhasını taşıyan mütevazı bir
bina önünde durdu . . .

Beş yaşlı bir kapıcı be-
ni terbiyeli karşıladı ve idare
memurunun odasına götürmek
üzere yine temiz giyinmiş bir
hemşireye kattı .

Sulanmış, çiçekli temiz bir
bağaçta gererken sakız gibi
elbiseleri ile ötede beride otu-
ran yaşlı yoksullar arasından
geçtik ve temiz, temizliği göze
çarpmamaları mümkün olmayan
bir koridorun sonundaki idare
odasına geldik. Arkasında be-
yaz gömleği ile bir doktoru an-
dıran idare memuru, belki beni
tanıdığı için, fakat birazda ken-
di nezaketi ile karşıladı ve yok-
sul evi hakkında bir fikir edin-

mek ve görmek için geldiğimi
anladığı zaman bunu memnuni-
yetle karşıladı.

Bu koridor üzerinde birer
yastıklı, temiz, muntazam karyo-
lular içinde yaşayan erkek yok-
sul ve hastaların odalarını gezi-
yoruz . . . Her taraf insanın yü-
züne gülüyor her kes bu yuva-
da şefkatli bir idare altında ya-
şadığını hissetmiş ve anlamış . . .

İşte Moskof harbinde 16 ya-
şında olduğunu söyleyen bir ih-
tiyarin odası :

— Nasılsın ? rahatmısın ?
diye soruyorum.

— çok şükür, rahat daha na-
sıl olur ? Temizlik, bakım, yiye-
cek, giyecek . . . Daha ne olur diyor-

Diğer bir odadayız : 24 ya-
şında bir genç malul . . . Hilmi
Ayışığı Bu genç soruyorum ?
— Ne kadardır buradasın ?
rahatmısın ?

— 14 senedir buradayım.
10 yaşından beri bakıyorum. Kö-
türüm idim. Kimsem yok. Şimdi
her gün tereyağ, bal ile besle-
niyorum. Oturamazdım bile. Dok-
tor Bay Hüseyin'in çok dikkatli
bakımına bu gününümü borçlu-
yım. Allah Büyük Atamıza, mil-
lete zeval vesmesin, diyor. Bu
genç okumayı da burada öğ-
renmiş . . . Kendisine gazete
göndereceğimi bildiriyorum. te-
şekkürler ediyor . . .

Teker teker her odayı göz-
den geçiriyorum. Muşambalı ma-
salarla yemek odaları, ayrı ayrı
tabak, çatal, kaşık . . . her şey
bir otel gibi muntazam .

(devami Sa 2 de)

Baş Dr. Ş. Lütfi

Şarbay Vekili
K. Ziya Demirel

Belediye Dr. B. Hüseyin

KÖY TÜRKÜLERİ: 13

Çağlayan Dere

Köyümün bağlarında,
Yavuklum güler benim,
Saçımın bağlarında,
Altın örgüler benim.

Çaldım dağdan taşdan,
Döndüm artık savaştan,
Bu gün O altın Baştan,
Gelen ülküler benim.

Bağın lürdür havası,
Gölümün yok tasası,
Derenin çağlaması,
Altın örgüler benim.

Ziya Vehbi Altürk

Toprak Bayramı

Toprak Bayramı bu yıl yine Tarım okulunda kutlandı. Bu yıl Bursa'ya gelmiş ve burada yerleşmiş olan Orman okulunda beraberliği ile yapılan bu kutlamaya Halkev-

Ziraat Okulu

Köycülük ve Gösterit komiteleri de iştirak etmişlerdi. Ta sabahtan başlayan davetliler ve ardi arası gelmiyen otobüs dolu halk, civar köylüler salayı doldurmuşlardı. Üç yuzden fazla davetliye yemek ikram edildi. Yemekten sonra Şar Bando-sunun çaldığı Cumhuriyet marşı ile merasim başladı. Ağaçlar dikildi.

Himmetin Oğlu Piyesinden :
Köylüler evin önündeHimmetin Oğlu Piyesinden
Himmetin Oğlu Geliyor
Devamı 4 ncü Sütünde

Türkçeye Saygı

I — Kültür hareketimizin, milli şuurun beşiği olan bir okulun kapısı üzerinde (Erkek Orta okulu) diye gözüme büyük bir levha ilişti. Bunun (Erkek Orta okul) olması Türk dili ve grameri icabı iken (Kemer patlican) gibi aksak ve hiç hoşlanmadığımız bir teleffuzu bize hatırlattı.

II — Nalbant oğlu ilkokulunu herkes bilir. Kültür Bakanlığının mini mini dimağların güzel Türkçeyi okuyup yazmalarını temin için açtığı bu okulun da kapısı üzerinde gördüğümüz bir posta kutusu bizleri sonsuz garabetle karşıladı: Zarif, şık bir kutu, belki ilk bakışta bu kutunun

ne işe yarayacağını kavrayamamak ihtimaline karşı üzerine (Posta kutusu veya Mektup kutusu) yazacak yerde "Letter," diye yazmışlar.

Azettiğim iki tuhaflık belki başka yerde ve müessesede yapılmış olsaydı nihayet istihfale bakıp yahut zavallı Türkçe diye söylenip geçerdik. Fakat devrim ve kültür hareketlerinin nazımı güzel Türkçemizin ihyası uğrun-da bütün fedakârlıklardan çekinmiyen Kültür Bakanlığına ait iki itan yuvasının bu şekilde yanlışlığa düşmeleri bize çok ağır geldi.

K. YUND

Türkçemiz

— Türkçe konuşalım —

Gümüş bir kaynaktan coşan su gibi,
Kalbimin hissini söyler her zaman,
Ne gerek ellerin sözü, terkibi ?
Sevgili Türkçemiz pek kıvrak yaman.

Fedemin öz dili benim de dilim,
Bunu hiç bir kimse edemez inkâr.
Her dilden aramak haklıdır ilim,
Sevmeyiz bir dili Türkçemiz kadar.

Gönülde sevdanın gezdiği yerler,
Toplansın tamamen öz dil halinde,
Bize de Türk kıızı, Türk oğlu derler
Gözümüz olmasın elin dilinde.

KERİM YUND

EDEBİ ROMAN

YALNIZ ADAM

(ULUDAĞDA GEÇEN BİR MACERA)

Yazarı: TAHSİN BORAT

(13)

Ellerinden tuttum :

— Küçük bana dargınsın galiba?

Diye sordum. Sarı bukleleri avcımın içinde duruyordu.

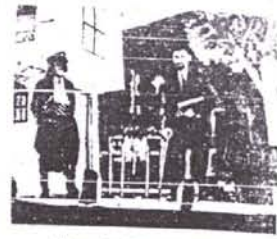
Bu sevgili başı şimdi bütün kuvvetimle göğsüme sıkıyorum. O ağlıyor. Artık birşey düşünmek istemiyorum. Yavaşça hayvan postları örtülü sedirin üstüne uzandık, geniş mavi renkli gözlerimin içine bakıyor. Ben onlara bakamıyorum. Elleri ateşten yanıyor, ufak etli dudakları yeni açılmış bir gül gibi duruyor. Yanan dudaklarını bu ufak ağza koydum, ellerim sarı buklelerini avuçlıyor, artık birşey düşünmek istemiyorum. Hiç birşey..

— Birinci kısmın sonu —

İKİNCİ KISIM

Hola Hi — Hi Şaduman Su-adın eskilerine bas da yuvarlan-sın. Kuzum bana dokunma-yınız, zira muhakkak bu Allahın belâsi uçurumlara yuvarlanaca-ğımı, zaten ben biliyorum böyle olacağımı Fakat Saadet zorla getirdi. Biraz ön ellerindeki sivri kayak değneklerini kaymak için yere vuran bir Bayan yuvarlanıyor. Ve kalın dizlerini o-vahyarak, biraz ötede duran dudaklarında Doglas vari bıyık olan yüzü pomatlı bir delikan-lyaya aman Şefik hainisin vallâhi, bir de gülüyorsun üye çıktıs-yordu. Nerede olduğumuzu mu zumu soruyorsunuz?.

(Birinci Sütundan Devamı)

Himmetin Oğlu Piyesinden :
Himmet ile Tefeci Yahudi

Bir taraftan Gösterit kolu tarafından kurulan sahnede "Himmetin oğlu" piyesi, arkasından Tarım okulu okurları tarafından temsil edilen bir komedi halka ve köylülere gösterilmiş, şüirler, manzumeler okunmuş, diğer taraftan Pehlivan güreşleri, Atletizm, Voleybol müsabakaları yapılmıştır. Pehlivan güreşinde Topçu Alay 1 inci bölükten Çavuş İsmail ile Er Ahmet arasında yapılan alaturka yağlı güreş bir saatten fazla devam etmiş, Er Ahmedin galebesile neticelenmiştir... Geç vakit yine bütün otobüsler davetlileri yerlerine götürdüler.....

BURSA SESLERİ

Çarşamba Cumartesi günleri çıkar Halk gazetesi
Yıllığı 150 Kuruş 6 aylığı 80
Resimli Aylık Mecmua
6 aylığı 50 Yıllığı 100 Kuruş
Her ikisi birden :
Yıllığı 225 Kuruş 6 aylığı 120

Bursa
Seslerine

Abone olunuz,

Uludağda kayaya gelmiş bir kafilenin içinde l.

Muazzez elimden tutarak beni bir yığın içine götürdü. Çocuklar işte halâskârımız diye beni görüldü bir sesle takdim etti. Onun fazla mubalâğalı halinden kızardığımı his ettim. En önden uzunca boylu yine bıyıklı ve şakaklarında fav. rileri olan bir genç [Anşante] Bayım diyerek elini uzattı. Aşağı yukarı aynı maâlda hepsile tanıştım.

Gürültülü konuşmalarla otel salonuna gittik. Herkes guruplara ayrılmıştı. Bazıları kurdıkları gramofonla dans ediyor, bazıları ise güün havadislerle ve Almanyada bilmem hangi kayak şampiyonundan bahsediyorlardı. Kaşları incele, incele adeta bir çizgi haline gelen genç bir kız almanca bir tango söylüyor bir iki delikanlıda ona alkışla refakat ediyorlardı.

(Daha Var)

SANA BİNLERCE SAYGI SANA BİNLERCE MİNNET! BÜYÜK VE EŞSİZ ÖNDERİMİZ!

Var olsun
Cümuriyet
Hükûme-
timiz!

Sevgili Başvekilimiz
İsmet İnönü

Çok kıymetli Büyük Kurtarıcımız
ATATÜRK

Yaşasın
Cümhuri-
yet Halk
Partisi!

C. H. P. Sayın gen. sekreteri
Şükrü Kaya

1922

11 Eylül, bu unutu maz bir tarihtir

1937

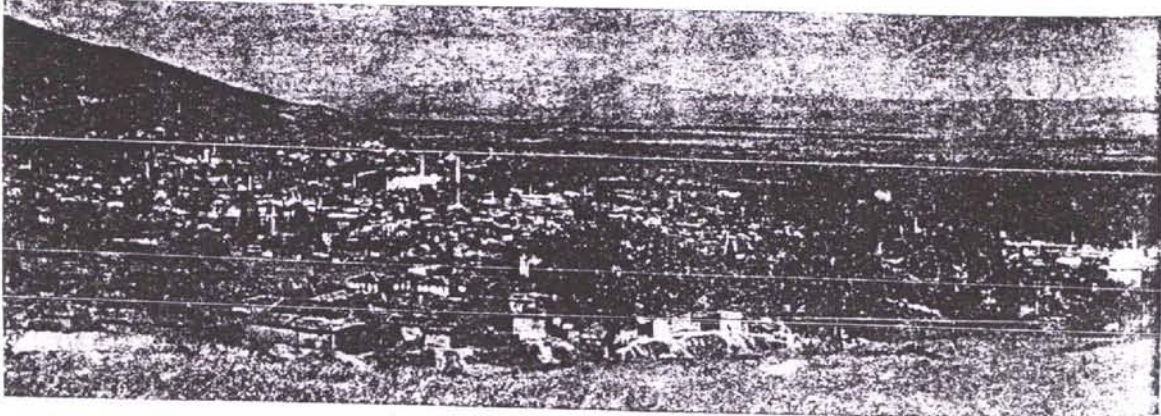
Bu gün 11 Eylül... yurddaş! bugün 11 Eylül! Bugün Bursanın bayramı, Kurtuluş bayramı... kimsesiz kalmış sandıklar bir kumaş gibi parçalanmak istenilen Türk yurdunun tarihsel köresi olan Bursa'ya 30 ağustosda parlayan Büyük güneşin ışık verdiği gün : Kurtuluş günü..

Vicdanlarını, vatanlarını para ile satan alçakların yardım ıle Bursaya giren düşman iki yıl iki ay iki gün Bursaya en acıklı en kara günler yaşattı. 8 temmuz 336 dan başlayarak Bursalılar, Anı a ad n doğan Güneşe gözlerini dikmiş kalplerini Büyük kurtarıcının yıkılmaz iradesine, sarsılmaz azmine bağlamış, kurtuluş gününü bekliyorlardı... O güne, o tarihsel kurtuluş gününe, bundan onbeş yıl evvel bugün, 11 eylül 1922 de kavuşuldu. O gün Bursa kurtuldu ve milli hükûmetin e kavuştu.

Türk azmi, Türk varlığı, Türk Askeri karşısında neye uğradıklarını anıyamayan düşman orduları yıkıldılar mahvoldular.

11 Eylülü 30 ağustós doğurdu... 30 ağustósu Atatürk yarattı... Bugün hepimiz kendisine sarsılmaz bir iman ile bağlı olduğumuz, varlığımız, rahatımızı, her şeyimizi kendisine borçlu bulunduğumuz O Eüyük' Türk'e, O Büyük kurtarıcıya candan saygılarımızı sunacağız, Bursadaki Anıtını de saygılarla, minnetlerle eğileceğiz.

SEDA ATAM AN

n
b
n
B
la
k.
er
al
ar
ra
ka
Cı
sür
lar
ca
su
tör
kit
var
tör
hav
hal
top
dü
mü
yur
rini
rezi
tini
amı
Her
tep
fal
gü
uz
i
ini
isi

Bursa Sesleri

★
S
A
Y
I
33

★
F
I
7,5
Kr.

*U. dağın sağılık sunan karlı yamaçlarında genç ve
gürlüz bir Tür. jenci*

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : 04.12.1979

Öğr.Gördüğü Kurumlar : Başlama Yılı Bitirme Yılı Kurum Adı

Lise : 1993 1996 Bursa Cem Sultan Lisesi

Lisans : 1999 2004 Uludağ Üniversitesi

Yüksek Lisans : 2007

Doktora :

Medeni Durum : Bekâr

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi : İngilizce-İyi

Çalıştığı Kurum (lar) : Başlama ve Ayrılma Tarihleri Çalışılan Kurumun Adı

1. 2005 2006 Bursa Hacı Naciye Kanalıcı İlköğretim Okulu

2. 2007 - Bursa İl Özel İdaresi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı

Yurtdışı Görevleri :

Kullandığı Burslar :

Aldığı Ödüller :

Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Toplantular :

Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri :

Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler :

Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:

Yayımlanan Çalışmalar : “Bursa’nın Sürgünleri”, Bursa’da Yaşam Dergisi, Olay Gazetesi, Temmuz 2009.
“1935’ten Bursa Sesleri”, Bursa’da Yaşam Dergisi, Olay Gazetesi, Aralık 2009.

Diğer :

.../.../2010

İmza

Nergis Yüzsüren

